SABINE JANSEN
COC NEDERLAND

TROTS OF SCHAAMTE?

DE BEOORDELING VAN LHBTI ASIELAANVRAGEN IN NEDERLAND NA DE ARRESTEN XYZ EN ABC

INHOUD

WOORD VOORAF 3

1. INLEIDING 4

2. JURIDISCH KADER 14

3. GELOOFWAARDIGHEID SEKSUELE GERICHTHEID 42

4. ZWAARWEGENDHEID 130

5. ALGEMENE CONCLUSIE 172

AANBEVELINGEN 180

LITERATUUR 182

TROTS OF SCHAAMTE?

DE BEOORDELING VAN LHBTI ASIELAANVRAGEN IN NEDERLAND NA DE ARRESTEN XYZ EN ABC

AUTEUR Sabine Jansen,
COC Nederland
CORRECTIE Mark Beijlsmit
EINDREDACTIE Linus Hesselink
ONTWERP Annelies Frölke

© SABINE JANSEN
AMSTERDAM JUNI 2018

WOORD VOORAF

Graag wil ik op deze plaats een aantal mensen bedanken zonder wie dit rapport niet tot stand gekomen zou zijn.

Om te beginnen bedank ik het Asiel- en Migratiefonds (AMIF) en het Ministerie van Justitie en Veiligheid voor het verstrekken van subsidie aan het project Welcoming Equality van COC Nederland, waarvan dit onderzoek deel uitmaakt.

De mensen van de Afdeling Onderzoek en Analyse (O&A) van de IND die destijds in Rijswijk werkten dank ik voor de gastvrijheid en voor de hulp bij het doordringen tot de verschillende computersystemen.

Mijn stagiaires, die het vak International Migration Law en/of Migratierecht volgden op de Vrije Universiteit Amsterdam: Raji Nagarajah, Sabina Schmulevich en Amber Vranken, dank ik voor de ondersteuning die zij verleenden bij het onderzoek.

Gerard Oosterholt van de Raad voor Rechtsbijstand wil ik bedanken voor de niet aflatende stroom interessante jurisprudentie. Ik dank Philip Tijsma van COC Nederland voor zijn steun bij dit project.

Ten slotte gaat zeer grote dank uit naar mijn onvolprezen begeleidingscommissie:
mr. Marcel van der Linde, advocaat, Hemony Advocaten, Amsterdam;
mr. Sadhia Rafi, senior consulent VluchtelingenWerk Nederland;
prof. mr. Thomas Spijkerboer, hoogleraar migratierecht, Vrije Universiteit Amsterdam; prof. mr. Ashley Terlouw, hoogleraar rechtssociologie, Radboud Universiteit Nijmegen.

mr. Sabine Jansen
Amsterdam, april 2018

1. INLEIDING

1.1 Voorgeschiedenis en achtergronden 5
1.2 Vraagstelling en doel onderzoek 6
1.3 Opzet rapport 6
1.4 Methodologie en leeswijzer 7
1.5 Overzicht dossiers 10

1.1 Voorgeschiedenis en achtergronden

In een groot deel van de wereld worden mensen vervolgd om hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit. Seksuele handelingen met iemand van hetzelfde geslacht zijn in 72 landen strafbaar gesteld, waarbij de straffen variëren van een gevangenisstraf van een paar maanden tot levenslang of zelfs de doodstraf.[1] Deze straffen worden ook opgelegd en uitgevoerd. Daarnaast zijn er veel landen waar dergelijke strafbepalingen zijn afgeschaft, maar waar desondanks lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender en interseksuele (LHBTI) mensen worden vervolgd. Het komt daarom geregeld voor dat zij besluiten te vluchten.

In 2011 verscheen het rapport *Fleeing Homophobia, asylum claims related to sexual orientation and gender identity in Europe.*[2] Dit rapport was het resultaat van een in 2010-2011 uitgevoerd onderzoek naar de positie van LHBTI asielzoekers in 25 Europese landen. Uit dit onderzoek bleek dat er grote verschillen waren in de manier waarop de afzonderlijke lidstaten van de Europese Unie omgaan met de specifieke problemen van mensen die gevlucht zijn op grond van hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit. Zo was Italië de enige EU-lidstaat waar strafbaarstelling van homoseksuele handelingen in het land van herkomst voldoende grond was voor het verlenen van een vluchtelingenstatus aan gevluchte LHBTI's.[3] Daarnaast bleek de asielpraktijk in de lidstaten op een aantal punten niet te voldoen aan de standaarden die het internationale en Europese mensenrechten- en vluchtelingenrecht voorschrijft. In ten minste zeventien landen werden asielzoekers afgewezen met het argument dat ze hun seksuele identiteit in meerdere of mindere mate zouden kunnen verbergen in het land van herkomst.[4] Beslissingen over geloofwaardigheid werden in veel gevallen gebaseerd op stereotypen met betrekking tot LHBTI asielzoekers. In sommige landen werd daarbij de hulp van seksuologen, psychologen en psychiaters ingeroepen. Ook met een late *coming-out* tegenover de asielautoriteiten werd heel verschillend omgegaan, waarbij Nederland in negatieve zin opviel.

In de periode daarna had de Raad van State kennelijk zoveel twijfels over de vraag hoe om te gaan met asielverzoeken gebaseerd op seksuele gerichtheid, dat zij over dit onderwerp tot tweemaal toe prejudiciële vragen stelde aan het Hof van Justitie van de Europese Unie. Deze vragen hebben geleid tot de arresten XYZ[5] en ABC[6] en uiteindelijk ook tot een wijziging van het beleid.

1. Het jaarlijkse ILGA rapport State-sponsored homophobia duidt in de laatste editie 72 staten aan als 'criminalising States' (p. 8). Zie ook https://76crimes.com/.

2. In de voetnoten wordt aan dit onderzoek gerefereerd als 'Fleeing Homophobia-rapport 2011' in plaats van als 'Jansen & Spijkerboer 2011'. Zie voor een samenvatting van het onderzoek ook Jansen 2013b.

3. Fleeing Homophobia-rapport 2011, p. 23; zie ook Corte Suprema di Cassazione 20 september 2012, 15981/2012, Engelse vertaling op www.refworld.org/pdfid/5062c59f2.pdf.

4. Fleeing Homophobia-rapport 2011, p. 34.

5. Hof van Justitie EU 7 november 2013, X, Y en Z *tegen Minister voor Immigratie* en Asiel, C-199/12, C-200/12 en C-201/12, ECLI:EU:C:2013:720, JV 2014/31, en ABRvS 18 december 2013, ECLI:NL:RVS:2013:2423, (X.) JV 2014/48, noot Jansen.

6. Hof van Justitie EU 2 december 2014, *A, B en C* tegen Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, C-148/13, C-149/13 en C-150/13, ECLI:EU:C:2014:2406, JV 2015/3, noot Middelkoop.

1.2 Vraagstelling en doel onderzoek

CENTRALE ONDERZOEKSVRAAG

De centrale onderzoeksvraag luidt: Hoe gaat de IND sinds de arresten XYZ en ABC om met aanvragen van lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender en interseksuele (LHBTI) asielzoekers, en met de specifieke problemen die samenhangen met zulke aanvragen, zoals die met name naar voren kwamen uit het Fleeing Homophobia onderzoek?

DEELVRAGEN

Naar aanleiding van XYZ: Wat is de rol van strafbaarstelling van homoseksualiteit of homoseksuele handelingen[7] bij het bepalen of er sprake is van vervolging? Hoe wordt de invulling van de seksuele gerichtheid of genderidentiteit beoordeeld door de IND? Worden er nog mensen – direct of indirect – de kast ingestuurd?

Naar aanleiding van ABC: Hoe wordt in de Nederlandse beslispraktijk de geloofwaardigheid van een gestelde seksuele gerichtheid of genderidentiteit beoordeeld door de IND? Op grond waarvan worden beslissingen genomen? Hoe wordt geprobeerd de waarheid te achterhalen? In hoeverre is daarbij sprake van bepaalde vooronderstellingen en/of stereotypen? [8] In hoeverre zijn beslissingen gebaseerd op dergelijke stereotypen? Hoe wordt een late *coming-out* beoordeeld?

Valt er nog iets anders op dat relevant is in het kader van de beoordeling van asielverzoeken van LHBTI's?

ONDERZOEKSDOEL

Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in de huidige beslispraktijk met betrekking tot aanvragen van LHBTI asielzoekers en op basis daarvan aanbevelingen te doen om zo nodig de kwaliteit van de asielprocedure voor deze groep te verhogen.

1.3 Opzet rapport

Nadat in hoofdstuk 1 beschreven is waar het rapport over gaat en hoe het tot stand gekomen is, worden in hoofdstuk 2 relevante Europese en nationale regelgeving en jurisprudentie beschreven. Het gaat met name om de arresten XYZ en ABC van het Hof van Justitie van de Europese Unie over de behandeling van asielaanvragen van homoseksuele asielzoekers, en om de

7. Het gaat daarbij om vrijwillige seksuele handelingen tussen volwassenen.

8. Een definitie van stereotype: 'een vaststaand beeld, met name van een bepaald type persoon of een bepaalde (bevolkings)groep, dat vaak berust op vooroordelen en clichés.' (onzetaal.nl). Een definitie van vooroordeel: 'een op een gebrek aan kennis berustende mening.' (Van Dale).

jurisprudentie en regelgeving die daar in Nederland op volgde. Het grootste deel van het rapport gaat over het nieuwe beleid in Werkinstructie WI 2015/9, dat betrekking heeft op de beoordeling van de geloofwaardigheid van seksuele gerichtheid. De inhoud van het beleid wordt besproken en de bronnen waarop het gebaseerd is, gevolgd door een analyse. Daarna wordt in hoofdstuk 3 aan de hand van citaten uit de dossiers en jurisprudentie uitgebreid aandacht besteed aan de uitvoering van het beleid. Hoofdstuk 4 is gewijd aan de zwaarwegendheid. In dit hoofdstuk komen de onderwerpen strafbaarheid en 'discretie' aan bod, alsmede bescherming door de autoriteiten en – kort – veilige landen van herkomst. Het rapport wordt in hoofdstuk 5 afgesloten met conclusies en aanbevelingen.

1.4 Methodologie en leeswijzer

Uit een eerste verkenning op basis van jurisprudentie bleek dat het bij de beoordeling van LHBTI asielaanvragen tegenwoordig vooral gaat om de vraag naar de geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid. Met name bij aanvragen uit landen van herkomst die strafbepalingen kennen op dit gebied lijkt het niet geloven van de seksuele gerichtheid een belangrijke grond voor afwijzing van het asielverzoek te vormen.

Het belangrijkste deel van het onderzoek wordt gevormd door een dossieronderzoek. Daarnaast is relevante jurisprudentie bekeken en relevante literatuur bestudeerd. Dit onderzoek is indicatief en kwalitatief. Het geeft geen kwantitatieve cijfermatige uitkomsten en het is beperkt in omvang en tijd. Het onderzoek geeft een indicatie van de ontwikkeling van de beslispraktijk en het beleid met betrekking tot LHBTI asielaanvragen sinds de arresten XYZ en ABC. Daarbij wordt regelmatig gerefereerd aan de bevindingen uit het Fleeing Homophobia-onderzoek.

VOORSELECTIE DOSSIERONDERZOEK

De IND heeft de onderzoeker toegang verleend tot INDiGO om dossiers te kunnen inzien. Omdat recent nieuw beleid was geformuleerd, zijn dossiers onderzocht waarin het besluit over de asielaanvraag was genomen tussen 1 oktober 2015 en 1 april 2016, dat wil zeggen na het uitbrengen van Werkinstructie 2015/9. Aan de IND is gevraagd om een lijst met alle besluiten in LHBTI asielzaken uit die periode. Het bleek echter niet mogelijk om zo'n lijst te verstrekken, omdat uit privacyoverwegingen de grond 'seksuele gerichtheid' niet apart wordt genoteerd.[9] De consequentie hiervan was dat de LHBTI dossiers handmatig uit

9. Volgens het in juli 2008 door INDIAC uitgebrachte onderzoeksrapport 'Evaluatie gendergerelateerd vreemdelingenbeleid in Nederland' (p. 19) zou in het systeem automatisch op 'homoseksuele' gezocht kunnen worden, maar destijds werd nog gewerkt met INDIS, terwijl in 2010 is overgestapt op het computersysteem INDiGO. In dit systeem is het niet langer mogelijk om het hele systeem op zulke trefwoorden te doorzoeken.

het systeem geselecteerd moesten worden. Binnen de afzonderlijke dossiers is per dossier door middel van trefwoorden[10] gezocht naar LHBTI zaken.

De IND leverde een Excel-bestand met 20.220 dossiers uit de geselecteerde periode. Het gaat hier om alle dossiers waarin een eerste besluit genomen werd tussen 1 oktober 2015 en 1 april 2016, inclusief vervolgaanvragen. Niet opgenomen in de selectie zijn dossiers waarin in de geselecteerde periode een opvolgend besluit werd genomen in een eerder begonnen en nog lopende procedure. Dossiers waarin na een door de asielzoeker gewonnen (hoger) beroep een nieuw besluit genomen werd, vallen daardoor buiten de reikwijdte van dit onderzoek.

Uit het Excel-bestand zijn vijftig landen van herkomst geselecteerd die geschikt leken om te doorzoeken op LHBTI-dossiers, omdat op basis van de ervaring van de onderzoeker uit deze landen LHBTI's vluchten. Acht andere landen van herkomst zijn buiten beschouwing gelaten, omdat het aantal asielzoekers uit deze landen en daarmee de hoeveelheid dossiers zo groot waren dat het ondoenlijk was om ze één voor één te openen om te onderzoeken of het om een L, H, B, T of I ging.[11] In vijftien van de wél gescande landen werden geen LHBTI-zaken gevonden.[12] In de 35 overige landen van herkomst werden wel LHBTI dossiers gevonden.
De dossiers uit deze landen zijn verwerkt in het schema in paragraaf 1.5. Kinderen geboren in of na 2000 zijn niet in de selectie opgenomen.[13]

BESTUDEERDE DOSSIERS

Bij de IND zijn in totaal veertig dossiers in zijn geheel bestudeerd. Daarnaast is een klein aantal gedeeltelijke dossiers bij het onderzoek betrokken die via het COC onder de aandacht van de onderzoeker gebracht werden. De dossiers en de jurisprudentie worden per onderwerp besproken. In verband met de leesbaarheid hebben de asielzoekers van wie het dossier bestudeerd is een fictieve naam gekregen. Met het oog op onherkenbaarheid hebben sommige asielzoekers als een extra waarborg twee fictieve namen gekregen. Het totale aantal pseudoniemen is daardoor groter dan het aantal bestudeerde dossiers.

Bij de selectie van de te bestuderen dossiers is zoveel mogelijk gespreid over inwilligingen en afwijzingen, homoseksuelen, lesbiennes en biseksuelen, transgenders en cisgenders,[14] eerste aanvragen en opvolgende aanvragen. Onder de 40

10. Als trefwoorden werden gebruikt: 'homo, homoseksuele, lesbische, biseksuele, transseksuele, transgender, seksuele, geaardheid, gerichtheid'.

11. Het gaat om Afghanistan, Albanië, Eritrea, Ethiopië, Irak, Soedan, Somalië, Syrië.

12. Deze landen zijn Algerije, Bangladesh, Brazilië, Congo DRC, El Salvador, Jemen, Jordanië, Kazachstan, Kenia, Libië, Myanmar, de Palestijnse gebieden, Tadzjikistan, Tsjaad en Turkije.

13. Dat wil overigens niet zeggen dat er geen minderjarige LHBTI asielzoekers zijn. Zo was er – buiten de selectie – een dossier van een lesbisch Burundees meisje van veertien jaar. Zij kreeg direct asiel op grond van haar traumatische ervaringen. Daarnaast komen er in de geselecteerde veertig dossiers vier voor van mensen die bij aankomst in Nederland minderjarig waren.

14. De term 'cisgender' wordt gebruikt voor mensen bij wie de sekse bij geboorte overeenkomt met de door hen zelf ervaren genderidentiteit.

bestudeerde dossiers waren 21 inwilligingen en 19 afwijzingen. Terwijl het geen nieuw gegeven is dat homoseksuele mannen verreweg de grootste groep uitmaken binnen het totale aantal LHBTI asielzoekers,[15] is er in dit onderzoek naar gestreefd om zoveel mogelijk representanten van de verschillende subgroepen bij het onderzoek te betrekken. Er zijn daarom relatief veel dossiers van vrouwen bestudeerd (17 vrouwen, van wie 9 lesbisch, 3 biseksueel, 5 transvrouwen; 23 mannen, van wie 19 homoseksueel en 4 biseksueel). Dossiers van mensen met een intersekse conditie zijn niet gevonden. Zeven dossiers van biseksuelen zijn bekeken, 4 mannen en 3 vrouwen. Er werden 5 dossiers van transgenders gevonden en deze zijn alle 5 bestudeerd. Het ging in alle 5 gevallen om transvrouwen. In verband met mogelijke herkenbaarheid is niet vermeld uit welk land zij afkomstig zijn. Zij zijn niet als transgenders vermeld in het schema, maar ondergebracht in de categorie vrouwen. Daarnaast zijn op verzoek van de IND in de meeste gevallen landen van herkomst vervangen door werelddelen.

JURISPRUDENTIE

Via de Raad voor Rechtsbijstand is een grote hoeveelheid LHBT-jurisprudentie ter beschikking gesteld voor het onderzoek. Het gaat om 796 uitspraken van rechtbanken uit de periode vanaf 1 oktober 2015 tot 31 december 2017[16] en om 183 uitspraken van de Raad van State uit dezelfde periode (in een aantal gevallen met beschikking en hoger beroepsschrift), waaronder 43 zaken waarin de staatssecretaris hoger beroep had aangetekend. Ook is dankbaar gebruik gemaakt van VluchtWeb. Uit deze jurisprudentieverzameling is geput ter illustratie van de bevindingen uit de dossiers.

'LHBTI'

Strikt genomen gaat het in dit onderzoek om 'gestelde LHBTI's', ofwel om mensen die stellen dat ze L, H, B, T of I zijn, terwijl dat misschien niet waar is. Vanwege de leesbaarheid is ervoor gekozen om in dit rapport te spreken van 'LHBTI's'. Er zijn overigens geen asielaanvragen van mensen met een intersekse conditie gevonden, maar nu het COC – sinds kort – heeft besloten om voortaan niet langer te spreken van LHBT, maar van LHBTI, wordt in dit rapport deze inclusieve term gebruikt. Overigens kan de lettercombinatie LHBTI binnenkort wellicht uitgebreid worden nu Rechtbank Utrecht onlangs oordeelde: 'Alles overziend ontstaat bij de rechtbank de indruk dat de aanwijzing van LHBTI's ten minste voor een deel ziet op (het risico van) sociale discriminatie wegens het 'niet zijn van heteroseksueel', zodat mogelijk sprake is van een ruimer omschreven

15. Ook is bekend dat het aandeel vrouwen in het totale aantal mensen dat naar westerse landen vlucht beduidend kleiner is dan het aantal mannen, terwijl er wereldwijd evenveel vrouwen op de vlucht zijn als mannen. Zie Spijkerboer 1999, p. 16-17.

16. Dit zijn 50 uitspraken uit de periode 1 oktober 2015 - 31 december 2015; 333 uitspraken uit het jaar 2016; 413 uitspraken uit het jaar 2017.

kwetsbare groep waartoe ook andere genderidentiteiten of seksuele oriëntaties behoren.' [17]

CITATEN

Citaten uit dossiers worden in dit rapport weergegeven in blauw. In asieldossiers (gehoren en andere dossierstukken) staan veel spel- en andere taalfouten. Omdat deze fouten afleiden van de inhoud en omdat dit onderzoek niet gaat over de taalbeheersing van IND-ambtenaren, zijn evidente spel- en taalfouten in dit rapport gecorrigeerd. Behoudens dergelijke correcties zijn citaten uit gehoren, voornemens, beschikkingen en andere dossierstukken (zoals verslagen van zittingen) altijd letterlijk. De strekking van interne stukken is geparafraseerd weergegeven. Passages uit rechterlijke uitspraken zijn soms letterlijk, soms geparafraseerd en licht vereenvoudigd in verband met de leesbaarheid. Zo is 'verweerder' veelal vervangen door 'de staatssecretaris' en 'eiser' door 'de asielzoeker'. Waar werkinstructies besproken worden, zijn deze soms enigszins geparafraseerd.

Het onderzoek is afgesloten op 1 januari 2018. Informatie van later datum is slechts in een aantal gevallen verwerkt.

1.5 Overzicht dossiers

STRAFBAAR/NIET STRAFBAAR: homoseksuele handelingen/homoseksualiteit is strafbaar in het land van herkomst of niet.
TOTAAL: het totale aantal dossiers uit dit gebied
LHBTI: het aantal mensen dat zich LHBTI noemt
POS/NEG/OV.: positief: status, negatief: afwijzing of nog in procedure, overig: niet in procedure.[18]
HASA: 'herhaalde asielaanvraag' oftewel opvolgende aanvraag.
DUBLIN ETC.: afgewezen op niet-asielinhoudelijke gronden: omdat zij volgens de Dublinverordening in een ander EU-land asiel moesten aanvragen, omdat hun gestelde nationaliteit niet geloofd werd, en/of omdat ze met onbekende bestemming waren vertrokken.
ANDERS: afgewezen op een andere grond dan ongeloofwaardigheid seksuele gerichtheid of genderidentiteit.

17. Rb. Utrecht 5 april 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:4449, beroep gegrond. Het ging om een aseksuele Algerijn, die had geweigerd met zijn nicht te trouwen en die vervolgens door zijn vader het huis uitgezet en bedreigd werd. De staatssecretaris heeft hoger beroep aangetekend.

18. Eén persoon kreeg een verblijfsvergunning op grond van mensenhandel en beraadt zich op het indienen van een asielverzoek. De andere persoon was mishandeld in een ander EU-land en gaf de voorkeur aan een terugkeer naar het land van herkomst boven een overdracht aan dat EU-land.

STRAFBAAR	TOTAAL	LHBTI	POS/NEG/OV.	MAN/VROUW	HASA	DUBLIN ETC.	ANDERS
Afrika	356	160	71/87/2	123/37	57	25	1
Azië	461	35	23/12	29/6	3	4	
Overig	98	52	46/6	36/16	5		
SUBTOTAAL	915	247	140/105/2	188/59	65	29	1
NIET STRAFBAAR							
Ex-Sovjet-staten	457	10	4/6	7/3	4	3	3
Overig	104	10	2/8	5/5	3	2	5
SUBTOTAAL	561	20	6/14	12/8	7	5	8
TOTAAL	**1476**	**267**	**146/119/2**	**200/67**	**72**	**34**	**9**

STRAFBAAR
Afrika: Angola, Burundi, Egypte, Gambia, Ghana, Guinee, Kameroen, Libanon, Marokko, Nigeria, Oeganda, Senegal, Sierra Leone, Tanzania, Togo, Tunesië, Zimbabwe.

Azië: Iran, Pakistan, Sri Lanka

Overig: Jamaica, Rusland, Trinidad & Tobago

NIET STRAFBAAR
Ex-Sovjet-Staten: Oostelijk Europa, Zuidelijke Kaukasus

Overig: Afrika, Azië, Latijns-Amerika

In het schema is te zien dat een meerderheid (146 = 55%) van de 267 gevonden LHBTI dossiers eindigde met een inwilligende beschikking. In totaal werden 119 aanvragen van LHBTI's afgewezen. 105 van deze aanvragen kwamen uit een land waar homoseksuele handelingen strafbaar gesteld zijn en 14 uit een land waar dat niet het geval is.[19] In totaal werden er 34 aanvragen afgewezen op gronden die geen betrekking hebben op de inhoud van het asielverzoek (Dublin etc.). Dit aantal van 34 afwijzingen zou buiten beschouwing kunnen worden gelaten en kunnen worden afgetrokken van het totale aantal afgewezen verzoeken: 119 – 34 = 85. Er blijven dan 85 afwijzingen over. Als dat aantal afgezet wordt tegen het aantal inwilligingen (146), is het percentage inwilligingen 63%.

Van de overige 76 (105 – 29) afgewezen asielzoekers uit de 23 landen waar homoseksualiteit strafbaar is, werd in 75 gevallen de aanvraag afgewezen omdat de seksuele gerichtheid waarop het verzoek gebaseerd was niet geloofwaardig werd geacht. In deze groep kwam het slechts één keer voor dat een aanvraag werd afgewezen op andere gronden dan ongeloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid.

Uit de landen waar een niet-heteroseksuele seksuele gerichtheid niet strafbaar is gesteld, werden 14 van de 20 aanvragen afgewezen. Van deze 14 werden er 5 afgewezen op niet-asielinhoudelijke gronden (Dublin etc.). Bij de overige 9 afwijzingen was er wél sprake van inhoudelijke gronden. In 8 van deze 9 zaken werd de seksuele gerichtheid of genderidentiteit geloofd, maar werd het asielrelaas niet zwaarwegend genoeg geacht. In deze groep kwam het slechts één keer voor dat de aanvraag afgewezen werd wegens ongeloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid.

In het schema zijn dossiers verwerkt uit 35 landen van herkomst: Angola, Armenië, Azerbeidzjan, Burundi, Colombia, Cuba, Ecuador, Egypte, Gambia, Ghana, Guinee, Iran, Ivoorkust, Jamaica, Kameroen, Libanon, Mexico, Mongolië, Marokko, Niger, Nigeria, Oeganda, Oekraïne, Pakistan, Rusland, Senegal, Sierra Leone, Sri Lanka, Tanzania, Togo, Trinidad & Tobago, Tunesië, Venezuela, Wit-Rusland, Zimbabwe.

In 23 van deze landen is homoseksualiteit of zijn homoseksuele handelingen strafbaar gesteld.[20] Uit deze groep landen zijn 28 dossiers bestudeerd. Er zijn ook 12 dossiers bestudeerd uit landen van herkomst waarin niet langer sprake is van strafbaarheid, maar waar desondanks nog veel LHBTI-fobie voorkomt.

19. Als maatstaf is genomen of het land als zodanig vermeld is in het rapport van ILGA 2017.

20. In Rusland is strikt genomen 'slechts' het propageren van homoseksualiteit strafbaar, maar omdat dit in de praktijk neerkomt op een strafbaarstelling van homoseksualiteit, staat ook dit land in deze categorie.

Deze dossiers zijn afkomstig uit een groep van 12 geselecteerde landen van herkomst. Daarbij is het niet zo dat er per land één dossier is bestudeerd; uit sommige landen is geen dossier geselecteerd, uit andere landen meer dan één.

2. JURIDISCH KADER

2.1 Inleiding 15

2.2 EU-richtlijnen 15

2.3 XYZ-arrest: 'discretie' en strafbaarstelling 16

2.3.1 INLEIDING

2.3.2 'DISCRETIE'

2.3.3 STRAFBAARSTELLING

2.4 ABC-arrest: geloofwaardigheid 19

2.4.1 INLEIDING

2.4.2 GELOOFWAARDIGHEID ALGEMEEN: WI 2014/10

2.4.3 ABC-ARREST

2.4.4 UITSPRAAK RAAD VAN STATE 8 JULI 2015

2.5 Werkinstructie 2015/9 25

2.5.1 INLEIDING

2.5.2 INHOUD WERKINSTRUCTIE

2.5.3 UITSPRAAK RAAD VAN STATE 15 JUNI 2016

2.5.4 WAAR IS DIT BELEID OP GEBASEERD?

2.5.5 GEDRAG OF IDENTITEIT?

2.5.6 NET ALS BEKEERLINGEN?

2.5.7 LATE COMING-OUT IN HET BELEID

2.6 Conclusie 38

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden het internationaal en het nationaal juridisch kader geschetst. Nadat er kort aandacht is besteed aan de EU-richtlijnen op het gebied van asiel, komt de jurisprudentie van het Europese Hof van Justitie ter sprake. De uitspraken *XYZ tegen Nederland* (over strafbaarheid van homoseksualiteit en 'discretie', terughoudendheid bij het uiten van de seksuele gerichtheid of genderidentiteit) en *ABC tegen Nederland* (over geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid) kwamen voort uit de zogenaamde prejudiciële vragen die de Nederlandse Raad van State aan het Hof stelde over de manier waarop omgegaan moet worden met aanvragen van LHBTI asielzoekers. Beide arresten van het Hof zijn door de Raad van State uitgewerkt in uitspraken van respectievelijk 18 december 2013[21] en 8 juli 2015.[22] Vervolgens zijn deze rechterlijke uitspraken door de staatssecretaris verwerkt in beleid.[23]

2.2 EU-richtlijnen

Al in 1981 erkende de Raad van State dat seksuele gerichtheid een grond voor asiel kan vormen.[24] In 2004 werd dit ook opgenomen in de EU Definitierichtlijn[25] en in 2011 werd genderidentiteit toegevoegd.[26]

In artikel 4 van de Definitierichtlijn is bepaald hoe de relevante feiten en omstandigheden moeten worden vastgesteld en hoe het asielrelaas moet worden beoordeeld.[27] De asielzoeker moet alle 'elementen' zo snel mogelijk indienen. Elementen zijn 'de verklaringen van de verzoeker en alle documentatie in het bezit van de verzoeker over zijn leeftijd, achtergrond, (...), identiteit, nationaliteit(en), (...) en de redenen waarom hij een verzoek om internationale bescherming indient.' [28]

Bij de beoordeling van het asielverzoek moet rekening gehouden worden met landeninformatie, waaronder wetten en de manier waarop ze worden toegepast; de door de verzoeker afgelegde verklaringen en overgelegde documenten, informatie over de vraag of de verzoeker aan vervolging of andere ernstige schade blootgesteld is of kan worden; de individuele situatie en persoonlijke omstandigheden van de verzoeker, waaronder achtergrond, geslacht en leeftijd.

21. ABRvS 18 december 2013, ECLI:NL:RVS:2013:2423, (X.) JV 2014/48, noot Jansen.

22. ABRvS 8 juli 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2170.

23. WBV 2014/22 en WI 2015/9.

24. ARRvS 13 augustus 1981, zaak nr. A-2.113, *Rechtspraak Vreemdelingenrecht* 1981/5.

25. Richtlijn 2004/83/EG, artikel 10, lid 1, onder d.

26. Richtlijn 2011/95/EU, artikel 10, lid 1, onder d.

27. Richtlijn 2011/95/EU.

28. Dit is ook opgenomen in WI 2014/10.

De herziene Procedurerichtlijn schrijft voor dat er speciale waarborgen moeten zijn voor kwetsbare asielzoekers en op grond van de Preambule vallen LHBTI asielzoekers binnen de groep die bijzondere procedurele waarborgen nodig kan hebben. Het is overigens niet zo dat mensen die behoren tot deze of een van de andere genoemde groepen per definitie als kwetsbaar moeten worden aangemerkt. Wel moet binnen een redelijke termijn na het indienen van de asielaanvraag beoordeeld worden of er sprake is van kwetsbare asielzoekers, in ieder geval voordat een beslissing in eerste aanleg wordt genomen. Zij moeten dan passende steun krijgen, waaronder voldoende tijd. Bijzondere procedurele waarborgen moeten ook worden verleend als de behoefte hieraan pas later in de procedure aan het licht komt.

Vanaf de eerste aanmelding en gedurende de hele asielprocedure moet de IND-medewerker alert zijn op het zich voordoen van behoeften aan een procedurele waarborg. Zodra duidelijk is dat er sprake is van kwetsbaarheid, verplicht de richtlijn de IND om passende steun te bieden. Dit begrip is niet nader gedefinieerd. De wijze waarop invulling wordt gegeven aan dit begrip is dan ook ter beoordeling aan de IND en dit is een kwestie van maatwerk, aldus WI 2015/8.

2.3 XYZ-arrest: 'discretie' en strafbaarstelling

2.3.1 INLEIDING

Op 18 april 2012 stelde de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: Raad van State) drie prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie, die op het volgende neerkomen:

1. Behoren homoseksuele asielzoekers tot een specifieke sociale groep?[34]
2. Mag van homoseksuelen verlangd worden dat zij hun seksuele gerichtheid verbergen of zich terughoudend opstellen bij de invulling ervan?
3. Is strafbaarstelling van homoseksualiteit of homoseksuele handelingen in het land van herkomst op zich voldoende om te spreken van vervolging?

Het antwoord van het Hof was het arrest XYZ tegen Minister voor Immigratie en Asiel. Deze paragraaf gaat over dit arrest en de gevolgen die het had voor het Nederlandse asielbeleid met betrekking tot 'discretie' en strafbaarstelling.

34. Het antwoord op de eerste vraag luidde 'ja'. Dit antwoord wordt hier verder niet besproken, nu dit in Nederland al sinds 1981 staand beleid is. In Bulgarije heeft dit antwoord van het Hof overigens wél tot een grote verbetering in het beleid geleid, zie Fleeing Homophobia-rapport, 2011, p. 14 en European Council on Refugees and Exiles (ECRE), 2017, p. 7: 'The X.Y.Z. judgment contributed to a substantial change in practice in Bulgaria, where the Sofia City Administrative Court referring to the CJEU decision, found homosexual asylum seekers, whose countries of origin criminalized homosexual acts, as members of a particular social group.'

2.3.2 'DISCRETIE'

Het zogenaamde 'discretie'-vereiste,[35] oftewel het idee dat LHBTI asielzoekers wel teruggestuurd kunnen worden naar het land van herkomst als zij zich 'discreet' gedragen, hun seksuele gerichtheid verborgen houden of hierbij 'terughoudendheid' betrachten, heeft in Nederland inmiddels een hele geschiedenis. Al in 1999 beoogde een motie van Tweede Kamerlid Boris Dittrich deze eis van tafel te krijgen[36] en in 2007 werd in de Vreemdelingencirculaire opgenomen: 'Van personen met een homoseksuele voorkeur wordt niet verlangd dat zij deze voorkeur bij terugkeer verbergen.' [37] Toch bleek in de jaren daarna dat de 'discretie'-gedachte erg moeilijk uit te roeien is.[38] Ook bleek dat dit concept zich in verschillende landen in verschillende gedaantes manifesteerde.[39]

Het was dan ook van groot belang dat het Hof van Justitie van de EU met het arrest XYZ een einde maakte aan het de kast insturen van LHBTI asielzoekers.[40] Het Hof oordeelde dat terughoudendheid geen rol mag spelen. 'Met de omstandigheid dat hij het risico kan vermijden door zich bij de invulling van zijn seksuele gerichtheid terughoudender op te stellen dan een heteroseksueel, dient in dit verband geen rekening te worden gehouden' aldus het Hof.[41] Vervolgens heeft de Raad van State het XYZ–arrest op een ingewikkelde manier zo geïnterpreteerd dat terughoudendheid toch nog een rol speelt.[42] Geïnspireerd door Duitse en Britse jurisprudentie[43] heeft de Raad van State de staatssecretaris namelijk opgedragen om asielzoekers te vragen hoe zij hun seksuele gerichtheid denken te gaan invullen of uiten na terugkeer in het land van herkomst en of de aldus van de asielzoekers verkregen verklaring strookt met de verklaring over de wijze waarop zij eerder, in Nederland of elders, invulling aan hun seksuele gerichtheid gaven.

Achter deze interpretatie van de Raad van State lijkt de gedachte schuil te gaan dat sinds het XYZ-arrest de normatieve variant van 'discretie' (Ga (weer) de kast in!) niet langer toegestaan is, maar dat een feitelijke vorm van 'discretie' (Blijf maar in de kast!) nog wel door de beugel kan.[44] Met andere woorden: mensen worden niet meer de kast ingestuurd, maar als ze uit zichzelf in de kast zitten of zaten, zouden ze best teruggestuurd kunnen worden naar die situatie. In het Britse asielrecht noemen ze deze variant van in de kast zitten ook wel 'natural discretion'.[45]

35. Eigenlijk is 'discretie' geen adequate, want versluierende, term voor de situatie waarin mensen hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit – soms levenslang – moeten verbergen, maar omdat de term inmiddels ingeburgerd is, wordt hij in dit rapport toch gebruikt, zij het consequent tussen aanhalingstekens.

36. Motie Dittrich c.s. van 28 september 1999, *Kamerstukken II* 1999-2000, 19637, nr. 474.

37. Vc 2000, C2/2.10.2. Naar aanleiding van de Kamervragen van Lambrechts (D66), 3 oktober 2006, *Aanhangsel Handelingen II* 2006-2007, nr. 394. Zie ook Jansen 2006.

38. 'discretie' is wel vergeleken met een zich muterend virus en met een monster met meerdere koppen. Als je er één afslaat, blijken er meer te zijn. Zie uitgebreider Jansen & Spijkerboer 2012a. Zie ook Weßels 2013.

39. Fleeing Homophobia-rapport, 2011, p. 33-39.

40. HvJ EU 7 november 2013, *X.,Y. en Z* tegen Minister voor Immigratie en Asiel, C-199/12 - C-201/12, ECLI:EU:C:2013:720, JV 2014/31 en ABRvS 18 december 2013, ECLI:NL:RVS:2013:2423, (X.) JV 2014/48, noot Jansen.

41. HvJ EU, XYZ par. 75.

42. ABRvS 18 december 2013, ECLI:NL:RVS:2013:2423, (X.) JV 2014/48, noot Jansen.

43. UK Supreme Court 7 July 2010, HJ (Iran) and HT (Cameroon) v Secretary of State for the Home Department , [2010] UKSC 31; Bundesverwaltungsgericht 20 februari 2013, BVerwG 10 C20.12, ECLI:DE:BVerwG:2013:200213U10C20.12.0. Zie ook HvJ EU (Grote Kamer), *Y. en Z.* tegen Bundesrepublik Deutschland, C-71/11 en C-99/11, 5 september 2012, ECLI:EU:C:2012:518, JV2012/403, noot Battjes.

44. Zie Vermeulen & Woltjer 2013; zie eerder Den Heijer 2012; zie ook Spijkerboer 2017b; Spijkerboer 2016.

45. SW (Jamaica) v. Secretary of State for the Home Department, CG [2011] UKUT 00251.

Volgens de beleidstekst die de staatssecretaris opstelde naar aanleiding van de arresten van het Hof en de Raad van State verlangt de IND van de asielzoeker

> 'geen terughoudendheid bij de invulling van zijn seksuele gerichtheid (...). Uitgangspunt is dat iemand zijn gerichtheid zal uiten en relaties zal aangaan op een manier die niet wezenlijk anders is dan van heteroseksuelen in het betreffende land van herkomst wordt geaccepteerd. Voorts gaat de IND er bij de beoordeling van het risico op vervolging vanuit dat de directe omgeving van de vreemdeling op de hoogte is of zou kunnen geraken van de seksuele gerichtheid.' [46]

Door er vanuit te gaan dat de omgeving op de hoogte zal raken van de seksuele gerichtheid, laat de staatssecretaris zien dat hij – net als het Hof – mensen niet langer de kast in wil sturen, niet in een normatieve, maar ook niet in een feitelijke variant. Ook in de toelichting bij dit beleid schreef de staatssecretaris:

> 'Voorts zal de IND niet afzien van het verlenen van een vergunning omdat een LHBT asielzoeker aangeeft zijn gerichtheid vanwege sociale druk of schaamte, bijvoorbeeld voor zijn ouders, verborgen te zullen houden, terwijl het tot vervolging zou leiden als hij dat wel zou doen.' [47]

In dezelfde beleidstekst staat echter ook:

> 'Bij de beoordeling van de individuele situatie van de vreemdeling betrekt de IND ook de wijze waarop de vreemdeling voornemens is in zijn land van herkomst zijn seksuele gerichtheid te uiten en de aannemelijkheid daarvan. Hiertoe onderzoekt de IND hoe de vreemdeling in het verleden en heden, in Nederland of elders, invulling heeft gegeven aan zijn seksuele gerichtheid.'[48]

Deze laatste passage volgt de feitelijke 'discretie'-variant van de Raad van State en daardoor hinkt de beleidstekst op twee gedachtes.[49]

2.3.3 STRAFBAARSTELLING

Het Hof van Justitie oordeelt dat de enkele strafbaarstelling van homoseksuele handelingen als zodanig geen daad van vervolging vormt.[50] Als een gevangenisstraf voor homoseksuele handelingen daadwerkelijk wordt toegepast, is dat echter wel vervolging in de zin van het Vluchtelingenverdrag (§ 61). De nationale autoriteiten moeten bepalen of dit in het land van herkomst van de asielzoeker het geval is (§ 59). De Raad van State oordeelde vervolgens in haar einduitspraak dat de

46. WBV 2014/22, 18 juli 2014; Vc C2/3.2.

47. Brief van de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 4 juni 2014, *Kamerstukken II* 2013-2014, 19637, nr. 1848.

48. WBV 2014/22; Vc C2/3.2.

49. Zie uitgebreider Jansen 2015.

50. HvJ EU 7 november 2013, *X, Y en Z* tegen Minister voor Immigratie en Asiel, C-199/12 - C-201/12, ECLI:EU:C:2013:720, JV 2014/31, noot Jansen. Het Fleeing Homophobia-rapport deed (op p. 79) de aanbeveling om LHBTI's uit landen waar homoseksualiteit of het verrichten van homoseksuele handelingen strafbaar is gesteld een vluchtelingenstatus te verlenen. Zie in dit verband ook de *concurring opinion* van rechter De Gaetano van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens bij het arrest *M.E. tegen Zweden* (EHRM, 26 juni 2014, 71398/12) en ICJ 2014.

staatssecretaris moet onderzoeken hoe regelgeving die homoseksualiteit of homoseksuele handelingen strafbaar stelt in het land van herkomst, in de praktijk wordt toegepast of uitwerkt. Het gaat bij dit onderzoek niet alleen om het daadwerkelijk opleggen van straffen, maar ook om eventueel politie- en strafvorderlijk onderzoek, en om de vraag welke gevolgen strafbaarstelling heeft voor de maatschappelijke positie van homoseksuelen.[51]

De staatssecretaris heeft dit oordeel van de Raad van State grotendeels omgezet in nieuw beleid.[52] Daarbij is het eerder gehanteerde vage 'actieve tenuitvoerlegging' vervangen door het minder zware 'daadwerkelijke tenuitvoerlegging'.[53] In de praktijk betekent dit dat de staatssecretaris een onderzoeksplicht heeft en daarbij is een diepgaand onderzoek naar de situatie in het land van herkomst nodig.[54]

Het toenemende belang dat gehecht wordt aan de situatie van LHBTI's in het land van herkomst komt ook tot uitdrukking in speciaal beleid voor een aantal landen van herkomst. Zo zijn LHBT's uit Afghanistan aangemerkt als risicogroep én als kwetsbare minderheidsgroep (WBV 2017/2) en dat geldt ook voor LHBT's uit Libië (WBV 2015/8); LHBT's uit Irak krijgen *prima facie* een a-status (WBV 2017/2); LHBT's uit Iran krijgen in beginsel een a-status (WBV 2017/7)[55] en dat geldt ook voor LHBT's uit Oeganda (WBV 2015/8); LHBT's uit Rusland zijn een risicogroep (WBV 2017/10)[56] en LHBT's uit Tsjetsjenië krijgen een a-status (WBV 2017/10).[57]

2.4 ABC-arrest: geloofwaardigheid

2.4.1 INLEIDING

In deze paragraaf volgt eerst een korte bespreking van een aantal algemene beleidsregels die van belang zijn voor de manier waarop de geloofwaardigheid van een asielrelaas wordt beoordeeld. Daarna worden de rechtspraak en het beleid met betrekking tot de beoordeling van de geloofwaardigheid van seksuele gerichtheid behandeld.

2.4.2 GELOOFWAARDIGHEID ALGEMEEN: WI 2014/10

Bij de beoordeling van een asielrelaas door de IND gaat het op de eerste plaats om de geloofwaardigheid. Nadat vastgesteld is dat het relaas – geheel of gedeeltelijk – geloofwaardig is, wordt getoetst of het relaas ook zwaarwegend genoeg is om tot statusverlening over te gaan.

51. ABRvS 18 december 2013, ECLI:NL:RVS:2013:2423, (X.) JV 2014/48, noot Jansen.

52. WBV 2014/22; Vc C2/3.2. Zie ook de brief van COC Nederland aan de leden van de Vaste Kamercommissie voor Veiligheid en Justitie van 11 april 2014.

53. Dit gebeurde op verzoek van het COC. Brief van de staatssecretaris aan COC Nederland, 10 juni 2014. De IND verleent in ieder geval een verblijfsvergunning asiel op de a-grond in de volgende situatie: 'in het land van herkomst gelden strafbepalingen op grond van de seksuele gerichtheid, deze strafrechtelijke bepalingen worden in de praktijk door de autoriteiten daadwerkelijk ten uitvoer gelegd en er is sprake van een zeker gewicht van de strafbepaling.' Zie ook mijn noot bij HvJ EU 7 november 2013, C-199/12 - C-201/12 (X.Y.Z.) JV 2014/31 en ABRvS 18 december 2013, ECLI:NL:RVS:2013:2423, (X.) JV 2014/48.

54. Overigens heeft het Europees Asielagentschap (EASO) een rapport opgesteld over onderzoek naar de situatie van LHB's in landen van herkomst: EASO, 2015.

55. Een asielverzoek van een Iraanse LHBT kan alleen worden afgewezen als hij zelf zegt dat zijn seksuele gerichtheid geen problemen heeft opgeleverd in Iran, en hij ook niet verwacht dat dat zal gebeuren. Zie de brief van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie aan COC Nederland van 10 juni 2014. Overigens bestaat er al speciaal beleid voor LHBTI's – toen nog 'homoseksuelen' genoemd – uit Iran vanaf 2006, WBV 2006/38.

56. De IND neemt aan dat het voor LHBT's uit de Russische Federatie niet mogelijk is bescherming van de autoriteiten of internationale organisaties te verkrijgen. De IND werpt ten aanzien van LHBT's terughoudend een vlucht- of vestigingsalternatief tegen.

57. ABC Landenbeleid december 2017, VluchtelingenWerk Nederland, VluchtWeb. Het COC heeft bijgedragen aan de instelling van het beleid voor LHBTI's uit een aantal van deze landen.

In Werkinstructie 2014/10 is de op 1 januari 2015 ingevoerde 'integrale geloofwaardigheidsbeoordeling' beschreven, die de tot dan toe geldende 'positieve overtuigingskracht'-toets (POK-toets) verving.[58] Deze nieuwe werkwijze is ingevoerd ter implementatie van de herziene EU-Procedurerichtlijn, die een volledig en *ex nunc* rechterlijk onderzoek voorschrijft.[59] Het is daarom van groot belang om de toetsing van de geloofwaardigheid door de IND zo inzichtelijk mogelijk te maken, aldus de werkinstructie.

Eerst stelt de IND de 'relevante elementen' vast (bijv. nationaliteit, identiteit, seksuele gerichtheid) en daarna wordt per element de geloofwaardigheid beoordeeld.[60] Als er geen objectieve bewijsstukken zijn om de relevante elementen mee te onderbouwen, wat meestal het geval zal zijn als het gaat om mensen die gevlucht zijn vanwege hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit, dan bekijkt de IND de elementen aan de hand van zogenaamde interne en externe 'geloofwaardigheidsindicatoren', die betrekking hebben op alles wat de asielzoeker zelf heeft aangedragen en alles wat getoetst kan worden aan de hand van andere bronnen.

De beoordeling van de geloofwaardigheid van het verhaal moet objectief, gestructureerd en transparant worden uitgevoerd. Dat betekent volgens de werkinstructie dat er gebruik gemaakt moet worden van objectiveerbare bronnen en dat er kenbaar gemotiveerd moet worden. Ook moet rekening gehouden worden met culturele verschillen. De (mentale, fysieke, intellectuele et cetera) toestand van de vreemdeling en de (mentale, fysieke, professionele et cetera) toestand van de beslisser spelen hierbij een rol. Een subjectieve beoordeling moet vermeden worden en de ambtenaar moet bedenken dat er bijna nooit zekerheid zal zijn over de juistheid van de verklaringen van de asielzoeker. Deze verklaringen moeten gedetailleerd en specifiek zijn en er mag geen sprake zijn van tegenstrijdigheden, ongerijmdheden of inconsistenties. Tegenstrijdigheden tussen verklaringen in het eerste en het nader gehoor kunnen echter alleen worden tegengeworpen, als de betrokkene hiermee eerst geconfronteerd is. Er moet rekening worden gehouden met verschonende omstandigheden zoals leeftijd, opleidingsniveau, schaamte, interculturele barrières. Aan het eind van de weging moet kenbaar gemaakt worden welke relevante elementen geloofwaardig zijn en welke niet.[61]

Omdat de asielzoeker vaak niet in staat is zijn relaas met bewijs te onderbouwen, moet volgens WI 2014/10 het voordeel van de

58. Zie Rafi 2014.

59. Procedurerichtlijn, artikel 46, derde lid. Dit artikel is geïmplementeerd in artikel 83a van de Vw 2000: 'De toetsing van de rechtbank omvat een volledig en *ex nunc* onderzoek naar zowel de feitelijke als juridische gronden, met inbegrip van, indien van toepassing, een onderzoek naar de behoefte aan internationale bescherming.'

60. WI 2014/10, Inhoudelijke beoordeling (asiel), 1 januari 2015, https://ind.nl/Documents/WI_2014_10.pdf. Zie algemeen over de beoordeling van de geloofwaardigheid van een asielrelaas ook Kok 2016; Strik & Terlouw 2015; UNHCR 2013; Geertsema 2012.

61. WI 2014/10, p. 5-11.

twijfel worden verleend als het verhaal in grote lijnen als geloofwaardig kan worden beschouwd.[62]

De Raad van State oordeelde op 13 april 2016 dat de rechter een standpunt van de staatssecretaris over de geloofwaardigheid van een asielrelaas indringender toetst dan voorheen. De staatssecretaris behoudt slechts beslissingsruimte bij zijn beoordeling van de verklaringen van een asielzoeker die niet met bewijs zijn gestaafd. Daarbij moet hij de manier waarop hij deze beslissingsruimte gebruikt deugdelijk motiveren, zodat de besluiten voor de bestuursrechter controleerbaar zijn.[63] Zo mag de staatssecretaris niet ongemotiveerd stellen dat een gedraging in een maatschappelijke context ongebruikelijk en daarom niet aannemelijk is.[64] Dit is van belang voor alle asielzaken, en zeker ook voor de behandeling van LHBTI asielzaken.

Zwaarwegendheid

Als een of meer elementen van het relaas geloofwaardig worden geacht, wordt vervolgens beoordeeld of er een aannemelijk risico is bij terugkeer (is de vrees gegrond?). Hierbij is van belang of de asielzoeker al eerder daden van vervolging heeft meegemaakt, hoeveel tijd er zat tussen de gebeurtenissen die de aanleiding vormden voor het vertrek en het daadwerkelijk vertrek en of degenen van wie vervolging gevreesd wordt op de hoogte zijn of kunnen geraken van – in het geval van LHBTI's – de seksuele gerichtheid of de genderidentiteit. Over ieder onderdeel moet een afzonderlijke conclusie worden getrokken.[65]

Vervolgens wordt beoordeeld of de geloofwaardige elementen en de daarmee verbonden aannemelijke vermoedens zo zwaarwegend zijn dat er gesproken kan worden van een gegronde vrees voor vervolging in de zin van het Vluchtelingenverdrag of een reëel risico op schending van artikel 3 EVRM. Als vervolging dreigt van de kant van medeburgers, wordt beoordeeld of de autoriteiten in het land van herkomst bereid en in staat zijn de asielzoeker effectieve bescherming te bieden. Ook zou er een binnenlands vluchtalternatief aanwezig kunnen zijn. Als dat niet het geval is, wordt een status verleend.

2.4.3 ABC-ARREST

Terwijl de prejudiciële vragen die de Raad van State eerder stelde over de behandeling van zaken van homoseksuele asielzoekers nog niet beantwoord waren, vroeg de Raad van State in maart 2013 opnieuw het oordeel van het Hof van Justitie van de Europese Unie over een kwestie in verband met

62. UNHCR Handbook § 196: 'there may also be statements that are not susceptible to proof. In such cases, if the applicant's account appears credible, he should, unless there are good reasons to the contrary, be given the benefit of the doubt.' zie ook § 203 en § 204.

63. ABRvS 13 april 2016, ECLI:NL:RVS:2016:891, JV 2016/194, noot Kok; zie ook Geertsema 2016.

64. ABRvS 15 november 2016, ECLI:NL:RVS:2016:3009.

65. WI 2014/10, p. 13-15 en WBV 2014/22.

asielaanvragen gebaseerd op seksuele gerichtheid: Welke grenzen stelt het EU-recht aan de beoordeling van de geloofwaardigheid van een gestelde seksuele gerichtheid? [66]

De advocaat van A betoogde ten overstaan van het Hof dat het niet mogelijk is om op objectieve wijze vast te stellen wat de seksuele gerichtheid van iemand anders is. Hoe zou de staatssecretaris dat moeten doen?[67] Als iemand zegt: 'Ik ben lesbisch' hoe zou een ambtenaar van de IND dan kunnen beoordelen of dat waar is of niet? De Yogyakarta Principles stellen: 'Each person's self-defined sexual orientation and gender identity is integral to their personality and is one of the most basic aspects of self-determination, dignity and freedom.' [68] In lijn hiermee was één van de conclusies van het Fleeing Homophobia onderzoek: 'As a general principle, establishing sexual orientation or gender identity should be based on self-identification of the applicant.' [69] Ook de UNHCR Guidelines kennen een centrale rol toe aan zelfidentificatie.[70]

Advocaat-Generaal Sharpston ging hier voor een deel in mee, toen zij stelde dat alle partijen het erover eens zijn dat de seksualiteit van een persoon een bijzonder complex gegeven is en dat er geen objectieve methode bestaat om een gestelde seksuele gerichtheid te verifiëren. Bovendien heeft het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in de zaak *Van Kück tegen Duitsland* geoordeeld dat in verband met genderidentiteit en transseksualiteit het begrip 'persoonlijke autonomie' een belangrijk onderliggend beginsel is van de waarborgen van het recht op privéleven gewaarborgd in artikel 8 EVRM.[71] Hoewel Carola van Kück procedeerde over de vergoeding van haar geslachtsaanpassende operatie en het hier dus niet om een asielzaak ging, is deze uitspraak ook van belang voor de beoordeling van de seksuele gerichtheid van asielzoekers. Het Straatsburgse Hof oordeelde in deze zaak dat seksuele zelfdefinitie tot de kern van het privéleven behoort en dat de eigen identificatie als vrouw of als man niet door de overheid in twijfel mag worden getrokken. Ook A-G Sharpston leidde uit het *Van Kück*-arrest af dat mensen het recht hebben hun eigen identiteit te definiëren, wat ook de definiëring van hun eigen seksuele gerichtheid omvat. Dit valt onder de reikwijdte van artikel 7 van het Handvest.[72]

Het Hof van Justitie kiest echter voor een andere invalshoek, namelijk een lijstje met *don'ts*. Het Hof oordeelt dat er geen conclusies getrokken mogen worden louter op basis van stereotiepe opvattingen over homoseksuelen. Vragen over de

66. Tussenuitspraak ABRvS 20 maart 2013.

67. Jansen 2013a; zie ook Middelkoop 2010.

68. Yogyakarta Principle 3. De Yogyakarta Principles bestaan uit een aantal beginselen die internationale mensenrechtenstandaarden toepassen op seksuele gerichtheid en genderidentiteit. Ze zijn opgesteld in 2006 in Yogyakarta door een groep mensenrechten-experts en onderschreven door de Raad van Europa. http://www.yogyakartaprinciples.org/.

69. Fleeing Homophobia-rapport, 2011, p. 53. Dit is ook het standpunt van het COC. Zie bijv. de brief van COC Nederland van 11 april 2014 aan de vaste Kamercommissie voor Veiligheid en Justitie.

70. UNHCR, Guidelines No. 9, par. 9: 'Sexual orientation and gender identity are broad concepts which create space for self-identification.' en par. 63, i: 'Self-identification as a LGBTI person should be taken as an indication of the applicant's sexual orientation and/or gender identity.'

71. EHRM 12 juni 2003, *Van Kück tegen Duitsland*, 35968/97. Zie ook EHRM 11 juli 2002, *Christine Goodwin tegen Verenigd Koninkrijk* [Grote Kamer], 28957/95. Zie ook de noot van Middelkoop bij het ABC-arrest, JV 2015/3.

72. A-G E. Sharpston, Conclusie van 17 juli 2014, *A, B en C* tegen Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, C-148/13, C-149/13 en C-150/13, ECLI:EU:C:2014:2111, § 36, 39, 40.

details van seksuele praktijken zijn niet toegestaan en ook verbiedt het Hof bewijsmateriaal als het demonstratief verrichten van homoseksuele handelingen, het ondergaan van 'tests' om homoseksualiteit te bewijzen of video-opnamen van intieme handelingen, omdat dit strijdig is met de eerbiediging van de menselijke waardigheid, gewaarborgd in artikel 1 van het Handvest.[73]

In het algemeen moet de manier waarop de bevoegde autoriteiten asielverzoeken de tot staving van dergelijke verzoeken overgelegde verklaringen en het daartoe overgelegde bewijsmateriaal beoordelen, in overeenstemming zijn met de door het Handvest gewaarborgde grondrechten, zoals artikel 7: het recht op eerbiediging van het privéleven.

Ten slotte oordeelt het Hof dat verklaringen betreffende de seksuele gerichtheid niet ongeloofwaardig zijn louter omdat ze niet direct zijn aangevoerd. Gelet op de gevoeligheid van vragen over iemands persoonlijke levenssfeer en met name zijn seksualiteit, kan uit het enkele feit dat de asielzoeker, wegens zijn terughoudendheid bij het onthullen van intieme aspecten van zijn leven, niet meteen heeft verklaard homoseksueel te zijn, niet de conclusie worden getrokken dat hij niet geloofwaardig is (§ 69). De verplichting van de asielzoeker om alle elementen zo spoedig mogelijk in te dienen wordt afgezwakt door de verplichting van de autoriteiten om rekening te houden met de persoonlijke of algemene omstandigheden, met inbegrip van de kwetsbaarheid van de asielzoeker, en om rekening te houden met de individuele situatie en persoonlijke omstandigheden van elke verzoeker (§ 70).

Vragen van Hongaars Hooggerechtshof

In vervolg op het ABC-arrest heeft het Hongaarse Hooggerechtshof op 8 augustus 2016 ook prejudiciële vragen gesteld.[74] Uit het Fleeing Homophobia-onderzoek bleek dat in een aantal lidstaten, waaronder Hongarije, psychologen werden ingeschakeld om de geloofwaardigheid van een gestelde seksuele gerichtheid te beoordelen. In Hongarije werd daarbij gebruik gemaakt van *Rorschach* en *Szondi* tests.[75]

Het Hof van Justitie oordeelde in het ABC-arrest dat 'tests' om homoseksualiteit te bewijzen in strijd zijn met de eerbiediging van de menselijke waardigheid. Nu wil de Hongaarse rechter weten of het Europese recht zich ertegen verzet dat een gerechtspsycholoog wordt ingeschakeld bij het beoordelen van de geloofwaardigheid van een gestelde seksuele gerichtheid en

73. Het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (2012/C 326/02); Hof van Justitie EU, 2 december 2014, *A, B en C* tegen Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, C-148/13, C-149/13 en C-150/13, ECLI:EU:C:2014:2406, JV 2015/3, noot Middelkoop; Terlouw 2014; HvJ EU, ABC, par 64: hoewel de nationale autoriteiten in voorkomend geval ondervragingen mogen uitvoeren ter beoordeling van de feiten en omstandigheden betreffende de gestelde seksuele gerichtheid van een asielzoeker, zijn ondervragingen over de details van de wijze waarop deze asielzoeker praktisch invulling geeft aan zijn seksuele gerichtheid in strijd met de door het Handvest gewaarborgde grondrechten. Zie ook UNHCR, Guidelines No. 9, par. 64: Applicants should never be expected or asked to bring in documentary or photographic evidence of intimate acts.

74. Verzoek om een prejudiciële beslissing ingediend door de Szegedi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság (Hongarije) op 29 augustus 2016, F tegen Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (zaak C-473/16-F).

75. Fleeing Homophobia-rapport, 2011, p. 50.

als dit niet is toegestaan, of het dan niet mogelijk is om bij het onderzoek een deskundige in te schakelen.[76]

In zijn op 5 oktober 2017 verschenen opinie stelt A-G Wahl van het EU Hof van Justitie dat het acceptabel kan zijn dat er bij de beoordeling van de geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid van asielzoekers gebruik gemaakt wordt van adviezen van psychologen en methodes als *Rorschach*-tests, zolang dit met instemming van de asielzoeker gebeurt en op zo'n manier wordt uitgevoerd dat de waardigheid en het privéleven van de asielzoeker worden geëerbiedigd, zolang de tests betrouwbaar zijn, en zolang de adviezen niet bindend zijn voor de nationale rechters die de besluiten toetsen.[77]

2.4.4 UITSPRAAK RAAD VAN STATE 8 JULI 2015

Na de ABC-uitspraak van het Hof constateerde de Raad van State in de uitspraak van 8 juli 2015 dat de vragen die de staatssecretaris in dit verband stelt niet voortkomen uit een vastgelegde onderzoekssystematiek. Omdat ook een beleidsregel of een vaste gedragslijn over de wijze waarop hij een gestelde seksuele gerichtheid onderzoekt en beoordeelt ontbreekt, is het voor de bestuursrechter niet mogelijk effectief te toetsen hoe de staatssecretaris in een concreet geval het onderzoek naar en de beoordeling van de geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid verricht.[78]

In augustus 2015 maakte de staatssecretaris bekend dat hij al vanaf 14 april 2014 tóch werkte met een 'vaste gedragslijn' of 'interne werkinstructie'. In afwachting van de antwoorden van het Hof op de vragen van de Raad van State had hij zijn beleid alvast aangepast. De – niet openbare – werkinstructie zou een vragenlijst bevatten voor het horen van LHBT asielzoekers. Naar aanleiding van de uitspraak van de Raad van State verscheen begin oktober 2015 de wél openbare Werkinstructie (WI) 2015/9.

Volgens het Hof van Justitie kunnen antwoorden op vragen die berusten op stereotiepe opvattingen aangaande de seksuele gerichtheid een nuttig element vormen bij de beoordeling van die gerichtheid. 'Het standpunt van de staatssecretaris dat hij dergelijke vragen mag stellen en de antwoorden daarop bij zijn onderzoek mag betrekken, strookt met het arrest. Ter zitting heeft de staatssecretaris overigens toegelicht dat hij slechts zijns inziens juiste antwoorden op zulke vragen betrekt bij zijn onderzoek om in geval van twijfel aan de door een vreemdeling gestelde seksuele gerichtheid deze alsnog geloofwaardig te

76. 1) Moet artikel 4 van richtlijn 2004/83/EG in het licht van artikel 1 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie aldus worden uitgelegd dat het zich niet ertegen verzet dat, wanneer LGBTI's een asielaanvraag indienen, een deskundig advies van een gerechtspsycholoog wordt ingewonnen dat op projectieve persoonlijkheidstests is gebaseerd, en dat hiermee bij de beoordeling rekening wordt gehouden, wanneer dit advies wordt opgesteld zonder dat aan de asielzoeker vragen over zijn seksuele gewoonten worden gesteld en zonder dat hij aan een lichamelijk onderzoek wordt onderworpen? 2) Indien het in de eerste vraag genoemde deskundig advies niet als bewijs kan worden gebruikt, moet artikel 4 van richtlijn 2004/83/EG dan in het licht van artikel 1 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie aldus worden uitgelegd dat, wanneer de asielzoeker ter ondersteuning van zijn aanvraag aanvoert dat hij wegens zijn seksuele geaardheid wordt vervolgd, noch de administratieve autoriteiten noch de rechterlijke instanties de mogelijkheid hebben om aan de hand van een deskundigenonderzoek de geloofwaardigheid van de asielzoeker te onderzoeken, ongeacht de specifieke eigenschappen van de bij dit onderzoek gebruikte methode?

77. Conclusie A-G Wahl, 5 oktober 2017, zaak C-473/16, *F tegen Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal*, verzoek van Szegedi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság (bestuurs- en arbeidsrechter Szeged, Hongarije) om een prejudiciële beslissing, ECLI:EU:C:2017:739. Zie voor een kritisch commentaar op de Conclusie van de Advocaat-Generaal: Ferreira & Venturi 2017. Inmiddels heeft het Hof uitspraak gedaan: Hof van Justitie 25 januari 2018, zaak C-473/16, *F tegen Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal*, ECLI:EU:C:2018:36, EHRC 2018/54, zeer lezenswaardige noot Den Heijer.

78. ABRvS 8 juli 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2170, r.o. 7.

achten. De staatssecretaris heeft echter niet duidelijk gemaakt welke vragen hij in algemene zin kwalificeert als vragen die berusten op stereotiepe opvattingen aangaande de seksuele gerichtheid', aldus de Raad van State.[79]

Tijdens de zitting van de Raad van State op 18 december 2014 werd ook de vraag gesteld wat eigenlijk stereotiepe vragen zijn, als het gaat om LHBTI asielzoekers: 'De vraag stellen naar de "coming out" kan nuttig zijn, maar als uitgangspunt nemen dat het voor een homoseksueel in een moslimland moeilijk is om zichzelf als homo te presenteren, en dat het daarom wel zo zal zijn dat de betrokken persoon moet hebben geworsteld met zijn homo-zijn, is teveel uitgaan van een stereotype', zoals René Bruin ter zitting optekende.[80]

Late coming-out

De Raad van State oordeelde naar aanleiding van het ABC-arrest dat ter beantwoording van de vraag of de seksuele gerichtheid een nieuw feit is, aan een vreemdeling niet mag worden tegengeworpen dat hij niet eerder over zijn seksuele gerichtheid heeft verklaard.[81]

2.5 Werkinstructie 2015/9

2.5.1 INLEIDING

In deze paragraaf wordt Werkinstructie 2015/9 besproken. Achtereenvolgens komen aan bod de inhoud van de werkinstructie, de uitspraak van 15 juni 2016 waarin de Raad van State de instructie beoordeelt en de vraag waar het beleid vervat in de instructie op gebaseerd is. Ook wordt aandacht besteed aan het beleid inzake bekeerlingen, dat overeenkomsten vertoont met het beleid inzake LHBTI's. Ten slotte wordt nagegaan of het ABC-arrest invloed heeft gehad op het beleid met betrekking tot late *coming-out*.

2.5.2 INHOUD WERKINSTRUCTIE

Als reactie op de uitspraak van de Raad van State van 8 juli 2015, verscheen in oktober 2015 Werkinstructie WI 2015/9 'Horen en beslissen in zaken waarin LHBT-gerichtheid als asielmotief is aangevoerd'.[82] Ondanks deze ruim geformuleerde ondertitel gaat de werkinstructie bijna geheel over de vraag of het asielmotief LHBT-gerichtheid geloofwaardig is: 'De IND onderzoekt of de seksuele gerichtheid geloofwaardig is, of dat de vreemdeling dit motief enkel voorwendt voor het verkrijgen van een verblijfsvergunning.' Deze zin is opmerkelijk, want zo'n

79. ABRvS 8 juli 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2170, r.o. 7.1.

80. Bruin 2015, p. 73.

81. ABRvS 8 juli 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2170, r.o. 5.1. 'Voor een vreemdeling, afkomstig uit een land waar een gestelde seksuele gerichtheid cultureel niet of nauwelijks is geaccepteerd of zelfs strafbaar is, kan het, wegens de kwetsbaarheid van dergelijke vreemdelingen en gelet op de gevoeligheid van het onderwerp, moeilijk zijn om op vragen over die seksuele gerichtheid te antwoorden. Daarom vloeit uit de aard van het asielmotief en de wijze waarop de staatssecretaris de geloofwaardigheid van de verklaringen van de vreemdeling daarover onderzoekt, voort dat ter beantwoording van de vraag of die seksuele gerichtheid een nieuw gebleken feit of omstandigheid is, aan een vreemdeling niet mag worden tegengeworpen dat hij niet eerder over zijn seksuele gerichtheid heeft verklaard.'

82. Werkinstructie 2015/9, 7 oktober 2015, https://ind.nl/Documents/WI_2015_9.pdf

uiting van argwaan komt in andere werkinstructies niet voor, ook niet in WI 2014/10 over de integrale geloofwaardigheid-stoets.

In de werkinstructie erkent de IND dat sluitend bewijs op dit punt niet mogelijk is en dat niet alles te vatten is in objectief meetbare criteria, maar de enkele stelling dat de betrokkene L, H, B, T of I is, wordt evenmin voldoende geacht. De hoor- en beslisambtenaren moeten tussen deze twee uitersten laveren.

Het onderzoek van de IND bestaat uit het stellen van vragen. Daarbij gelden de criteria van de ABC-uitspraak als uitgangspunt. Zo worden er geen medische tests uitgevoerd om een seksuele gerichtheid vast te stellen en ook psychologisch onderzoek wordt niet gebruikt.[83] De IND vraagt niet naar documentair bewijs, zoals foto's of video's om de seksuele gerichtheid te onderbouwen en als de asielzoeker uit eigen beweging foto's of video's inbrengt, worden die niet bij de beoordeling betrokken. Er worden geen expliciete vragen gesteld over seksuele handelingen of activiteiten. Als de asielzoeker hierover zelf vertelt, wijst de IND hem of haar erop dat dit niet nodig is. Er mogen wel stereotiepe vragen worden gesteld, maar het niet beantwoorden van dergelijke vragen betekent nog niet dat de seksuele gerichtheid niet geloofwaardig is. Het voldoen aan 'het stereotiepe beeld van LHBT' mag wel in positieve zin meewegen, aldus de werkinstructie.[84]

De IND maakt gebruik van een interne vragenlijst die gebaseerd is op de werkinstructie. Deze is niet bedoeld als checklist, maar als richtlijn en kader, aldus de werkinstructie.

WI 2015/9 noemt vijf thema's die de IND betrekt bij het horen en bij de beoordeling van de geloofwaardigheid van iemand die stelt LHBT te zijn:

1. Privéleven (waaronder familie, vrienden en relaties) en reli gie. 'Het gaat hierbij om de eigen ervaringen zoals bewust wording van de seksuele gerichtheid, het proces (van zelfac ceptatie), de reacties van de omgeving en eventuele rela ties.'
2. Huidige en voorgaande relaties, homoseksuele contacten in het land van herkomst en contact met of kennis van homo seksuele groepen in het land van herkomst
3. Contact met homoseksuelen in Nederland en kennis van de Nederlandse LHBT-gemeenschap
4. Discriminatie, repressie en vervolging in het land van herkomst

83. De werkinstructie verwijst hierbij naar Yogyakarta Principle 18: 'No person may be forced to undergo any form of medical or psychological treatment, procedure, testing, or be confined to a medical facility, based on sexual orientation or gender identity. Notwithstanding any classifications to the contrary, *a person's sexual orientation and gender identity are not, in and of themselves, medical conditions* and are not to be treated, cured or suppressed.' In dezelfde zin het Fleeing Homophobia-rapport 2011, p. 9 en p. 49-53.

84. Noot 2 van Werkinstructie 2015/9 noemt als voorbeelden van stereotypen 'vrouwelijk gedrag en uiterlijk bij homoseksuele mannen en mannelijk gedrag en uiterlijk bij lesbiennes, altijd actief zijn in de homo-scene en het uitgaansleven, bepaalde wijze van kleden etc etc'.

5. Toekomst na (gedwongen) terugkeer in het land van herkomst

Onder het kopje 'Beoordeling geloofwaardigheid' (3) wordt verwezen naar WI 2014/10.[85] Welk gewicht toegekend wordt aan de antwoorden hangt volgens WI 2015/9 af van de individuele zaak, maar in het algemeen kan gezegd worden dat bij de beoordeling het zwaartepunt ligt op de eigen ervaringen met betrekking tot de seksuele gerichtheid (onder andere bewustwording en zelfacceptatie), wat dit voor de betrokkene en zijn omgeving heeft betekend [nadruk SJ], wat de situatie is voor LHBT's in het land van herkomst en hoe het relaas in het algemene beeld past. 'Dit geldt temeer als een vreemdeling afkomstig is uit een land waar homoseksualiteit maatschappelijk onacceptabel of strafbaar gesteld is', aldus WI 2015/9. De volgende passage uit de einduitspraak van 8 juli 2015 is overgenomen in de beleidstekst:

> 'De IND hanteert bij de beoordeling van de geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid niet als uitgangspunt dat er in alle gevallen een interne worsteling moet hebben plaatsgevonden, voordat de vreemdeling zijn LHBT-gerichtheid heeft geaccepteerd. Echter, wel mag verwacht worden dat bij een vreemdeling die afkomstig is uit een land waar men LHBT-gerichtheid niet accepteert en waar dit mogelijk strafbaar is gesteld, sprake zal zijn van een proces van bewustwording. Daarbij zal de vreemdeling zich onder andere voor de vraag gesteld zien wat het betekent om anders te zijn dan hetgeen de maatschappij verwacht/ verlangt. Bij beoordeling van de geloofwaardigheid van de LHBT-gerichtheid zal gewicht worden toegekend aan het proces van ontdekking van de gerichtheid en de wijze waarop de vreemdeling stelt daarmee te zijn omgegaan. Deze elementen wegen zwaarder als de vreemdeling uit een land afkomstig is waar LHBT-gerichtheid niet geaccepteerd wordt.' [86]

In de werkinstructie is hieraan nog het volgende toegevoegd: 'Dit betekent overigens niet dat niet mag worden gevraagd waarom de vreemdeling dit niet in de eerdere procedure(s) heeft gemeld (en hoe dat past in zijn vorige relaas) en dat dit niet bij de beoordeling van de aanvraag mag worden betrokken.' [87]

Commentaar

'Het doel van het gehoor is om de personen die hun vrees voor vervolging baseren op hun seksuele gerichtheid de gelegenheid te bieden hun relaas te doen.' aldus de werkinstructie, terwijl mensen de gelegenheid bieden hun relaas te doen toch

85. Werkinstructie WI 2014/10, Inhoudelijke beoordeling (asiel), 1 januari 2015, zie hiervoor.

86. Dat volgens de Werkinstructie niet in alle gevallen een interne worsteling wordt verwacht, is wellicht een reactie op de brief van COC Nederland van 20 april 2015 aan de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie: 'Ook wordt in veel gevallen de seksuele gerichtheid ongeloofwaardig geacht, omdat de betrokken asielzoeker geen gedetailleerde verklaringen aflegt over wat de ontdekking homo, lesbisch of bi te zijn met haar of hem deed. Kennelijk wordt verwacht dat mensen die afkomstig zijn uit een LHBT-fobe maatschappij per definitie een uitgebreid bewustwordingsproces hebben doorgemaakt en een interne worsteling om hun gerichtheid te accepteren. Dit kan natuurlijk voorkomen, maar het idee dat zulke worstelingen altijd plaatsvinden, beschouwt het COC als een stereotiepe en onjuiste gedachtegang.'

87. Werkinstructie 2015/9.

het doel van ieder asielgehoor is. In het geval van de LHBTI asielzoeker lijkt het gehoor er grotendeels op gericht om aan de hand van het relaas de geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid of genderidentiteit te beoordelen.

2.5.3 UITSPRAAK RAAD VAN STATE 15 JUNI 2016

Na het verschijnen van WI 2015/9 waren de rechtbanken onderling verdeeld over de vraag of het nieuwe beleid de door de Raad van State gewenste duidelijkheid en onderzoekssystematiek verschafte.[88] Om hierover helderheid te krijgen c.q. een antwoord te krijgen op de vraag of het onderzoek naar en de beoordeling van een gestelde seksuele gerichtheid nu inzichtelijk is, stelde de Raad van State op 3 maart 2016 schriftelijke vragen aan de IND. Zo wilde de Raad van State weten of het onderzoek nu anders verricht wordt en zo ja, of dat heeft geleid tot de in WI 2015/9 neergelegde onderzoekssystematiek. Hoe ziet de vraagstelling er nu uit? Worden er open of gesloten vragen gesteld? Wordt ook om bevestiging, aanvulling en verduidelijking van de antwoorden gevraagd? Worden de geloofwaardige en ongeloofwaardige verklaringen in het kader van de verschillende thema's uitdrukkelijk tegen elkaar afgezet? Wat is de waarde van een lidmaatschapskaart van een LHBTI-organisatie, een verklaring van een (ex)-partner of van foto's waarop de vreemdeling te zien is bij evenementen voor LHBTI's? Ook wil de Raad van State graag weten waarom het zwaartepunt ligt op de eigen ervaringen en wat de staatssecretaris verwacht met betrekking tot de verklaringen over de eigen ervaringen, zoals over het bewustwordings- en zelfacceptatieproces.[89]

Op 15 juni 2016 oordeelde de Raad van State dat WI 2015/9 op zorgvuldige manier tot stand is gekomen, en dat er nu aan de hand van een vaste onderzoeksmethode op een zorgvuldige manier onderzoek wordt gedaan naar een gestelde seksuele gerichtheid. Daarmee zijn volgens de Raad van State de in de uitspraak van 8 juli 2015 geconstateerde tekortkomingen weggenomen.

De Ghanese asielzoeker om wie het in deze zaak ging had betoogd dat de staatssecretaris meer aandacht zou moeten besteden aan inzichten uit de culturele antropologie en psychologie in verband met het onterechte uitgangspunt dat LHBTI asielzoekers vrijwel altijd een worsteling moeten doormaken om hun seksuele gerichtheid te accepteren en daarover moeten kunnen verklaren. De staatssecretaris was echter van mening dat voldoende rekening gehouden is met eventueel aanwezige

88. Zie bijvoorbeeld Rb. Utrecht 17 februari 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:1879, JV 2016/128, noot Jansen.

89. Brief van de Raad van State aan de Immigratie- en Naturalisatiedienst, 3 maart 2016.

culturele en psychologische factoren. Een belangrijke passage uit de uitspraak is de volgende:

> 'Bij die beoordeling hecht de staatssecretaris in de regel terecht veel waarde aan de verklaringen van een vreemdeling over zijn eigen ervaringen. Elke vreemdeling die een seksuele gerichtheid als asielmotief aanvoert, zal zich immers op enig moment van die gerichtheid bewust zijn geworden en zich gerealiseerd hebben dat zijn gerichtheid in zijn omgeving of land van herkomst niet – algemeen – geaccepteerd wordt of zelfs strafbaar is gesteld. Hij moet daarom kunnen verklaren over het moment waarop of de periode waarin hij zich bewust is geworden van zijn seksuele gerichtheid, wat deze seksuele gerichtheid voor hem heeft betekend en welke invloed dit heeft gehad voor de manier waarop hij uiting heeft gegeven aan zijn seksuele gerichtheid. Dit alles bezien tegen de achtergrond van zijn land van herkomst en de omgeving waaruit hij afkomstig is, waarbij relevant zijn het moment van bewustwording en eventuele andere belangrijke momenten, zoals het aangaan van een relatie. Daarbij verwacht verweerder terecht niet dat een vreemdeling in alle gevallen een uitgebreid bewustwordingsproces heeft doorlopen of een innerlijke worsteling heeft doorgemaakt, omdat dit te zeer zou uitgaan van stereotiepe opvattingen over een seksuele gerichtheid of een bepaald land [nadruk SJ]. De staatssecretaris heeft ter zitting bij de Afdeling overigens naar voren gebracht dat de omstandigheid, dat een vreemdeling ontoereikend heeft verklaard over zijn eigen ervaringen zonder dat hiervoor een rechtvaardiging bestaat niet in alle gevallen ertoe hoeft te leiden dat zijn seksuele gerichtheid ongeloofwaardig wordt geacht. Daarbij kan van belang zijn dat die vreemdeling over andere aspecten die verband houden met zijn seksuele gerichtheid als asielmotief wél overtuigend kan verklaren.' [90]

Commentaar

De staatssecretaris en de Raad van State gaan er dus vanuit dat LHBTI asielzoekers zich bewust zijn geworden van hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit en van de omstandigheid dat de omgeving dit niet accepteerde en dat daaruit volgt dat zij kunnen verklaren hoe dat ging, wat dat betekende voor henzelf en voor de manier waarop zij hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit uitten. Daarbij wordt niet verwacht dat de asielzoeker in alle gevallen een uitgebreid bewustwordingsproces of een innerlijke worsteling heeft doorgemaakt, want dat vindt de Raad van State een stereotiep idee. Dit roept een aantal vragen op: Een bewustwordingsproces of worsteling is niet vereist in alle gevallen, maar in welke gevallen wel en in welke gevallen niet? Kan een minder uitgebreid bewustwordingsproces wél verwacht worden? Waar ligt de grens wat betreft de mate van uitgebreidheid? In WI 2015/9 staat inderdaad dat

90. ABRvS 15 juni 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1630, r.o. 2.9.

er niet in alle gevallen een interne worsteling wordt verwacht. Maar een proces van bewustwording wordt wél verwacht, sterker nog, daarop ligt volgens de werkinstructie het zwaartepunt. Het is niet duidelijk hoe de passages over worstelingen in de werkinstructie en in de uitspraak van de Raad van State van 15 juni 2016 begrepen moeten worden.[91]

En wat is er eigenlijk veranderd ten opzichte van de situatie ten tijde van de uitspraak van de Raad van State van 8 juli 2015? De interne werkinstructie is openbaar gemaakt en de staatssecretaris heeft beloofd open vragen te stellen en zo nodig steeds om verduidelijking, aanvulling en bevestiging te vragen.

2.5.4 WAAR IS DIT BELEID OP GEBASEERD?

In WI 2015/9 staan drie bronnen vermeld, in een noot bij de thema's die de IND gebruikt bij het horen en de beoordeling van de geloofwaardigheid van seksuele gerichtheid:

> 'Deze thema's/richtlijnen zijn onder andere gebaseerd op het artikel Sexual Orientation and the Refugee Determination Process: Questioning a Claimant About Their Membership in the Particular Social Group van Prof. Dr. LaViolette uit 2004, het rapport van Pink Solutions "inventarisatie situatie LHBT asielzoekers" van Lieneke Luit van COC en de UNHCR Guidelines No. 9: Claims to Refugee Status based on Sexual Orientation and/or Gender Identity within the context of Article 1A(/2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, 2012; http://www.unhcr.org/refworld/docid/50348afc2.html.' [92]

Er wordt overigens nergens vermeld op welke passages van de genoemde teksten gedoeld wordt.

Uit een nadere beschouwing van deze bronnen blijkt dat in het genoemde artikel van LaViolette thema's en vragen worden voorgesteld die grote gelijkenis vertonen met de vragen die in de asielgehoren door de IND worden gesteld. Wel valt op dat het begrip 'zelfacceptatie' bij LaViolette niet voorkomt en dat zij niets zegt over religie of over de relatie tussen religie en seksuele gerichtheid. Het artikel van LaViolette biedt geen antwoord op de vraag waarom het zwaartepunt in de beoordeling op bewustwording en zelfacceptatie zou moeten liggen. Ook zijn relevante opmerkingen van LaViolette in het Nederlandse beleid niet overgenomen, zoals: 'It cannot be stressed enough that there are no true answers to these questions' en: 'In some cases, claimants have asked their current partner to testify or submit an affidavit attesting to their relationship.'

91. Om die reden is Bruin van mening dat op basis van de passage in de uitspraak het beleid gewijzigd moet worden. Bruin 2016, p. 380.

92. WI 2015/9, noot 3. In de uitspraak van de Raad van State van 15 juni 2016 wordt het lijstje bronnen, dat ten grondslag zou liggen aan de Werkinstructie overigens uitgebreid met het Fleeing Homophobia-rapport van Jansen en Spijkerboer: ABRvS 15 juni 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1630, r.o. 2.3: 'Daarbij worden de volgende stukken betrokken, die ook ten grondslag liggen aan WI 2015/9: het artikel "Sexual Orientation and the Refugee Determination Process: Questioning a Claimant About Their Membership in the Particular Social Group" van prof. dr. N. LaViolette, de rapporten "Pink Solutions, Inventarisatie situatie LHBT asielzoekers" van drs. L. Luit en "Fleeing Homophobia. Asylum claims related to sexual orientation and gender identity in Europe" van prof. mr. T.P. Spijkerboer en mr. S. Jansen, en de "Guidelines on International Protection No 9" van de United Nations High Commissioner for Refugees.' In 2.6 van de uitspraak wordt daar nog aan toegevoegd dat WI 2015/9 verder is gebaseerd op 'inzichten die zijn verkregen door samenwerking met COC Nederland en deelname van medewerkers van de IND aan masterclasses, internationale bijeenkomsten en trainingen volgens modules van het Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken (EASO).'

Zelf zei LaViolette in 2013 over dit document:

> 'Outlined in this document is a suggested approach to questioning a claimant about their sexual orientation. The purpose of this model is to provide decision-makers with a range of issues that they may explore with a claimant when it is determined that membership in a particular social group is an issue to be determined in the refugee claim.' [93]

In de UNHCR Guidelines nr. 9 wordt gesteld:

> 'Non-conformity: LGBTI applicants may have grown up in cultures where their sexuality and/or gender identity is shameful or taboo. As a result, they may struggle with their sexual orientation or gender identity at some point in their lives. This may move them away from, or place them in opposition to their families, friends, communities and society in general. Experiences of disapproval and of "being different" or the "other" may result in feelings of shame, stigmatization or isolation' [nadruk SJ].[94]

Uit het consequente gebruik van het woord 'may' in deze passage blijkt dat de UNHCR zich ervan bewust is, dat het ook mogelijk is dat LHBTI asielzoekers niet worstelen met hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit en zich er niet voor schamen.

Dit citaat uit de Guidelines is overigens ontleend aan een passage uit een ander artikel van LaViolette, waarin zij ook stelt dat waarschijnlijk het enige dat LHBTI's wereldwijd gemeen hebben de wijdverbreide maatschappelijke afkeuring van hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit is.[95] LaViolette suggereert dat vragen die te maken hebben met persoonlijke ervaringen als LHBTI wellicht de beste basis vormen bij het vaststellen of de asielzoeker lid is van een sociale groep. Hierbij is het volgens LaViolette wel belangrijk om te bedenken dat verschillende mensen zowel seksualiteit als vervolging op heel verschillende manieren ervaren, zelfs als zij afkomstig zijn uit hetzelfde land.[96]

Het komt er dus op neer dat UNHCR en LaViolette stellen dat er rekening mee moet worden gehouden dat mensen kunnen worstelen met hun seksuele gerichtheid en dat daarover wellicht in een asielgehoor vragen kunnen worden gesteld. Maar volgens UNHCR is het vóórkomen van zo'n worsteling geen wet van Meden en Perzen en volgens LaViolette kan niet genoeg benadrukt worden dat er geen goede antwoorden zijn en dat vragen hierover alleen bedoeld zijn om een verhaal boven tafel te krijgen dat kan helpen bij het bepalen van de

93. Het artikel van LaViolette is te vinden via https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2294763, 17 juli 2013: In feite is het alleen het eerste stuk van de inleiding en het laatste deel van het artikel uit 2004. LaViolette heeft het onderdeel B verwijderd, met de opmerking: 'Only the questioning model is included in this version. The legal issues are more fully canvassed in later papers.'

94. UNHCR, Guidelines No. 9, par. 63, v.

95. LaViolette 2013, p. 28.

96. LaViolette 2013. Vgl. UNHCR, Guidelines No. 9, par. 60, ii. Zie ook UNHCR 2013, p. 71: 'It is important to ensure that credibility assessment contains no superficial understandings of the experiences of LGBTI individuals, or erroneous, culturally inappropriate, or stereotypical assumptions. The experiences of LGBTI individuals vary greatly and are strongly influenced by their cultural, economic, family, political, religious, and social environment. (...) It is therefore essential that decision-makers understand both the context of each refugee claim, as well as the individual narratives that map uneasily onto common, notably Western, experiences or labels.'

geloofwaardigheid van het asielrelaas.[97] Seksuele minderheden hebben geen universele kenmerken, evenmin als heteroseksuelen die hebben. Hierbij waarschuwt LaViolette voor stereotypen, met name in de multiculturele setting van het asielgehoor.[98]

Laurie Berg en Jenni Millbank hebben gewezen op het gevaar dat het soort vragen dat door LaViolette wordt voorgesteld verkalkt kan raken in een vaste vragenlijst. Het risico bestaat dat zo'n vragenlijst vergezeld gaat van de verwachting dat seksuele ontwikkeling op een universele en lineaire manier verloopt. Uit hun onderzoek blijkt dat dit in asielprocedures in Angelsaksische landen inderdaad gebeurd is.[99]

Berg en Millbank bespreken in dit verband het door psycholoog Vivienne Cass ontwikkelde model om homoseksuele identiteitsontwikkeling te duiden.[100] Volgens dit model verloopt de ontwikkeling in stadia of fases, beginnend met een fase van ontkenning en verwarring, die vaak gepaard gaat met negatieve zelfwaardering via een fase van vergelijking van de identiteit met die van anderen en een fase van erkenning van de eigen identiteit tot een fase van acceptatie van de eigen identiteit, uiteindelijk culminerend in de fase van *coming-out* als zelfbewuste L, H, B, T of I.[101] In een asielcontext bestaat daarbij volgens Berg en Millbank de neiging om te verwachten dat dit veronderstelde eindpunt van de ontwikkeling samenvalt met het begin van de asielprocedure.[102] Millbank is van mening dat er op sensitieve wijze moet worden omgegaan met antwoorden op vragen over persoonlijke ervaringen met seksuele gerichtheid, ook als de verhalen niet aansluiten bij de culturele ervaringen en verwachtingen van de hoor- en beslisambtenaren.[103]

Een probleem met een dergelijk gefaseerd model van homoseksuele identiteitsvorming is dat het gebaseerd is op de ervaring van witte mannen uit de middenklasse van de Verenigde Staten.[104] Terwijl het gepresenteerd wordt als algemeen geldig, is zo'n model dus niet zonder meer toepasbaar op andere groepen, zoals vrouwen en mensen uit niet-westerse landen. Alleen al in het westen bestaan er grote verschillen tussen de ervaringen van lesbische vrouwen en die van homoseksuele mannen. Zo lijkt het idee dat mensen zich altijd in hun puberteit bewust worden van hun seksuele gerichtheid voor vrouwen veel minder op te gaan dan voor mannen. De Amerikaanse psycholoog Lisa Diamond zegt dat er nog veel te weinig onderzoek naar gedaan is, maar dat intussen wel duidelijk is dat de ontwikkeling van vrouwelijke seksualiteit volstrekt anders

98. LaViolette 2010, p. 173-208: '(...) there are no universal characteristics and qualities that typify sexual minorities. This is particularly true of the multinational and multicultural context of the refugee hearing room, where stereotypical views of sexual minorities are even more likely to be inaccurate and misleading due to the different cultural context. UNHCR needs to underline that the experience of sexual minorities around the world is extremely diverse. Human sexuality is strongly influenced by social, cultural, religious, and even political environments. It is an aspect of human experience that is poorly understood and which is repressed in many countries. Given the diversity of the global context, it is indeed dangerous to make assumptions about the lives of members of a sexual minority.'

99. Berg & Millbank 2009, p. 13.

100. Cass 1979; Berg & Millbank 2009; zie ook Middelkoop 2010; zie voor kritiek op het model van Cass in een Belgische asielcontext: Peumans 2011, p. 33-34.

101. Oftewel 'identity pride' en 'identity synthesis'.

102. Berg & Millbank 2009, p. 14.

103. Millbank 2009b.

104. Berg & Millbank 2009, p. 14.

verloopt dan die van mannen.[105] Hierdoor liggen de verkeerde verwachtingen voor het oprapen.

Een ander probleem is dat dergelijke theorieën ervan uitgaan dat er belangrijke mijlpalen aan te wijzen zijn in de ontwikkeling van een niet-heteroseksuele seksuele identiteit in een heteronormatieve wereld. Verondersteld wordt dat iedereen min of meer hetzelfde traject volgt in een gefaseerde ontwikkeling, in dezelfde volgorde, met dezelfde stadia en dat het eindpunt van het proces voor iedereen hetzelfde is, namelijk om zijn of haar enige echte seksuele identiteit te accepteren en die vervolgens aan de wereld mee te delen. Dit weerspiegelt het essentialistische gezichtspunt dat seksuele gerichtheid aangeboren is of vroeg in het leven vaststaat, terwijl daarover binnen de wetenschap geen overeenstemming bestaat.[106] LaViolette stelde eerder: 'If courts can be persuaded that sexual orientation cannot be satisfactorily explained by either immutability or social construction, they may stop assigning rights on the basis of simplistic categories that reduce lesbian and gay lives to single common factors.' [107]

De laatste bron die de werkinstructie noemt voor de thema's/richtlijnen is het Pink Solutions rapport van L. Luit. Het is echter onduidelijk waar deze bronvermelding op gebaseerd is. Het rapport Pink Solutions is een verslag van 29 interviews gehouden met asielzoekers, met als doel te inventariseren wat LHBT asielzoekers vinden van de manier waarop de asielprocedure verloopt. Afgezien van de constateringen dat kennis van en begrip voor LHBT's belangrijk zijn, dat stereotypen moeten worden tegengegaan en dat er tijdens het interview een veilige en open sfeer moet worden gecreëerd, gaat dit rapport niet over methodes om een seksuele gerichtheid vast te stellen. Daarom valt niet te begrijpen waarom dit rapport als bron voor het beleid wordt opgevoerd.

Misschien kan de verklaring hiervoor gevonden worden in een overweging die wel gebruikt wordt in beschikkingen: 'Niet gesteld kan worden dat de nieuwe werkinstructie niet in samenspraak is met belangenorganisaties. Immers, de werkinstructie is gebaseerd op diverse bronnen waaronder het rapport van Pink Solutions "inventarisatie situatie LHBT asielzoekers" van Lieneke Luit van het COC, geconcludeerd wordt dan ook dat er terdege rekening gehouden is met de standpunten van het COC en andere belangenorganisaties.' [108] Wellicht is deze zin een reactie op een suggestie van de Raad van State in de uitspraak van 8 juli 2015.[109] In ieder geval is duidelijk dat het als

105. Diamond 2008, p. 18 e.v. Zie voor een bespreking van dit boek: Claus 2013.

106. LaViolette 1997.

107. Een keuze voor seksuele gerichtheid als sociale constructie betekent niet dat LHBTI asielzoekers niet langer beschermd zouden hoeven worden, LaViolette 1997, p. 33: 'It is not the immutability of characteristics such as race, sex, or sexual orientation that is key to a group's eligibility for protection from discrimination or persecution. Rather, it is the role this characteristic plays in self-perception, group affiliation, and identification by others. It is not because race cannot be changed that an individual deserves rights; it is because society treats members of that racially distinct group differently for having that characteristic.'

108. Bijv. in een beschikking van 21 januari 2016 (Burkina Faso), gevolgd door Rb. Amsterdam, 30 januari 2017, 16/1515, beroep ongegrond en ABRvS 13 maart 2017, 201701675/1/V2, hoger beroep ongegrond.

109. ABRvS 8 juli 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2170, r.o. 7.3: 'De staatssecretaris heeft ter zitting desgevraagd slechts kunnen toelichten welke vragen in de gehoren niet mogen worden gesteld. Hoewel daartoe door de Afdeling in de gelegenheid gesteld, heeft hij niet inzichtelijk gemaakt welke soort vragen hij wél stelt tijdens de gehoren en of die vragen al dan niet in samenwerking met een belangenorganisatie, zoals de Nederlandse Vereniging tot Integratie van Homoseksualiteit (COC), tot stand zijn gekomen.'

bron opvoeren van het Pink Solutions rapport niet kan leiden tot de conclusie dat de werkinstructie in samenspraak met het COC tot stand gekomen is.

2.5.5 GEDRAG OF IDENTITEIT?

In de vorige subparagraaf is aandacht besteed aan en kritiek geleverd op het in het westen populaire maar niet onomstreden model van seksuele identiteitsontwikkeling van de psycholoog Cass, dat ook te herkennen is in het Nederlandse beleid in WI 2015/9 met haar nadruk op processen van bewustwording en zelfacceptatie. In deze subparagraaf wordt aan de hand van het werk van een paar andere wetenschappers iets dieper ingegaan op ideeën over gedrag en identiteit in verband met seksualiteit, die mogelijk meer licht kunnen werpen op het veronderstellen van processen van bewustwording in interculturele situaties.

Zo stelt Peumans dat het voordeel van modellen als dat van Cass is dat ze op een pragmatische manier betekenis geven aan de werkelijkheid en dat ze de mogelijkheid bieden om een complex onderwerp als homoseksualiteit op een duidelijke manier voor te stellen. Het nadeel van deze modellen is echter dat ze een lineair en doelgericht proces veronderstellen van een negatieve heteroseksuele identiteit naar die van een positieve vrolijke homo of lesbienne die *out* is in de meeste situaties, terwijl de sociale wereld veel complexer is. Ook onderschatten deze modellen het belang van sociale context en erkennen ze niet dat het hier om levenslange processen gaat. Ten slotte houden ze geen rekening met de grote variatie aan ervaringen zoals bepaald door de context, 'ras'/etniciteit, gender, sociale klasse en andere kenmerken.[110]

Uit het onderzoek dat Gloria Wekker deed onder Afro-Surinaamse vrouwen in de volksklasse en de verschillende manieren waarop zij vorm geven aan hun seksualiteit, *Ik ben een Gouden Munt* (1994) en *The Politics of Passion* (2006), blijkt dat spreken over seksuele activiteit – tegen de familie of de omgeving – niet de aangewezen manier is om met 'het seksuele Zelf' om te gaan. In de volksklasse, waar verschillende seksuele repertoires circuleren zonder dat er een zwaar stigma op de verschillende varianten rust, is seksualiteit vooral iets wat je doet, niet noodzakelijkerwijs iets om over te spreken of mee in het reine te komen.[111]

Ook de Amerikaanse hoogleraar rechtswetenschap Sonia Katyal wijst er in haar artikel *Exporting Identity* op dat er

110. Peumans 2011, p. 33-34.

111. Wekker 2009.

verschillende groepen mensen op de wereld zijn op wie het concept seksuele identiteit niet van toepassing is.[112] Zo zien bijvoorbeeld de Hausa mannen in Nigeria homoseksualiteit meer als een activiteit dan als een identiteit.

Er bestaat de neiging om een westers model van homoseksuele identiteit te beschouwen als iets dat universeel van toepassing is op mensen overal ter wereld.[113] In het westen worden seksueel gedrag, seksuele gerichtheid en seksuele identiteit meestal gezien als inwisselbaar en Katyal noemt dit het 'substitutieve identiteitsmodel'.[114] Zij laat zien hoe strategieën gebaseerd op identiteit zich ontwikkeld hebben binnen de homorechtenbeweging en hoe zij een tijdlang een belangrijke rol speelden, maar hoe inmiddels duidelijk is dat zij onvoldoende bescherming bieden aan grote groepen seksuele minderheden, omdat zij buiten het substitutieve identiteitsmodel vallen. Katyal noemt, afgezien van de Hausa mannen, onder meer als voorbeelden: MSM's (mannen die seks hebben met mannen maar zich niet als homoseksueel identificeren), Indiase *hijra's* (transgender vrouwen, ook wel aangeduid als het derde geslacht), Thaise *kathoeys* (biologische mannen met een vrouwelijke identiteit) en transgenders. Ik denk dat dit rijtje anno 2017 uitgebreid kan worden met – onder meer – *genderqueers* en mensen met een intersekse conditie.

Als door een interculturele bril wordt gekeken, blijkt dat veel mensen buiten de keurig omschreven categorieën van seksuele identiteit vallen. Katyal's analyse maakt duidelijk dat er op dit punt een te grote nadruk ligt op westerse modellen, waar vluchtelingen vaak niet in passen. Katyal pleit ervoor de nadruk meer te leggen op seksuele autonomie en seksuele zelfdeterminatie in plaats van op seksuele identiteit.[115]

Volgens Alice Miller bestaat er binnen het (asiel)recht een voorkeur voor vastomlijnde identiteiten, die netjes en herkenbaar gekoppeld kunnen worden aan gedrag.[116] Ook stelt zij dat het asielrecht onderscheid maakt tussen *worthy* en *unworthy* queer asielzoekers, waarbij de *worthy* asielzoekers degenen zijn die vervolging op grond van hun seksuele identiteit aannemelijk maken, en niet op grond van hun homoseksuele gedrag.[117] Het asielrecht is ontstaan als antwoord van de wereld op genocide, het gericht vernietigen van een groep mensen vanwege hun identiteit en het asielrecht geeft nog altijd de voorkeur aan identiteit boven gedrag, als het erom gaat welk aspect van mensen beschermenswaardig is. Daarbij wordt identiteit in het asielrecht gezien als iets wat vindbaar ('findable') is en worden

112. Katyal 2002.

113. Katyal 2002, p. 175.

114. Katyal 2002, p. 109. Ook in België wordt dit model gehanteerd. Gérard & Parrein 2011.

115. Katyal 2002, p. 168 e.v.

116. Miller 2005.

117. Miller 2005, p. 146.

nieuwe identiteiten alleen begrepen in analogie met al bekende identiteiten.[118]

Deniz Akın spreekt van 'omgekeerd essentialisme', waarbij het geheel draait om seksuele identiteit, terwijl seksuele handelingen en praktijken een ondergeschikte rol krijgen toebedeeld. Zij interviewde Noorse UDI-ambtenaren (Noorse IND) over de manier waarop zij LHBTI asielaanvragen behandelen. Ook in Noorwegen lijkt er een voorkeur voor seksuele identiteit te bestaan. 'We focus a lot on what is inside of the person. We do not focus on sexual acts or stuff like that', zei een van de geïnterviewden. Op deze manier worden seksuele handelingen en activiteiten irrelevant – of zelfs misplaatst – gemaakt bij het beoordelen van de geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid van asielzoekers, aldus Akın.[119]

Interessant in dit verband is ook het rapport dat het Rotterdamse expertisebureau interculturele communicatie Buro KleurKracht opstelde in verband met een zaak van een lesbische asielzoekster uit Oeganda.[120] Uit dit rapport blijkt dat westerse termen voor seksuele identiteiten niet zomaar één op één gebruikt kunnen worden voor Oegandezen. De bestaande westerse terminologieën worden in Oeganda niet zozeer gezien als vaste identiteitscategorie, maar meer als hulpmiddel om iemands ervaringen in een bepaalde context te omschrijven. Rechtbank Zwolle heeft dit rapport aangemerkt als een deskundigenbericht.[121]

2.5.6 NET ALS BEKEERLINGEN?

Bij het formuleren van het beleid met betrekking tot het beoordelen van de geloofwaardigheid van seksuele gerichtheid lijkt de staatssecretaris ook een analogie met bekeerlingen gezocht te hebben. Zo schrijft de staatssecretaris in verschillende hoger beroepsschriften:

> 'Bij de beoordeling van een gestelde bekering wordt gewicht toegekend aan de maatschappelijke acceptatie van het veranderen van geloofsovertuiging. Bij de vreemdeling die een LHBT-gerichtheid aan zijn asielrelaas ten grondslag legt is dit niet anders. Verwacht mag worden dat bij een vreemdeling die afkomstig is uit een land waar men LHBT-gerichtheid niet accepteert en waar dit mogelijk strafbaar is gesteld, sprake zal zijn van een proces van bewustwording en zelfacceptatie.' [122]

Het is niet zomaar duidelijk waar deze analogie op gebaseerd is. De term 'zelfacceptatie' impliceert dat de seksuele gerichtheid aanvankelijk niet geaccepteerd werd. Als de omgeving

118. Miller 2005, p. 167.

119. Akın 2015.

120. Buro KleurKracht, expertisebureau interculturele communicatie, *Culturele analyse, inzake XX*, 13 juni 2016.

121. Rb. Zwolle 5 april 2017, 17/429, beroep gegrond (Oeganda) Zie ook Rb. Amsterdam 13 december 2017, NL17.5465, beroep gegrond (Nigeria); zie echter ook Rb. Zwolle 30 juni 2017, 17/11422, beroep ongegrond (Oeganda); Rb. Rotterdam 22 juni 2017, 17/11032, beroep ongegrond (Nigeria).

122. Hoger beroepschrift staatssecretaris 4 maart 2016 tegen Rb. Haarlem 26 februari 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:3080 (Oeganda); hoger beroepschrift staatssecretaris 9 maart 2016 tegen Rb. Amsterdam 11 februari 2016, 16/1405 (Oeganda); hoger beroepschrift staatssecretaris 26 februari 2016 tegen Rb. Zwolle 19 februari 2016, 15/12923 (Oeganda). Hierbij werd verwezen naar rechtsoverweging 7.2 van de uitspraken ABRvS 8 juli 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2170, waarin weer verwezen wordt naar de uitspraak ABRvS 24 mei 2013, ECLI:NL:RVS:2013:CA0955 over de beoordeling van de geloofwaardigheid van een gestelde geloofsovertuiging.

vijandig staat ten opzichte van het individu, wordt kennelijk verwacht dat dit individu deze vijandschap internaliseert.

Ook in de uitspraak van de Raad van State van 8 juli 2015 is sprake van overeenkomsten bij het onderzoek naar de asielmotieven geloofsovertuiging en seksuele gerichtheid wat betreft de aard van de asielmotieven en de bewijsproblemen die de asielzoeker kan ondervinden. Hierbij wordt verwezen naar de uitspraak van de Raad van State van 24 mei 2013.[123] In deze uitspraak staat:

> '3.3. (...) Aan een bekering gaat immers steeds een welbewuste en weloverwogen keuze van een vreemdeling vooraf. De staatssecretaris hecht in het geval van bekering daarom bijzondere waarde aan de beantwoording door een vreemdeling van vragen over de motieven voor en het proces van bekering. Dit geldt temeer als een vreemdeling afkomstig is uit een land waar men overwegend een andere geloofsovertuiging heeft, dan wel waar de eerdere geloofsovertuiging van een vreemdeling de enige maatschappelijk aanvaarde godsdienst of de staatsgodsdienst is en het zich bekeren tot een andere geloofsovertuiging maatschappelijk onacceptabel of strafbaar is.' [124]

Bij het onderzoek naar de geloofwaardigheid van een gestelde bekering maakt de staatssecretaris sinds 2010 gebruik van de uitgangspunten van het zogenaamde 'Rambo-model', een door de Amerikaanse psycholoog Rambo opgesteld model dat gebruikt wordt om verschillende soorten bekeringen vast te stellen. In het Rambo-model worden verschillende ontwikkelingsfasen onderscheiden in de bekering. Een dergelijk model lijkt impliciet ook in seksuele gerichtheidszaken gehanteerd te worden.[125]

2.5.7 LATE COMING-OUT IN HET BELEID

Ten tijde van het Fleeing Homophobia onderzoek (2011) gold in Nederland een formeel *ne bis in idem*-beginsel, dat ertoe leidde dat asielzoekers die pas na het eerste besluit vertelden dat ze L, H, B, T of I waren meestal afgewezen werden, omdat dit gegeven niet als 'nieuw feit' in de zin van artikel 4:6 Awb werd gezien.[126] Zij waren in de eerste procedure ook al LHBTI en bovendien was hen tijdens het gehoor gezegd dat ze alles moesten vertellen. Hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit werd daarom niet meegewogen.[127]

Na jarenlange kritiek van het COC werd in het beleid met betrekking tot artikel 4:6 Awb een uitzondering gemaakt:

123. Uit de uitspraak ABRvS 24 mei 2013, ECLI:NL:RVS:2013:CA0955, blijkt echter (3.1) dat de staatssecretaris ook verschillen ziet tussen beide asielmotieven. Zo stelt hij dat een geloofsovertuiging minder is vervlochten met de persoon en identiteit van een vreemdeling dan een seksuele gerichtheid en dat vragen over een gestelde geloofsovertuiging minder ingrijpend zijn dan vragen over een gestelde seksuele gerichtheid.

124. ABRvS 24 mei 2013, ECLI:NL:RVS:2013:CA0955. De staatssecretaris verwijst in dit verband ook naar UNHCR 'Guidelines on international protection No. 6: Religion-Based Refugee Claims', 2004.

125. ABRvS 30 december 2016, ECLI:NL:RVS:2016:3502, r.o. 7.1. 'De staatssecretaris heeft toegelicht dat de uitgangspunten van het Rambo-model sinds ongeveer 2010 deel uit maken van de door hem bij zijn onderzoek naar de geloofwaardigheid van een gestelde bekering gehanteerde onderzoeksmethode. Zijn onderzoeksmethode heeft hij nader uitgewerkt in een vaste gedragslijn waarvan een vragenlijst deel uitmaakt.' Bij uitspraak van 24 mei 2013, ECLI:NL:RVS:2013:CA0955, heeft de Raad van State zijn onderzoeksmethode rechtmatig geacht, aldus de staatssecretaris.

126. Fleeing Homophobia-rapport 2011, p. 65-69.

127. Zie over het ne bis in idem-beginsel ook Reneman 2015; Spijkerboer 2014, p. 290-308. Zie ook Jansen & Spijkerboer 2012b

> 'Als een vreemdeling tijdens een tweede of opvolgende asielaanvraag aangeeft dat hij homoseksueel is, en de IND deze informatie geloofwaardig acht, werpt de IND de vreemdeling niet tegen dat hij niet tijdens een voorgaande procedure gewag heeft gemaakt van zijn homoseksuele geaardheid.' [128]

Het probleem met deze tekst is dat de IND de gerichtheid eerst geloofwaardig lijkt te moeten vinden, waardoor er een soort cirkelredenering kan ontstaan: we geloven je niet omdat je er te laat mee komt.[129] René Bruin is van mening dat het tussenzinnetje 'en de IND deze informatie geloofwaardig acht' daarom beter geschrapt kan worden.[130]

Omdat rechters zich gebonden achtten aan het *ne bis in idem*-beginsel, gold deze wijziging aanvankelijk niet voor de rechterlijke toets. Als gevolg van de herziene Procedurerichtlijn[131] liet de Raad van State op 22 juni 2016 het *ne bis in idem*-beginsel echter los. Voortaan geldt in het Nederlandse asielrecht een volle en *ex nunc* rechterlijke toets, waarbij ook een later ingebrachte seksuele gerichtheid als asielmotief moet worden meegewogen.[132] Dit betekent dat als iemand later over haar of zijn seksuele gerichtheid of genderidentiteit vertelt, deze verklaring niet langer genegeerd kan worden. Wel kan het late melden meewegen bij het beoordelen van de geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid of genderidentiteit, ook al mag dit niet de enige afwijzingsgrond zijn.

2.6 Conclusie

Om duidelijkheid te krijgen over de manier waarop aanvragen van LHBTI asielzoekers behandeld moesten worden, stelde de Raad van State in 2011 en 2012 vragen aan het EU Hof van Justitie. Deze vragen werden beantwoord in de arresten XYZ en ABC, die door de Raad van State in haar einduitspraken van respectievelijk december 2013 en juli 2015 zijn vertaald naar de Nederlandse asielpraktijk. Vervolgens heeft de staatssecretaris deze inzichten omgezet in beleid. Tijdens deze vertaalslagen is er van alles gebeurd. Het arrest XYZ heeft enerzijds geleid tot een beleid waarin mensen niet langer de kast ingestuurd worden, en waarin er terecht van uitgegaan wordt dat de omgeving in het land van herkomst op de hoogte is van de seksuele gerichtheid of genderidentiteit. Anderzijds wordt volgens het beleid nog wel gevraagd naar de geplande invulling bij een niet-geplande terugkeer naar het land van herkomst. Dit is in tegenspraak met het XYZ-arrest. Met betrekking tot de vraag

128. WBV 2012/21; Vc C1/4.6.

129. Zie ook de brief van COC Nederland aan de staatssecretaris voor Veiligheid en Justitie, februari 2013, en het antwoord van staatssecretaris Teeven waarin hij zegt dat de IND uitdrukkelijk rekening houdt met het feit dat de vreemdeling goede redenen kan hebben om zijn homoseksuele gerichtheid pas later naar voren te brengen. 'Juist voor dit soort zaken is deze beleidsregel geschreven.'

130. Bruin 2015; Bruin 2016.

131. Richtlijn 2013/32/EU, artikel 46, derde lid.

132. ABRvS 22 juni 2016, ECLI:NL:RVS: 2016:1759.

naar strafbaarheid en LHBTI-fobie in het land van herkomst hebben het XYZ-arrest en de interpretatie van de Raad van State gezorgd voor een grotere aandacht voor de situatie in het land van herkomst.

De kwestie die in het ABC-arrest voor lag was: Hoe moet op een objectieve manier de geloofwaardigheid van een seksuele gerichtheid van een ander, in dit geval een asielzoeker, beoordeeld worden? Het meest eerlijke antwoord is dat dit onmogelijk is, omdat mensen eigenlijk alleen zelf kunnen bepalen wat hun seksuele gerichtheid is. Het Europese Hof van Justitie oordeelde echter dat het wel kan, mits een aantal zaken vermeden wordt. Het Hof verbiedt bepaalde methodes die eerder gehanteerd werden: geen phallometrie, geen porno, geen expliciete vragen over seks en geen beslissingen louter op grond van stereotypen. De Raad van State en de staatssecretaris volgden het oordeel van het Hof en anderhalf jaar later werden zij het eens over de manier waarop het onderzoek verricht zou moeten worden. De Raad van State wilde dat de staatssecretaris meer systematiek in het onderzoek zou brengen. Het zwaartepunt bij het onderzoek ligt volgens Werkinstructie WI 2015/9 op de eigen ervaringen van de asielzoeker. De asielzoeker moet kunnen vertellen over processen van bewustwording en zelfacceptatie, met name wanneer hij/zij afkomstig is uit een homofoob land.

Deze koppeling tussen de omgeving en het innerlijke leven van de asielzoeker is niet nieuw. Zo stelde de staatssecretaris zich in 2009 in een Pakistaanse zaak op het standpunt ‘dat van iemand die stelt homoseksueel te zijn binnen een maatschappij waar deze geaardheid als een zonde wordt gezien, mag worden verwacht dat hij te maken krijgt met een innerlijke strijd.’ [133] Nieuw is wel dat het – openbare – beleid op dit punt nu gebaseerd zou zijn op drie met name genoemde bronnen. Uit nadere bestudering van deze bronnen blijkt echter dat het hierbij vooral gaat om een selectieve en eenzijdige interpretatie van het werk van Nicole LaViolette en van de UNHCR Guidelines nr. 9. De indruk bestaat dat het noemen van het rapport Pink Solutions als bron vooral bedoeld is om de suggestie te wekken dat het beleid is afgestemd met het COC.

Aan de concepten ‘proces van bewustwording’ en ‘proces van zelfacceptatie’, lijkt het stereotiepe idee ten grondslag te liggen dat de ontwikkeling van een homoseksuele seksualiteit in vaste stadia of fases verloopt. Een probleem hierbij is dat zulke modellen voornamelijk van toepassing zijn op witte, westerse

133. Zie Rb. Haarlem (vzr.) 29 september 2009, ECLI:NL:RBSGR:2009:BK1399, JV 2010/20, noot Jansen. De voorzieningenrechter oordeelde dat ‘niet is gebleken waar de stelling op is gebaseerd, dat van homoseksuelen in een maatschappij als de Pakistaanse verwacht mag worden dat zij een fase van innerlijke strijd doormaken.’ Zie over deze zaak ook Middelkoop 2010.

mannen uit de middenklasse. Hierdoor is de kans groot dat andere groepen, zoals met name de meeste vluchtelingen, niet aan de verwachtingen kunnen voldoen. Een ander probleem is dat, terwijl het asielrecht de voorkeur geeft aan identiteit boven gedrag, het voor lang niet iedereen op de wereld gebruikelijk is om te denken in termen van seksuele identiteit. Het is daarom wellicht beter om de nadruk te leggen op seksuele autonomie en seksuele zelfdeterminatie.

3. GELOOFWAARDIGHEID SEKSUELE GERICHTHEID

3.1 Inleiding 43

3.2 Algemene en procedurele bevindingen 45

3.3 Impertinente vragen 52

3.4 Homoseksualiteit definiëren 54

3.5 Proces van bewustwording en proces van zelfacceptatie 57

3.5.1 INLEIDING

3.5.2 INTERNE WORSTELING

3.5.3 INVLOED VAN OMGEVING

3.5.4 PRATEN OVER SEKS OF OVER GEVOELENS

3.5.5 MOMENT VAN BEWUSTWORDING

3.5.6 CONCLUSIE

3.6 Relatie seksuele gerichtheid en religie 85

3.7 Riskant gedrag 92

3.8 Kennis van LHBTI-organisaties en LHBTI- onderwerpen 95

3.9 Relaties en contacten 101

3.10 Documentair bewijs 105

3.10.1 FOTO'S

3.10.2 VERKLARINGEN VAN ANDEREN

3.10.3 VERKLARINGEN VAN PARTNERS

3.10.4 COC-LIDMAATSCHAP

3.10.5 RECHTSPRAAK

3.10.6 CONCLUSIE

3.11 Late coming-out en geloofwaardigheid 117

3.12 Conclusie geloofwaardigheid 124

3.1 Inleiding

Onmiskenbaar gaat het bij afwijzingen van asielverzoeken van LHBTI's tegenwoordig in overgrote meerderheid om ongeloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid.[134] In het verleden was dat anders. Millbank heeft in het artikel met de veelzeggende titel *From discretion to disbelief* [135] opgemerkt dat er in de beoordeling van LHBTI asielzaken een trend is, waarbij in het beleid de nadruk verschuift naar twijfel aan de geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid, zodra andere obstakels die aan statusverlening in de weg staan zijn weggenomen. Deze trend doet zich in Nederland ook voor. Zo gaan van de 69 homozaken die van 2003 tot en met 2011 op VluchtWeb werden opgenomen er slechts 7 over geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid, dat is iets meer dan 10%.[136] Vóór 2012 speelden vooral andere kwesties: zijn de ondervonden problemen wel ernstig genoeg? Is er misschien bescherming van de autoriteiten in het land van herkomst mogelijk of een binnenlands vluchtalternatief? Ook werden aanvragen afgewezen omdat geoordeeld werd dat de asielzoekers zich in het land van herkomst in veiligheid konden brengen door de kast in te gaan. Op basis van de "gescande" dossiers (zie het schema in par. 1.5) en jurisprudentie kan de verhouding tussen afwijzingen op basis van ongeloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid en afwijzingen op andere gronden op dit moment geschat worden op 5:1 of 6:1. Ongeveer 85% van het totale aantal afwijzingen van asielverzoeken van LHB(TI)'s is gebaseerd op ongeloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid.

Wat de dossiers betreft moet een licht voorbehoud gemaakt worden, omdat een aantal landen ontbreekt (bijvoorbeeld Afghanistan, Albanië, Irak) en omdat het gaat om dossiers uit een beperkte periode (1 oktober 2015 tot 1 april 2016). Daar staat tegenover dat het ook in de verzamelde jurisprudentie, die zowel alle landen van herkomst als een veel langere periode bestrijkt, in ongeveer 85% van de LHBTI zaken om (on)geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid gaat.[137] Daarom lijkt dit percentage toch een redelijk betrouwbare schatting.

Het beoordelen van de geloofwaardigheid van een asielrelaas speelt een grote rol in alle asielprocedures en er zijn boekenkasten vol geschreven over de problemen die zich bij een dergelijke beoordeling kunnen voordoen. Allerlei misverstanden die voortkomen uit bijvoorbeeld cultuurverschillen en taalproblemen liggen op de loer.[138] Bovenop deze problemen

134. In de onderzochte dossiers kwamen geen gevallen voor waarin een gestelde genderidentiteit niet geloofd werd.

135. Millbank 2009a.

136. Op VluchtWeb is de eerste opgenomen uitspraak over seksuele gerichtheid uit 2003 (ABRvS 200300763-1, Kenia). De eerste uitspraak waarin het onderwerp geloofwaardigheid van seksuele gerichtheid aan de orde is, is Rb. Utrecht 8 mei 2009, 08/31993; 08/31995, beroep gegrond (Iran): Gelet op het feit dat eiser valse documenten heeft overgelegd twijfelt verweerder aan de juistheid van eisers verklaringen omtrent zijn homoseksualiteit en de daaruit voortvloeiende problemen in Iran. De rechtbank acht voldoende aannemelijk dat sprake is van homoseksualiteit. Zie verder Rb. Haarlem 9 maart 2010, 201010/6920, 10/6922; 10/6923, beroep gegrond, (Pakistan); Rb. Groningen 3 september 2010, 10/6506, beroep gegrond (Irak); Rb. Maastricht 23 mei 2011, 10/44972, beroep ongegrond (Irak); Rb. Maastricht 23 mei 2011, 10/44974, beroep gegrond (Iran); ABRvS 7 oktober 2011, 201012756/1/V4, hoger beroep minister gegrond (Irak, hoger beroep van Rb. Den Haag 1 december 2010, 10/31535; 10/31536); Rb. Rotterdam 13 oktober 2011, 11/25156, beroep ongegrond (Afghanistan).

137. Ook hier zijn Dublin-zaken buiten beschouwing gelaten.

138. Zie bijvoorbeeld Doornbos

levert het beoordelen van de seksuele gerichtheid van iemand anders specifieke moeilijkheden op. Want hoe zou je dat moeten doen? Als iemand zich in het normale verkeer afvraagt of iemand anders hetero, homo of bi is (of trans of genderqueer), dan is de beste en meest directe manier toch om dat gewoon te vragen aan de betrokkene en om vervolgens het antwoord voor waar aan te nemen. Maar in het asielrecht wordt deze zogenoemde zelfidentificatie vooral de laatste jaren door sommigen sterk gewantrouwd. Iedereen kan wel zeggen dat hij tot een in het land van herkomst onderdrukte seksuele minderheid behoort en zo'n statement zou lucratief uit kunnen pakken voor uitgeprocedeerde hetero's uit bepaalde landen (bijvoorbeeld Irak, Iran, Afghanistan), is het idee. Er is daardoor een grote angst voor fraude.[139] Terwijl het niet mogelijk is om de seksuele gerichtheid van een ander mens vast te stellen, leidt deze angst ertoe dat dit toch geprobeerd wordt. Daarbij schrijven het EU-recht,[140] de jurisprudentie van het Hof van Justitie en de Raad van State voor dat dit op een objectieve manier gebeurt en niet (louter) op basis van stereotypen. Hiertoe is in Nederland WI 2015/9 opgesteld en goedgekeurd door de Raad van State.

In dit hoofdstuk zal aan de hand van citaten uit de bestudeerde dossiers bekeken worden hoe de toepassing van dit beleid in de praktijk gestalte krijgt. De dossiers worden per onderwerp behandeld. Eerst wordt een aantal algemene en procedurele zaken besproken en een aantal kwesties die spelen bij het begin van het gehoor (3.2). Dan wordt kort aandacht besteed aan bepaalde impertinente vragen die gesteld worden (3.3) en aan definities van homoseksualiteit (3.4). 3.5 gaat over het proces van bewustwording en het proces van zelfacceptatie. In deze paragraaf worden de interne worsteling en de invloed van de omgeving besproken. De volgende paragraaf (3.6) gaat over de relatie tussen seksuele gerichtheid en genderidentiteit enerzijds en religie anderzijds. 3.7 behandelt het tegenwerpen van riskant gedrag; in 3.8 wordt de kennis van LHBTI-organisaties en -onderwerpen besproken, in 3.9 de rol van eventuele relaties en contacten en in 3.10 ingebracht documentair bewijs: foto's/brieven, getuigenverklaringen, verklaringen van deelname aan LHBTI-bijeenkomsten en lidmaatschap van LHBTI-belangenorganisaties. In 3.11 wordt de late *coming-out* in een opvolgende procedure belicht. In 3.12 worden conclusies getrokken uit het voorgaande.

139. ABRvS 20 maart 2013, ECLI:NL:RVS:2013:BZ4986, r.o. 11.3: De staatssecretaris verwacht dat als de benadering wordt gekozen dat van de enkele stelling van een vreemdeling over zijn seksuele gerichtheid wordt uitgegaan, het zich zal voordoen dat vreemdelingen een seksuele gerichtheid zullen voorwenden om op die wijze een verblijfsvergunning asiel te verkrijgen, gelet op de belangen die voor henzelf, familieleden en anderen in het land van herkomst met die verkrijging zijn gediend.

140. Procedurerichtlijn, Richtlijn 2013/32/EU, artikel 10: De lidstaten zien erop toe dat de beslissingen van de beslissingsautoriteit over verzoeken om internationale bescherming zijn gebaseerd op een deugdelijk onderzoek. Daartoe zorgen de lidstaten ervoor dat: - 3 a) het onderzoek naar en de beslissing over verzoeken individueel, objectief en onpartijdig wordt verricht, respectievelijk genomen

3.2 Algemene en procedurele bevindingen

Uit het dossieronderzoek kwamen zaken naar voren, onder meer van procedurele aard, die niet goed in een van de andere categorieën passen, maar die toch interessant zijn om kort te vermelden. Deze onderwerpen worden in deze paragraaf besproken.

Invloed zienswijze en correcties & aanvullingen

De Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (ACVZ) schrijft in zijn rapport 'De geloofwaardigheid gewogen', dat de IND de door advocaten aangedragen argumenten in de zienswijze nog te weinig meeneemt in het besluit.[141] Ook uit het dossieronderzoek van Stefan Kok bleek dat correcties & aanvullingen en de zienswijze van de advocaat niet snel tot een ander oordeel over de geloofwaardigheid van een relevant element leiden. Volgens Kok worden zij door IND-ambtenaren onvoldoende gezien als onderdeel van de feitenvaststelling.[142]

In dit onderzoek kwam het wél een aantal keer voor dat de zienswijze of de correcties & aanvullingen eraan bijdroegen dat een positieve beschikking werd afgegeven. Zo bleek uit een dossier dat door de uitvoerige correcties & aanvullingen duidelijk werd dat de asielzoeker worstelde met zijn gevoel en de omgeving. In een andere zaak lijkt een iMMO-rapport doorslaggevend geweest te zijn voor de positieve uitkomst.[143] Ook was er een zaak waarin het waarschijnlijk aan de zienswijze te danken was, dat het causaal verband tussen de genderidentiteit van de asielzoekster en haar gedwongen opname in een psychiatrische inrichting erkend werd.

Van de andere kant: Als een asielzoeker door zijn advocaat slecht voorbereid wordt op het nader gehoor, er geen correcties & aanvullingen worden ingediend en een zienswijze die niet erg *to the point* is, is dat later in de procedure met een andere advocaat erg moeilijk goed te maken.

Aanvullend nader gehoor

In elf van de veertig onderzochte dossiers werd een aanvullend nader gehoor gehouden.[144] Aan zes van de asielzoekers die aanvullend gehoord werden, werd vervolgens een status verleend, vijf van hen werden alsnog afgewezen (twee van de vijf werden niet geloofd, in de andere drie gevallen werd het relaas niet zwaarwegend genoeg bevonden).

141. ACVZ 2016, p. 49-50.

142. Kok 2016, p. 55.

143. Deze transvrouw kreeg uiteindelijk een status. Toch werd in deze zaak nog bijna negatief beslist, omdat het iMMO-rapport wel aantoonde dat zij verkracht was, maar niet dat de daders politiemannen waren. De medici en psychologen van het instituut voor Mensenrechten en Medisch Onderzoek (iMMO) onderzoeken marteling en inhumane behandeling in de context van de asielprocedure.

144. Kok merkt op dat er in LHBT-zaken vaker aanvullend gehoord wordt dan in andere asielzaken. Kok 2016, p. 41.

In het geval van René uit Oeganda geloofde de hoorambtenaar niet dat hij biseksueel is, maar een tweede ambtenaar dacht hier anders over. Na een aanvullend gehoor wordt René toch geloofd en krijgt hij een status.[145]

In een zaak ging het in eerste instantie vooral om subversieve journalistieke activiteiten Aan het eind van het nader gehoor zei de asielzoeker dat hij biseksueel was, maar dat dat niet de reden van zijn vlucht was. Zijn advocaat schreef in de correcties & aanvullingen dat het bekend worden van zijn seksuele gerichtheid wel degelijk één van de redenen was waarom hij zijn land van herkomst verlaten had. Vervolgens werd hij nog een hele dag aanvullend gehoord over zijn biseksualiteit en hij kreeg op die grond een status.[146]

In de onderzochte dossiers werden asielzoekers soms, na een uitspraak van de rechtbank, opnieuw gehoord als gevolg van het nieuwe beleid.[147] De Raad van State oordeelde op 28 september 2016 echter dat uit de Afdelingsuitspraak van 8 juli 2015 niet kan worden afgeleid dat gehoren die hebben plaatsgevonden vóór de totstandkoming van Werkinstructie 2015/9 onzorgvuldig zijn geweest of dat verklaringen die zijn afgelegd tijdens die gehoren niet kunnen worden betrokken bij de beoordeling van de geloofwaardigheid van een gestelde seksuele gerichtheid.[148]

Medische noodtoestand

Een aantal asielzoekers kreeg, ondanks dat hun asielaanvraag werd afgewezen, toch verblijfsrecht, omdat de medische behandeling die zij nodig hadden in het land van herkomst niet beschikbaar was. Het ging in een geval om een psychiatrische behandeling en in een ander geval om HIV-medicatie.[149] Zij kregen een verblijfsvergunning voor een jaar, op basis van medische noodtoestand, artikel 64 Vreemdelingenwet.

Gedwongen opname in psychiatrische inrichting

Twee asielzoekers vertelden hoe zij in het verleden in hun land van herkomst opgenomen werden in een psychiatrische inrichting. Door middel van dwangmedicatie (anti-psychotica) zouden zij van hun seksuele gerichtheid moeten genezen. Aan beiden werd uiteindelijk een status verleend.

Voordeel van de twijfel

Terwijl zowel het UNHCR Handbook[150] als het Europese Hof voor de Rechten van de Mens[151] benadrukken dat het vaak nodig is om het voordeel van de twijfel toe te passen, komt

145. René Oeganda, nader gehoor maart 2015, aanvullend gehoor juli 2015, status oktober 2015.

146. Nader gehoor november 2015, aanvullend gehoor december 2015, status februari 2016.

147. Omdat niet voldaan was aan de vereisten van ABRvS 8 juli 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2170. Terugkoppelingsmemo IND, april 2016: 'Nieuw voornemen en nieuw besluit nodig. Er moet worden beslist conform WI 2015/9, met meer nadruk op bewustwording en zelfacceptatie. Uit het gehoor moet duidelijk naar voren komen dat de vragen zijn gesteld in lijn met de vragenlijst bij WI 2015/9. Zonodig aanvullend horen.' Het aanvullend gehoor werd afgenomen in augustus 2016, waarna asiel werd verleend.

148. ABRvS, 28 september 2016, ECLI:NL:RVS:2016:2667, JV 2016/294. Hoger beroep van Rb. Rotterdam 26 mei 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:3914 (ongepubliceerd).

149. Een transvrouw werd besmet met het HIV-virus, toen zij in Nederland in de prostitutie werkte.

150. UNHCR Handbook, § 196: 'there may also be statements that are not susceptible of proof. In such cases, if the applicant's account appears credible, he should, unless there are good reasons to the contrary, be given the benefit of the doubt.' en § 203 'it is hardly possible for a refugee to 'prove' every part of his case and, indeed, if this were a requirement the majority of refugees would not be recognized. It is therefore frequently necessary to give the applicant the benefit of the doubt.'

151. Bijvoorbeeld in *F.G. tegen Zweden* oordeelde het Hof: 'the Court acknowledges that, owing to the special situation in which asylum-seekers often find themselves, it is frequently necessary to give them the benefit of the doubt when it comes to assessing the credibility of their statements and the documents submitted in support thereof.', EHRM (Grote Kamer) 23 maart 2016, *F.G. tegen Zweden*, 43611/11, JV 2016/132, noot Spijkerboer; zie ook Kok 2016, p. 33.

dit beginsel in de bestudeerde dossiers nauwelijks ter sprake. In april 2012 werd een interne instructie uitgebracht waarin geadviseerd wordt om zowel in eerste als in opvolgende aanvragen terughoudend te zijn met het ongeloofwaardig achten van een gestelde homoseksualiteit. 'In twijfelgevallen wordt geadviseerd om de homoseksuele geaardheid aan te nemen.' In 2015 werd geconstateerd dat de instructie nog steeds van kracht is, nu deze nooit is ingetrokken.[152] In de meeste dossiers komt deze instructie niet ter sprake.

Saskia uit Afrika kreeg in december 2015 een status, vermoedelijk onder invloed van het voordeel van de twijfel. Uit het dossier blijkt dat zij zeer uitgebreid bevraagd is over verschillende aspecten van haar geaardheid volgens de instructie vragenlijst LHBT's, maar volgens de IND blijft haar gestelde biseksualiteit een twijfelpunt. Haar relaties met vrouwen komen beter uit de verf dan haar interesse in mannen. Zo vertelt ze niet hoe ze omging met de vader van haar kinderen, maar daarop is ook niet doorgevraagd.[153]

Doorvragen

De ACVZ adviseert dat bij twijfel de hoormedewerker in het nader of aanvullend gehoor doorvraagt om een volledig beeld van het asielrelaas te krijgen.[154] Ook in de jurisprudentie komt dit naar voren: 'de staatssecretaris stelt zoveel mogelijk open vragen en zal zo nodig steeds om verduidelijking, aanvulling of bevestiging vragen.' [155] Soms merken IND-medewerkers zelf op dat hun collega's niet genoeg doorgevraagd hebben en dat op die punten dus niet afgewezen kan worden zonder aanvullend gehoor.

Maarten, Afrika

Uit het dossier van Maarten blijkt dat homoseksualiteit pas echt in beeld kwam toen hij seks had met X, die later werd gedood door de politie. Dit heeft bij Maarten angst veroorzaakt en dit was de hoofdreden voor zijn vlucht. Hij vertelde dat hij een vriendin had om zo geruchten te ontkrachten. Hier is op doorgevraagd om de geloofwaardigheid van zijn homoseksualiteit te toetsen.[156]

Frans, Oeganda

Frans verklaarde dat hij zich rond zijn 13e ervan bewust werd dat hij zich aangetrokken voelde tot jongens. Pas elf jaar later zou hij voor het eerst een relatie hebben gekregen. In het voornemen staat: Hoewel het uiteraard niet onmogelijk is dat hij als homoseksueel gedurende zijn leven slechts één relatie heeft gehad, wordt deze omstandigheid binnen de context van zijn overige verklaringen wel als opmerkelijk aangemerkt. Hierbij wordt overwogen dat uit zijn verklaringen ook niet blijkt

152. Bijvoorbeeld in het dossier van Eelco uit Afrika.

153. Saskia Afrika, december 2015.

154. ACVZ 2016, p. 48.

155. ABRvS 15 juni 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1630, r.o. 2.7; zie over het belang van doorvragen ook ABRvS 5 oktober 2017, ECLI:NL:RVS:2017:2706, JV 2018/3, noot Terlouw.

156. Maarten Afrika, 2015. Hij werd geloofd en kreeg een status. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit strafbaar.

dat hij ooit verliefd is geweest op jongens dan wel mannen. Evenmin blijkt dat hij ooit toenadering heeft gezocht tot een andere man dan X, terwijl homoseksuelen volgens hem wel kunnen voelen of een ander ook homoseksueel is.[157] Aan Frans is niet gevraagd of hij ooit verliefd is geweest of toenadering heeft gezocht tot andere mannen.

Refugee sur place

Er was één refugee sur place zaak, waarin het ging om iemand die als 12-jarig kind met zijn ouders naar Nederland was gekomen en die zich enige jaren later realiseerde dat hij biseksueel is. De asielaanvraag van zijn ouders werd afgewezen. Hij werd in het Nederlands gehoord, want hij spreekt deze taal goed en hij heeft liever geen tolk uit het land van herkomst.[158]

Biseksuelen

Onder de veertig onderzochte dossiers waren er zeven van biseksuelen. Vijf van hen dienden een opvolgende aanvraag in. Ook het aantal biseksuelen dat een asielstatus kreeg was vijf. In deze dossiers zijn geen voorbeelden van stereotypen met betrekking tot biseksuelen aangetroffen.

Geloofwaardigheid genderidentiteit

In de onderzochte dossiers kwam geen ongeloof voor ten aanzien van een gestelde genderidentiteit. Ook in het Fleeing Homophobia onderzoek kwam dit nauwelijks voor. Uit de jurisprudentie blijkt dat er ten minste één asielzoeker is van wie de gestelde genderidentiteit (en biseksualiteit) niet geloofd werd.[159]

Tolken

Het kwam een aantal keer voor dat de asielzoeker grote problemen had met een tolk uit het land van herkomst. De bevindingen van het Pink Solutions rapport op dit punt leken daarmee bevestigd te worden.[160] Soms kan dit op creatieve wijze worden opgelost.

Joost wilde in het bijzijn van de tolk en de VVN medewerker niet vertellen over het seksueel misbruik dat hij had meegemaakt: *U heeft aangegeven dat u zich bezwaard voelde alles te vertellen in de aanwezigheid van de tolk en VVN medewerker. Deze hebben de ruimte even verlaten en mijn vrouwelijke collega van de IND is even bij het gesprek komen zitten. Wilt u nu alles aangeven wat voor uw aanvraag van belang kan zijn. Dus welke nieuwe feiten en/of omstandigheden wilt u nu inbrengen in de procedure waarop u heeft besloten een opvolgende aanvraag in te dienen?* [161]

157. Frans Oeganda, voornemen, december 2015. De aanvraag van Frans werd afgewezen.

158. Na twee eerdere aanvragen samen met zijn ouders deed hij in september 2015 een zelfstandige aanvraag en drie maanden later kreeg hij een status.

159. Rb. Zwolle 28 maart 2017, ECLI:NL:RBOVE:2017:1368, beroep gegrond (Wit-Rusland). Het beroep was gegrond, omdat de hoorambtenaar de vanaf 2012 verplichte cursus Interviewing Vulnerable People (IVP) niet had gevolgd en het nader gehoor daarom niet voldeed aan de door de staatssecretaris zelf daaraan gestelde eisen. De staatssecretaris ging met succes tegen deze uitspraak in hoger beroep. De Raad van State oordeelde dat uit de enkele omstandigheid dat de hoormedewerker de cursus IVP nog niet had gevolgd, niet reeds volgt dat het gehoor niet voldoet aan de daaraan gestelde zorgvuldigheidseisen. ABRvS 3 oktober 2017, ECLI:NL:RVS:2017:2692, hoger beroep gegrond. De zaak is terugverwezen naar de rechtbank.

160. Luit 2012, p. 7: 'Meer dan de helft van de respondenten voelde zich niet op hun gemak bij de tolken die aanwezig waren bij hun gehoor. Dit percentage lag nog hoger als de tolk uit hetzelfde land van herkomst als de respondent kwam.' Zie ook Bruin 2014.

161. Joost Afrika, aanvullend nader gehoor, derde procedure, Joost was al heel lang in Nederland en hij verstond Nederlands.

Het begin van het gehoor

Asielgehoren beginnen meestal met een exposé van de hoorambtenaar waarin deze uitlegt wat de bedoeling is. In het gehoor wordt niet standaard gevraagd naar seksuele gerichtheid. In de volgende zaak werd het onderwerp door de hoorambtenaar te berde gebracht, nadat de advocaat dit de dag ervoor al had aangekondigd.

Sam, Azië

Heeft u ooit problemen ondervonden vanwege uw religie, geloofsovertuiging of persoonlijke leefwijze? – Ik wilde niet naar de moskee. Wat bedoelt u met persoonlijke leefwijze?

Bijvoorbeeld bepaalde gedragingen, kleding of seksuele geaardheid. – Vanwege mijn leefwijze heb ik wel problemen gehad. Ik vind het leuk om met een andere man seks te hebben en dat kan niet in mijn land van herkomst. (...) Dat kan niet vanwege de omstandigheden met mijn familie. Dat is in hoofdlijn het grootste probleem dat ik in mijn land van herkomst had.[162]

Soms begint een nader gehoor met een soort disclaimer op het punt van Hollandse 'directheid': *over de vragen die ik stel wil ik dat u weet dat mijn vragen er toe dienen om uw verklaringen beter te begrijpen en daarnaast op aannemelijkheid te toetsen. Ook kan het zijn dat ik bij onduidelijkheid meerdere vragen stel over hetzelfde onderwerp, of misschien de vragen hierover herhaal omdat het antwoord mij niet duidelijk is. Daarom zullen mijn vragen wellicht directer en kritischer gesteld worden, dan u dat mogelijk vanuit uw (culturele) achtergrond bent gewend, maar deze zijn geenszins bedoeld om u te beledigen of te kwetsen, noch uw verklaringen, op welke wijze dan ook, te beïnvloeden. Ik wil slechts duidelijkheid verkrijgen over de reden van uw asielaanvraag. Begrijpt u wat ik u zojuist heb uitgelegd?* [163]

Er bestaat ook een verkorte vorm: *Misschien vindt u het moeilijk om over te praten, maar omdat het de reden is van de asielaanvraag moet ik er toch dieper op ingaan. Als u bepaalde vragen kwetsend vindt, wilt u dat dan aangeven, dan pas ik mijn vraagstelling aan.*[164]

Praten over seksuele gerichtheid

Ondanks de gebruikte beleefdheidsfrases wordt van de asielzoekers verwacht dat zij uitgebreid vertellen over hun seksuele gerichtheid. Voor veel mensen is dit echter allesbehalve een vanzelfsprekend gespreksonderwerp.

Zo zei een Afrikaanse man: – Ik ben er niet bewust mee bezig geweest. Om er openlijk over te praten is vandaag denk ik de eerste keer.

162. Sam Azië, nader gehoor juli 2015.

163. Bert Afrika, nader gehoor, maart 2015; Jelle Afrika, opvolgend nader gehoor, februari 2016.

164. Jan Afrika, gehoor juni 2014.

Omdat het nu moet.[165]

Tomas, Azië
Waarom heeft u uw homoseksualiteit niet gemeld in de eerste procedure? – Ik kom uit een heel andere cultuur. In de cultuur in [land van herkomst] praat je niet zo makkelijk over je gevoelens. Je schaamt je een beetje om iemand te vertellen dat je anders bent dan andere mannen. Dat heeft te maken met normen en waarden, waar ik eigenlijk vandaan kwam. Toen ik hier was merkte ik dat deze maatschappij open is wat betreft het uiten van je eigen gevoelens. (...) in [land van herkomst] praat je er niet over, je mag nooit je gevoelens uiten. Hier mag dat wel. Als je in [land van herkomst] openlijk over je gevoelens zou praten, is je leven in gevaar.[166]

Karel uit Afrika zei in zijn opvolgende nader gehoor: – Ik had nog nooit de sluier over dit onderwerp geopend. Vandaag heb ik dat wel gedaan.[167]

Praten over seks

Sinds het ABC-arrest mogen er geen expliciete vragen meer gesteld worden over seks.

Dit wordt op de volgende wijze gezegd: *Ik wilde u erop wijzen dat wij noch in dit aanvullend gehoor noch in uw asielprocedure vragen om medisch of documentair bewijs ten aanzien van uw seksuele gerichtheid. Evenmin zullen wij expliciete vragen stellen over seksuele handelingen of activiteiten. Mochten zulke vragen wel in eerdere gehoren zijn gesteld, dan zullen deze vragen, dan wel uw antwoorden daarop, niet worden meegenomen in de beoordeling van uw asielaanvraag.*[168]

Als de asielzoeker uit eigen beweging verklaart over seksuele handelingen, wordt de hoorambtenaar op grond van WI 2015/9 geacht dit een halt toe te roepen door de asielzoeker erop te wijzen dat zulke verklaringen niet vereist zijn en niet bij de beoordeling betrokken zullen worden.[169]

Dit gebeurt bijvoorbeeld als volgt: *Het is belangrijk dat u vertelt over uw problemen en over uw relaties. U hoeft daarbij niet over intieme en fysieke details te vertellen.*

Toch kwam het in de bestudeerde dossiers een paar keer voor dat een relaas niet werd afgekapt, terwijl dat op basis van het beleid wel gekund had. Dit kwam het begrip van het verhaal overigens ten goede. Het ABC-arrest verbiedt het stellen van vragen over seksuele praktijken, maar het arrest laat zich niet uit over de vraag wat te doen als de asielzoeker uit zichzelf

165. Bert Afrika.

166. Tomas Azië, opvolgend nader gehoor december 2015. Hij werd niet geloofd en afgewezen.

167. Karel Afrika, opvolgend nader gehoor, november 2015. Karel kreeg een status.

168. Alex Azië, aanvullend gehoor, september 2015; Jan Afrika, november 2015.

169. Zie WI 2015/9 onder 2.1 ad 3.

over seksuele praktijken vertelt.[170] In een enkel geval bestond de indruk dat het verbod op vragen over seksuele handelingen negatief uitpakte voor de asielzoeker, omdat niet duidelijk was wat de seksuele handelingen, waarvan de geloofwaardigheid ter discussie stond, feitelijk inhielden.

Aanspreekvorm transgenders

Hoorambtenaren spreken transgender asielzoekers vaak aan met het geslacht zoals dat in de documenten staat, meestal dat van geboorte. Respectvoller is het om de asielzoeker aan te spreken met het gewenste geslacht. In geval van twijfel kan het beste aan de betrokkene gevraagd worden met welk voornaamwoord zij of hij in het gehoor aangesproken wil worden.[171]

> Dit gebeurde in het gehoor van Brigitte op de volgende manier: Opm rapporteur: De heer X komt gekleed als vrouw naar het gehoor. Ik vraag hem of hij door mij als mevrouw of meneer X wenst te worden aangesproken. Zij geeft aan dat zij graag wordt aangesproken als mevrouw X. Ik geef aan dat ik dat zal doen, maar dat zij in het rapport van gehoor wel als meneer X. zal worden aangeduid, omdat zij als man in ons systeem staat.[172]

Soms zeggen mensen aanvankelijk dat ze gevlucht zijn vanwege hun seksuele gerichtheid en komt pas in een later stadium naar voren dat ze zich als transgender identificeren. Zo duidde Corrie, een transvrouw, zichzelf aanvankelijk aan als homoseksuele man. Zij wordt vanaf even na het begin van het opvolgende gehoor in de derde procedure met 'mevrouw' aangesproken.[173] Annette, een transvrouw die na haar transitie vluchtte, werd wel met 'zij' en 'mevrouw' aangesproken. In het voornemen van oktober 2015 wordt afwisselend met 'zij' en 'hij' aan haar gerefereerd.[174] Een andere transvrouw, Paula, wordt in haar eerste asielprocedure consequent met 'zij' aangeduid, maar in haar tweede procedure wordt ze in voornemen en beschikking 'hij' genoemd.

> Vera, ook een transvrouw, krijgt een positieve beschikking met als motivering: De verklaringen van betrokkene over zijn seksuele gerichtheid alsmede de gebeurtenissen in [land van herkomst] worden geloofwaardig geacht.[175]

Ook in de jurisprudentie wordt hiermee verschillend omgegaan. Een Jordaanse transman wordt in de uitspraak van rechtbank Utrecht consequent met 'eiser' en 'hij' aangeduid.[176] Een Bengaalse transman wordt in de uitspraak van rechtbank Roermond even consequent 'eiseres' en 'zij' genoemd.[177]

170. Ook in Zweden komt het voor dat verhalen over seks worden afgekapt: 'Nee, praat niet over je seksleven, dat is niet relevant, praat liever over je emoties.' meldt een e-mail van 14 september 2017 van de Zweedse asieladvocaat Aino Gröndahl. In de Britse beleidstekst lijken seksueel expliciete zaken geheel verbannen uit de asielpraktijk. Zie United Kingdom Home Office, 'Asylum Policy instruction, Sexual orientation in asylum claims', version 6.0, August 2016, p. 24-32. Waarschijnlijk is dit een reactie op de eerdere uitwassen op dit punt, zie UKLGIG 2013.

171. Berg & Millbank (2013) stellen dat de weigering mensen aan te spreken met hun gekozen gender 'could interfere with both the quality of evidence obtained and the ability to properly assess it if it infuses the analysis of the claim.'

172. Brigitte, aanvullend gehoor, maart 2016. Vervolgens wordt zij in het rapport nader gehoor consequent als vrouw aangeduid.

173. Corrie, opvolgend gehoor, 2016.

174. Dit leidt tot passages als de volgende: 'wordt overwogen dat betrokkene kennelijk zelf van mening is dat zij bescherming kan vragen bij de autoriteiten van zijn land.' Annette, voornemen december 2015.

175. Vera, positieve beschikking, oktober 2015.

176. Rb. Utrecht, 3 november 2016, 16/23543, beroep gegrond. Hij heeft asiel gekregen.

177. Rb. Roermond, 7 april 2015, 12/4042, beroep gegrond; gevolgd door ABRvS 13 november 2015, 201503759/1/V2, hoger beroep staatssecretaris ongegrond.

Beoordelen op uiterlijk

Het is niet de bedoeling dat de geloofwaardigheid van een gestelde seksuele gerichtheid wordt beoordeeld op basis van het uiterlijk, maar soms speelt uiterlijk toch een rol. Zo staat er in een dossier over een bepaalde asielzoeker dat het gelet op zijn levensloop en verklaringen geloofwaardig is dat hij biseksueel is, maar dat het daarnaast, hoewel er eigenlijk niet op uiterlijk beoordeeld wordt, ook wel een beetje te merken is aan zijn uiterlijk en houding.

> In een ander dossier wordt opgemerkt dat er bij een bepaalde jongen geen gaydar nodig is, omdat de homoseksualiteit er bij hem vanaf spat, ook volgens de tolk.[178]

> In nog een ander dossier wordt opgemerkt dat de betrokken asielzoeker gekleed is in een soort T-shirt/jurk, en door veel mensen wordt nagekeken. Toen er tijdens het gehoor aan hem gevraagd werd of hij wel eens een relatie heeft gehad met een vrouw, moest hij lachen en liet hij overduidelijk weten dat hij daar helemaal geen interesse in heeft.[179]

Overigens mag voldoen aan 'het stereotiepe beeld van LHBT' volgens de werkinstructie wel in positieve zin meewegen. Het gevaar hierbij is natuurlijk dat dit nadelig uitpakt voor mensen die niet aan het stereotype voldoen. Stereotiepe opmerkingen over iemands uiterlijk in negatieve zin zijn in de onderzochte dossiers niet aangetroffen.[180]

3.3 Impertinente vragen

Vragen in de trant van: 'Wat deed u precies toen u seks had?' kwamen in de onderzochte dossiers niet voor. Toch worden er vragen gesteld die erg impertinent zijn, misschien nog wel in hogere mate dan die naar seksuele posities. Deze vragen zijn mogelijk strijdig met de menselijke waardigheid, gewaarborgd in artikel 1 van het Handvest.[181]

Arend, Azië

Wat voelde u of vond u zo leuk als een jongen u aanraakte? [182]

Jan, Afrika

U vertelde dat u al van jongs af aan seksuele contacten met jongens had. Kunt u aangeven hoe u dat voelde, wat er in u omging? – Het is zo'n gevoel dat van binnenuit komt. Je kan het moeilijk beschrijven omdat het een gevoel is. Je hebt aantrekkingskracht op mannen en daarmee ga je experimenteren. (...)

178. Op de dag van het opvolgend nader gehoor (mei 2016) kreeg hij een positieve beschikking. 'Gaydar' is een samenvoeging van 'gay' en 'radar' en duidt een verondersteld sociale vaardigheid aan om homoseksuelen, lesbiennes en biseksuelen te herkennen.

179. Deze man kreeg in oktober 2015 een status.

180. Vgl. het Pink Solutions rapport waar sprake is van twee meisjes die er volgens de IND te vrouwelijk uitzagen om lesbisch te zijn: Luit 2013. Een artikel in Het Parool bericht dat een Irakese asielzoeker vermoedt dat de IND hem niet gelooft vanwege zijn uiterlijk. 'Als mannen geen make-up of nagellak dragen, zijn ze geen homo.'https://www.nhnieuws.nl/nieuws/206219/homoseksuele-asielzoeker-uit-alkmaar-moet-terug-naar-irak-daar-word-ik-zeker-gedood.

181. Deze vragen zijn vermoedelijk ook in strijd met artikel 3 (menselijke integriteit) en artikel 7 (privéleven) van het Handvest.

182. Arend Azië, nader gehoor, juli 2015.

Hoe vaak heeft u een seksuele relatie gehad? – Dat weet ik niet, het waren er veel.[183]

Dit gehoor vond plaats vóór het ABC-arrest van december 2014, maar na de interne gedragslijn van april 2014. Ook toen al was het beleid om geen expliciete vragen te stellen over seksuele handelingen.[184] Toch werd nog niet zo lang geleden aan een man die vertelde dat hij in zijn zoektocht naar zijn seksuele identiteit seks had met zowel mannen als vrouwen, gevraagd:

Excuses als mijn vraag indringend bij u overkomt, maar hoe voelde u zich als u gemeenschap had met mannen?
(...)
Kunt u omschrijven hoe u zich voelde als u intiem was met een vrouw?
(...)
Kunt u mij het verschil in ervaring/gevoel omschrijven tussen het hebben van gemeenschap met een man en met een vrouw?
(...)
Waardoor voelde u zich meer aangetrokken tot mannen dan tot vrouwen? – Doordat ik homoseksueel ben.[185]

In dit onderzoek kwam een aantal dossiers voor die verscheidene jaren bestreken, doordat er sprake was van opvolgende aanvragen. Daarom zijn ook een paar oudere nader gehoren bekeken.

Zo werd in 2010 in een nader gehoor de volgende vraag gesteld: *Kunt u mij uitleggen waarom de politiemannen u hebben verkracht, terwijl ze juist tegen homoseksuelen zijn en er een taboe rust op homo's?* [186]

Deze vraag komt archaïsch over en het is te hopen dat zulke vragen in 2018 niet meer voorkomen. Inmiddels mag toch bekend verondersteld worden dat een verkrachting niet getuigt van positieve belangstelling voor het slachtoffer.

Aan een vrouw die als meisje gedwongen was uitgehuwelijkt aan een twee jaar oudere jongen werd gevraagd: *Kunt u vertellen hoe u dat ervaren heeft in relatie tot dat u eigenlijk op vrouwen viel?* [187]

Aan een transvrouw die, noodgedwongen werkzaam in de prostitutie, met HIV was besmet, werd gevraagd: *Weet u wie u besmet heeft?* [188]

Olaf, Afrika
In het gehoor van Olaf werd gevraagd: *Wat dacht u toen X en u seks gingen hebben?* – De eerste keer vond ik het wel fijn, want ik was ook klaargekomen. Dus ik vond het wel prima.

183. Jan Afrika, gehoor opvolgende aanvraag, juni 2014.

184. Brief van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie aan COC Nederland, 10 juni 2014.

185. Nader gehoor (april/mei 2016) dat de onderzoeker via COC Nederland onder ogen kreeg. Zelf heeft deze man de vragen ook als vernederend ervaren, zoals hij tijdens het gehoor zegt. Uiteindelijk kreeg hij toch asiel.

186. Nader gehoor, november 2010.

187. Petra, opvolgend nader gehoor, april 2015.

188. Nader gehoor, maart 2016.

Dacht u niet 'Wat gebeurt hier? Wat is dit?'? – Ik heb wel gedacht, maar ik dacht dat het normaal was.

U had gehoord dat er een homoseksueel vermoord was. Hoezo dacht u dan dat het normaal was? [189]

In het Iraanse Wetboek van Strafrecht wordt heel gedetailleerd beschreven welke straf er staat op allerlei verschillende seksuele handelingen. Voor het Nederlandse asielrecht is het voldoende om te weten dat homoseksuele handelingen in Iran strafbaar zijn, dat er zelfs de doodstraf opgelegd kan worden en dat dit in de praktijk ook gebeurt.

In de zaak van een Iraniër meende een ambtenaar van de IND op basis van de antwoorden in het nader gehoor op te moeten zoeken wat in dat land de precieze straf is voor de 'ontvangende partner'. Deze informatie is overbodig.[190]

3.4 Homoseksualiteit definiëren

Terwijl het hoofddoel van het nader gehoor met een LHBTI lijkt te zijn dat de staatssecretaris een besluit kan nemen over de vraag of de asielzoeker homo, lesbisch of biseksueel is, wordt ook wel gevraagd hoe de asielzoeker LHBT's herkent, of wat haar of zijn definitie van homoseksualiteit is. Er lijkt dan sprake van een rolwisseling. Soms leidt dat tot grote verwarring.

Arend, Azië
Wanneer besefte u dat hetgeen u leuk vond dat dat homoseksueel was? – Toen ik voor het eerst seks had vond ik het leuk. Hierna heb ik altijd seks met een jongen gehad.

Wist u op dat moment dat u homoseksueel was of wist u dat al eerder? – Voordat ik seks had met die jongen vond ik het leuk als ik werd aangeraakt. Ik had geen ervaring met seks en wist niet over hoe en wat. Toen ik seks had vond ik het heel erg leuk.
(...)

Heeft u geworsteld met uw gevoel toen u erachter kwam dat hetgeen u voelde homoseksualiteit was? – Iedere keer als ik werd betrapt of geslagen zei ik tegen mezelf 'oké, ik ga het niet meer doen.' Ik kon mezelf niet tegenhouden.

Hoe wist u dat hetgeen u voelde homoseksualiteit was? – Bedoelt u waarom ik op mannen viel?

189. Olaf Afrika, nader gehoor, januari 2016.

190. Iran, februari 2016.

Er zijn bijvoorbeeld ook mannen die seks hebben met mannen, maar die zijn niet homoseksueel. Hoe wist u dat u homoseksueel was? – Kunt u uitleggen wat homoseksualiteit is?

Ik leg het uit.[191] – Ik heb ook gevoelens voor mannen, dus ik ben homoseksueel.

Wat verstaat u zelf onder homoseksualiteit? – Voor de eerste keer dat ik seks had, had ik wel gevoelens voor de mannen. Ik wist niet veel over het hebben van seks met mannen. Toen ik seks had vond ik het heel leuk. Daarna kon ik niet meer zonder.
(...)
Beschouwt u zichzelf als homoseksueel omdat u eerder aan mij vroeg wat homoseksualiteit is? – Ja.

Kunt u mij uitleggen waarom u zichzelf als homoseksueel beschouwt? – Omdat ik op mannen val en mannen heel leuk vind.[192]

Jan, Afrika
In sommige landen/culturen is het gebruikelijk en geaccepteerd dat mannen elkaar zoenen en ander lichamelijk contact hebben. Daarmee worden ze nog niet meteen als homo aangemerkt. Kunt u aangeven hoe dat in [land van herkomst] is? Wanneer wordt in uw land iemand als homo beschouwd? – Bij ons als je elkaar zoent dat is niet toegestaan en al helemaal geen seks met mannen.[193]

Wanneer wordt in uw land van herkomst iemand als homoseksueel beschouwd? – Als je wordt betrapt. Als je vragen stelt aan iemand dan kunnen ze jou ook zo beschouwen. Als iemand naar bed gaat met een andere man, dan beschouw je dat als homoseksueel.[194]

Greet, Nigeria
Wanneer wordt in uw land van herkomst een persoon als homo beschouwd? – Ik denk niet dat je het kunt zien. Maar je kunt het vragen. Dan weet je het. Of je gaat samen naar een feestje.[195]

Brigitte, transvrouw
U heeft meerdere keren gezegd dat u homoseksueel 'werd'. Is homoseksualiteit of transgender-zijn in uw ogen iets dat aangeboren is of iets dat men op latere leeftijd wordt? – Toen ik opgroeide wilde ik altijd al een meisje zijn en meisjesdingen doen. Ik begreep niet echt goed wat het was, transgender.[196]

Sonja, Zuidelijke Kaukasus
Wat maakt iemand homoseksueel volgens u? – Er zijn verschillende lesbiennes, er zijn passieve, actieve en universele. Ze hebben geen

191. Hoe het wordt uitgelegd, wordt niet vermeld.

192. Arend Azië, nader gehoor, juli 2015. Nadat zijn advocaat had geprotesteerd en had gesteld dat de hoormedewerker de zaak had gecompliceerd door zijn vragen, werd de beschikking waarin hem werd tegengeworpen dat hij de betekenis van homoseksualiteit niet kende, ingetrokken. Uiteindelijk werd zijn aanvraag toch afgewezen, omdat zijn homoseksualiteit niet geloofd werd.

193. Jan Afrika, opvolgend nader gehoor, juni 2014. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit strafbaar.

194. Jan Afrika, aanvullend nader gehoor, november 2015.

195. Greet Nigeria, opvolgend nader gehoor, mei 2016.

196. Brigitte, aanvullend nader gehoor, maart 2016.

contacten met mannen en ze houden niet van mannen.

Wat houdt het voor u in om lesbisch te zijn? – Wat bedoelt u?

Wanneer is iemand lesbisch volgens u? – Er zijn er die ook kinderen hebben en er zijn er die leven als lesbiennes.

Wat betekent het voor u om lesbisch te zijn? – Ik heb destijds met X afgesproken om voor altijd samen te blijven. (...)

Wanneer beschouwt u iemand als zijnde lesbisch? – Soms kan je het aan het uiterlijk zien, maar soms blijken ze het niet te zijn. Ook aan het gedrag kan je het zien.

Hoe kan je aan het gedrag zien dat iemand lesbisch is? – Ze gedragen zich grof, een beetje mannelijk. Ze roken sigaretten net als mannen, en ze zitten als mannen.
(...)
Heeft u weleens geprobeerd contact te zoeken met vrouwen die dezelfde gevoelens hebben als u? – Ik heb het wel geprobeerd maar dat is niet gelukt.

Heeft u ooit een relatie met een man gehad? – Nee nooit.

Waarom niet? – Ik val niet op mannen, ik val op vrouwen.[197]

Alex, Azië
Bent u homoseksueel of biseksueel? – Homoseksueel.

Wat verstaat u daaronder? – Het is niets bijzonders. Het is net zoals een man met een vrouw en in mijn geval, een homogeval, dat een man het met een man doet.[198]

Anton, Afrika
Wat verstaat u onder homoseksualiteit? – Ik vind het leuk en ik denk dat het een goed ding is.

Wat betekent homoseksualiteit? – Dat mannen en mannen met elkaar slapen. Je krijgt er geen stress van en ik vind het leuk.[199]

Karel, Afrika
Hoe weet u dat homoseksualiteit een taboe is? – Ik heb het ontdekt via de reactie van de mensen op mij, op het moment dat mensen op me begonnen te spugen. Als iemand tegen je zegt dat je een vloek over het dorp en de hele familie hebt gebracht.[200]

197. Sonja Zuidelijke Kaukasus, nader gehoor in haar eerste procedure.

198. Alex Azië, gehoor opvolgende aanvraag, maart 2014.

199. Anton Afrika, nader gehoor, januari 2016. In zijn land is homoseksualiteit strafbaar.

200. Karel Afrika, opvolgend nader gehoor, november 2015. In zijn land is homoseksualiteit niet strafbaar.

Jelle, Afrika

Wanneer wordt iemand in uw land van herkomst als homo beschouwd? – Als hij doet wat hier normaal is: hand in hand lopen, als je elkaar als man op straat zoent.[201]

3.5 Proces van bewustwording en proces van zelfacceptatie

3.5.1 INLEIDING

Volgens het beleid ligt het zwaartepunt op processen van bewustwording en zelfacceptatie. Uit de onderzochte dossiers blijkt dat waar in de nader gehoren dergelijke processen ter sprake komen, de hoormedewerker en de asielzoeker vaak langs elkaar heen praten. Asielzoekers lijken vaak helemaal niet te snappen wat 'een proces van bewustwording of zelfacceptatie' is, doordat ze nog nooit van zoiets gehoord hebben, en/of doordat ze zoiets niet ervaren hebben, terwijl er door de hoor- en beslismedewerkers gesproken wordt over het proces van bewustwording en het proces van zelfacceptatie alsof het om een volstrekt vanzelfsprekend, reëel bestaand, bijna tastbaar ding gaat, in plaats van om een idee of concept. Soms levert dit merkwaardige dialogen op.

In deze en de volgende paragrafen komen voorbeelden aan de orde van de manier waarop asielzoekers en IND-medewerkers met deze processen omgaan. Na een paar eerste voorbeelden van de manier waarop dit onderwerp wordt behandeld, wordt dieper ingegaan op de veronderstelling dat de asielzoeker een 'interne worsteling' heeft doorgemaakt (3.5.2). Vervolgens wordt aandacht besteed aan het verschil tussen de reactie van de asielzoeker en de reactie van de omgeving op de seksuele gerichtheid of genderidentiteit (3.5.3). Dan volgt een paragraaf over de kwestie of het bij een seksuele gerichtheid over gevoelens of handelingen gaat (3.5.4), en ten slotte wordt ingegaan op het moment van bewustwording (3.5.5). Deze paragraaf wordt afgesloten met een conclusie.

Michiel, Afrika

Wat deed dat met jou, toen je merkte dat je gevoelens kreeg voor een jongen, terwijl dit zo'n taboe is? – We deden een heleboel samen. Mijn broer die sloeg me heel vaak, omdat ik op jongens val.

Ik ga dezelfde vraag nog een keer stellen en beter uitleggen. Je vertelde dat een relatie tussen twee jongens in je land van herkomst taboe is. Ik kan me voorstellen, dat het moeilijk voor jou was om te merken dat

201. Jelle Afrika, opvolgend nader gehoor, februari 2016. In zijn land is homoseksualiteit strafbaar.

je een jongen leuk vond, terwijl dit niet gebruikelijk is in je land van herkomst en mensen dat verkeerd vinden. Kun je vertellen hoe dat voor jou voelde? – Ja. Dat was moeilijk, dat is moeilijk daar. Homoseksualiteit. Maar ik was met iemand van wie ik hield, van wie ik hou. Ik was dus feitelijk bereid om ver te gaan voor hem. En ook de mogelijke gevolgen te aanvaarden. Als ik nu in mijn land van herkomst was, en hij ook, dan zouden wij nu nog steeds bij elkaar zijn. Dat is het eigenlijk.[202]

Jelle, Afrika

U voelde iets voor jongens. U wist dat wat u deed taboe was, verboden was. Hoe ging u daarmee om? – Wij deden het dan stiekem in het bos.

Ik bedoel hoe u daar met uw gevoel mee omging. Hoe u dit kon accepteren? – Ik had er moeite mee, maar ik kon mijzelf niet veranderen.[203]

Terwijl in de onderzochte dossiers twijfel aan een gestelde genderidentiteit niet voorkomt en in de jurisprudentie nauwelijks, worden ook transgenders ondervraagd over (processen van) zelfacceptatie en bewustwording.

Corrie, transvrouw

Wanneer heeft u het voor uzelf geaccepteerd dat u zich vrouw voelt? – Altijd al, maar het was altijd stiekem. Ik deed vrouwenkleren aan, maar durfde het tegen niemand te zeggen.[204]

Ambtenaren vinden het soms moeilijk om te durven besluiten dat iemand daadwerkelijk homoseksueel is, als er weinig verhalen zijn over bewustwordings- en andere processen. Het relaas van Albert vertelt voornamelijk over jarenlange discriminatie en vervolging vanwege zijn seksuele gerichtheid.

Albert, Oostelijk Europa

Uit het dossier blijkt dat Albert ook volgens de IND daadwerkelijk homoseksueel lijkt te zijn. Hoewel de wijze waarop hij verklaart erg aannemelijk klinkt, ontbreekt een ‘echte onderbouwing’, nu de onderwerpen proces van bewustwording, zelfacceptatie en homoseksuele relaties niet of nauwelijks zijn uitgevraagd. In dit verband wordt verwezen naar WI 2015/9 en de uitspraak van RvS van 8 juli 2015.[205]

3.5.2 INTERNE WORSTELING

Volgens WI 2015/9 hanteert de IND niet als uitgangspunt dat er in alle gevallen een interne worsteling moet hebben plaatsgevonden, voordat de vreemdeling zijn LHBT-gerichtheid heeft geaccepteerd. Bovendien heeft de Raad van State erop gewezen dat het verwachten van een interne worsteling uit zou gaan van een stereotiepe opvatting (zie par. 2.5.2 van dit rapport).

202. Michiel Afrika, aanvullend nader gehoor, oktober 2015.

203. Jelle Afrika, opvolgend nader gehoor, februari 2016.

204. Corrie, opvolgend nader gehoor, 2016.

205. Albert Oostelijk Europa, november Het is overigens een algemeen beginsel van behoorlijk bestuur dat afwijzende besluiten goed gemotiveerd worden. Dit geldt echter niet voor positieve besluiten. Albert kreeg een paar maanden later een status.

Toch blijkt uit de onderzochte dossiers dat de 'interne worsteling' een belangrijke rol speelt in de beoordeling en het ontbreken van een worsteling of andere negatieve emotie wordt veelvuldig tegengeworpen. Ook huilen lijkt te helpen.

Zo staat er in een dossier dat het moeilijk was om meer te weten te komen over de remmingen van de asielzoeker, over zijn gevoel, zijn worsteling over zijn homoseksuele gevoelens ten opzichte van de in Afrika geldende cultuur en opvattingen over LHBT. Ook kwam zijn worsteling tussen zijn gevoel en zijn geloof niet goed uit de verf.[206]

Hierna wordt aan de hand van voorbeelden uit de dossiers het al dan niet doormaken van een interne worsteling gerelateerd aan het afwijzen of inwilligen van de asielaanvraag.

Wél geworsteld: status

Soms is er inderdaad sprake van een worsteling, soms past iemand wonderwel in het plaatje dat de staatssecretaris heeft en kan daarover ook nog goed vertellen. Vier voorbeelden:

Loes, Oeganda

Wat dacht u toen u het merkte? – Het was in het begin heel moeilijk. Ik dacht dat Satan in mijn lichaam zat. Ik was in de war. Ik vond het ook moeilijk om te vertellen dat ik verliefd was. Toen men in Nederland aan mij vroeg of ik lesbisch was, ontkende ik het, omdat ik niemand kon vertrouwen. Het deed mij pijn.[207]

Marcel, Zuidelijke Kaukasus

Wanneer werd u zich bewust van uw biseksuele oriëntatie? – Het was niet zo dat ik op een dag wakker werd en dacht: 'Yes, ik ben biseksueel'. Het heeft heel lang geduurd. Er zit eigenlijk een heel proces achter. Is het handig dat ik dit vertel? (...)

U heeft verklaard dat u een proces van zelfacceptatie hebt doorgemaakt. Hoe ging dat? – Ik kan niet anders zeggen dan dat ik me rot heb gevoeld. Ik kan mezelf bijna niet geloven. Ik heb heel vaak aan zelfmoord gedacht. Ik moest heel vaak huilen en schold mezelf ook heel vaak uit.[208]

Mark, Iran

Kunt u vertellen wat het voor u had uitgemaakt als u eerder wist wat biseksualiteit is? – U moet het zo zien. Het gaat om de duidelijkheid die je zelf krijgt en de worsteling die je met jezelf hebt. Omdat je jezelf nog niet kent heb je een innerlijke strijd. Je vraagt je af wat er aan de hand is. Als ik nu op internet lees, lees ik dat jongeren op jonge leeftijd dat

206. Jelle Afrika, februari 2016. Later werd hem een status verleend.

207. Loes Oeganda, gehoor opvolgende aanvraag, eind 2015. Een paar dagen later kreeg zij een status.

208. Marcel Zuidelijke Kaukasus, opvolgend nader gehoor, september 2015. Een paar maanden later kreeg hij een status. In zijn land is homoseksualiteit niet strafbaar.

van zichzelf al weten. Zij worden dan gesteund en geholpen bij de ontwikkeling door hun omgeving. En het helpt bij je ontwikkeling, omdat je jezelf dan beter kent. Dan heb je geen innerlijke strijd meer.[209]

Sara, Afrika
Uit het dossier van Sara blijkt dat zij volgens de IND op een oprechte manier over haar geaardheid heeft gesproken. Het proces van de ontdekking van haar seksuele geaardheid tot de acceptatie daarvan heeft zij goed verwoord. Zij heeft gedetailleerd verklaard over haar emoties en worsteling. Zo beschrijft zij hoe ze als puber contacten met meisjes ging mijden om te voorkomen dat er wat zou gebeuren en hoe zij in haar geloof probeerde van haar homoseksualiteit af te komen. Juist omdat ze haar twijfels had over wie ze was en over haar gevoelens, wordt haar verhaal door de IND overtuigend bevonden.[210]

Deze vier mensen die in detail vertelden over de worsteling die ze beleefden, werden alle vier geloofd en ze kregen alle vier een status. Het is daarbij vermoedelijk niet toevallig dat zij alle vier hoog opgeleid zijn en in staat om hun verhaal goed onder woorden te brengen.

Niet geworsteld en niet geloofd

Er waren ook verschillende mensen die niet geworsteld hadden en die niet geloofd werden, ook hiervan enige voorbeelden.

Frans, Oeganda
Hoewel geen sprake hoeft te zijn van een worsteling met zelfacceptatie, wordt opgemerkt dat hiervan in het geval van betrokkene in het geheel geen sprake is. Op de vraag naar worsteling antwoordt hij: Nee, ik heb er niet mee gevochten. Ik ben gewoon gebleven wie ik was.[211]

Lenie, Afrika
Heeft u moeite gehad met uw eigen realisatie dat u lesbisch bent?
– Persoonlijk had ik geen moeite hiermee. Dit was omdat ik al vanaf jonge leeftijd met meisjes speelde, maar toen ik ouder werd, werd het moeilijker. Ik bevond mij in een maatschappij waar ik niet vrij voor mijn gevoelens uit kon komen. Ik kon niet zeggen dat ik meer gevoelens had voor vrouwen dan voor mannen.[212]

Arend, Azië
Van een man die sedert 12 jaar homoseksuele contacten heeft, mag worden verwacht dat hij gedetailleerder en uitgebreider kan verklaren over hoe hij zijn gestelde geaardheid beleeft en welk proces hij bij zijn 'coming-out' heeft doorgemaakt. Hij geeft enkel aan dat hij het leuk vond om contact te hebben met jongens en het leuk vond als jongens hem aanraakten. Toen hij voor het eerst seksueel contact had met een

209. Mark Iran, aanvullend nader gehoor, december 2015. Twee maanden later kreeg hij een status.

210. Sara Afrika, december 2015. Zij kreeg een paar dagen na het nader gehoor een status. Zij is hoog opgeleid.

211. Frans Oeganda, voornemen december 2015. Zijn aanvraag werd afgewezen wegens ongeloofwaardigheid. Frans ging naar de lagere school.

212. Lenie Afrika, maart 2016. Lenie is laag opgeleid. In haar land van herkomst is homoseksualiteit strafbaar.

man vond hij dat ook leuk. De verklaringen van betrokkene dat hij geen moeite had te accepteren dat hij homoseksueel was en dit enkel leuk en fijn vond, geven onvoldoende inzicht in hoe hij zijn geaardheid en gevoelens heeft beleefd.[213]

Joost, Afrika

Toen u er daadwerkelijk achter kwam dat u op jongens viel. Kunt u mij dat gevoel omschrijven? – Precies zoals een vrouw het voelt als zij op een man valt. Zo voel ik mij.

Kunt u dat zelf toelichten om wat voor een gevoel dat gaat? – Ik vond het leuk en ik werd blij. Als ik iemand zag die ik leuk vind dan werd ik blij. Toen kon ik het niet uiten, dat bedoel ik met dat het heel moeilijk was. Zelfs als ik dat wilde kon ik dat niet tegen een persoon zeggen. (...)

Begrijp ik goed dat op het moment dat u er daadwerkelijk achter kwam dat u toen een blij en leuk gevoel had? – Ja.

Had u verder nog andere gevoelens op dat moment? – Behalve de pijn dat ik het niet publiek kon maken, verder niets.

U kwam op 20 jarige leeftijd erachter dat u op mannen viel. Hoe ging u daarmee om? – Ik deed alles in het geheim want ik kon het niet bekend maken.

Hoe ging u daar emotioneel mee om? - Ik vond het in mijn lichaam leuk. Al mijn problemen hebben te maken met hoe anderen mensen daarover denken.

Heeft u een proces van zelfacceptatie doorgemaakt? – Ik heb het geaccepteerd dat ik zo ben.

Ik herhaal de vraag. (met uitleg eromheen) – Nee, dat proces heb ik nooit meegemaakt.[214]

Uit het dossier blijkt dat niet geloofd wordt dat Joost homoseksueel is, omdat hij niet goed heeft kunnen uitleggen waarom hij op mannen valt. De IND verwacht van iemand die stelt al vanaf jonge leeftijd homoseksuele gevoelens te hebben, dat hij meer kan verklaren over zijn bewustwordingsproces en de acceptatie van zijn homoseksuele gevoelens. Joost heeft op alle vragen een soortgelijk antwoord gegeven en dat wordt oppervlakkig gevonden en niet overtuigend.[215]

213. Arend Azië, voornemen, januari 2016. Zijn aanvraag werd afgewezen wegens ongeloofwaardigheid. Hij was laag opgeleid. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit strafbaar.

214. Joost Afrika, aanvullend gehoor, juni 2015. Hij werd niet geloofd en afgewezen.

215. Joost Afrika, juli 2015. Joost is ongeschoold en analfabeet. In zijn land is homoseksualiteit niet strafbaar.

Tomas, Azië

Wat dacht u zelf over homoseksuele gerichtheid toen u zich realiseerde dat u homoseksueel bent? – Dat ik bijna zeker wist dat ik jongens leuker vind dan meisjes, dat was toen ik twintig was geworden.

Wat dacht u, wat vond u daarvan, toen u zich realiseerde dat u jongens leuker vond? – Ik voelde mij op mijn gemak, toen ik ontdekte dat ik meer van jongens houd dan meisjes. Ik voelde mij op mijn gemak.

Accepteerde u het gelijk voor uzelf, dat u homoseksueel bent? – Ik voelde me wel op mijn gemak, maar was tegelijkertijd bang. Als iemand erachter komt dat ik anders ben dan andere mannen, dan loop ik gevaar. Onze cultuur laat dat niet toe. Mijn familie was erg streng tegenover homofilie. Beide dingen maakten mij wel bang.

Heeft u ook een proces meegemaakt om dit te kunnen accepteren? – Nee. Daar heb ik geen moeite mee gehad. Die gevoelens zijn niet zomaar komen opdagen, daar leefde ik al een hele tijd mee. Daarmee had ik geen problemen.[216]

In het voornemen dat hierop volgt staat: 'betrokkene heeft geen acceptatieproces doorlopen, wat bevreemdt nu in zijn land van herkomst homoseksuele handelingen strafbaar zijn gesteld. Verwacht mag worden dat hij gevoelens van angst voor verstoting, angst om niet geaccepteerd te worden, angst voor zijn toekomst of angst voor zijn leven zou hebben gehad. Van dit alles blijkt niet. Uit zijn verklaringen blijkt dat hij geen enkele twijfel had. Van een persoon uit een dergelijke situatie mag verwacht worden dat hij uitgebreid, overtuigend en duidelijk kan vertellen over de emoties die hij toen heeft ervaren. Hieruit moet dan ook een opbouwende lijn te ontwaren zijn. Betrokkene is hierin niet geslaagd. Uit dit alles blijkt dat betrokkene niet kan aangeven welke emoties hij ervoer tijdens zijn bewustwordingsproces en zelfacceptatieproces. Van iemand die daadwerkelijk homoseksueel is, mag verwacht worden dat hij kan aangeven welke emoties hij ervoer, aangezien dit diep ingrijpt in iemands persoonlijke leven. Betrokkene overtuigt hierin niet.' [217]

Commentaar

Bovenstaande vijf mensen werden alle vijf afgewezen omdat hun seksuele gerichtheid niet geloofd werd. Daarnaast bleek dat minstens vier van de vijf laag opgeleid waren. Hierna volgen twee voorbeelden van mensen die niet geworsteld hebben met hun seksuele gerichtheid en die aanvankelijk niet geloofd werden. Dat veranderde na een aanvullend gehoor en zij kregen alsnog een status.

216. Tomas Azië, opvolgend nader gehoor, december 2015. Overigens zijn dit wél open vragen.

217. Tomas Azië, voornemen december 2015. Hij werd niet geloofd en afgewezen. Zijn opleiding is onbekend..

Niet geworsteld, wel een status

Jan, Afrika

Wat werd aan u verteld over homoseksualiteit door uw familie, school en de maatschappij in het algemeen? – Het is een taboe en het wordt door niemand geaccepteerd. (...)

Vaak als iets een taboe is wordt het 'doodgezwegen'. Mijn vraag is eigenlijk, hoe bent u erachter gekomen dat er zoiets als homoseksualiteit bestaat.... – Het is iets natuurlijks. Ik heb het gevoel gehad dat ik meer van jongens houd dan van meisjes. Ik vond het na die ene keer leuker dan met een vrouw. Nadat ik met die vriend een seksuele handeling heb gehad, zijn we verliefd geworden. Ik ben zo gemaakt door God. Ik kan het wel blijven ontkennen, maar het is gewoon zo.[218]

Daarna kwam de beschikking: Het is wellicht lastig voor betrokkene om uit te leggen op welk geslacht hij valt, omdat het aspect seksuele geaardheid, anders dan bijvoorbeeld nationaliteit of identiteit, naar zijn aard moeilijk met bewijs te onderbouwen is. Echter, wel mag van betrokkene worden verwacht dat hij uitgebreid en consistent kan verklaren over zijn bewustwordingsproces en ervaringen. Bij de toetsing van deze verklaringen mag worden uitgegaan van bepaalde verwachtingspatronen, mits deze gebaseerd zijn op objectief vast te stellen omstandigheden.[219]

Als gevolg van de uitspraak van de Raad van State van 8 juli 2015 en WI 2015/9, wordt deze beschikking in september ingetrokken. Tijdens het opvolgend gehoor is onvoldoende doorgevraagd over het bewustwordingsproces en de zelfacceptatie en 4:6 Awb mag niet langer tegengeworpen worden. Jan wordt aanvullend gehoord:

En wat voor gevoel had u daarbij, dat u juist jongens leuker vond, terwijl de rest van de jongens in uw klas meisjes leuker vond? Ik kan me voorstellen dat u daarbij een bepaald gevoel had? – Het was gewoon moeilijk voor mij. Het zit in mij. Ik ben gewoon zo geboren. Het is iets van God. Het was gewoon moeilijk.

Wat was er moeilijk aan? – Het gaat om de gemeenschap waar je woont. Als ze daar weten dat je homo bent, kan je je leven verliezen, en het is een familieschande.
(...)
Heeft u zelf meteen geaccepteerd dat u op jongens viel? Ook al wist u dat het niet door de gemeenschap werd geaccepteerd? – Ik heb mijzelf geaccepteerd voor hoe ik ben. De gemeenschap accepteert het niet.[220]

218. Jan Afrika, opvolgend nader gehoor (derde aanvraag), juni 2014.

219. Jan Afrika, beschikking april 2015. Jan doorliep de middelbare school.

220. Jan Afrika, aanvullend nader gehoor, november 2015. Een maand later kreeg hij een status.

Petra
Ook Petra vertelde pas in een opvolgende asielaanvraag dat zij lesbisch was. In eerste instantie werd zij niet geloofd en afgewezen. Na WI 2015/9 werd zij opnieuw gehoord, waarna zij toch geloofd werd.

Wat vond u prettig aan met meisjes omgaan? – Misschien omdat ik geboren ben als lesbienne.

Wat vond u prettig? – Alles wat meisjes doen. Praten en zitten met elkaar. Communiceren en samen liggen, praten. (...)

Op welke wijze en hoe heeft u dat ervaren? – Dat is iets wat binnenin gebeurt. Mijn innerlijk zei dat ik me meer tot vrouwen dan tot mannen aangetrokken voelde.

Hebt u een proces van zelfacceptatie doorgemaakt? – Toen het besef kwam dat ik me tot vrouwen voelde aangetrokken, wist ik al van binnen wie ik was, want ik had niets met mannen. Ik vond juist vrouwen leuk.

Heeft u een proces van zelfacceptatie doorgemaakt en hoe is dat proces van zelfacceptatie gegaan? – Ik besefte wel dat ik anders was, dat ik vrouwen leuker vond en me tot hen aangetrokken voelde en ik besefte toen ook wel dat ik dat niet naar buiten moest brengen, omdat dat gevaarlijk was voor mijn leven en daarom moest ik me een beetje aanpassen.

Kunt u uitleggen hoe dat besef van uw homoseksualiteit is verlopen? – Het besef dat ik lesbienne was bracht een beetje gevaar met zich mee en aan de andere kant was ik blij dat ik anders was. Ik besefte wel dat ik niet met mijn partner gemakkelijk over straat kon lopen. (...)

Wat dacht u zelf over homoseksualiteit toen u zich realiseerde dat u lesbisch was? – Ik ben niet bang geworden. Het was alsof ik voorbestemd was om lesbienne te zijn. Dit was ik gewoon. Ik was heel rustig.

Wat heeft dit voor u en voor uw omgeving betekend? – Ik kreeg het gevoel dat ik zo ben geboren. Ik viel steeds meer op vrouwen en ik besefte dat het leven niet makkelijk zou zijn. Mijn vriendinnen vonden het wel gek dat ik geen vriendje had. Als mijn familie het te weten komt, zullen ze me vermoorden.[221]

Ook Peter uit Iran is een voorbeeld van iemand die niet merkbaar geworsteld heeft, maar wel geloofd wordt. Hij is hoog opgeleid en hij kan erg goed praten.

221. Petra, aanvullend gehoor 2016 (haar eerdere opvolgende gehoor was vóór WI 2015/9). Een maand na dit gehoor krijgt zij een status. Petra is laag opgeleid. Waarschijnlijk gaf uiteindelijk de doorslag bij het toch geloofwaardig achten van haar seksuele gerichtheid het feit dat zij al een paar jaar een vrouwelijke partner had.

Peter, Iran

Heeft u een proces van zelfacceptatie doorgemaakt. Hoe ging dat? – (...) Ik vond het als jongen moeilijk om in contact te komen met vrouwen. Zoals u weet zitten ze in Iran op aparte scholen. Ik zat alleen met jongens op school en ik had ook alleen contact met hen. Op mijn achttiende was ik voor 100 procent zeker dat ik homoseksueel ben. Ik heb mij toen gemeld bij de organisatie van seksueel anderszijnden van Iran. Ik voelde mij aangetrokken door mannen en ik merkte zelf dat ik betere contacten had met mannen dan met vrouwen. Ik merkte dat ik beter in staat was om emotionele en seksuele contacten te leggen met mannen dan met vrouwen.
(...)
Wat werd aan u verteld over homoseksualiteit door uw familie, school en de maatschappij in het algemeen? – In de familie werd er nooit over gesproken. Op school hield ik mijn seksuele geaardheid geheim. Wanneer ze er achter komen dan word je beledigd en gepest. Ik was genoodzaakt om een dubbelleven te leiden. Ik hield mijn geaardheid verborgen. Wanneer ik contacten met iemand wilde leggen dan moest ik er maandenlang over doen om vertrouwen te krijgen en zeker te weten dat hij ook homoseksueel was. Ik had internet en een computer. Je leest overal dat homoseksualiteit verboden is en dat de doodstraf er op staat.[222]

In het geval van Maarten realiseerde de IND zich dat een lage opleiding – Maarten is analfabeet – invloed kan hebben op het vermogen verklaringen af te leggen over bewustwordingsprocessen.

Maarten, Afrika

Uit het dossier blijkt dat Maarten over bewustwording en zelfacceptatie niet veel kan vertellen. Hij vindt het moeilijk te omschrijven wat hij voelde, maar de IND begrijpt dat dat lastig is en dat het moeilijk is om niet concrete zaken, zoals gevoelens, te omschrijven. Ook is het lastig om het proces aan te geven, nu dat begon met onvrijwillige seks. Een aantal aspecten lijkt mee te spelen, waaronder zijn lage opleidingsniveau.[223]

Wel geworsteld, niet geloofd

Seksualiteit kan ingewikkeld en veelvormig zijn, zoals het volgende citaat illustreert.[224]

Barbara, Oeganda

Wanneer merkte u uw seksuele geaardheid? – Begin 21e eeuw met X. Wat vond u daarvan? – Ik vond het wel een beetje raar en ik was een beetje in de war. Ik begreep niet waarom ik op meisjes viel. Ik dacht dat het een fase was, dat ik er overheen zou groeien, dat het over zou gaan.

222. Peter Iran, nader gehoor, februari 2016. Kort daarna krijgt hij een status.

223. Maarten Afrika, 2015. Maarten is analfabeet. In 2015 kreeg hij een status.

224. Zie in dit verband ook Berg & Millbank 2009, p. 210 e.v.

Wanneer realiseerde u zich dat het niet over zou gaan? – Bij mijn laatste relatie. (...) In Nederland dacht ik dat het misschien toch over zou gaan. Daarom ben ik een relatie aangegaan met de vader van mijn jongste kind. Maar tijdens die relatie begreep ik dat ik me toch meer aangetrokken voelde tot vrouwen. Eigenlijk kan ik nu pas zeggen dat het nooit gaat veranderen.
(...)
Hoe kan het dat u na drie relaties met vrouwen nog denkt dat het over zal gaan? – Dat kwam door hoe iedereen ernaar keek. Ik kwam niet zoveel vrouwen tegen die zo waren als ik. Daardoor schiet je steeds in de twijfel.

Hoe komt het dat u in Nederland begreep dat het niet over zou gaan? – (...) Op een dag vroeg ik aan een van mijn contactpersonen of zij getrouwd was en ze zei: ja, met een vrouw. Ik barstte in tranen uit en toen heb ik mijn verhaal verteld. Zij zei toen dat ik uit de kast kon komen.[225]

Overigens lijkt de IND zelf ook te worstelen met de interne worsteling.

Uit een dossier van een Afrikaanse vrouw blijkt dat de IND onder een interne worsteling de situatie kan verstaan waarin iemand haar eigen seksualiteit accepteert, maar daarnaast geconfronteerd wordt met het feit dat de omgeving hier negatief tegenover staat. Ook het proces van bewustwording wordt zo opgevat: ik ben lesbisch en de wereld om mij heen staat hier negatief tegenover. Omdat dit een essentieel punt van de eigen persoonlijkheid raakt, zouden hierover concrete en gedetailleerde verklaringen mogen worden verwacht. Nu zij ook christen is, mag van haar meer diepgang worden verwacht in haar verklaringen over het bewustwordingsproces, omdat het christendom helaas niet positief staat tegenover homoseksualiteit.[226]

Het proces-verbaal van de zitting in deze zaak: 'Verweerder: Uit de WI blijkt dat niet bij iedere homoseksueel een interne worsteling bestaat. Een LHBT hoeft niet per se last te hebben van zijn eigen geaardheid, maar kan dat ook hebben van zijn omgeving. Een LHBT wordt zich bewust van de afwijkendheid van zijn geaardheid. (...) Het gaat niet zozeer om de interne worsteling, maar meer over de bewustwording. Het bewust worden van het feit dat je homoseksueel bent en tot een minderheid behoort. (...) De aanname van verweerder dat iedere LHBT een bewustwordingsproces doormaakt is volgens gemachtigde een stereotype, maar waarom is dat zo? Een interne strijd van zelfacceptatie hoeft niet iedereen te voeren. Wel een proces van bewustwording. Zich realiseren dat ze lesbisch is en dat men daar negatief tegenover staat. Daarover mogen wel concrete verklaringen worden verwacht. Het vormt een essentieel punt van de identiteit.' [227]

225. Barbara Oeganda, nader gehoor vóór WI 2015/9. Zij werd niet geloofd en haar asielaanvraag werd afgewezen. Barbara ging naar kostschool.

226. Afrikaanse vrouw, april 2016.

227. Lenie Afrika, proces-verbaal van de zitting, april 2016. Zij werd niet geloofd en haar asielaanvraag is afgewezen. Lenie is laag opgeleid.

Ook in de volgende zaak ging het over de vraag of het verwachten van een bewustwordingsproces een stereotype is.

Tomas, Azië

Uit het dossier blijkt dat de IND meende dat de vraag of er wel of niet sprake is van een bewustwordingsproces geen stereotype is, nu in de werkinstructie staat dat voorbeelden van stereotypen zijn: vrouwelijk gedrag en uiterlijk bij homoseksuele mannen, altijd actief zijn in de homoscene en het uitgaansleven, bepaalde wijze van kleden, et cetera.[228]

Rechtspraak

Hierna volgt enige jurisprudentie over het al dan niet kunnen verlangen van een interne worsteling en een uitspraak over het verband tussen de geestelijke vermogens van de asielzoeker en zijn vaardigheid om te spreken over bewustwording.

Rb. Amsterdam, Kameroen

Volgens de staatssecretaris had een man uit Kameroen wisselend verklaard over het moment van zijn bewustwording en vaag en summier over het acceptatieproces. De rechtbank beoordeelde de situatie anders. 'Eiser had vanaf zijn zestiende gevoelens voor jongens wat heeft geresulteerd in de relatie met X. Hij wist het in het begin niet zeker, maar werd zich steeds bewuster. Eiser heeft bewust de relatie verbroken omdat hij zeker wilde weten of hij niet ook iets met een vrouw kon hebben. Hij heeft daarna met verschillende vrouwen geslapen. Hij worstelde hiermee sinds zijn zestiende en heeft het geprobeerd en geprobeerd. Uiteindelijk heeft hij het met een vaste relatie met een vrouw (Y) van anderhalf jaar geprobeerd. Gedurende die relatie deed hij het bewust niet met mannen, om te kijken of het zou werken. Hij wilde het helemaal tot het einde uitproberen. Hij voelde zich niet zoals met X. Zo is hij erachter gekomen dat hij alleen op mannen viel. Hij heeft veel gehuild. Hij heeft zichzelf veel vragen gesteld; waarom gebeurt me dit? En daarna heeft hij het aanvaard en geaccepteerd. De rechtbank vindt deze verklaringen niet summier of vaag en vindt niet dat eiser blijft steken in algemeenheden. (...) De rechtbank is van oordeel dat de verklaringen van eiser wel een worsteling en een bewustwordings- en acceptatieproces laten zien.' [229]

Rb. Middelburg, Pakistan

De staatssecretaris achtte het niet aannemelijk dat een Pakistaanse man in het geheel geen twijfel heeft gehad over zijn homoseksuele gerichtheid. De man stelde dat hij weliswaar een bewustwordingsproces heeft doorgemaakt, maar dat hij van meet af aan zelf zijn homoseksuele gerichtheid heeft geaccepteerd. Er heeft geen innerlijke strijd of worsteling plaatsgevonden, maar het was zijn omgeving (ouders en klasgenoten) die het hem moeilijk maakte. (...) Over de gestelde

228. Tomas Azië, januari 2016. Hij werd niet geloofd en zijn aanvraag werd afgewezen.

229. Rb. Amsterdam 2 maart 2017, 17/3076, beroep gegrond (Kameroen). Deze uitspraak is in hoger beroep bevestigd, ABRvS 20 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:617.

innerlijke strijd heeft hij verklaard dat hij wel bang was om over zijn homoseksualiteit te praten, omdat het in zijn geloof en cultuur verboden was. Hij werd door niemand begrepen.

Rechtbank Middelburg leidt uit deze verklaringen af dat bij eiser wel sprake is geweest van een bewustwordingsproces, maar dat dit voor hem geen innerlijke worsteling heeft opgeleverd. Er was bij hem geen twijfel over zijn seksuele gerichtheid. (...) Nu uit de WI 2015/9 blijkt dat bij de beoordeling van de geloofwaardigheid van gestelde seksuele gerichtheid een innerlijke strijd of worsteling niet als uitgangspunt geldt en iedere zaak op zijn individuele merites beoordeeld dient te worden, is de rechtbank van oordeel dat verweerder het bestreden besluit op dit punt onvoldoende deugdelijk heeft gemotiveerd. Aan dit oordeel draagt bij rechtsoverweging 2.9 uit de eerdergenoemde uitspraak van de Afdeling van 15 Juni 2016. Daarin wordt overwogen dat verweerder terecht niet verwacht dat een vreemdeling in alle gevallen een uitgebreid bewustwordingsproces heeft doorlopen of een innerlijke worsteling heeft doorgemaakt, omdat dit te zeer zou uitgaan van stereotiepe opvattingen over een seksuele gerichtheid of een bepaald land.[230]

Rb. Haarlem, Tunesië
'Eiser voert aan dat niet duidelijk is hoe de staatssecretaris de geloofwaardigheid van zijn seksuele geaardheid heeft beoordeeld. (...). Daarbij heeft de staatssecretaris volgens eiser miskend dat het door de staatssecretaris verwachte bewustwordingsproces van zijn seksuele geaardheid hem vreemd is. Daardoor heeft hij de stereotiepe vragen over zijn bewustwordingsproces niet afdoende kunnen beantwoorden. De staatssecretaris lijkt er vanuit te gaan dat iedere homoseksueel in een homofoob land door een 'inner struggle' moet zijn gegaan om geloofwaardig homoseksueel te zijn. Eiser heeft echter meermaals verklaard dat hij geen last had van schuldgevoel, dat hij zichzelf accepteerde, maar dat hij zijn geaardheid desondanks verborg voor de buitenwereld in verband met de maatschappelijke opvattingen over homoseksualiteit in Tunesië. (...) Zoals de staatssecretaris ter zitting heeft bevestigd, heeft hij verondersteld dat eiser, vanwege het feit dat hij afkomstig is uit een land waarin homoseksualiteit niet wordt geaccepteerd, een interne worsteling moet hebben doorgemaakt alvorens hij zijn seksuele geaardheid voor zichzelf zou hebben geaccepteerd. Dat uitgangspunt kan echter, anders dan de staatssecretaris heeft betoogd, niet worden gebaseerd op de Werkinstructie 2015/9. Integendeel, uit de Werkinstructie blijkt juist dat de staatssecretaris bij de beoordeling van de geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid niet als uitgangspunt hanteert dat er in alle gevallen een interne worsteling moet hebben plaatsgevonden voordat de vreemdeling zijn LHBT-gerichtheid heeft geaccepteerd. (...) Aan de verklaringen van eiser in dat verband heeft de staatssecretaris in zijn beoordeling ten onrechte geen gewicht

230. Rb. Middelburg 26 oktober 2016, 15/10869, beroep gegrond (Pakistan).

toegekend, door eenzijdig de nadruk te leggen op het ontbreken van een interne worsteling ten aanzien van de zelfacceptatie van zijn homoseksuele geaardheid.' [231]

De staatssecretaris gaat in hoger beroep en de Raad van State oordeelt dat 'de vreemdeling (...) ontoereikend [heeft] verklaard over zijn eigen ervaringen omdat hij geen inzicht heeft gegeven in het moment waarop of de periode waarin hij zich bewust is geworden van zijn seksuele gerichtheid, wat dit voor hem heeft betekend en welke invloed dit heeft gehad op de manier waarop hij uiting heeft gegeven aan zijn seksuele gerichtheid. Dit standpunt berust dus niet op het al dan niet hebben doorgemaakt van een innerlijke worsteling, zodat de rechtbank ten onrechte heeft overwogen dat de staatssecretaris van de vreemdeling een dergelijke worsteling verwacht. (...) De staatssecretaris heeft zich niet ten onrechte op het standpunt gesteld dat de vreemdeling zijn seksuele gerichtheid niet aannemelijk heeft gemaakt'[232]

Met andere woorden: terwijl de staatssecretaris ter zitting bij de rechtbank heeft gezegd dat hij van de asielzoeker een interne worsteling verwacht, draait de Raad van State zich in bochten om te betogen dat de staatssecretaris niet een dergelijke worsteling verwacht.

Rb. Haarlem, Senegal

Eiser heeft opgemerkt dat er bij hem geen sprake is van een diepgaand proces van bewustwording. Eiser stelt daarnaast dat verweerder niet zijn intelligentie heeft onderzocht, terwijl dit volgens eiser wel van belang is. Als iemand intelligent is, is hij zich meer bewust van de gevolgen en problematiek en kan hij daarover beter verklaren dan iemand die minder intelligent is.[233]

Commentaar

Uit de dossiers blijkt dat alle betrokkenen worstelen met de interne worsteling en de betekenis ervan. Terwijl volgens de werkinstructie en de Raad van State de interne worsteling niet het uitgangspunt vormt bij de beoordeling, omdat dat neer zou komen op een stereotype, blijkt het begrip bepaald niet uit de beslispraktijk verdwenen te zijn. Het begrip 'interne worsteling' lijkt ongeveer hetzelfde te betekenen als het 'proces van zelfacceptatie'. In ieder geval is duidelijk dat een negatieve emotie verwacht wordt. Al te *gay* vindt de staatssecretaris niet geloofwaardig. Berg en Millbank wezen ook al op het fenomeen dat bij veel asielautoriteiten de verwachting leeft dat het ontdekken van de eigen homoseksuele gerichtheid in het homofobe land van herkomst gepaard gaat met negatieve emoties: 'the progress narrative assumes that there can be no joy or freedom in the experience of homosexuality in the country of origin,

231. Rb. Haarlem 22 december 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:16792, beroep gegrond (Tunesië).

232. ABRvS 10 mei 2017, ECLI:NL:RVS: 2017:1256 hoger beroep staatssecretaris gegrond (Tunesië), JV 2017/149.

233. Rb. Haarlem, 2 november 2016, 16/9469, beroep ongegrond (Senegal) Zie ook Rb. Amsterdam, 30 januari 2017, 17/1081, 17/1096, waarin een man uit Sierra Leone tevergeefs aanvoert dat hij vanwege zijn gebrekkige geestelijke vermogens niet uitgebreider kon verklaren over zijn proces van bewustwording en zelfacceptatie.

only fear. When applicants have stated that they were happy, content, or had no regrets about discovering their sexuality, decision-makers disbelieved them on the basis that the discovery could not be attended by such positive emotions in a persecutory environment.' [234]

In de gehoren blijkt er af en toe langs elkaar heen te worden gepraat, met name bij de onderwerpen 'proces van bewustwording', 'proces van zelfacceptatie' en 'interne worsteling'. Zo wordt de vraag 'Wat deed het met u?' beantwoord met: 'Mijn broer sloeg me heel vaak.' Deze asielzoeker begrijpt niet waar de hoorambtenaar het over heeft en het zou heel goed kunnen dat zijn gebrek aan opleiding hierbij een rol speelt.[235] Er wordt erg veel van de asielzoeker gevraagd: verondersteld wordt dat hij deze abstracte begrippen begrijpt, zich erin herkent, en er ook nog gedetailleerd over kan vertellen, misschien voor het eerst van zijn leven. Er kan van alles misgaan in de communicatie tussen de hoorambtenaar, de asielzoeker en de tolk op het punt van de bewustwording van de seksuele gerichtheid of genderidentiteit, en hierbij moet de opleiding van de asielzoeker in ogenschouw genomen worden.

3.5.3 INVLOED VAN OMGEVING

Het komt regelmatig voor dat wordt verwacht dat de asielzoeker intern, psychisch geworsteld heeft, maar dat daarbij geen duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen de persoon zelf en de vijandige omgeving. In WI 2015/9 staat tot driemaal toe dat de verwachting dat er een proces van bewustwording heeft plaatsgevonden toeneemt, naarmate een LHBT-gerichtheid in het land van herkomst minder geaccepteerd wordt. Met andere woorden: hoe homofober de omgeving, des te meer verwacht wordt dat de asielzoeker verklaart over processen van bewustwording en zelfacceptatie. Terwijl er volgens de werkinstructie afzonderlijk aandacht besteed zou moeten worden aan de omgeving, lijkt de omgeving meestal vooral ingeroepen te worden als extra argument om een gedetailleerd verhaal over processen van bewustwording en zelfacceptatie te verwachten.[236]

Het COC stelde in het document *LHBT & Asiel voor advocaten*: 'Het effect van de situatie in het land van herkomst verschilt per persoon. Enerzijds kan een homo-, bi- of transfobe omgeving het gedrag van LHBT's beïnvloeden. Dit betekent echter niet dat alle LHBT asielzoekers moeite hebben met hun seksuele oriëntatie of genderidentiteit. Zo is de veronderstelling dat een LHBT die afkomstig is uit een islamitisch land altijd een moeizame innerlijke worsteling heeft meegemaakt, voordat zij

234. Berg & Millbank 2009, p. 21.

235. Michiel uit Afrika is ongeschoold.

236. Kok noemt een voorbeeld van een beschikking waarin een verband wordt gelegd tussen het besef van seksuele gerichtheid, het krijgen van een relatie en het erover vertellen enerzijds, en het homofobe klimaat in het land van herkomst anderzijds. Kok 2016, p. 27: 'Uit de verklaringen van betrokkene is op te maken dat hij in een zeer korte periode tot het besef is gekomen dat hij homoseksueel was, een relatie heeft gekregen en aan zijn broer heeft verteld dat hij homoseksueel is. Deze gang van zaken is zeer opmerkelijk gezien het feit dat homoseksualiteit in Nigeria niet getolereerd wordt en zelfs bij wet verboden is.' Niet duidelijk is waar dit verband tussen een en ander op gebaseerd is, of waarom de geschetste gang van zaken opmerkelijk zou zijn.

of hij de eigen seksuele oriëntatie of genderidentiteit durft te erkennen, incorrect.' [237]

In deze paragraaf komen voorbeelden aan de orde over de invloed van de omgeving.

René, Oeganda
Hoe ging het proces van zelfacceptatie? – Het feit dat ik homoseksueel was, had ik al in mijn hart geaccepteerd. Het probleem is om het naar buiten te brengen, mensen vertellen dat ik homo ben.

Wat werd aan u verteld over biseksualiteit door familie, school, maatschappij? – Dat het slecht is, een zonde en niet Afrikaans.

Wat dacht u er zelf over? – Ik voelde mij goed.[238]

Giovanni, Oeganda
Heb je dat toch van jezelf kunnen accepteren, dat je anders was? – Ja, want ik ben ook blij om homo te zijn. Alleen is het vervelend dat ik problemen heb gehad, maar ik ben blij om homo te zijn.[239]

Ria, Afrika
Wanneer werd u zich bewust van uw lesbische oriëntatie? – Vanaf mijn dertiende. Toen had ik een vriendin, die kwam regelmatig bij mij en ik hield van haar. Maar ik was nooit toegekomen aan het stadium van echte seks.

Op welke wijze en hoe heeft u dat ervaren? Heeft u een proces van zelfacceptatie doorgemaakt? Hoe ging dat? – Nee ik heb geen tegenstellingen gehad in mijn gevoel, het gevoel was heel sterk richting andere meisjes en vanaf mijn 18e had ik ook seksuele relaties met meisjes.

U heeft de vraag denk ik niet goed begrepen. Ik herhaal de vraag. – Het was wel een proces dat gegroeid is totdat ik seksueel contact met andere meisjes had.

Hoe heeft u dat ervaren, dat u erachter kwam dat u lesbisch bent? Hoe was dat voor u? – Ik kreeg wel relaties met mannen en aan de andere kant met meisjes. Die met de meisjes waren extra geweldig.

Nu weet ik nog niet hoe het proces van zelfacceptatie ging, wat het met u deed? – Ik begon langzaam met aanrakingen met andere meisjes en mijn verlangen ging verder totdat ik echt een seksuele relatie had.

De vraag was of het moeilijk was voor u om er achter te komen dat u op meisjes viel? – Ik weet niet hoe ik dat moet uitleggen, maar ik had

237. COC Nederland, Zadelhoff en Luit 2014.

238. René Oeganda, nader gehoor maart 2015. René kreeg een status.

239. Giovanni Oeganda, nader gehoor oktober 2015. Twee dagen later kreeg hij een status. Hij zat tot aan zijn vlucht op de middelbare school.

het gevoel dat het gevoel juist was. U houdt bijvoorbeeld van mannen en ik krijg datzelfde gevoel bij meisjes.

Wat deed dat met u? was het moeilijk te accepteren voor u of niet? – Het was gemakkelijk dat te accepteren.

Hoe komt dat? – Voor mij was het gewoon een relatie, gevoelens. Zoals een ander verliefd wordt op een man, dat is ook gewoon voor hen.
(...)
Als het voor iedereen onacceptabel was in uw omgeving, waarom was het voor u dan zo makkelijk te accepteren? Wat maakte het voor u makkelijk? – Het gaat over mijn gevoelens.

Maar u weet dat niemand het zal accepteren, en uw gevoelens maakten het u gemakkelijk? – Ik had een soort groeiend gevoel en ik dacht niet over negatieve consequenties.[240]

Hierna krijgt Ria een voornemen en daarin staat: 'Daarbij komt dat zij geen inzichten heeft kunnen geven over het proces van bewustwording en mogelijke zelfacceptatie. (...) Betrokkene stelt hiermee geen enkel probleem te hebben gehad, dit is geheel in strijd met haar verklaring dat zij in haar land van herkomst haar gerichtheid niet kan uiten of in de praktijk zou kunnen brengen vanwege het homofobe klimaat aldaar.' [241]

Anton, Afrika
U groeit op in een samenleving waarin homoseksualiteit verboden is. Hoe vond u het toen u iets deed wat verboden was? – Ik had toen wel gevoelens. Toen deden wij het ook stiekem.

U deed iets wat verboden was en u deed het stiekem. Wat dacht u daarover? Wat vond u daarvan? – Op dat moment heb ik daar niet over nagedacht. Ik dacht dat het normaal was.

U wist ook dat het verboden was, dus dat snap ik niet helemaal. Kunt u dat uitleggen? – Ik heb het geaccepteerd, ik heb mijn leven zo geleefd.

Dacht u wel eens na over de gevangenisstraf die u opgelegd zou kunnen worden? – Ik heb erover nagedacht, daarom was ik altijd aan het vluchten en aan het rennen.[242]

In het voornemen staat: Betrokkene heeft niet aannemelijk weten te maken dat hij – een christelijke jongen, die is opgegroeid in een omgeving waar homoseksualiteit taboe en verboden is – zonder enige scrupules zijn homoseksualiteit omarmde. Betrokkene is meermaals gevraagd dit proces toe te lichten, hetgeen betrokkene met zijn vage, summiere en soms ontwijkende antwoorden evident heeft nagelaten.[243]

240. Ria Afrika, nader gehoor, november 2015. Zij werd niet geloofd en afgewezen. Ria is ongeschoold.

241. Ria Afrika, voornemen, december 2015. In haar land van herkomst is homoseksualiteit strafbaar.

242. Anton Afrika, nader gehoor januari 2016. Anton is analfabeet.

243. Anton Afrika, voornemen februari 2016.

Kees, Oeganda

Niet altijd wordt interne worsteling vereist. Echter, nu betrokkene afkomstig is uit Oeganda en hij bekend is met het feit dat homoseksualiteit al jarenlang niet geaccepteerd wordt door de maatschappij, wordt verwacht dat hij een besef zal hebben gehad van zijn homoseksuele gevoelens en de mogelijkheid of onmogelijkheid om deze in Oeganda te uiten. Daarom mag verwacht worden dat er sprake is van een zeker bewustwordings- en acceptatieproces waarover betrokkene nauwkeurig kan verklaren.[244]

Arend, Azië

Betrokkene stelt dat zijn familie tegen homoseksualiteit is, maar dat hij er geen enkele moeite mee had om te accepteren dat hij homoseksueel was en geen enkel moment van zelfacceptatie heeft meegemaakt. Dit alles wekt bevreemding, met name in een land als [land van herkomst] waar homoseksualiteit niet getolereerd wordt en zelfs bij wet verboden is. De enkele verklaring van betrokkene dat hij wanneer hij betrapt en geslagen werd, dacht dat hij het niet meer ging doen, doet niet af aan de onaannemelijke stelling van betrokkene dat hij geen moeite had met de acceptatie.[245]

Verwacht mag worden dat betrokkene inzicht verschaft in hoe hij dit contrast tussen zijn gevoelens en wat de maatschappij accepteert, heeft ervaren. Op een veelvoud aan vragen die daar duidelijk op toezien antwoordt betrokkene slechts dat hij contact met jongens leuk vond en dat hij geen moeite had zijn geaardheid te accepteren. Van betrokkene had evenwel verwacht mogen worden dat hij enig inzicht verschaft in zijn bewustwordingsproces. (...) Het bevreemdt dat betrokkene over het 'anders zijn' dan andere jongens niets verklaart dat erop duidt dat hij hier enige moeite mee had. Verwacht mag worden dat een opgroeiende homoseksuele jongen nadenkt over hoe het is om anders te zijn dan de meeste jongens en dat hij over de manier hoe hij die periode heeft beleefd dan ook verklaren kan. Ook wekt het bevreemding dat hij stelt dat niemand mocht weten dat hij anders was, terwijl hij meermaals heeft aangegeven dat hij nimmer problemen had met het accepteren van zijn homoseksualiteit.[246]

Sierra Leone

In een andere beschikking wordt gesteld: Betrokkene stelt zich voorts op het standpunt dat in het geheel niet is gemotiveerd waarom van haar verwacht mag worden dat zij overtuigend kan verklaren over haar gevoelens en emoties omdat zij uit een homofoob land als Sierra Leone komt. (...) zij heeft verklaard dat ze vanaf haar tiende levensjaar bewust was van haar lesbische gevoelens. Tevens heeft zij verklaard over de homofobie in haar land. Dan ligt het in de lijn der verwachting dat zij kan vertellen hoe zij tot zelfacceptatie is gekomen en welke gevoelens

244. Kees, Oeganda, beschikking december 2015. Hij werd niet geloofd en afgewezen. Kees doorliep een deel van de middelbare school.

245. Arend Azië, voornemen januari 2016.

246. Arend Azië, beschikking maart 2016. Hij werd niet geloofd en zijn aanvraag werd afgewezen.

en emoties er hebben gespeeld in die tijd, wetende hoe de maatschappij tegenover lesbische vrouwen staat. Hiervan is in casu echter niet gebleken.[247]

Ook in de volgende beschikking van een Tunesiër wordt verwacht dat er over het eigen innerlijk wordt verteld in plaats van over de reactie van de omgeving: 'Met het antwoord dat hij het moeilijk heeft als mensen achter zijn geaardheid komen toont betrokkene immers geen proces aan nu betrokkene het niet heeft over zijn gevoel. De vraag was of betrokkene het moeilijk heeft gehad met zijn gevoelens toen hij bemerkte dat hij homo was. De vraag was niet hoe hij zich voelde als mensen achter zijn geaardheid komen. Betrokkene wordt hier, en op andere momenten in de gehoren, de gelegenheid gegeven inzicht te geven in zijn proces van bewustwording en zelfacceptatie. Betrokkene geeft antwoord, maar geen antwoord op de daadwerkelijk gestelde vraag.' [248]

Wouter, Afghanistan

In het voornemen stelt de staatssecretaris dat de bewustwording van zijn homoseksualiteit een zeer belangrijke gebeurtenis of 'kantelmoment' moet zijn geweest, waar hij meer over zou moeten kunnen vertellen.[249]

In de beschikking staat: Zijn verklaringen dat er geen sprake was van een kantelmoment omdat hij zijn gerichtheid geheim hield voor zijn sociale omgeving leiden niet tot een ander oordeel nu het er immers niet om gaat hoe de omgeving het zag, maar hoe hij het van binnen heeft beleefd.[250]

Brigitte, transvrouw

In een aanvullend gehoor van Brigitte is geen sprake van een proces van zelfacceptatie of een innerlijke worsteling: *Er werd in uw omgeving negatief gesproken over homoseksuelen en transgenders. Wat deed dat met u?* – Ik was een beetje bang. Als mijn familie het al niet accepteerde dan zou de gemeenschap en de maatschappij het al helemaal niet accepteren.

Heeft u het er in de periode van uw kinderjaren tot eind 2010 moeilijk mee gehad dat u anders was dan andere jongens? – Nee, ik had het er niet moeilijk mee, want ik was wat ik wilde zijn. Ik besefte wel dat ik in mijn gemeenschap en familie niet kon zijn wie ik wilde zijn, omdat ze er op tegen waren.

Wat deed dat met u, dat u in uw eigen omgeving en familie, niet zichzelf kon zijn? – Ik voelde me ongelukkig. Ik genoot toen niet van het leven en ik voelde me verdrietig. Ik kreeg niet de kans het leven te

247. Beschikking februari 2016, voorafgaand aan ABRvS 28 maart 2017, 201609247/1/V2, hoger beroep asielzoekster ongegrond (Sierra Leone), ongepubliceerd.

248. Beschikking januari 2016, voorafgaand aan ABRvS 24 juni 2016, 201601622/1/V2, hoger beroep staatssecretaris gegrond (Tunesië).

249. Wouter Afghanistan, voornemen februari 2016.

250. Wouter Afghanistan, beschikking, februari 2016. Wouter is analfabeet.

hebben dat ik wilde. Ik wilde niet voor andere mensen leven, maar voor mezelf. Ik was dus niet gelukkig en ik voelde me af en toe depressief.

Heeft u ooit het gevoel gehad dat het iets was dat u moest onderdrukken? – Wat is dat?

Heeft u ooit geprobeerd te zijn zoals andere jongens? – Nee. Ik bleef me meisjesachtig gedragen. (...) Toen ze me begonnen te bedreigen, moest ik vertrekken. Zo kwam ik op straat terecht. Daar begon ik me nog vrouwelijker te gedragen en daar begon ik mijn leven te leven zoals ik dat wilde. Toen werd het allemaal moeilijker.[251]

Ondanks dat Brigitte zelf zegt geen processen te hebben meegemaakt, wordt in het dossier de conclusie getrokken dat zij zeer goed, uitgebreid en gedetailleerd kan verklaren over haar periode van bewustwording, zelfacceptatie, eerdere relaties, en hoe haar familie en de maatschappij weigerden haar relatie/oriëntatie te accepteren. Daartoe verklaarde zij veel uit zichzelf. Bovendien komen haar verklaringen overeen met hetgeen bekend is over de situatie van LHBT's in haar land van herkomst.[252]

Brigitte heeft weliswaar verklaard dat zij ongelukkig en depressief werd van de omgeving, maar ze zegt ook dat ze het er zelf niet moeilijk mee had. Net als de meeste andere LHBTI asielzoekers maakt zij dus een duidelijk onderscheid tussen zichzelf en de omgeving.

Rechtspraak

Rb. Zwolle, Liberia
In verband met de omstandigheid dat homoseksualiteit in Liberia en in het islamitische geloof niet wordt geaccepteerd, mag, ook volgens rechtbank Zwolle 'verondersteld worden dat iemand met dergelijke gevoelens in een innerlijke worsteling met zichzelf komt te verkeren, gelet op hoe de (directe) omgeving hierop kan reageren.' [253]

Rb. Haarlem, Senegal
Van eiser had een weldoorleefd proces verlangd mogen worden, mede gezien de omstandigheid dat in zijn land homoseksualiteit op geen enkele wijze wordt geaccepteerd. Van eiser hadden in dit kader concrete en duidelijke verklaringen mogen worden verwacht waaruit in elk geval blijkt van een inhoudelijk proces van ontdekking en afweging en acceptatie van alles wat daarbij een rol speelt.[254]

Rb. Den Bosch, Guinee
Daarbij komt dat eiser summiere verklaringen heeft afgelegd over zijn gevoel voor mannen. Hij heeft enkel verklaard met mannen meer

251. Brigitte, aanvullend nader gehoor, maart 2016. Zij kreeg twee weken later een status.

252. Brigitte, maart 2016. In haar land van herkomst staan strenge straffen op homoseksualiteit.

253. Rb. Zwolle 19 juli 2017, 17/12422, beroep ongegrond (Liberia). Zie ook Rb. Amsterdam 12 juli 2017, NL16.907 (Sierra Leone).

254. Rb. Haarlem 2 november 2016, 16/9469, beroep ongegrond (Senegal).

plezier te beleven en dat zijn hart voor hen is geopend. Eiser heeft daarmee echter geen enkel inzicht gegeven in zijn proces van zelfacceptatie. Eiser heeft niets verteld over zijn twijfels en emoties, terwijl homoseksualiteit verstrekkende gevolgen kan hebben voor eiser gezien het land waaruit hij afkomstig is, zoals hij ook zelf heeft verklaard. Het had op zijn pad gelegen om vanuit zijn innerlijke gevoelens, waarnemingen en ervaringen te verklaren over wat zijn homoseksualiteit betekent, maar dat heeft eiser niet gedaan. Hij heeft enkel oppervlakkig en weinig diepgaand verteld.[255]

Commentaar

De staatssecretaris legt een causaal verband tussen de omgeving en de psychische processen die bij de asielzoeker verondersteld worden. Hij gaat ervan uit dat een LHBTI-fobe omgeving leidt tot problemen met zelfacceptatie en bewustwording waarover verteld kan en moet worden. Met minstens evenveel, zo niet meer recht kan echter het tegenovergestelde betoogd worden: hoe LHBTI-fober de omgeving, des te moeilijker het is voor de betrokkene om over haar of zijn seksuele gerichtheid te spreken.

Het COC schreef in dit verband dat er bij de organisatie – gelukkig – veel LHBT's bekend zijn die, ondanks het feit dat zij afkomstig zijn uit een land waar zij vanwege hun seksuele gerichtheid te vrezen hebben voor vervolging, de LHBT-fobie van hun omgeving *niet* geïnternaliseerd hebben.[256]

3.5.4 PRATEN OVER SEKS OF OVER GEVOELENS

Asielzoekers – en zij niet alleen – vatten homoseksualiteit vaak op als iets wat je doet in plaats van als iets wat je bent, zoals al bleek uit de citaten die in dit rapport de revue passeerden.[257] Van de andere kant blijkt uit de dossiers ook dat hoor- en beslismedewerkers een grote voorkeur hebben voor gevoelens, processen en identiteiten. Asielzoekers die teveel over seksuele handelingen praten voldoen niet aan de verwachtingen en lopen daardoor het risico niet geloofd en dus afgewezen te worden.[258] De Nederlandse asielpraktijk vertoont op dit punt een opvallende gelijkenis met de praktijk in Noorwegen, zoals die beschreven is door Deniz Akın en Andrea Gustafsson Grønningsæter.[259] Grønningsæter merkt op dat de grote nadruk op romantiek en gevoelens wellicht een gevolg is van het gebruik van het DSSH-model van S. Chelvan. Dit model legt de nadruk op *difference, stigma, shame* en *harm*.[260] In deze paragraaf komt een aantal voorbeelden aan bod waar deze discrepantie tussen de verwachtingen van de ambtenaren en de verklaringen van de asielzoekers een rol speelt.

255. Rb. Den Bosch 6 januari 2017, 16/19523, beroep ongegrond (Guinee).

256. Brief van COC Nederland aan INLIA, 15 juli 2016, te vinden op VluchtWeb.

257. Bijvoorbeeld Arend Azië: *Heeft u geworsteld met uw gevoel toen u erachter kwam dat hetgeen u voelde homoseksualiteit was?* – Iedere keer als ik werd betrapt of geslagen zei ik tegen mezelf 'oké, ik ga het niet meer doen.' Jan Afrika: – Als iemand naar bed gaat met een andere man, dan beschouw je dat als homoseksueel. Zie ook (hierna) Joost Afrika: *Bestaan er wetten omtrent homoseksualiteit in uw land van herkomst?* – Homoseksualiteit wordt daar niet gedaan.

258. Zie ook Jansen 2013a.

259. Akın 2015; Gustafsson Grønningsæter 2017. De Franse ngo ARDHIS meldt dat als gevolg van het verbod expliciete vragen over seks te stellen in het arrest ABC, er nu abstracte vragen over seksuele gerichtheid gesteld worden, die door de asielzoekers niet goed begrepen worden. FRA rapport 2017, p. 5.

260. Gustafsson Grønningsæter 2017; Chelvan 2014.

Anton, Afrika

De allereerste keer dat u dacht 'ik val op mannen', wanneer was dat? – Dat was toen we klaar waren met de middelbare school. Voor die tijd hadden we wel een beetje iets gedaan, maar ik wist niet precies wat het was. Maar later, toen ik was gepakt door mijn vader, toen wist ik het wel.

Begrijp ik het goed dat, toen u seks had met X die eerste keer, dat u toen niet wist dat u homoseksueel was? – Toen hadden we nog niets gedaan. Maar nadat we foto's hadden gezien, hebben we het voor de eerste keer gedaan.[261]

In het voornemen dat hierop volgt staat: 'Hierbij wordt opgemerkt dat het opvallend is dat betrokkene gemakkelijk en expliciet verklaart over seksuele handelingen, maar vage en summiere verklaringen aflegt waar het gaat om zijn innerlijke gevoelens en het innerlijke proces dat hij heeft doorgemaakt.' [262]

In de zienswijze merkt Antons advocaat op: 'De contactambtenaar had moeten aangeven dat verklaringen over seksuele handelingen niet vereist zijn, maar de contactambtenaar heeft hem laten doorpraten. Het nader gehoor heeft daardoor een heel andere wending gekregen.' [263]

Lenie, Afrika

In een voornemen van Lenie staat: Betrokkene heeft niet voldoende concreet en gedetailleerd kunnen verklaren over haar eigen ervaringen met betrekking tot haar bewustwording en zelfacceptatie van haar homoseksualiteit. Veel verder dan het beschrijven van seksuele activiteiten die betrokkene vanaf haar tiende met vrouwen heeft ondernomen komt betrokkene in eerste instantie niet, terwijl het bewustwordingsproces voornamelijk toeziet op gevoelens. [nadruk SJ][264]

Kennelijk komt dit zo regelmatig voor dat de IND er een standaardtekstblok aan gewijd heeft. Een paar maanden later staat in een voornemen in een andere zaak:

Greet, Nigeria

Betrokkene heeft niet voldoende concreet en gedetailleerd kunnen verklaren over haar eigen ervaringen met betrekking tot haar bewustwording en zelfacceptatie van haar homoseksualiteit. Veel verder dan het beschrijven van seksuele activiteiten die betrokkene vanaf haar tiende met X heeft ondernomen komt betrokkene in eerste instantie niet, terwijl het bewustwordingsproces voornamelijk toeziet op gevoelens. [nadruk SJ][265]

Ook uit de volgende citaten uit het dossier van Lenie blijkt dat het

261. Anton Afrika, nader gehoor, januari 2016.

262. Anton Afrika, voornemen, februari 2016. Anton is laag opgeleid.

263. Anton Afrika, zienswijze, februari 2016.

264. Lenie Afrika, voornemen maart 2016. Lenie is laag opgeleid.

265. Greet Nigeria, voornemen juni 2016. Greet is analfabeet.

bedrijven van lesbische seks niet voldoende is om een asielaanvraag op grond van een lesbische gerichtheid mee te onderbouwen. Verliefdheid is nodig, en ook erover vertellen tegen vrienden en hulpverleners.

Lenie, Afrika
U heeft sinds uw aankomst in Nederland relaties gehad met A, B en C. Was u ook echt verliefd op hen, of waren dit meer seksuele relaties? – Ik denk dat dit kwam door omstandigheden, zoals ik eerder had verteld. Wij moesten steeds uit elkaar. Ik wilde wel een relatie, maar het was niet gelukt. In Afrika had ik een vrouw, maar hier is het tot nu toe niet gelukt.

Dus u was wel verliefd op hen? – Ja, het was heel leuk.

Waren deze vrouwen ook verliefd op u, of was het voor hen enkel seksueel? – Nee, wij hielden van elkaar. Ik kon toch genieten van de korte tijd waarin ik deze relaties heb gehad. (...)

Wat heeft u [in die jaren] met uw homoseksualiteit gedaan [vanaf het moment dat u in Nederland kwam tot aan het moment dat u er openlijk voor uitkwam], behalve dat u vriendinnen heeft gehad met wie u kortstondige relaties hebt gehad? – Niets, dit was alles. (...)

In het verleden, tijdens vorige procedures, bent u bijgestaan door hulpverleners en vriendinnen. Zijn zij ook op de hoogte van uw seksuele geaardheid? – Nee, het is niet iets dat iemand met mijn achtergrond zomaar aan iemand vertelt.

Ik merk wel dat u makkelijk nieuwe vriendinnen ontmoet met wie u een seksuele relatie heeft. U geeft namelijk aan dat u in Nederland al verschillende seksuele relaties heeft gehad met vrouwen. In dit opzicht maakt u dus wel redelijk makkelijk contact. Wat is het verschil in het feit dat u wel nieuwe vrouwen voor seksuele relaties ontmoet, maar dat u tot anderhalf jaar geleden geen persoonlijke vrienden en hulpverleners vertelt over uw geaardheid? – Mijn persoonlijke vrienden en hulpverleners helpen mij met andere dingen. Ik hoef hen dan ook niets over mijn privéleven te vertellen. Dat is privé.[266]

Hierna volgt het voornemen: Betrokkene realiseerde zich dat iedereen hier vrij is, maar ze heeft geen enkele hulpverleenster of persoonlijke vriendin ingelicht over haar seksuele geaardheid. Aan de andere kant heeft ze ondanks haar grote terughoudendheid wel makkelijk andere vrouwen ontmoet voor seksuele relaties. Het beeld dat hiermee door betrokkene wordt geschetst ten aanzien van haar terughoudendheid in Nederland wordt derhalve in zijn totaliteit bevreemdingwekkend geacht.[267]

266. Lenie Afrika, gehoor opvolgende aanvraag, maart 2016.

267. Lenie Afrika, voornemen, maart 2016, In de zienswijze wordt gesteld dat dit helemaal niet raar is, want Lenie was in Afrika gewend om in het geheim relaties te hebben, maar niet om erover te praten.

Uit het dossier blijkt dat de IND van mening is dat haar verklaringen vooral op seksuele activiteiten zien, maar betwijfelt of dit meteen gekoppeld kan worden aan homoseksualiteit, omdat het ook goed binnen onschuldige spelletjes betreffende het ontdekken van je lichaam zou kunnen passen. Gelet op het feit dat meisjes op die leeftijd nog vooral met meisjes spelen wordt dit allemaal niet zo 'gek of raar' geacht.[268]

Tijdens de zitting zegt de gemachtigde van de staatssecretaris: Eiseres heeft op zeer jonge leeftijd al seksuele handelingen verricht bij jonge vrouwen. Misschien was zij zich toen van geen kwaad bewust, maar later wel. Mevrouw heeft weinig kunnen verklaren. De verklaringen worden vooral gelieerd aan seksuele handelingen en relaties, maar niet aan gevoelens.[269]

Rechtspraak

Ook in de jurisprudentie komen voorbeelden voor waarin teveel praten over seks de geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid ondermijnt.

Rb. Utrecht, Nigeria

De rechtbank oordeelde dat de staatssecretaris een Nigeriaanse man mocht tegenwerpen 'dat hij de bewustwording van zijn homoseksuele oriëntatie uitsluitend heeft toegelicht met zijn wens om seks te hebben met mannen. Dit wijst niet op een proces van bewustwording of zelfacceptatie, maar op lustgevoelens die niet direct aan een gerichtheid kunnen worden gekoppeld.' [270]

Rb. Rotterdam, Irak

Ook de verklaring van eiser dat hij slechts kortstondige relaties had en niet verliefd was op de jongens met wie hij seksuele handelingen verrichtte heeft verweerder bij zijn beslissing kunnen betrekken, omdat het enkel hebben van seks met mannen nog niet betekent dat iemand ook daadwerkelijk homoseksueel is.[271]

Rb. Den Bosch, Oeganda

I.v.m. bewustwording heeft hij gezegd dat als hij een aantrekkelijke jongen zag, hij het gevoel had dat hij iets met die jongen wilde doen. Dit geeft volgens verweerder geen blijk van een diepgeworteld gevoel ten aanzien van mannen.[272]

Rb. Amsterdam, Irak

'Omdat het in Irak verstrekkende gevolgen heeft om gevoelens voor andere mannen te hebben, mag van eiser worden verwacht dat hij meer kan verklaren over zijn proces van bewustwording en zelfacceptatie dan hij heeft gedaan. Voorts heeft verweerder in de beoordeling mogen betrekken dat eiser voornamelijk het fysieke aspect van zijn

268. Lenie Afrika, maart 2016. In haar land van herkomst is homoseksualiteit strafbaar.

269. Lenie Afrika, proces-verbaal van zitting april 2016. Lenies aanvraag is afgewezen. Lenie is laag opgeleid.

270. Rb. Utrecht 4 januari 2017, AWB 16/10196, beroep ongegrond (Nigeria).

271. Rb. Rotterdam 25 juli 2017, NL 17.2020, beroep ongegrond (Irak).

272. Rb. Den Bosch 17 februari 2017, AWB 16/12355, beroep ongegrond (Oeganda).

geaardheid heeft benadrukt. Eiser heeft op geen enkele wijze inzichtelijk gemaakt op welke wijze hij, los van het fysieke aspect, zijn homoseksualiteit heeft beleefd.' [273]

Rb. Roermond, Afghanistan
'Volgens verweerder heeft eiser geen heldere, duidelijke en overtuigende verklaringen afgelegd over het proces van ontdekking van de gestelde gerichtheid en over het bewustwordingsproces. Volgens verweerder zijn eisers verklaringen terzake summier, vaag, tegenstrijdig, oppervlakkig en stereotyperend. Volgens verweerder beperken eisers verklaringen zich tot verklaringen over geslachtsgemeenschap en eisers genotsgevoelens hieromtrent en geven ze geen inzicht in de ontwikkeling die eiser heeft doorgemaakt richting acceptatie van zijn homoseksualiteit. Ook de verklaringen over de relaties geven volgens verweerder weinig blijk van het daadwerkelijk bestaan van een relatie. De verklaringen geven eerder blijk van veel seksuele contacten met mannen en jongens. Verder heeft verweerder in aanmerking genomen dat eiser enkel op eendimensionale wijze vorm geeft aan zijn relaties. Hoewel dit niet per definitie wil zeggen dat de gestelde homoseksuele geaardheid ongeloofwaardig is, wijst dit volgens verweerder ook niet automatisch op het tegendeel.[274]

Rechters gaan niet altijd mee in deze eenzijdige nadruk op emoties en acceptatieprocessen.

Rb. Den Haag, Iran
Aan een Iraanse vrouw werd tegengeworpen dat zij tijdens het nader gehoor weinig over haar gevoelens heeft gesproken, maar de nadruk heeft gelegd op het 'lichamelijke/seksuele aspect.' Rechtbank Den Haag oordeelt dat zij wel degelijk ook over haar gevoelsleven heeft verklaard, 'nog daargelaten dat ook fysieke verlangens deel uitmaken van iemands seksuele geaardheid.' [275]

Rb. Rotterdam, Iran
Eiser heeft als eigen ervaringen zijn seksuele handelingen met personen van hetzelfde geslacht beschreven. Verweerder acht deze handelingen geloofwaardig, maar stelt zich op het standpunt dat eiser hiermee niet zijn gestelde homoseksuele geaardheid geloofwaardig maakt. Verweerder wijst in dit kader naar eisers verklaringen over de emotionele kant van zijn bewustwordingsproces die te oppervlakkig en te algemeen worden geacht. (...) De rechtbank meent dat onvoldoende gemotiveerd is waarom verweerder het mogelijk acht dat iemand – anders dan tegen betaling – seksuele handelingen verricht met en persoon van hetzelfde geslacht en daarbij dan niet tegelijkertijd homoseksuele of biseksuele gevoelens heeft.[276]

273. Rb. Amsterdam 19 juli 2017, AWB 17/6305, beroep ongegrond (Irak).

274. Rb. Roermond 12 juni 2017, NL16.3915, beroep ongegrond (Afghanistan).

275. Rb. Den Haag 24 juli 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:8298, beroep gegrond (Iran).

276. Rb. Rotterdam 17 oktober 2016, 16/21132, geciteerd in Rb. Zwolle, 8 december 2017, 17/11460, beroep gegrond (Iran).

Rb. Rotterdam, Afghanistan

Door verweerder gevraagd naar hoe het voor hem persoonlijk was toen hij besefte dat hij op jongens viel, heeft eiser geantwoord: 'Ik had het gevoel dat mijn lichaam het gewoon nodig had om met jongens te zijn en om met jongens om te gaan.' Naar het oordeel van de rechtbank heeft verweerder hierin niet ten onrechte grond gezien voor het oordeel dat eiser vaag en oppervlakkig heeft verklaard over zijn ervaringen, de acceptatie van zijn seksuele gevoelens en zijn seksuele relaties.[277]

Commentaar

De geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid kan in gevaar komen als asielzoekers te veel over seks en te weinig over emoties spreken. Lichamelijk verlangen wordt betiteld als 'vaag en oppervlakkig'. Om geloofd te worden zijn diepe gevoelens vereist. Van de ene kant moet de asielzoeker open zijn, maar hij/zij moet niet teveel over seks spreken, terwijl tegelijkertijd duidelijk is dat seks een belangrijke rol speelt in het gesprek, ook al is het impliciet.[278]

3.5.5 MOMENT VAN BEWUSTWORDING

'Elke vreemdeling die een seksuele gerichtheid als asielmotief aanvoert, zal zich immers op enig moment van die gerichtheid bewust zijn geworden', aldus de Raad van State in de uitspraak van 15 juni 2016.[279] Op het eerste gezicht klinkt dit logisch, maar toch blijkt ook dit standpunt nogal eens problemen op te leveren. Als de betrokkene meerdere momenten van bewustwording noemt, wordt dit al gauw tegenstrijdig gevonden en daarbij is vaak onduidelijk waarop de verwachting gebaseerd is dat het wat dit betreft om één moment zou moeten gaan. Zou iedere heteroseksueel één moment kunnen aanwijzen waarop hij of zij zich precies bewust werd van haar of zijn heteroseksuele gerichtheid?

Daarbij lijkt het erop dat de staatssecretaris zich – al dan niet bewust – bij de beoordeling baseert op een model à la Cass, waarbij de seksuele identiteitsontwikkeling verloopt in stadia.[280] Niet alleen wordt een proces van bewustwording verwacht, maar tegelijkertijd wordt verwacht dat binnen dat proces duidelijke momenten in de ontwikkeling zijn aan te wijzen.

Alex, Azië

In het voornemen wordt gesteld: In alle redelijkheid mag worden verwacht dat hij gedetailleerd en concreet kan verklaren over het moment waarop hij erachter kwam homoseksueel te zijn en over zijn innerlijke beleving van het beginproces tot het daadwerkelijk hebben van een relatie met een man van hetzelfde geslacht en dit kan verwoorden.[281]

277. Afghanistan, Rb. Rotterdam 24 april 2017, NL17.1544, beroep ongegrond.

278. Sedgwick zegt dat LHBTI's altijd iets verkeerd doen vanwege de *double bind* die voorschrijft dat ze tegelijkertijd open en gesloten zijn over hun seksualiteit, Sedgwick 1990, p. 69 e.v. Zie ook Spijkerboer 2013.

279. ABRvS 15 juni 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1630.

280. Zie par 2.5.4 van dit rapport: Waar is dit beleid op gebaseerd?

281. Alex Azië, voornemen, maart 2014. De seksuele gerichtheid van Alex werd niet geloofd en zijn aanvraag werd afgewezen. Alex werkte in een fabriek. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit strafbaar gesteld.

Thea, Sierra Leone

In het voornemen van Thea staat: Tenslotte wordt in de totale beoordeling van het bewustwordingsproces meegenomen dat de verklaringen van betrokkene met betrekking tot het sluitstuk van haar bewustwordingsproces, namelijk het moment waarop betrokkene heeft besloten om openlijk voor haar geaardheid uit te komen, tegenstrijdig zijn.[282]

Door op deze manier te spreken van 'het sluitstuk van haar bewustwordingsproces' blijkt ook hier dat uitgegaan wordt van een ontwikkeling die in stadia verloopt.

Joost, Afrika

In het voornemen van Joost stelt de staatssecretaris: Van betrokkene, die heeft verklaard dat hij jarenlang als homoseksueel in [land van herkomst] heeft gewoond terwijl in [land van herkomst] een maatschappelijk taboe op homoseksualiteit rustte, mocht verwacht worden dat hij eenduidig kon verklaren over of hij zich realiseerde dat hij homoseksueel was op zijn 15e of op zijn 16e of 17e. Immers, de realisatie dat men homoseksueel is, is geen alledaagse constatering en heeft grote gevolgen. Dat betrokkene hierover niet eenduidig kan verklaren is ongerijmd met wat van betrokkene in deze omstandigheden verwacht mocht worden. Bovendien valt niet in te zien hoe betrokkene zich enerzijds op 15, 16 of 17 jarige leeftijd al gerealiseerd zou hebben dat hij homoseksueel was, als hij anderzijds pas voor het eerst gevoelens zou hebben gekregen voor mannen toen hij 20 jaar oud was. Immers, homoseksualiteit kenmerkt zich nu juist door het hebben van seksuele gevoelens voor de leden van hetzelfde geslacht.[283]

In de beschikking van een Nigeriaan wordt gesteld: Indien er sprake is van een proces, dan is het aan betrokkene om aan te geven wanneer dit proces een aanvang genomen heeft, hoe dit proces verlopen is en wanneer hij het proces voltooid heeft. Dat werkinstructie 2014/10 [waarschijnlijk is bedoeld WI 2015/9, SJ] spreekt van een proces en niet van één moment, is geenszins een verklaring voor de wisselende verklaringen van betrokkene over het moment dat dit proces in zijn geval gestart is.[284]

Rechtspraak

Rb. Den Haag, Senegal

Een vrouw uit Senegal had een rapport ingebracht waaruit bleek dat zij analfabeet is en daardoor abstracte zaken minder goed begrijpt en exacte data van gebeurtenissen moeilijk reproduceert. Rechtbank Den Haag oordeelde desalniettemin dat de staatssecretaris zich terecht op het standpunt heeft gesteld dat de vrouw 'vage en summiere verklaringen heeft afgelegd over het moment waarop zij zich bewust werd

282. Thea Sierra Leone, voornemen, 2016. Haar aanvraag is afgewezen, omdat niet geloofd werd dat zij lesbisch is. Zij is laag opgeleid.

283. Joost Afrika, voornemen, juli 2015. Joosts aanvraag is afgewezen omdat niet geloofd werd dat hij homo is. Joost is analfabeet en ongeschoold. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit niet strafbaar.

284. Beschikking 20 september 2016 (Nigeria), gevolgd door Rb. Amsterdam, 24 oktober 2016, 16/21921,16/21931 en ABRvS 3 februari 2017, 201608141/1/V2.

van haar homoseksuele geaardheid. Zo heeft zij verklaard dat zij zich lang geleden bewust is geworden dat zij zich aangetrokken voelde tot het vrouwelijke geslacht. Zij weet echter niet precies wanneer zij zich hiervan bewust is geworden. (...) Dat zij zich bewust werd toen zij met meisjes speelde kan niet als afdoende verklaring worden gezien. Van eiseres mag worden verwacht dat zij bij benadering kan aangeven wanneer zij zich bewust is geworden van haar geaardheid.' [285]

Rb. Den Haag, Ivoorkust

Rechtbank Den Haag oordeelde dat een Ivoriaan uitgebreid heeft verklaard over het bewustwordingsproces. De man heeft hierbij te kennen gegeven dat het om een langzaam en moeizaam proces ging en hij heeft bij benadering en in hoofdlijnen aangegeven hoe dit proces is gelopen. De rechtbank acht het gelet op de aard van het bewustwordingsproces niet onbegrijpelijk dat eiser geen exacte data en stadia van dit bewustwordingsproces kan noemen.[286]

Rb. Amsterdam, Pakistan

Een Pakistaanse man zei in zijn nader gehoor dat hij 16 jaar was toen hij zich bewust werd van zijn homoseksualiteit. In het opvolgende nader gehoor vertelde hij dat hij er zich op zijn 11e jaar bewust van werd, toen de film Titanic uitkwam en hij de acteur die de hoofdpersoon speelde leuk vond. Ook verklaarde hij dat hij zich bewust werd van zijn homoseksualiteit, toen hij veertien of vijftien jaar was. In de correcties en aanvullingen zei hij dat hij zich tot zijn 17e wel aangetrokken voelde tot mannen, maar zich toen niet bewust was dat dat blijvend zou zijn of dat hij homoseksueel was. Deze 'tegenstrijdigheden' vormen de belangrijkste reden om zijn herhaalde aanvraag af te wijzen.[287]

Rb. Haarlem, Iran

De rechtbank oordeelde dat een Iraanse man consistent was in zijn verklaring dat het bewustzijn dat hij op jongens viel pas ontstond toen hij ongeveer achttien jaar was. Volgens de rechtbank is niet duidelijk waarom verweerder het feit dat hij op zijn dertiende seksueel getinte spelletjes speelde met vriendjes hiermee in strijd acht.[288]

Rb. Amsterdam, Jordanië

Een Jordaniër zou over zijn proces van bewustwording en zelfacceptatie tegenstrijdige verklaringen hebben afgelegd. 'Zo heeft hij verklaard dat hij gevoelens voor jongens had toen hij veertien of vijftien jaar oud was. Hij vond het aantrekkelijk om naar ze te kijken. Hij wist niet wat die gevoelens voor hem betekenden. Hij dacht dat het normaal was. Eiser heeft ook verklaard dat hij in diezelfde periode met zichzelf in dialoog was, of dit normaal was en wat voor gevoelens het zijn. Verder heeft hij verklaard dat hij zich realiseerde dat hij homoseksueel was toen hij op de universiteit zat, hij was toen negentien jaar. Hij heeft ook verklaard

285. Rb. Den Haag 8 februari 2017, NL17.68, beroep ongegrond (Senegal).

286. Rb. Den Haag 18 maart 2016, 16/13277 (Ivoorkust). Beroep toch ongegrond, want gestelde problemen niet geloofwaardig.

287. Rb. Amsterdam 12 oktober 2017, NL17.7732, beroep ongegrond (Pakistan). Deze man was laag geschoold.

288. Rb. Haarlem 29 maart 2017, 16/23349, beroep gegrond (Iran).

dat hij een paar maanden voordat hij naar de universiteit ging een tijdje heeft gepraktiseerd om 'van zijn homoseksualiteit af te komen'. Verder heeft eiser geen concreet antwoord gegeven op wat voor hem de 'eye opener' is geweest waardoor hij besefte dat hij homoseksueel is.' [289]

Rb. Haarlem, Nigeria

De staatssecretaris vond de verklaring van een Nigeriaanse man dat hij rond zestien of zeventien jaar was toen hij zijn geaardheid heeft geaccepteerd, weinig concreet en vaag. Hierbij nam hij in aanmerking 'dat het accepteren van een homoseksuele geaardheid in een samenleving die dat niet tolereert en actief bestraft met de dood als een uniek moment in het leven van een persoon mag worden aangemerkt.' Rechtbank Haarlem oordeelde echter dat niet van de man verwacht kan worden dat hij op één bepaald moment moet hebben geweten dat hij homoseksueel was, nu er sprake is van een proces van bewustwording en acceptatie.[290]

Commentaar

Het is op zich niet onbegrijpelijk dat beslisambtenaren kennelijke tegenstrijdigheden in momenten van bewustwording aangrijpen als argument om het relaas ongeloofwaardig te achten. Toch is dit riskant, omdat – als er al sprake is van iets wat betiteld zou kunnen worden als een bewustwordingsproces – er vaak meerdere momenten zullen zijn die van belang waren en omdat het natuurlijk allemaal niet in een eenduidig stramien te vangen is. Bijvoorbeeld in bovenstaande zaak van de man uit Jordanië valt moeilijk te begrijpen wat er tegenstrijdig is aan de gegeven verklaringen. Het idee dat er één moment moet zijn dat als *eye-opener* fungeert, lijkt daarbij contraproductief.

3.5.6 CONCLUSIE PROCESSEN VAN BEWUSTWORDING EN ZELFACCEPTATIE

Terwijl er een grote variatie is in de manier waarop een seksuele identiteit zich ontwikkelt bij verschillende mensen, blijkt dat in de Nederlandse asielpraktijk de beoordeling van het waarheidsgehalte van een gestelde seksuele identiteit grotendeels gestoeld is op veronderstelde vastomlijnde processen van bewustwording en zelfacceptatie en het vermogen van de asielzoeker om daarover gedetailleerd te kunnen spreken. Uit het rapport van Buro Kleurkracht blijkt echter dat een vraag als 'Hoe voelde u zich toen u ontdekte dat u lesbisch/homo was?' in een niet-westerse context heel anders geïnterpreteerd kan worden dan in Nederland gebruikelijk is.[291] Anders dan de beleidstekst doet voorkomen, wordt vaak een gebrek aan worsteling of andere negatieve emotie tegengeworpen en in sommige dossierstukken klinkt een calvinistisch aandoende afkeuring

289. Rb. Amsterdam 20 december 2017, NL17.5588, beroep ongegrond (Jordanië).

290. Rb. Haarlem 17 oktober 2017, NL16.3689, beroep gegrond (Nigeria).

291. Buro KleurKracht, expertisebureau interculturele communicatie, *Culturele analyse, inzake XX,* 13 juni 2016.

door. Van de asielzoeker wordt verwacht dat hij zich ervan bewust is dat het om verboden en zondige zaken gaat, die niet zomaar zonder scrupules geaccepteerd kunnen worden. Toch komt het een enkele keer voor dat een seksuele gerichtheid geloofd wordt, zonder dat er verhalen over bewustwordingsprocessen aan te pas moeten komen.[292]

Uit de onderzochte dossiers blijkt dat over het algemeen de asielzoekers – anders dan de staatssecretaris – wél een duidelijk onderscheid maken tussen zichzelf en de omgeving. In veel gevallen hebben ze geen problemen gehad om zichzelf te accepteren, en geen interne worsteling, laat staan dat ze processen hebben doorgemaakt in verband hiermee. Vaak zijn ze juist opgelucht als ze zich hun seksuele gerichtheid realiseren, omdat er daardoor opeens dingen duidelijk worden. Meestal hebben ze wel last gehad van de LHBTI-vijandige omgeving. Dat is ook niet verwonderlijk, want het gaat hier om asielzoekers, dat wil zeggen mensen die hun land ontvlucht zijn, juist vanwege die vijandige omgeving.

3.6 Relatie seksuele gerichtheid en religie

Soms vrezen mensen zowel vervolging op grond van hun seksuele gerichtheid als op grond van hun religie. In beide gevallen speelt de vraag naar de geloofwaardigheid van de gestelde vervolgingsgrond. In deze paragraaf gaat het om iets anders: bij de beoordeling van de geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid wordt meestal de relatie met religie betrokken. Veel asielzoekers beantwoorden de vraag of ze een religie aanhangen bevestigend. Meestal wordt ook geïnformeerd naar de religie van hun ouders en naar de mate waarin die wordt gepraktiseerd. Vervolgens wordt gevraagd naar de relatie tussen de bewuste religie en de seksuele gerichtheid.

In de UNHCR Guidelines nr. 9 staat: ‘Where the applicant’s personal identity is connected with his/her faith, religion and/or belief, this may be helpful to examine as an additional narrative about their sexual orientation or gender identity. The influence of religion in the lives of LGBTI persons can be complex, dynamic, and a source of ambivalence.’ [293] Dat kan zo zijn, maar dat wil nog niet zeggen dat er een worsteling verwacht kan worden in alle gevallen waarin de LHBTI asielzoeker enigerlei relatie met religie heeft. Hieronder volgen enkele voorbeelden van de manier waarop omgegaan wordt met de relatie tussen religie en seksuele gerichtheid.

292. Bijvoorbeeld in het geval van Albert uit Oostelijk Europa. Hierbij moet wel aangetekend worden dat homoseksualiteit in zijn land van herkomst niet strafbaar is, en dat uit dit onderzoek blijkt dat de seksuele gerichtheid van mensen uit dergelijke landen over het algemeen geloofd wordt, zie verder hierna, paragraaf 4.2.

293. UNHCR Guidelines nr. 9, par. 63, ix.

Jan, Afrika
Hoe beleeft u uw religie? – Ik ben en blijf moslim. Maar mijn religie accepteert homoseksuelen niet.

Wat vindt u ervan dat homoseksualiteit niet geaccepteerd is in uw geloof? – Ik vind het niet goed. God heeft mij zo geschapen, en dit is mijn leven. (...)

U heeft het nu over dat het moeilijk is dat andere mensen u niet accepteren vanwege uw religie en geaardheid. Vindt u de combinatie moslim-homoseksueel voor u zelf ook moeilijk? Afgezien van wat anderen daarvan vinden? – Ik vind het zelf ook moeilijk. Mensen kunnen mij niet accepteren. Dat vind ik zo moeilijk.

Nu heeft u het weer over acceptatie van anderen. Maar wat vindt u er zelf van dat uw religie uw geaardheid verwerpt?– Ik voel me er niet goed over. (...)

Enerzijds heeft u verklaard dat het 'homo-zijn' iets natuurlijks is en dat dat zo door God is gemaakt, anderzijds is het een taboe en wordt het door niemand geaccepteerd (verboden en vervloekt door God). Wat doet deze tegenstelling met u? En dan bedoel ik niet dat anderen u niet accepteren, maar ik bedoel wat dit met u doet of heeft gedaan, afgezien van anderen. – Ik ben gestrest, depressief. Het is voor mij moeilijk. (...)

Ziet u zichzelf nog wel als gelovige? – ja.

Wat doet dit dan met u dat God u feitelijk afwijst? – Dat zeggen andere mensen. Maar God heeft mij gecreëerd. Zo ben ik. (...)

Staat het niet in de koran of andere heilige boeken dat homoseksualiteit niet is toegestaan? – Ik lees de koran niet. Maar ik geloof wel in God, ik ben een moslim. De mensen zeggen wel dat in de koran staat dat een man trouwt met een vrouw. God heeft mij zelf zo geschapen. Niemand kan mij beoordelen, behalve God.[294]

Sonja, Zuidelijke Kaukasus
Hoe verhoudt uw religie, u bent moslima, zich met uw seksuele geaardheid, hoe gaat u hiermee om? – Ik vind het niet erg, ik ben zo geboren. Het maakt mij niets uit, ik ben een normaal mens.

De islam accepteert homoseksualiteit niet, hoe kan u deze religie aanhangen terwijl u lesbisch bent, hoe kunt u dat voor u zelf rijmen? – Ik kan dat wel rijmen, ik bid wel vijf keer, maar ik vind mezelf verder normaal.

294. Jan Afrika, aanvullend nader gehoor november 2015. Een maand later kreeg Jan een status.

Dus u bent het op dat punt niet eens met de Islam? – Ik ben het niet eens met hoe moslims sommige zaken interpreteren van de islam. Ik ben een trotse moslima en lesbienne. Ik zou ook trots zijn als joodse of christen.[295]

Arjan, Oostelijk Europa

U bent christen, wat is de betekenis van uw religie in relatie tot uw seksuele geaardheid? – In de bijbel staat duidelijk dat god een man en een vrouw heeft geschapen en ze moeten met elkaar contact hebben en kinderen produceren. Als het anders is dan is dit niet normaal.

Hoe bent u daarmee omgegaan? – Het was natuurlijk heel tegenstrijdig voor mij. Van de ene kant schaamde ik mij als christen zijnde dat ik deze gevoelens had. Van de andere kant waren dit mijn ware gevoelens, het is heel moeilijk om dat te veranderen. (...)

Hoe was het voor u om naar de kerk te gaan terwijl u wist dat biseksualiteit werd afgekeurd door de kerk? – Weet u, ik heb voor mijzelf gewoon een uitleg gegeven. Ik heb er heel veel over nagedacht, voor mijn gevoel is het zo: Als ik biseksueel ben dan betekent dat niet dat god niet bestaat. Niemand kan mij verbieden om in god te geloven, ondanks dat ik anders ben.[296]

Tomas, Azië

U bent moslim. Wat is de betekenis van uw religie in relatie tot uw seksuele geaardheid? – Ik ben moslim, geen extreme moslim, maar gewoon een moslim. Ik bezoek de moskee en bid weleens. Ik heb andere gevoelens, desondanks ben ik moslim.

Wat zegt uw religie over uw homoseksualiteit? – Het geloof zegt dat dit niet goed is. Het is verkeerd.

Wat maakt dat u dan toch vasthoudt aan uw geloof? – Ik snap de vraag niet over religie en homoseksualiteit. De link kan ik niet leggen.
Hoe is het voor u om naar de moskee te gaan, te bidden, terwijl u weet dat homoseksualiteit in uw religie wordt aangemerkt als verkeerd?
– Ik zei eerder, ik ben geen strenge moslim. Als ik voel dat ik nu ga bidden, dan ga ik naar de moskee en ik bid wel eens. Daardoor verandert er voor mij binnenuit niets. Ik blijf de gevoelens houden die ik nu heb. In de context met religie en homoseksualiteit zie ik dat als twee aparte dingen. Je gaat de moskee in met andere gevoelens. Je kunt zeggen dat ik een moderne moslim ben.
(...)
Hoe is het voor jou om te geloven in een godsdienst die vindt dat homoseksualiteit verkeerd is? – In onze religie zijn wel meer dingen verboden, die doe ik ook. Ik volg niet altijd mijn geloof.

295. Sonja Zuidelijke Kaukasus, aanvullend nader gehoor in tweede procedure, zeven jaar later. Sonja's aanvraag werd afgewezen, omdat de situatie in haar land van herkomst voor lesbische vrouwen als niet ernstig genoeg werd ingeschat.

296. Arjan Oostelijk Europa, nader gehoor november 2015. Arjans biseksuele gerichtheid werd geloofd, maar zijn aanvraag werd op andere gronden afgewezen.

Wat voor soort dingen verbiedt de islam die u wel doet? – Het is verboden te roken, je moet vijf keer bidden en ik bid één keer in de week.

Wat maakt dat u wel naar de moskee gaat en blijft bidden? – Dat heeft te maken met gevoelens. Als ik mij prettig voel, dan ga ik naar de moskee.

De Islam vindt dat homoseksualiteit verkeerd is, u gaat desondanks naar de moskee waar mensen zijn die negatief denken over homoseksualiteit. Hoe voelt u zich daaronder? – Dat heeft te maken met eigen voorkeur. Zij kiezen om homoseksualiteit verkeerd te vinden, dat doe ik niet. Dat is mijn eigen keuze.

Begrijp ik goed dat u het niet vervelend vindt om naar de moskee te gaan, ondanks dat daar mensen zijn die negatief denken over homoseksualiteit? – Dat geeft verder geen problemen. Wat mensen ervan vinden vind ik onbelangrijk. Ik doe wat ik prettig vind.
(...)
Homoseksualiteit staat haaks op uw geloof. Wat is de reden dat u zich niet afkeert van uw geloof, maar blijft bidden en naar de moskee gaat waar u zich ook bevindt onder mensen die homoseksualiteit totaal afkeuren? – Er zijn veel mensen die naar een moskee gaan en ze doen dingen die het geloof verboden heeft. Ze doen dat toch. Het is mijn keuze om naar de moskee te gaan. Dat heeft niets te maken met het geloof, dat is vrijheid van denken en vrijheid van meningsuiting.

Begrijp ik goed dat de verboden of geboden die in de Koran staan geen zaken zijn waar u vindt dat u zich aan dient te houden? – Ja, dat klopt.

Wat betekent het geloof voor u? – Hoe bedoelt u precies?

U verklaart dat u zich niet hoeft te houden aan de geboden of verboden in de Koran. Wat betekent dan geloof voor u? – Ik ga niet voor bepaalde voordelen naar de moskee. Dat is het gevoel dat je hebt.

Wat betekent het voor u om een goede moslim te zijn? – Die vraag kan ik niet beantwoorden, dat moet u vragen aan een goede moslim.

Begrijp ik goed dat u zich niet het voorbeeld vindt van een goede moslim? – Dat klopt.[297]

Ondanks deze uitgebreide ondervraging komt het onderwerp religie in het voornemen of de beschikking helemaal niet meer ter sprake.

297. Tomas Azië, rapport gehoor opvolgende aanvraag, december 2015. In de correcties & aanvullingen staat dat Tomas zich afvraagt waarom de ambtenaar na dit laatste antwoord moest lachen. Tomas' asielaanvraag werd afgewezen, omdat niet geloofd werd dat hij homoseksueel is. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit strafbaar.

Gerda, Afrika
U bent moslim en geeft aan dat homoseksualiteit binnen de islam verboden is. Hoe bent u met uw homoseksualiteit omgegaan, in relatie tot uw religie? – Niemand heeft Allah gezien. Ik geloof hetgeen men zegt niet. Niemand is naar Allah gegaan om te achterhalen of een homoseksueel ook daadwerkelijk naar de hel gaat. Dat kan men toch niet weten.

Waarom zegt u dan dat het u aan het denken zette en dat u daarvoor bang was? – Niemand heeft mij de garantie gegeven dat je als homoseksueel zijnde naar de hel gaat, maar ik ben er wel bang voor.[298]

Thea, Sierra Leone
Hoe gaat u momenteel in Nederland om met de combinatie tussen uw geloof en uw geaardheid? – Ik ga momenteel samen met mijn vriendin naar de kerk.

Maar hoe kijkt de kerk in Nederland aan tegen homoseksualiteit? – Ik denk dat zij dit geen probleem vinden. Mijn kerk heeft er niets over gezegd. Bovendien ga ik niet iedere zondag naar de kerk.

Sorry, mijn vraag was niet helemaal duidelijk. Het gaat natuurlijk om hoe het geloof in zijn algemeenheid tegen homoseksualiteit aankijkt, los van iemand die een kerk in ofwel Afrika ofwel Nederland runt. Heeft uw geloof, het christelijk geloof, in zijn algemeenheid een mening over homoseksualiteit? – Niet dat ik heb gehoord, maar ik vermoed wel dat zij hiertegen zijn.

Heeft uw geaardheid invloed gehad op de mate waarin u gelooft? – Nee.[299]

Voornemen 2016
Van betrokkene mocht met betrekking tot haar christelijk geloof en de positie die homoseksualiteit daarbinnen inneemt, een meer uitgebreid, doordacht en eensluidend antwoord worden verlangd.[300]

Alex, Azië
U bent moslim. Wat is de betekenis van uw religie in relatie tot uw homoseksuele gerichtheid? – Ik kan niet volgens mijn eigen geloof zeggen dat het slecht is. Maar het mag niet volgens mijn geloof. Maar wat ik er nu van kan zeggen: ik ben zo, dus ik houd maar mijn mond.

Hoe bent u met uw homoseksualiteit omgegaan, in relatie tot uw religie? – Ik heb geen recht om te bidden denk ik, omdat dat wat ik doe niet mag en toch doe ik het. Ik ervaar wel een gevoel van schaamte. Maar nu ben ik er zo diep op in gegaan, dat ik niets kan doen. Ik doe niet mee aan ramadan en doe niet aan de moskee of feestdagen.

298. Gerda Afrika. Zij werd niet geloofd en afgewezen. In haar land van herkomst staan strenge straffen op homoseksualiteit.

299. Thea Sierra Leone, opvolgend nader gehoor, 2016.

300. Thea Sierra Leone, voornemen 2016. Zij werd niet geloofd en haar asielaanvraag is afgewezen. Thea is laag opgeleid.

Bent u nog wel een religieuze moslim? – Dat kan ik niet meer zeggen, maar ik ben een moslim. Ik ga me niet bekeren ofzo. Maar ik voel wel schaamte om me een moslim te noemen, gelet op wat ik doe.[301]

Voornemen: Ook valt op dat hij over de impact van zijn religie op zijn gerichtheid niet verder komt dan dat het niet mag, hij schaamte ervaart en hij geen praktiserend moslim is. Nu betrokkene stelt te vrezen voor vervolging dan wel discriminatie vanwege zijn gerichtheid en dientengevolge door de Nederlandse staat beschermd wil worden, mag van hem worden verwacht dat hij genuanceerder en persoonlijker kan verklaren over hoe het voor hem is om homo te zijn, zowel in [land van herkomst]als in Nederland, en hoe hij daarmee omgaat. Te meer daar hij afkomstig is uit een land waar de islam de staatsgodsdienst is en algemeen bekend is dat moslims niet verdraagzaam staan tegenover homoseksualiteit.[302]

Petra

U bent moslim. Wat is de betekenis van uw religie in relatie tot uw homoseksuele gerichtheid? – Ik ben moslima en ik ben als lesbienne geboren. Allah heeft mij zo geschapen. (...)

Bedoelt u dat homoseksualiteit niet botst met uw religie? – Als moslima mag ik niet roken, geen alcohol drinken, ik mag geen broek dragen en ik moet mijn haar bedekken. Ik rook, ik drink alcohol tijdens feestdagen, ik draag een broek en ik draag geen hoofddoek. Ik ben dus niet een streng gelovige moslim. Ik ben gematigde moslima, in tegenstelling tot mijn familie. Zij vasten tijdens ramadan, bidden vijf maal daags. Stel dat ik thuis zou zijn bij mijn ouders, dan moet ik een jurk en hoofddoek dragen en niet roken. Dus thuis moet ik helemaal moslim zijn omdat ik gedwongen word om dat te doen en hier hoef ik dat niet te doen zoals thuis.

Bedoelt u dat uw homoseksualiteit samengaat met uw religie? – Ja, voor mij wel. Ik heb daar geen problemen mee.[303]

Jelle, Afrika

Toen u 12 was zoende u voor het eerst met een jongen. U wist dat dat volgens de cultuur in [land van herkomst] en volgens het geloof niet kon. Wat voelde u toen? – Ik voelde mij vies. En ik moest huilen. Omdat wat ik deed niet mocht. Ik vond het raar wat ik deed. Ik lag de hele nacht in mijn bed te huilen.

Hoe ging u met uw seksuele geaardheid om in relatie tot uw geloof, een religie die homoseksualiteit verbiedt? – Ik hield het verborgen, ik heb het niet aan andere mensen verteld.

Wat u deed was in principe verboden. Hoe ging u daar met uw gevoel,

301. Alex Azië, aanvullend gehoor, september 2015.

302. Alex Azië, voornemen, november 2015. Alex werd niet geloofd en zijn aanvraag werd afgewezen.

303. Petra, aanvullend nader gehoor, 2016. Na dit gehoor werd zij geloofd en een maand later kreeg zij een status. Petra is laag opgeleid.

uw innerlijk mee om? – Ik kon mij niet uiten of het aan iemand vertellen.

Ik heb het niet over aan anderen vertellen, maar over uzelf en uw gevoel. Hoe ging u daar met uw gevoel, met uw innerlijk mee om? – Dat het vies en onrein was. Je wist toen niet anders.

U hoorde van de moskee dat homoseksualiteit verboden was, dat het een zonde was. Hoe dacht u toen u dit hoorde zelf over homoseksualiteit en over homoseksuelen? – Als je iets voor iemand voelt is dat normaal.

Ik stel de vraag nog een keer. – Ik had het zwaar. Ik kon het daar met niemand over hebben. Ik voelde mij vies en onrein. (...)

U was 15 jaar toen u naar Nederland kwam. Hoe ging u toen met uw gevoelens om? – Ik verborg alles. Ik kende hier niemand en vertrouwde niemand.[304]

Maarten, Afrika
U bent moslim. Wat is de betekenis van uw religie in relatie tot uw homoseksuele gerichtheid? – Mijn religie accepteert dit niet.

Hoe bent u met uw homoseksualiteit omgegaan, in relatie tot uw religie? – Alleen op vrijdag gingen wij naar de moskee.

Heeft u voor uzelf problemen ondervonden met het feit dat u homoseksueel en moslim bent? – Nee, ik accepteer wat ik ben. Homoseksualiteit is opgelegd door God en daar kan ik niks aan doen.

Hoe was/is het voor u om naar de moskee te gaan, terwijl u weet dat homoseksualiteit wordt afgekeurd? – Als ik niet zou bidden, dan zou het nog moeilijker worden.[305]

Rechtspraak

Rb. Utrecht, Nigeria
De rechtbank oordeelde dat de staatssecretaris aan een Nigeriaanse man mocht tegenwerpen 'dat hij te weinig heeft verklaard over de rol die zijn religie bij zijn bewustwording en acceptatie van zijn gerichtheid heeft gespeeld. Eiser heeft namelijk gesteld dat hij rooms-katholiek is en dat hij zijn geloof ook praktiseert. Eiser moet dus weet hebben gehad van hoe de katholieke kerk over homoseksualiteit denkt. De stelling van eiser dat hij wel degelijk heeft verklaard over de rol van religie bij zijn gerichtheid, namelijk dat zijn geloof voor zijn gevoel niet strijdig is met zijn homoseksualiteit, heeft verweerder in dat licht onvoldoende mogen vinden.' [306]

304. Jelle Afrika, opvolgend nader gehoor, februari 2016. Twee dagen later kreeg hij een status.

305. Maarten Afrika, nader gehoor, 2015, laag opgeleid. Hij kreeg een status in dezelfde maand als zijn nader gehoor. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit strafbaar.

306. Rb. Utrecht 4 januari 2017, AWB 16/10196, beroep ongegrond (Nigeria).

Commentaar
Het is algemeen bekend dat de meeste wereldgodsdiensten geen seksuele diversiteit prediken. Toch zijn er natuurlijk veel mensen die een niet-heteroseksuele gerichtheid of niet-cisgender identiteit combineren met het belijden van een religie. Uit de hiervoor gegeven voorbeelden blijkt dat er in de gehoren regelmatig op zeer stereotiepe wijze wordt omgegaan met de relatie tussen religie en seksuele gerichtheid. Daarbij wordt er soms flink doorgedramd. Net als bij de veronderstelde processen van bewustwording en zelfacceptatie, blijkt ook op het punt van de relatie tussen religie en seksuele gerichtheid een impliciete veronderstelling te bestaan dat de betrokkene hiermee worstelt. De seksuele gerichtheid van Jelle werd overigens wél geloofd. Het valt niet uit te sluiten dat daarbij een rol speelde dat hij kenbaar geworsteld had met zijn gerichtheid.

3.7 Riskant gedrag

Soms wordt iemands homoseksuele gedrag in het land van herkomst als te riskant gezien om geloofwaardig te zijn. Hieronder volgen voorbeelden uit dossiers waarin de seksuele gerichtheid om onder meer deze reden niet geloofd werd.

Tomas, Azië
Wanneer wordt in uw land van herkomst een persoon als homo beschouwd? – Als iemand seksuele handelingen of andere intimiteiten verricht, dat wordt gezien als iemand die homo is. Als zo iemand betrapt wordt, dan is de kans dat hij het overleeft nihil. Dan wordt die persoon gedood.

Wat voor invloed heeft dat op u gehad? – Ik was heel erg bang.

Maakte dit ook dat u geen seksuele intimiteiten meer had? – Ik was in seksueel contact met andere mannen.

U nam een bepaald risico door hiermee door te gaan. Wat maakt dat u dit risico nam? – Ik heb de vraag niet begrepen.

U verklaart dat als je betrapt wordt het je waarschijnlijk je leven kost. Dat is een bepaald risico dat u nam door dit toch te doen. Wat maakt dat u dit risico nam? – Ik begrijp de vraag wel, maar gevoelens kun je op een gegeven moment niet onderdrukken. Je kunt niet doen alsof je anders bent dan dat je zelf bent.[307]

307. Tomas Azië, opvolgend nader gehoor, december 2015. Zijn homoseksualiteit werd niet geloofd en zijn aanvraag werd afgewezen.

Ria, Afrika

– In Afrika is het normaal dat twee personen in een kamer slapen en ik sliep in hetzelfde bed en omdat ik verlangens heb naar meisjes heb ik contact met haar gemaakt.
(...)
U wist helemaal niet hoe ze op uw aanrakingen zou reageren, was dat niet een beetje gevaarlijk? – Ze had geen bezwaar, ze vond het ook leuk. Ik heb haar niet verkracht.

U begon iemand aan te raken zonder dat u wist of zij ook op meisjes valt? – Ik vond haar een leuk meisje en ze had geen bezwaar. Zij wist niet wat mijn gevoelens waren en ik wist niets over haar, maar het is heel soepel gegaan.[308]

Frans, Oeganda

Hoe bent u erachter gekomen dat X homoseksueel is of andersom? – Je ziet dat hij anders is als andere mannen. enz. Ik heb hem ook verteld dat ik hem leuk vond.

U wist het niet zeker van hem. Nam u dan geen risico? – Ja, nadat ik met hem een tijd was en praatte wist ik zeker dat hij het ook was. Het risico loop je altijd, maar ik had het gevoel wel.[309]

Olaf, Afrika

X en u moesten stiekem doen, omdat jullie al een keer betrapt waren. Maar toch heeft zijn moeder jullie weer betrapt in huis, wat mij niet heel stiekem overkomt. Wat is er de reden van dat jullie dit thuis deden? – Het was onze beslissing om het niemand te vertellen. Maar later bleek dat de zus ons eerst gezien heeft en later ook de moeder. We konden ons niet meer verbergen.

De moeder ging met de auto weg. Waarom kozen jullie ervoor om thuis seks te hebben, als jullie stiekem wilden doen? – Dat was omdat de moeder weggegaan was. We wisten niet dat ze terug zou komen.[310]

In het voornemen dat hierna verscheen, staat: Verder kan in alle redelijkheid gesteld worden dat de verklaringen omtrent het tot drie keer toe betrapt worden tijdens het verrichten van seksuele handelingen alleen al vanwege de dusdanig hoge mate van onwaarschijnlijkheid als bevreemdingwekkend kunnen worden aangemerkt.[311]

Kees, Oeganda

De homoseksuele gerichtheid van Kees wordt niet geloofd, onder meer omdat hij op het strand in Oeganda zomaar een andere jongen begon te zoenen. ‘Daaruit blijkt niet dat hij zijn gevoelens geheim probeerde te houden.’ zoals hij eerder verklaard had. Integendeel, hij zou juist

308. Ria Afrika, nader gehoor, november 2015. Zij werd niet geloofd en haar aanvraag werd afgewezen. Ria is ongeschoold. In haar land van herkomst is homoseksualiteit strafbaar.

309. Frans Oeganda, nader gehoor, begin december 2015. Frans werd niet geloofd en zijn aanvraag werd afgewezen.

310. Olaf Afrika, nader gehoor, januari 2016. Olaf werd niet geloofd en afgewezen. Homoseksualiteit is strafbaar in zijn land van herkomst.

311. Olaf Afrika, voornemen, februari 2016.

grote risico's hebben gelopen door in een land als Oeganda in het openbaar met X te zoenen. 'Dat hij dit naar eigen zeggen durfde te doen omdat het donker was, wordt niet gevolgd, nu hij met zijn gedragingen het risico liep op een gevangenisstraf dan wel de doodstraf en hij hiervan op de hoogte was.' [312]

Edwin, Afghanistan

In een beschikking wordt gesteld: Niet valt in te zien dat betrokkene een onevenredig hoog risico neemt, in het licht van zijn geheime geaardheid en zijn gestelde angst, om in een openbaar park in de buitenlucht met een onbekende/vreemde man die avances zou hebben gemaakt naar betrokkene, seks te hebben. Immers had betrokkene zijn geheime geaardheid dan eenvoudig kunnen worden ontdekt door mogelijke passanten.[313]

Rechtspraak

Rb. Amsterdam, Kameroen

In een zaak merkte de staatssecretaris op dat van een LHBT uit Kameroen 'terughoudendheid en bezorgdheid mag worden verwacht over de eventuele negatieve gevolgen die hem het leven zouden kunnen kosten.' (...) 'De rechtbank volgt verweerder hierin niet en wijst daarbij nadrukkelijk op wat eiser hieromtrent heeft verklaard in het nader gehoor: "Het is heel gevaarlijk om in Kameroen zoiets [toenadering zoeken] te doen, waarvan je weet dat het illegaal is. Het is een hele strategie, je moet je veilig voelen." (...) en als zijn toenadering zou falen: "Dan zou ik het op een andere manier proberen, door een andere strategie te gebruiken." Uit zijn verklaringen blijkt naar het oordeel van de rechtbank dat eiser zijn toenadering tot X gecalculeerd heeft en zich bediende van een strategie. Dit versterkt juist het beeld dat eiser bewust was van het gevaar dat met toenadering gemoeid is en dat eiser hierbij voorzichtigheid betrachtte. Dat een afwijzing negatief kan uitpakken, betekent nog niet dat iemand helemaal niets zou kunnen ondernemen.' [314]

Commentaar

Alle asielzoekers die hierboven geciteerd werden, kregen te maken met een afwijzing die deels gebaseerd was op ongeloof vanwege hun risicovolle gedrag. Het lijkt erop dat de ambtenaren het zelf allemaal erg gevaarlijk vinden klinken en zich moeilijk kunnen voorstellen dat mensen zo onvoorzichtig kunnen zijn. In het land van herkomst van de LHBTI-asielzoeker zal het echter in de meeste gevallen gevaarlijk zijn om homoseks te bedrijven of op andere wijze voor de seksuele gerichtheid of genderidentiteit uit te komen. Dat is nou juist de reden van de vlucht. Jenni Millbank heeft in dit verband opgemerkt: 'On such reasoning the claim of virtually every asylum seeker who has

312. Kees Oeganda, beschikking, december 2015. Zowel zijn relatie met X als zijn seksuele gerichtheid werden ongeloofwaardig geacht.

313. Afghanistan, beschikking 2016. Dit speelde zich af in een park in Nederland De onderzoeker kreeg een deel van dit dossier via COC Nederland onder ogen.

314. Rb. Amsterdam 19 april 2017, 17/6423, beroep gegrond (Kameroen).

315. Millbank 2009b, p. 22. Zie ook Haagsma 2017; ICJ rapport 2016, p. 64-65; UKLGIG 2013.

had, or attempted, a same-sex relationship in their country of origin is implausible because of the inherent risk it entailed.' [315]

3.8 Kennis van LHBTI-organisaties en LHBTI-onderwerpen

Een van de thema's waarover in het gehoor vragen worden gesteld is volgens WI 2015/9 contact met of kennis van homoseksuele groepen in het land van herkomst en in Nederland. Als de asielzoeker kennis heeft van deze organisaties zou dat kunnen bijdragen aan de geloofwaardigheid van de gestelde seksuele gerichtheid. Ook kennis van de precieze strafbepalingen, die de autoriteiten in het land van herkomst op homoseksuele handelingen hebben gesteld, zou kunnen helpen om de seksuele gerichtheid aannemelijk te maken.

Laurens, Angola

Heeft u ooit geprobeerd in Luanda in contact te komen met andere homo's, misschien zelfs met verenigingen waar homo's actief zijn? – Daar is het niet als hier. Hier heb je veel plekken. In 1996 in Angola, waar zou ik heen moeten?

(...)

Kent u LHBT-organisaties in uw land van herkomst? – Vanaf dat ik Angola verliet heb ik niet meer achterom gekeken, ik had geen belangstelling daarvoor.

(...)

Toen u daar nog woonde, waarom heeft u geen contact gezocht met LHBT organisaties? – U denkt als Europeaan.[316]

Arend, Azië

Van hem had verwacht mogen worden dat hij uitgebreider kan verklaren over de positie van homoseksuelen in [land van herkomst]. Verwacht mag worden dat hij wil weten welke straffen op homoseksualiteit staan en wat er precies gebeurt met homoseksuelen. (...) Van iemand die stelt al zijn hele leven op jongens te vallen mag verwacht worden dat hij heeft stilgestaan bij homoseksualiteit, de betekenis hiervan, en de gevolgen.[317]

Joost, Afrika

Kende u andere homoseksuelen in uw land van herkomst, los van X? – Nee.

Zijn er geen geheime plekken voor homoseksuelen in de omgeving waar u woonachtig bent? – Nee, er is geen geheime plek voor homoseksuelen.

316. Laurens Angola, gehoor 2015.

317. Arend Azië, beschikking maart 2016. Arends seksuele gerichtheid werd niet geloofd en zijn aanvraag werd afgewezen.

Hoe wordt homoseksualiteit geuit in uw land van herkomst? – Ik heb nog nooit een homo gezien die het heeft geuit. Ik weet niet hoe iemand anders het doet. Ik weet alleen wat ik deed.

Begrijp ik goed dat niemand in uw land van herkomst van uw geaardheid af weet? – Klopt, niet dat ik weet.

Kent u homo-organisaties in uw land van herkomst? – Nee. Ik ken alleen die van hier.

Bestaan er geen homo-organisaties in uw land van herkomst? – Ik heb dat nog nooit gezien en ik heb er ook nooit van gehoord.[318]

Merel, Latijns-Amerika
Kent u organisaties in uw land van herkomst die opkomen voor de belangen van homoseksuelen? – Ik weet dat er organisaties bestaan in mijn land van herkomst, maar ik zou ze niet kunnen noemen want ik weet dat het gevaarlijk is om daar naartoe te gaan, omdat je jezelf dan verandert in een doelwit.[319]

Uit de volgende passage blijkt dat van Thea verwacht wordt dat zij, nadat haar is opgedragen terug te keren naar Sierra Leone, de ontbrekende kennis van de LHBT-gemeenschap in dat land alsnog vergaart. Het is volstrekt onduidelijk waar deze verwachting op gebaseerd is of wat het doel ervan is.

Thea, Sierra Leone
Nu haar inmiddels meerdere malen is verteld dat ze moet terugkeren naar Sierra Leone, valt niet in te zien dat ze niet alsnog van deze informatie op de hoogte is geraakt. 'nu betrokkene weinig tot onjuiste informatie heeft over de LHBT gemeenschap in Sierra Leone alsmede over de wetten in Sierra Leone ten aanzien van homoseksualiteit, kan het ontbreken van genoemde informatie als bevreemdingwekkend aan betrokkene worden tegengeworpen.' [320]

Wouter, Afghanistan
Kunt u de naam noemen van het Nederlandse feest voor homoseksuelen? – Er is inderdaad een dag dat iedereen samenkomt, maar hoe dat feest heet, dat weet ik niet.

Hoe komt het dat u dat niet weet? – Ik heb daar nooit aan deelgenomen, en ik heb ook nooit mensen ontmoet van dit feest.

U heeft net verteld dat u zo'n worsteling heeft doorgemaakt omdat het in uw samenleving niet geaccepteerd wordt. Ik kan me voorstellen dat het voor u dan van bijzondere betekenis is dat er in Nederland

318. Joost Afrika, aanvullend nader gehoor, juni 2015. Zijn aanvraag werd afgewezen, omdat zijn homoseksualiteit niet geloofd werd. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit niet strafbaar.

319. Merel Latijns-Amerika, nader gehoor augustus 2015. Merel kreeg een b-status.

320. Thea Sierra Leone, beschikking 2016.

zoveel vrijheid is op dit punt dat het met een feest gevierd wordt. Ik zou verwachten dat u hierin een bovengemiddelde interesse heeft, het verbaast mij daarom dat u dit feest niet bij naam kunt noemen. (...) Weet u op welke manier dit feest gehouden wordt? Kunt u daar iets over vertellen? – Het is een dag dat ze samenkomen in Amsterdam en het openlijk vieren.[321]

Anton, Afrika
U woonde in [land van herkomst], u was homo en dat was verboden. U moest altijd stiekem zijn. Waarom heeft u niet uitgezocht of er een organisatie was die u zou kunnen helpen?

U bent al vanaf de middelbare school homoseksueel. Hoe kan het dat u dit soort dingen nooit heeft uitgezocht en niet wist?

U vertelde zojuist dat u niet weet wat de rechten zijn van homoseksuelen in Nederland. Hoe kan het dat u zich daar niet in verdiept heeft?

Ik begrijp niet zo goed waarom u niet weet wat uw rechten hier zijn. U heeft altijd stiekem moeten doen en nu bent u in een ander land, waar dat misschien niet hoeft. Daarom bent u naar Europa gebracht. Waarom weet u niet wat de rechten van homoseksuelen hier zijn? – Ik heb niemand gevonden om dat aan te vragen.[322]

Hierna komt het voornemen: Voorts is het bevreemdingwekkend dat betrokkene jarenlang als homoseksueel in [land van herkomst] stelt te hebben geleefd, maar niet op de hoogte is van het bestaan van LHBT-organisaties in zijn land van herkomst. Ook heeft betrokkene verklaard niets te weten van LHBT-organisaties in Nederland, niets te weten van de rechten van homoseksuelen in Nederland, niet te weten of homoseksuelen in Nederland worden gediscrimineerd en geen contact te hebben gezocht met andere homoseksuelen in Nederland. (...) Voorgaande verklaringen geven geen blijk van een interesse in (de positie van) homoseksuelen.[323]

In de beschikking staat: Betrokkene is weliswaar korte tijd in Nederland, echter betrokkene kan werkelijk niets verklaren over het klimaat ten opzichte van LHBT's in Nederland. Van iemand die stelt altijd alles stiekem te hebben moeten doen in zijn land van herkomst, mag verwacht worden dat hij weet/dan wel uitzoekt wat het klimaat ten opzichte van LHBT's is in het land is waar hij heen vlucht.[324]

Commentaar

In deze redenering kan zowel een zogenaamd *rescue narrative* herkend worden, oftewel de stereotiepe verwachting dat de LHBTI asielzoeker wel blij en opgelucht zal zijn nu hij in het

321. Wouter Afghanistan, aanvullend gehoor februari 2016. Wouter kreeg een status, nadat hij zijn hoger beroep had gewonnen.

322. Anton Afrika, nader gehoor januari 2016.

323. Anton Afrika, voornemen, februari 2016.

324. Anton Afrika, beschikking, februari 2016.

325. Zie over *rescue narratives* Bracke 2012.

'vrije westen' is en zich daarom enthousiast in de gay scene zal begeven,[325] alsook de stereotiepe verwachting die door Berg en Millbank beschreven is, waarbij het eindpunt van de homoseksuele identiteitsontwikkeling à la Cass (de *coming-out*) samen zou vallen met het begin van de asielprocedure.[326] Waar van Wouter (hiervoor) een bovengemiddelde interesse in the Gay Pride verwacht werd, speelde hetzelfde.

Joost, Afrika
U heeft het over de gay pride gehad. Wanneer is dat? – Ik ging ieder jaar.

Op welke datum valt de gay pride? – Het eerste weekend van de maand augustus. De bootparade vindt plaats op de zaterdag.

Kunt u een aantal homo-symbolen benoemen? – Zij hebben een regenboogvlag. Er is een andere met veel blauw erin.

Wat nog meer? – Betrokkene tekent een teken. [SJ: twee mannentekens in elkaar]

Wat moet dit teken voorstellen? – Als je iemand met dit teken ziet, dan weet je dat hij homo is.

Heeft het nog een achterliggende betekenis? – Het betekent twee mannen.
(...)
Worden homoseksuelen gediscrimineerd in Nederland? – Ja.

Waar baseert u dat op? – Je ziet het op tv. Soms kijken ze je op een slechte manier aan. Soms spugen ze als je voorbij loopt. Sommigen zeggen 'kankerhomo'.

Heeft u dit zelf meegemaakt?- Ja.

Wat heeft u precies meegemaakt? – Ik kwam uit de tram en toen zag ik een paar jongens. Toen ik voorbij liep, zeiden zij 'kankerhomo'.

Hoe weet u dat u toen bent uitgescholden vanwege uw geaardheid en niet om een andere reden? – Ik weet niet of zij weten dat ik homo ben, maar zij hebben dat wel gezegd.
(...)
Bestaan er wetten omtrent homoseksualiteit in uw land van herkomst? – Homoseksualiteit wordt daar niet gedaan. De wet verbiedt dat en het geloof ook.

326. Berg & Millbank 2009, p. 14.

Hoe weet u dat de wet het verbiedt? – De mensen willen het niet, dus de wet verbiedt dat.

Is het ergens vastgelegd dat homoseksualiteit is verboden? – Dat weet ik niet. In mijn eigen land zijn wij allemaal moslims en wij werken allemaal volgens de Koran. De Koran zegt dat je het niet mag doen.[327]

Uit het dossier blijkt dat er in het voornemen niet is ingegaan op de antwoorden op de kennisvragen die aan Joost gesteld zijn over de situatie in Nederland, omdat hij over homoseksualiteit in Nederland gemakkelijk wat zou kunnen hebben opzoeken.[328]

Rechtspraak

Rb. Amsterdam, Kameroen
De staatssecretaris had opgemerkt: 'Dat eiser twee gaybars kent, maakt zijn geaardheid nog niet geloofwaardig. Het is namelijk voor iedereen mogelijk dergelijke gelegenheden te bezoeken. Ook valt niet uit te sluiten dat eiser de bij hem aanwezige basale kennis wist te vergaren door te zoeken op internet en door rondvragen bij zijn medebewoners op het asielzoekerscentrum.'

De reactie van de rechtbank luidt: 'Verweerder stelt terecht dat de mogelijkheid bestaat dat eiser zijn kennis via openbare bronnen heeft vergaard, maar voor deze aanname bestaat geen enkel objectief aanknopingspunt en deze wordt daarom verworpen.' [329]

Rb. Haarlem, Iran
In de zaak van een Iraniër oordeelde rechtbank Haarlem dat de staatssecretaris hem niet zonder nadere motivering had kunnen tegenwerpen 'dat hij zich niet heeft verdiept in de LHBT-gemeenschap in Nederland. Hij leidde een teruggetrokken leven en leefde in grote angst om teruggestuurd te worden naar Iran, hetgeen hem de lust ontnam om met de homogemeenschap in Nederland in contact te komen.' [330]

Rb. Zwolle, Tunesië
Ten aanzien van de situatie in Nederland is de rechtbank het ook met eiser eens dat verweerder niet voldoende heeft gemotiveerd waarom van eiser kan worden verwacht dat hij bekend is met belangenorganisaties voor LHBT'ers en dat hij weet waar de afkortingen LHBT en LGBT voor staan en dat hij contact heeft gezocht met deze organisaties. Verweerders stelling dat dit juist bevreemdt omdat eiser naar Nederland is gekomen om in contact te komen met andere biseksuelen, vindt de rechtbank niet voldoende, omdat dit niet veronderstelt dat dat contact via een belangenorganisatie moet verlopen. De rechtbank vindt hiervoor ook geen aanknopingspunten in Werkinstructie 2015/9.[331]

327. Joost Afrika, nader gehoor tweede procedure. Hij is al heel erg lang in Nederland. Joosts aanvraag werd afgewezen, omdat zijn homoseksuele gerichtheid niet geloofd werd. Zijn hoger beroep was ook ongegrond. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit niet strafbaar.

328. Joost Afrika, juli 2015. Joost is analfabeet.

329. Rb. Amsterdam 19 april 2017, 17/6423, beroep gegrond (Kameroen).

330. Rb. Haarlem 29 maart 2017, 16/23349, beroep gegrond (Iran).

331. Rb. Zwolle 31 mei 2017, NL17.1740; NL17.1741, beroep ongegrond (Tunesië).

Rb. Zwolle, Liberia
Verweerder heeft voorts niet ten onrechte gesteld dat van eiser, die heeft gesteld dat hij al vanaf zijn negende jaar wist dat hij op mannen viel en ook seksueel actief is geweest, mag worden verwacht dat hij met de strafwetgeving in Liberia bekend is en daarover kan verklaren.[332]

Rb. Den Bosch, Guinee
Door de asielzoeker is niet betwist dat de staatssecretaris bij zijn beoordeling het contact met homoseksuelen in Nederland en kennis van de Nederlandse situatie betrekt. Ook betwist hij niet dat hij geen interesse heeft getoond in verdere contacten hier in Nederland met de LHBT-gemeenschap. Wel is hij van mening dat er niet zomaar een oorzakelijk verband mag worden verondersteld tussen homoseksualiteit bij een asielzoeker en de interesse in LHBT-organisaties. Uit het besluit en de toelichting blijkt echter dat de staatssecretaris dit verband niet legt. Hij betrekt het contact met homoseksuelen en kennis van de Nederlandse situatie in zoverre bij zijn beoordeling dat indien dit aanwezig is dit wel kan dienen als ondersteuning van zijn seksuele gerichtheid. Dit is conform de WI 2015/9.[333]

Commentaar

De verwachting dat LHBTI's zich per definitie zullen verdiepen in LHBTI-onderwerpen is discutabel. Er kunnen allerlei redenen zijn waarom iemand geen contact zoekt met LHBTI-organisaties. Niet iedereen houdt van uitgaan en niet iedereen heeft hiertoe de mogelijkheid. Als iemand weinig over de *gay scene* weet, zegt dat dus niet zoveel.[334] De Guineeër in bovenstaande uitspraak heeft gelijk: er kan geen causaal verband gelegd worden tussen iemands seksuele gerichtheid en zijn kennis van of interesse voor LHBTI-organisaties en de LHBTI-gemeenschap. Het is interessant dat de staatssecretaris in deze zaak ontkent zo'n verband te leggen, maar deze stelling wordt niet ondersteund door de andere voorbeelden in deze paragraaf. Het is overigens vrij schokkend om te zien, dat als iemand veel weet te vertellen over Nederlandse LHBTI-kwesties, hij nog niet geloofd wordt, omdat hij de informatie wel van het internet gehaald kan hebben. Het idee dat rondvragen bij medebewoners in het AZC een goede manier is om kennis te verzamelen over *gay bars*, getuigt daarbij niet van veel realiteitszin.

Op dit punt doen zich allerlei stereotypen voor. Soms is sprake van een zogenaamd *rescue narrative*, oftewel de stereotiepe verwachting dat de LHBTI asielzoeker wel blij zal zijn dat hij gered en veilig in Nederland is en dat hij zich dan nu enthousiast in de *gay scene* zal storten. Dit werd verwacht van Wouter en van Anton. Ook de verwachting dat LHBTI mensen op de

332. Rb. Zwolle 19 juli 2017, 17/12422, beroep ongegrond (Liberia).

333. Rb. Den Bosch 21 november 2017, NL17.11550, beroep ongegrond (Guinee).

334. Zie ook Fleeing Homophobia-rapport, p. 57- 63.

hoogte zijn van de precieze strafbepalingen die hen in hun land van herkomst boven het hoofd hangen, blijkt nog altijd voor te komen in de Nederlandse asielpraktijk, wat niet wegneemt dat dit een uitermate stereotiepe gedachte is.

3.9 Relaties en contacten

Een jongen uit Afrika vertelde in Nederland aan zijn beste vrienden dat hij homo is. Zijn vrienden, die uit hetzelfde land van herkomst afkomstig waren, wezen hem vervolgens af. De hoorambtenaar lijkt niet veel te begrijpen van een *coming-out*.

Jelle, Afrika
Waarom vertelt u dit aan uw vrienden? – In mijn land van herkomst wordt daar niet over gepraat. Ik had verwacht dat zij mij zouden steunen. Dat ik hierover met hen zou kunnen praten. Wij zijn allemaal zo lang in Nederland. Zij zijn ook al heel lang hier. Ik had gedacht dat zij van mening waren veranderd, maar dat was niet zo.

Ik begrijp niet waarom u dit dan aan mensen vertelt waarvan u weet dat zij homoseksualiteit vervloeken, aan mensen die dit zien als een zonde? – Het waren vrienden. Ik dacht dat zij mij wel zouden begrijpen. Ik wilde mijzelf zijn.

Om jezelf te zijn hoef je toch niet aan anderen te vertellen wat je bent of wat je voelt. U wist hoe uw vrienden over de situatie dachten. Waarom vertelt u dit dan toch? – Gewoon. Ik wilde mijzelf zijn en hoopte dat zij er misschien anders over zouden denken als ik dit aan hen had verteld.[335]

Eelco vertelt over zijn eerste seksuele ervaring met een jongen. Hij was toen 14 jaar.

Eelco, Afrika
Kunt u in meer detail vertellen hoe u een relatie kreeg met X? – Het is een dag die ik nooit zal vergeten. Ik voelde me thuis, op mijn plek bij hem.

Iets meer detail. Hoe wist u dat hij op mannen viel, wat vond u leuk aan hem? Kunt u mij meer details geven? – We zaten in dezelfde groep, waren veel bij elkaar. We vertelden elkaar veel. Om dit soort dingen te delen is er veel vertrouwen nodig, dat was er voor ons. Ik had nog geen relatie gehad met vrouwen. Het was met X dat ik voor het eerst seks had.

335. Jelle Afrika, opvolgend nader gehoor, februari 2016. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit strafbaar.

336. Eelco Afrika, opvolgend nader gehoor, mei 2015. Zijn homoseksuele gerichtheid werd geloofd, maar zijn aanvraag werd afgewezen, omdat zijn relaas niet zwaarwegend genoeg werd geacht. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit strafbaar.

Wat vond u leuk aan hem? – Wat er tussen ons was, was liefde. We bedreven de liefde samen. Met hem heb ik ontdekt wat seks was. Kortom, X heeft me veel geleerd wat ik niet wist.
Ik weet nog steeds niet wat u leuk vond aan X. Jullie hadden seks, u heeft veel geleerd, maar wat vond u nu leuk aan hem? – Hij had een unieke manier van in het leven staan. Wat ik zo leuk aan hem vond is dat als ik een geheim had, hij dat nooit verder vertelde. De manier waarop we elkaar kusten vond ik fijn.[336]

Het is niet ongebruikelijk dat iemand die lesbisch of homoseksueel is een heteroseksuele relatie of een huwelijk aangaat, vanuit sociale druk of als dekmantel. In veel dossiers wordt dit erkend en niet als een probleem gezien.

Sam, Azië
Wat is de reden dat u toch getrouwd bent? – Je bent daar verplicht om te trouwen. Je maakt geen keuzes voor jezelf, mijn huwelijk was gearrangeerd.

Sinds u relaties heeft met mannen, heeft u toen niet besloten om te scheiden? – Als ik ga scheiden, zorgt er niemand voor mijn kinderen. Daarom heb ik mijn vrouw gehouden.
(...)
Hoe zou uw familie reageren als ze van uw seksuele geaardheid wisten? – Mijn vrouw zou willen scheiden, mijn getrouwde dochters worden teruggestuurd, niemand wil trouwen met de andere dochters. Mijn zoons willen geen contact meer met me. Ik word misschien ook geslagen of gedood door de gemeenschap. Het is niet toegestaan in onze cultuur.[337]

Thea, Sierra Leone
In de zienswijze staat: Het is niet vreemd dat zij niet gescheiden is. Zij zou nooit uit vrije wil zonder haar kinderen willen leven. Daarnaast was ze financieel afhankelijk van haar man. Een openlijke relatie met haar vriendin X kan niet in Sierra Leone. Dus de enige mogelijkheid was in het huwelijk te blijven en tegelijkertijd een relatie te hebben met X.[338]

Gerda, Afrika
Betrokkene stelt voorts dat de overwegingen in het voornemen aangaande het opmerkelijk zijn dat betrokkene sinds haar relatie met X geen enkele betrekking meer is aangegaan met een vrouw, geen contact heeft gehad met andere LHBT'ers en dat zij niet bekend is met organisaties voor deze groep, zonder meer duiden op stereotype denken. (...) Vorenstaande verklaringen dat veel homoseksuelen geen al dan niet seksuele relatie aangaan of behoefte hebben aan contact met gelijkgestemden kunnen dezerzijds niet overtuigen. Immers, nog

337. Sam Azië, nader gehoor juli 2015. Sam kreeg een half jaar later een status. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit strafbaar.

338. Thea Sierra Leone, zienswijze. Thea's aanvraag is afgewezen, omdat niet geloofd werd dat zij lesbisch is.

339. Gerda Afrika, beschikking, januari 2017.

steeds is niet inzichtelijk gemaakt wat haar persoonlijke proces hierin zou zijn.[339]

Soms hebben de IND-ambtenaar en de asielzoeker verschillende ideeën over wat onder een relatie wordt verstaan.

Jeroen, Irak
Wanneer bent u voor het eerst een relatie aangegaan met een man? (...)

Opmerking rapporteur. Ik merk op dat betrokkene mij verkeerd begrijpt. Betrokkene interpreteert een relatie als seks.

Wanneer heeft u voor het eerst een relatie gehad met een man waarbij u voor een langere tijd bij een en dezelfde persoon bleef en waarbij u liefde ervoer? [340]

Jan, Afrika
De relaties die u genoemd hebt waren allemaal van korte duur. Heeft u wel eens een relatie gehad met iemand met wie u een langdurige relatie had willen hebben en echte liefde voelde? – Ik was erg gehecht aan X. Ik had goed contact met hem.[341]

Heeft u aan vrienden in uw land van herkomst verteld over uw seksuele geaardheid? – Nee, Ik vertrouwde niemand. Alleen degene met wie ik een relatie had.

Wat verstaat u onder een relatie? – Fysiek contact met een persoon.

Kan er daarbij ook sprake zijn van verliefdheid? – Ja. Een relatie is als je een gevoel hebt voor iemand en dan hebben we fysiek contact, dan noem ik dat een relatie.

Uw eerste antwoord was 'fysiek contact'. Daarna zei u, nadat ik u daarover bevroeg, dat er ook sprake is van verliefdheid. Is fysiek contact belangrijker voor u dan verliefdheid? – Je valt eerst op iemand, en daarna heb je fysiek contact, en daarna heb je een relatie.[342]

Robbie, Nigeria
Dus als ik het goed begrijp heeft u nooit een langere homoseksuele relatie gehad? – Dat hangt ervan af wat je onder een relatie verstaat. Ik heb wel een langere tijd met iemand contact gehad. Maar wat is een relatie?

Zodanig dat u met hem wilt gaan samenwonen.[343]

340. Jeroen Irak, nader gehoor (april 2016) dat de onderzoeker via COC Nederland onder ogen kreeg. Uiteindelijk kreeg hij asiel.

341. Jan Afrika, nader gehoor, juni 2014.

342. Jan Afrika, aanvullend nader gehoor, november 2015. Een maand na dit gehoor kreeg hij een status.

343. Robbie Nigeria, gehoor november 2015. Ook Robbie kreeg een status.

Soms doen mensen te weinig aan seks om naar de mening van de staatssecretaris geloofwaardig te zijn als homo, zoals blijkt uit het voornemen dat Wouter kreeg:

> **Wouter, Afghanistan**
> Overwogen wordt dat betrokkene in zijn gehele leven tot op heden slechts één contact, welke tevens seksueel was, heeft gehad met een man. Nu betrokkene reeds vijfeneenhalf jaar in Nederland is, mag worden verwacht dat betrokkene in deze periode een ruimere invulling zou hebben gegeven aan zijn gestelde geaardheid en op zoek zou zijn gegaan naar zijn identiteit hierin. Temeer nu homoseksualiteit in Nederland beter wordt geaccepteerd dan in Afghanistan en betrokkene in dit kader vrijer heeft kunnen bewegen. Dit heeft betrokkene nagelaten. Dat betrokkene heeft gesteld dat hij vanwege de angstgevoelens überhaupt niets heeft ondernomen op dit gebied in Nederland, doet aan voorgaande niet af. Het passieve gedrag dat betrokkene hier te lande naar eigen zeggen heeft laten zien met betrekking tot zijn gestelde geaardheid, doet afbreuk aan de geloofwaardigheid.[344]

Er zijn geen zaken gevonden waarin vrouwen het verwijt kregen dat ze te passief waren op seksueel vlak.

3.10 Documentair bewijs

Artikel 4 van de Definitierichtlijn schrijft voor dat de asielzoeker alle documentatie in zijn bezit, die ziet op zijn achtergrond, identiteit en de redenen waarom hij een verzoek om internationale bescherming doet, indient.[345] Het ligt voor de hand dat de asielautoriteiten vervolgens iets doen met de ingediende documentatie. De Guidance Note van UNHCR stelt in dit verband: ‘some applicants will be able to provide proof of their LGBT status, for instance through witness statements, photographs or other documentary evidence’.[346]

Een van de schriftelijke vragen die de Raad van State op 3 maart 2016 aan de staatssecretaris stelde, was: Wat is de waarde van een lidmaatschapskaart van een LHBTI-organisatie, een verklaring van een (ex)-partner of van foto’s waarop de vreemdeling te zien is bij evenementen voor LHBTI’s? [347] Uit de uitspraak van 15 juni 2016 blijkt niet dat de staatssecretaris deze vraag heeft beantwoord. Wel oordeelt de Raad van State dat de staatssecretaris in het kader van de integrale geloofwaardigheidsbeoordeling de verklaringen over de in WI 2015/9 vermelde aspecten uitdrukkelijk beziet in hun onderlinge samenhang en in het licht van overige verklaringen en overgelegd

344. Wouter Afghanistan, voornemen, februari 2016. Nadat hij zijn beroep en zijn hoger beroep won, kreeg hij toch asiel. De onderzoeker kreeg een deel van dit dossier via COC Nederland onder ogen.

345. Richtlijn 2011/95/EU; zie ook WI 2014/10.

346. UNHCR 2008, par. 35.

347. Brief van de Raad van State aan de Immigratie- en Naturalisatiedienst, 3 maart 2016, 201509454/1/V2.

348. ABRvS 15 juni 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1630, r.o. 2.8. WI 2014/10 stelt daarnaast dat de verklaringen van de vreemdeling worden vergeleken met de verklaringen van anderen.

bewijsmateriaal en dat hij die weging in zijn besluitvorming tot uitdrukking brengt [nadruk SJ].[348] In deze paragraaf wordt nagegaan hoe er in de beslispraktijk met deze overige verklaringen en dit overig bewijsmateriaal wordt omgegaan. Achtereenvolgens komen aan bod: foto's, verklaringen van getuigen of deskundigen, verklaringen van partners, deelname aan LHBTI-bijeenkomsten of organisaties, lidmaatschap van het COC.

3.10.1 FOTO'S

'De IND vraagt niet naar documentair bewijs zoals foto's of video's ter onderbouwing van de seksuele gerichtheid. Als de vreemdeling zelf met foto's of video's komt ter onderbouwing van zijn seksuele gerichtheid, wordt het materiaal niet betrokken bij de beoordeling. Door de vreemdeling overgelegde materialen worden onverwijld en uit eigen beweging geretourneerd.' aldus WI 2015/9. In deze passage wordt met 'foto's of video's ter onderbouwing van de seksuele gerichtheid' waarschijnlijk gedoeld op pornografisch materiaal, zoals bedoeld in de uitspraken van het Hof van Justitie en de Raad van State. Andere foto's, bijvoorbeeld van feestjes of van uitstapjes met vrienden of partners, zouden mogelijk wel mee kunnen wegen, zoals ook LaViolette opmerkte.[349] In het reguliere vreemdelingenrecht is het overleggen van dergelijke foto's een gebruikelijke manier om het bestaan van een relatie te onderbouwen.[350] Maar de tekst van de werkinstructie lijkt soms zo te worden geïnterpreteerd dat niet-pornografische foto's er ook onder vallen. Dit was bijvoorbeeld het geval in de zaak van Greet uit Nigeria.

Greet, Nigeria

Ook de advocaat van Greet wijst op haar foto's: 'Zij heeft bij het gehoor foto's aangeboden van haar en haar vriendin en uitnodigingen voor LHBT feestjes waar zij is geweest. In het rapport wordt hiervan geen melding gemaakt. En er zijn ook geen kopieën van gemaakt.' [351] 'De foto's die cliënte wilde overleggen zijn niet in ontvangst genomen. U hecht hier kennelijk geen waarde aan, terwijl het nog maar de vraag is of dit juist is.' [352]

De latere reactie van de staatssecretaris op de foto's was: 'Zij stelt te beschikken over foto's en uitnodigingen voor LHBT feestjes. Deze stukken hebben niet de waarde die eiseres eraan hecht. Iedereen kan relatief eenvoudig uitnodigingen voor dergelijke feesten krijgen. Uit een enkele foto waarop eiseres staat afgebeeld met een vrouw kan ook niet zonder meer worden afgeleid dat zij lesbisch is.' [353]

349. LaViolette 2004, het document waar WI 2015/9 op gebaseerd is.

350. Bij de vragenlijst die moet worden ingevuld voor een aanvraag voor verblijf bij partner staat: 'U moet uw antwoorden met zoveel mogelijk bewijsstukken onderbouwen. Denk bijvoorbeeld aan brieven, foto's, e-mails (...) Als u de vragen niet uitgebreid beantwoordt en geen bewijsstukken meestuurt, kan de IND uw relatie niet goed beoordelen.'

351. Greet Nigeria, correcties & aanvullingen mei 2016.

352. Greet Nigeria, zienswijze juni 2016.

353. Greet Nigeria, Rb. Rotterdam 1 juli 2016, 16/12712, beroep ongegrond.

Lenie, Afrika
Nadat Lenie in de zienswijze klaagde dat het onzorgvuldig is, dat de door haar overgelegde foto's niet zijn meegenomen in de beoordeling, werd in de beschikking verwezen naar het voornemen, waar in dit verband alleen staat dat het aan betrokkene is om middels verklaringen haar seksuele geaardheid nader te onderbouwen.[354]

Ter zitting zei de staatssecretaris: 'Over documentair bewijs: in lijn met het arrest van het Hof van Justitie worden foto's en video's niet aangenomen, lidmaatschappen worden op individuele basis beoordeeld. Een lidmaatschapskaart van het COC moet worden ondersteund door verklaringen over het bewustwordingsproces.' [355]

Ten aanzien van de door Lenie overgelegde foto's, de lidmaatschapskaart van het COC en haar deelname aan het maatjesprogramma Cocktail oordeelt de rechtbank 'dat verweerder zich terecht en in overeenstemming met de Werkinstructie op het standpunt heeft gesteld dat deze stukken en omstandigheid weliswaar moeten worden betrokken bij de integrale geloofwaardigheidsbeoordeling, maar dat meer gewicht toekomt aan haar verklaringen. Weliswaar kan daaraan beperkte waarde worden gehecht, maar verweerder stelt zich terecht op het standpunt dat het in de eerste plaats aan eiseres is om door middel van haar verklaringen haar geaardheid aannemelijk te maken.' [356]

3.10.2 VERKLARINGEN VAN ANDEREN: GETUIGEN EN DESKUNDIGEN

'Bij de beoordeling hecht de staatssecretaris terecht veel waarde aan de verklaringen van een vreemdeling over zijn eigen ervaringen' aldus de Raad van State.[357] Toch zouden verklaringen van anderen die de seksuele gerichtheid kunnen helpen onderbouwen ook geaccepteerd moeten worden. Volgens WI 2014/10 gaat het bij verklaringen van derden om "externe geloofwaardigheidsindicatoren" waarbij onder meer gekeken wordt of de derde 'met enig gezag kan verklaren over relevante gebeurtenissen.' Het ligt voor de hand om hierbij op de eerste plaats te denken aan verklaringen van de partner. Maar ook verklaringen van getuigen, waaronder het COC en andere belangenbehartigers die stellen er getuige van geweest te zijn dat de betrokkene aan LHBTI-activiteiten heeft deelgenomen, zouden meegewogen kunnen worden. Het gaat hier uitdrukkelijk om getuigenverklaringen en niet om deskundigenverklaringen. De enige deskundige is immers de betrokkene zelf. Dat neemt overigens niet weg dat verklaringen van mensen die de asielzoeker behandelen vanwege een psychisch of fysiek trauma wel gebruikt kunnen worden als aanvullend bewijs.[358]

354. Lenie Afrika, voornemen april 2016.

355. Lenie Afrika, proces-verbaal van de zitting, april 2016.

356. Lenie Afrika, Rb. Den Haag, 11 april 2016, 16/5048, beroep ongegrond.

357. ABRvS 15 juni 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1630.

358. Zie voor deze uitzondering op het uitgangspunt 'geen bemoeienis van medici' het Fleeing Homophobia-rapport, p. 52. Zie ook ICJ 2016, p. 32-35.

Een man uit Afrika was uitgeprocedeerd en zat in de Bed-bad-brood-opvang. Na verloop van tijd nam hij de dominee van het Wereldhuis in vertrouwen, vertelde dat hij homo was en dat hij zich in Nederland niet veilig genoeg voelde om daarvoor uit te komen. De dominee schreef een brief ter ondersteuning van zijn zaak. Zijn seksuele gerichtheid werd geloofd. Het is niet bekend in hoeverre de brief van de dominee hieraan bijgedragen heeft.[359]

Een man bracht verklaringen in van twee medewerkers van het COC. De reactie van de staatssecretaris was: De brieven van het COC bieden geen inzicht in het bewustwordingsproces van eiser en zijn op verzoek opgesteld, ook daarom geen nova. Verklaringen COC kunnen weliswaar dienen als ondersteuning van de verklaringen van de vreemdeling, maar hij dient zelf zijn seksuele gerichtheid en het daarbij behorende bewustwordingsproces aannemelijk te maken.[360]

Een asielzoeker bracht een verklaring in van SHOUT Wageningen, een ander een brief van een bevriend homostel, weer een ander legde een verklaring van het Amsterdams Solidariteits Komitee Vluchtelingen (ASKV) over. Geen van deze getuigenverklaringen leidde echter tot het gewenste resultaat. De staatssecretaris werd niet overtuigd van de geloofwaardigheid van hun seksuele gerichtheid. Soms leggen LHBTI asielzoekers een steunbrief van een LHBTI-organisatie uit het land van herkomst over. Zo had een asielzoeker uit Jamaica een lange brief van J-Flag,[361] en een asielzoeker uit Iran bracht een brief van IRQO in.[362]

3.10.3 VERKLARINGEN VAN PARTNERS

De relatie tussen de geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid en de geloofwaardigheid van de ermee samenhangende problemen heeft soms – bijvoorbeeld waar het gaat om liefdesrelaties – trekken van een kip-en-ei-kwestie. Volgens WI 2015/9 versterkt de ongeloofwaardigheid van de gebeurtenissen in principe de ongeloofwaardigheid van de gerichtheid, maar de werkinstructie zegt niet wat er gebeurt, als andere delen van het relaas wél geloofwaardig zijn. Uit de bestudeerde dossiers blijkt dat ongeloofwaardigheid van de gerichtheid meestal ongeloofwaardigheid van alle ermee samenhangende verklaringen met zich meebrengt. Waarbij de vraag gesteld kan worden of dit altijd in overeenstemming is met een integrale beoordeling.

Soms heeft de asielzoeker van wie de seksuele gerichtheid niet geloofd wordt in een opvolgende aanvraag een partner, maar in de meeste gevallen wordt zo'n relatie niet geloofd, omdat 'in

359. Deze man kreeg in november 2015, kort na zijn opvolgend nader gehoor, een status. Vgl. Rb. Roermond Oeganda, 16 juni 2017, 17/76: de overgelegde brief van de dominee van de St. Pauls Voice Centre kan niet als bewijs dienen, maar gelet op de internationale organisatie en de dominee, niet zomaar terzijde geschoven worden.

360. Zie ook Rb. Zwolle 18 april 2017, 17/6288, beroep ongegrond (Afghanistan) De verklaring van de directeur van COC Friesland kan slechts dienen als ondersteuning van de verklaringen van de vreemdeling zelf.

361. J-Flag is een LGBTI NGO in Jamaica. Deze asielzoeker kreeg een status.

362. De Iranian Queer Organisation (IRQO) is een in Canada gevestigde LGBTI NGO. De man kreeg een status.

rechte vaststaat dat de seksuele gerichtheid ongeloofwaardig is'. In het dossieronderzoek kwam het één keer voor dat een gestelde seksuele gerichtheid als gevolg van een lesbische relatie in tweede instantie toch geloofwaardig werd geacht. De ongeloofwaardigheid werd in dit geval in feite gerepareerd door de relatie.[363] Hier speelde ook mee dat het COA en DT&V al een hele tijd op de hoogte waren van deze relatie, zoals blijkt uit het dossier. Kennelijk hadden de diensten het niet nodig gevonden om deze kennis met de IND te delen.

Alex, Azië

Alex overlegde een brief van zijn oudere partner uit [land X], waarin deze verklaart dat zij een relatie met elkaar hebben en dat hij hem heel erg mist. De beschikking stelt: 'Ten eerste kan in een vreemdelingrechtelijke beoordeling geen waarde toekomen aan een enkele subjectieve verklaring zonder enig objectief verifieerbare onderbouwing. (...). Tot slot kunnen ook de opvallende verschillen tussen de culturele achtergrond van het land van herkomst van zijn partner en die van zijn land van herkomst en de leeftijd van betrokkenen niet onvermeld blijven. Dergelijke argumenten kunnen op zichzelf niet leiden tot een gerede twijfel aan een gestelde liefdesrelatie, nu in principe in de liefde alles mogelijk is, maar kunnen wel worden meegewogen.' [364]

Petra

Een advocaat zegt over de liefdesbrief die X aan Petra schreef: 'De brief van X is uiteraard niet uit objectieve bron, maar hoe zou zij beter kunnen overtuigen lesbisch te zijn dan door middel van een getuigenis van de liefdespartner? Als je ze samen ziet, is het duidelijk dat ze een verliefd stel zijn, De brief is het beste bewijs.'

De reactie van de staatssecretaris was: 'Nee, de brief is niet het beste bewijs, want de brief is geen objectieve bron. Het beste bewijs is als zij zelf overtuigend verklaart en dat is haar nog niet gelukt.' [365]

Willem, Afrika

Willem bracht een verklaring in van zijn partner. In de beschikking wordt hierover gezegd: Door de gemachtigde is een verklaring van een van de seksuele partners van Willem overgelegd. De gemachtigde heeft met deze persoon gesproken en hij maakte een oprechte indruk op de gemachtigde. De opsteller van de verklaring heeft verteld dat Willem erg aangeslagen was dat zijn homoseksuele geaardheid niet geloofwaardig is geacht. (...) Overwogen wordt dat de verklaring enkel de handgeschreven tekst 'Hierbij verklaar ik dat wij, Willem en X, plusminus 1.5 jaar vrienden van elkaar zijn en wij seksuele contacten met elkaar hebben' bevat. Met deze verklaring heeft Willem echter zijn seksuele geaardheid en bekering niet aannemelijk gemaakt. Nog afgezien

363. In de jurisprudentie kwam het tegenovergestelde voor: de verblijfsvergunning van een vrouw uit Oeganda werd ingetrokken, omdat zij en haar vrouwelijke ex-partner in het gehoor MVV-nareis tegenstrijdige verklaringen zouden hebben afgelegd. Haar beroep was echter gegrond. Rb. Den Bosch 11 mei 2017, NL17.868 (Oeganda).

364. Alex Azië, beschikking januari 2016.

365. Petra, verslag/aantekeningen zitting rechtbank, acht maanden na het opvolgende nader gehoor.

366. Willem Afrika, beschikking november 2015. Willem is inmiddels uitgeprocedeerd. Zijn homoseksuele gerichtheid werd niet geloofd.

van de omstandigheid dat deze verklaring door iedereen opgesteld kan zijn, wordt een seksuele partner niet als een objectieve en verifieerbare bron aangemerkt.[366]

3.10.4 COC-LIDMAATSCHAP

Ten slotte komt het regelmatig voor dat LHBTI asielzoekers lid worden van het COC.

Eén voorbeeld: Voorts wordt overwogen dat blijkens de website van COC Nederland (http://www.coc.nl/steun-ons) aan het lidmaatschap van het COC geen specifieke voorwaarden verbonden zijn en dat het enkele lidmaatschap van het COC de gestelde seksuele gerichtheid van betrokkene niet aannemelijk maakt.[367]

3.10.5 RECHTSPRAAK

Raad van State, Togo

Een vrouw uit Togo legde in een opvolgende aanvraag verklaringen over van twee medewerkers van het COC in Leiden. Haar beroep was gegrond, onder meer omdat de staatssecretaris had nagelaten deze verklaringen op kenbare wijze te beoordelen. De staatssecretaris ging in hoger beroep en de Raad van State oordeelde 'dat deze verklaringen weliswaar kunnen dienen als ondersteuning van de verklaringen van de vreemdeling, maar dat zij zelf haar seksuele gerichtheid en het daarbij behorende bewustwordingsproces aannemelijk moet maken.' [368]

Raad van State, Tunesië

In een latere uitspraak oordeelt de Raad van State dat de staatssecretaris in beginsel doorslaggevende waarde kan toekennen aan ontoereikende verklaringen van een vreemdeling over zijn eigen ervaringen. Het is daarbij niet nodig dat de staatssecretaris ook nog aangeeft hoe hij de overige tegenwerpingen en de overige verklaringen van de vreemdeling over de andere aspecten uit de werkinstructie concreet meeweegt in zijn beoordeling van de seksuele gerichtheid.[369]

Commentaar

Hier is opnieuw sprake van een analogie met de beoordeling van de geloofwaardigheid van bekeerlingen. De Raad van State oordeelde eerder in de zaak van een Afghaanse bekeerling: 'Het staat de staatssecretaris namelijk vrij aan de motieven voor en het proces van bekering een doorslaggevend gewicht toe te kennen.' [370] Rafi merkt op dat de integrale geloofwaardigheidsbeoordeling op deze manier een wassen neus wordt.[371] Uit deze uitspraken blijkt dat de Raad van State weinig ruimte biedt voor andere bewijsmiddelen dan verklaringen van de asielzoeker over bewustwordingsprocessen. Daardoor gaat ook

367. Jan Afrika, voornemen november 2014. Hij kreeg een maand na zijn aanvullend nader gehoor een status.

368. ABRvS 27 oktober 2016, ECLI:NL:RVS:2016:2940, hoger beroep van de staatssecretaris na Rb. Middelburg, 21 juli 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:8438 (Togo), hoger beroep gegrond.

369. ABRvS 10 mei 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1256, JV 2017/149, hoger beroep staatssecretaris na Rb. Haarlem 22 december 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:16792 (Tunesië), hoger beroep gegrond. Zie ook ABRvS 6 oktober 2017, ECLI:NL:RVS:2017:2715.

370. ABRvS 15 juli 2014, ECLI:NL:RVS:2014:2801.

371. Rafi 2017.

in de meeste uitspraken van rechtbanken het overgrote deel van de aandacht uit naar de eigen verklaringen over bewustwording en zelfacceptatie en leggen verklaringen van partners of anderen weinig gewicht in de schaal:

Rb. Zwolle, Liberia
Zo bracht een Liberiaanse man verklaringen in van een medewerker van Vluchtelingenwerk en van een woonbegeleider en LHBTI-functionaris van het COA. De rechtbank oordeelt: 'Uit deze verklaringen volgt vooral hoe eiser thans uiting geeft aan zijn gestelde geaardheid en waarom de woonbegeleider/LHBTI-functionaris eisers gestelde geaardheid uit eigen waarneming wel geloofwaardig vindt. Er is echter niet alsnog inzicht gegeven in eisers bewustwordings- en acceptatieproces.' [372]

Rb. Amsterdam, Sierra Leone
In de zaak van een man uit Sierra Leone stelde de staatssecretaris: 'Dat eiser verklaringen heeft overgelegd van de heer X en pastor Y, heeft verklaard veelvuldig contacten te hebben gehad met Secret Garden, een beschrijving heeft gegeven van hun lidmaatschapskaart, zijn favoriete homo uitgaansgelegenheden heeft genoemd en foto's heeft overlegd van zijn aanwezigheid bij de Gay Pride, kan er – ook in samenhang bezien – niet toe leiden dat op grond hiervan wel van de gestelde geaardheid dient te worden uitgegaan. Aan verklaringen van derden, al dan niet op verzoek opgesteld, en aan foto's, komen een minder zwaar gewicht toe dan aan eisers eigen, in dit geval ongeloofwaardig geachte, verklaringen.'

De rechtbank oordeelde: 'Deze elementen zijn blijkens het bestreden besluit bij de beoordeling van de geloofwaardigheid betrokken, maar verweerder heeft hieraan in dit geval niet ten onrechte minder gewicht toegekend dan aan de overige elementen, zoals het bewustwordings- en acceptatieproces.' [373]

Rb. Groningen, Oeganda
Ten aanzien van het COC en Rainbow Nijmegen zijn stukken overgelegd waaruit blijkt dat eiseres de bijeenkomsten bezoekt. De rechtbank merkt ten aanzien hiervan op dat met het bijwonen van dergelijke bijeenkomsten en het onderhouden van contacten met homoseksuelen de seksuele gerichtheid nog niet aannemelijk is gemaakt.[374]

Rb. Middelburg, Jamaica
Verweerder heeft terecht overwogen dat de brief van J-Flag geen novum is omdat de inhoud van de brief van eiseres zelf afkomstig is en derhalve niet afkomstig van een objectieve bron. De verklaringen van haar gestelde partner en een vriend kunnen evenmin als nieuwe

372. Rb. Zwolle 19 juli 2017, 17/12422, beroep ongegrond (Liberia).

373. Rb. Amsterdam 21 november 2016, 16/16710, beroep ongegrond (Sierra Leone).

374. Rb. Groningen 17 juli 2017, 17/4678, beroep ongegrond (Oeganda).

elementen of bevindingen worden aangemerkt. Zoals verweerder terecht heeft overwogen, gaat het er immers om of eiseres met haar eigen verklaringen haar gestelde geaardheid aannemelijk heeft weten te maken, hetgeen niet het geval is. Dat zij in Nederland lesbische contacten zou onderhouden leidt niet tot een ander oordeel nu zij hiermee niet haar bewustwordingsproces en proces van zelfacceptatie aannemelijk heeft gemaakt.[375]

Rb. Rotterdam, Irak
Ten aanzien van de overgelegde foto's en filmpjes, stelt verweerder zich voorts terecht op het standpunt dat het hebben van seks met mannen nog niet betekent dat eiser homoseksueel is en dat het in beginsel aan eiser zelf is om door middel van het afleggen van verklaringen te overtuigen dat er sprake is van een bepaalde seksuele gerichtheid.[376]

Rb. Arnhem, Sierra Leone
Verweerder heeft zich op goede gronden op het standpunt gesteld dat eisers contacten met het COC en andere organisaties, en zijn kennis over de rechten van LHBT'ers in Nederland, niet wegnemen dat eiser zelf overtuigend moet verklaren over zijn geaardheid. De verklaringen van medewerkers van het COC en LGBT Asylum Support die eiser heeft overgelegd maken dit niet anders.[377]

Toch zijn er ook rechtbanken die vinden dat een homoseksuele gerichtheid wel door middel van een homoseksuele relatie onderbouwd kan worden.

Rb. Amsterdam, Sierra Leone
Een man uit Sierra Leone had een relatie met een andere man die op grond van zijn homoseksuele gerichtheid asiel had gekregen. Rechtbank Amsterdam was van oordeel 'dat een relatieverklaring en foto's als ondersteunend bewijs kunnen dienen om aannemelijk te maken dat eiser een homoseksuele gerichtheid heeft.' De verklaringen van de beide mannen en de foto's komen overeen. Als de staatssecretaris 'desondanks twijfelt of daadwerkelijk sprake is van een affectieve relatie dan beschikt hij over de middelen om dat te onderzoeken, bijvoorbeeld door de betrokkenen te horen. (...) Juist omdat een relatie of het hebben van contacten een objectieve manier is om de geaardheid te onderbouwen, had het op de weg van verweerder gelegen om daarnaar voor het nemen van het besluit onderzoek te doen.' [378]

In hoger beroep oordeelt de Raad van State echter:
dat de rechtbank door doorslaggevende waarde te hechten aan de verklaringen van de gestelde partner van de vreemdeling en de in dat verband overgelegde stukken, niet heeft onderkend dat deze

375. Rb. Middelburg 13 juli 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:8102, beroep ongegrond (Jamaica).

376. Rb. Rotterdam 25 juli 2017, NL17.2020, beroep ongegrond (Irak).

377. Rb. Arnhem 20 december 2017, NL17.12792, beroep ongegrond (Sierra Leone).

378. Rb. Amsterdam 20 januari 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:2672, beroep gegrond (Sierra Leone); Zie ook Rb. Haarlem, 8 juni 2017, NL17.2344, beroep gegrond (Iran) en Rb. Amsterdam 13 december 2017, NL17.5465, beroep gegrond (Nigeria).

informatie weliswaar kan dienen als ondersteuning van een gestelde seksuele gerichtheid, maar dat dit onverlet laat dat de vreemdeling (ook) zelf tegenover de staatssecretaris aan de hand van zijn verklaringen zijn seksuele gerichtheid aannemelijk moet maken. Daarom is er geen grond voor het oordeel dat de staatssecretaris nader onderzoek had moeten doen naar de gestelde huidige relatie van de vreemdeling. De uitspraak van rechtbank Amsterdam wordt vernietigd.[379]

Rb. Amsterdam, Pakistan

Een Pakistaanse man legde bij zijn opvolgende aanvraag verschillende verklaringen over, onder meer van het COC en Secret Garden. De staatssecretaris stelde zich op het standpunt dat het niet ging om nieuwe elementen omdat 'de rechtbank al heeft geoordeeld over de geloofwaardigheid van de gestelde seksuele gerichtheid van eiser en dat daarmee in rechte vaststaat dat eiser niet aannemelijk heeft gemaakt homoseksueel te zijn.' Rechtbank Amsterdam oordeelde: 'Deze stukken zijn weliswaar niet zonder meer doorslaggevend, maar zeggen wel iets over de mate waarin eiser is ingebed in de LHBT gemeenschap in Nederland, zijn relaties met andere mannen en zijn bewustwording en zelfacceptatie.' [380]

Rb. Rotterdam, Ghana

Naar het oordeel van de rechtbank heeft de asielzoeker met zijn verklaringen over zijn relatie en de overgelegde stukken, waaronder een brief van zijn partner met daarin uitgelegd hoe zij elkaar hebben ontmoet en dat zij van plan zijn te gaan trouwen, (...) ten minste een begin van bewijs geleverd dat hij een langdurige relatie heeft gehad met een man en dat zij voornemens waren met elkaar in het huwelijk te treden. De stelling van de staatssecretaris ter zitting dat de brief en intentieverklaring niet kunnen leiden tot een andere beoordeling van de geloofwaardigheid, omdat de staatssecretaris volgens vaste rechtspraak van de Afdeling alleen hoeft uit te gaan van de verklaringen van de asielzoeker zelf, kan de rechtbank niet volgen. Dit standpunt doet onvoldoende recht aan de door de vreemdeling ter staving van zijn relatie overgelegde documenten.[381]

Rb. Haarlem, Gambia

Gelet op de overige verklaringen van de vreemdeling over de relatie, de eerder doorlopen visumprocedure en hun ontmoetingen in Gambia en Nederland die niet worden betwist door de staatssecretaris, heeft de staatssecretaris zonder nadere onderbouwing niet kunnen stellen dat de relatie ongeloofwaardig is. Daarbij komt dat de getuige ter zitting de relatie heeft bevestigd. Ondanks de tegenstrijdigheden met betrekking tot het aantal bezoeken van de getuige in Gambia, kan de staatssecretaris zonder nadere onderbouwing niet tot de conclusie komen dat de liefdesrelatie ongeloofwaardig is.[382]

379. ABRvS 1 september 2017, ECLI:NL:RVS:2017:2376 (Sierra Leone).

380. Rb. Amsterdam 27 juni 2017, beroep gegrond, NL17.2598 (Pakistan); daarna kreeg de man weer een afwijzende beschikking en die werd gevolgd door Rb. Amsterdam 12 oktober 2017, NL17.7732, beroep ongegrond.

381. Rb. Rotterdam 10 april 2017, 17/5132, beroep gegrond (Ghana).

382. Rb. Haarlem 29 november 2017, NL17.739, beroep gegrond (Gambia).

Rb. Rotterdam, Irak
Bij het nieuw te nemen besluit dient verweerder te betrekken dat eiser schriftelijke verklaringen en foto's heeft overgelegd om te onderbouwen dat hij homoseksueel is en zo ook wordt gezien door mensen uit zijn omgeving. Ook zal verweerder rekening moeten houden met de strekking van de verklaring die zijn Nederlandse partner X ter zitting heeft afgelegd.[383]

Rb. Middelburg, Zambia
Een Zambiaanse legde aan haar opvolgende aanvraag ten grondslag dat zij lesbisch is. Zij kwam er pas onlangs achter dat dit in Nederland geen taboe is en daarom durfde ze het aan haar advocaat te vertellen. In beroep heeft zij een beëdigde verklaring van haar Nederlandse partner overgelegd, waarin deze verklaart haar levenspartner te zijn en een liefdesrelatie met haar te hebben. Haar partner is al geruime tijd bekend bij de staatssecretaris.

De staatssecretaris stelt zich op het standpunt dat aan een beëdigde verklaring wellicht juridisch gezien meer waarde gehecht kan worden, maar dat deze verklaring nog steeds niet van doorslaggevend belang kan zijn. De rechtbank oordeelt: 'Hoewel het aan eiseres is om middels haar verklaringen aannemelijk te maken dat zij lesbisch is, verweerder er niet zonder meer van uit heeft mogen gaan, dat al hetgeen eiseres heeft aangevoerd over haar geaardheid, dus ook de in Nederland ontstane liefdesrelatie met een vrouw, ongeloofwaardig is.' [384]

Rb. Haarlem, Gambia
Nadat in zijn eerste procedure de seksuele gerichtheid van een man uit Gambia niet geloofd werd, bracht hij in een opvolgende procedure een brief in van de asielzoeker met wie hij een homoseksuele relatie had. De staatssecretaris vond de relatie echter geen novum. De brief is niet afkomstig van een objectief verifieerbare bron en in de brief staat niets over de homoseksualiteit van eiser: 'De enkele optekening van een gestelde homoseksuele relatie met eiser kan immers de gestelde homoseksualiteit van eiser niet bevestigen. De brief verschaft geen diepgaand inzicht in de gestelde relatie en onderbouwt niet dat er daadwerkelijk een wederzijdse diep emotionele band tussen de partners bestaat welke ook door beide partners zo gevoeld wordt.'
De rechtbank oordeelt dat op basis van de vorige procedure in rechte vaststaat dat eisers homoseksuele geaardheid niet geloofwaardig is. 'Dit sluit echter niet uit dat eiser alsnog zijn gestelde homoseksuele geaardheid aannemelijk kan maken. Volgens vaste jurisprudentie hecht verweerder bij de beoordeling terecht veel waarde aan de verklaringen van een vreemdeling over zijn eigen ervaringen. Het hebben van een homoseksuele relatie kan echter eveneens een manier zijn om de gestelde homoseksuele geaardheid te onderbouwen. Het is dus niet

383. Rb. Rotterdam 14 juni 2017, 16/29954, beroep gegrond (Irak).

384. Rb. Middelburg, 21 september 2017, NL17.3861, beroep gegrond, ongepubliceerd (Zambia).

385. Rb. Haarlem 3 oktober 2017, NL17.8170, beroep gegrond (Gambia)
Ook merkt de rechtbank op dat het bij de toetsing van de aannemelijkheid niet gaat om de toetsing van de diepgang van de relatie maar om de echtheid ervan. Verweerder heeft niet tegengeworpen dat de partners tegenstrijdig hebben verklaard of te weinig weten over elkaar, criteria die gehanteerd worden bij de beoordeling van schijnrelaties. Nu de partner X ook een asielprocedure doorloopt, had verweerder dit in zijn gehoor aan de orde kunnen stellen.

op voorhand uitgesloten dat de gestelde relatie met X afdoet aan het eerdere besluit en de overwegingen waarop dit is gebaseerd.' [385]

Rb. Arnhem, Sierra Leone

De rechtbank is van oordeel dat de wijze waarop verweerder de lesbische gerichtheid van eiseres op geloofwaardigheid heeft beoordeeld niet strookt met het beleid dat is neergelegd in Werkinstructie 2015/9. Uit dit beleid volgt immers dat het hebben van een lesbische relatie een (zelfstandig) onderdeel is van de beoordeling van de lesbische gerichtheid. Ook uit voornoemde uitspraak van de Afdeling van 10 mei 2017 (ECLI:NL:RVS:2017:1256) volgt dat overtuigende verklaringen van een vreemdeling over andere aspecten dan het bewustwordings- en acceptatieproces, zoals het hebben van een lesbische relatie, ertoe kunnen leiden dat de gestelde lesbische gerichtheid wel geloofwaardig wordt geacht, ondanks dat de vreemdeling ontoereikend heeft verklaard over zijn eigen ervaringen zonder dat hiervoor een rechtvaardiging bestaat. Verweerder heeft ter zitting bevestigd dat het mogelijk is dat het bewustwordings- en acceptatieproces in een eerdere procedure niet geloofwaardig is geacht, maar dat de lesbische gerichtheid in een latere procedure vanwege nieuwe ontwikkelingen wel geloofwaardig wordt bevonden. Door zich op het standpunt te stellen dat de relatie ongeloofwaardig is, omdat de lesbische gerichtheid ongeloofwaardig is vanwege de ontoereikende verklaringen van eiseres over haar bewustwordings- en acceptatieproces, heeft verweerder dit miskend. Verweerder heeft ten onrechte de geloofwaardigheid van de relatie niet op zichzelf beoordeeld en daarbij alle door eiseres aangevoerde elementen betrokken.[386]

Rb. Middelburg, Pakistan

Uit de schriftelijke verklaringen en de verklaringen van de getuigen ter zitting leidt de rechtbank af dat eiser al geruime tijd actief betrokken is bij de LHBT-gemeenschap in Nederland. Dit is – mede gelet op de W1 2019/5 – van betekenis bij de beoordeling van de geloofwaardigheid van eisers seksuele gerichtheid. (...) Verweerder zal opnieuw moeten beoordelen, met inachtneming van deze uitspraak, of de gestelde homoseksuele gerichtheid van eiser geloofwaardig is te achten. Verweerder dient bij deze beoordeling mede te betrekken de door de getuigen afgelegde verklaringen. Ook dient te worden beoordeeld welke betekenis toekomt aan de verleende asielvergunning aan de ex-partner van eiser.[387]

Rb. Den Bosch, Gambia

Rechtbank Den Bosch oordeelde dat zonder nadere motivering de verklaring van de behandelend psycholoog en psychiater van een vrouw uit Gambia niet terzijde kon worden geschoven: 'Uiteindelijk kwam haar seksuele geaardheid naar boven na veel doorvragen door

386. Rb. Arnhem 7 december 2017, NL17.12524, beroep gegrond (Sierra Leone).

387. Rb. Middelburg 26 oktober 2016, 15/10869, beroep gegrond (Pakistan). Secret Garden, COC Amsterdam en COC Eindhoven woonden de zitting bij.

ondergetekende. De schaamte en angst was groot. Zij wilde in eerste instantie niet dat er iets over vermeld werd in haar dossier of dat erover gesproken werd met derden.' De reactie van rechtbank Den Bosch op deze verklaring was: 'Dat wil niet zeggen dat daarmee de gestelde lesbische geaardheid van eiseres alsnog geloofwaardig moet worden geacht, maar wel dat de brief van de behandelaars behoort te worden betrokken in de integrale geloofwaardigheidsbeoordeling.' [388]

3.10.6 CONCLUSIE

Over het algemeen wordt in de bestudeerde dossiers over dit type documentair bewijs slechts opgemerkt dat het niet objectief is en dat de seksuele gerichtheid door middel van verklaringen van de betrokkene moet worden onderbouwd.

Het is goed dat het Hof van Justitie er met de uitspraak ABC voor gezorgd heeft dat er niet langer pornografisch materiaal wordt geaccepteerd als bewijs voor een gestelde seksuele gerichtheid, omdat het toelaten of aanvaarden van dergelijk bewijs een inbreuk vormt op de menselijke waardigheid gewaarborgd in artikel 1 van het Handvest. Bovendien zou het een stimulans voor andere asielzoekers kunnen vormen en het zou er feitelijk op neerkomen dat dergelijke bewijzen van hen worden verlangd.[389] Toch moet er misschien een uitzondering gemaakt worden voor pornografisch materiaal dat al bestond, voordat er sprake was van een asielverzoek, en dat door de asielzoeker vrijwillig en uit eigen beweging wordt overgelegd.[390] Het verbod op pornografisch beeldmateriaal moet in ieder geval niet zo strikt worden uitgelegd dat het ook niet-pornografisch beeldmateriaal omvat. Foto's van feestjes, uitstapjes enzovoort zouden wel meegewogen moeten worden. In dit verband kan erop gewezen worden dat de ACVZ van mening is dat de IND zoveel mogelijk gebruik dient te maken van externe geloofwaardigheidsindicatoren om het oordeel te objectiveren.[391]

Daarnaast zou het meer in lijn zijn met een integrale geloofwaardigheidsbeoordeling om meer gewicht toe te kennen aan getuigenverklaringen, waarin verklaard wordt over eigen waarnemingen, bijvoorbeeld dat de betrokkene actief is in een LHBTI-organisatie of dat de getuige gemerkt heeft dat de asielzoekster en haar vriendin onafscheidelijk zijn.

Bij verklaringen van anderen dan de partner gaat het uitdrukkelijk niet om deskundigenverklaringen, ook wel 'homoverklaringen' genoemd, van belangenbehartigers of hulpverleners, die op grond van hun ervaring zouden kunnen bepalen wat

388. Rb. Den Bosch 29 januari 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:1761, beroep gegrond. Daarna volgde opnieuw een negatieve beschikking, waarin haar lesbische gerichtheid niet geloofd werd. Zie ook ABRvS 5 oktober 2017, ECLI:NL:RVS:2017:2710 (Nigeria). Anders dan de rechtbank oordeelde de Raad van State in deze zaak dat de staatssecretaris de door de asielzoekster tegenover de GGZ afgelegde verklaringen over de zoektocht die zij ondernam in verband met haar lesbische gerichtheid niet aannemelijk hoefde te achten.

389. Hof van Justitie EU 2 december 2014, *A, B en C* tegen Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, C-148/13, C-149/13 en C-150/13, ECLI:EU:C:2014:2406, par. 66, JV 2015/3, noot Middelkoop.

390. Zie ICJ 2016, p. 41- 42. Hier wordt als voorbeeld genoemd de situatie waarin publicatie van het beeldmateriaal de reden van de vlucht vormde.

391. ACVZ 2016, p. 52.

iemands seksuele gerichtheid is. Dit onderwerp leent zich niet voor vaststelling door een deskundige, nu seksuele gerichtheid of genderidentiteit eigenlijk alleen door de persoon zelf bepaald kan worden. In WI 2015/9 staat dan ook terecht, onder verwijzing naar de Yogyakarta Principles, dat medische of psychologische tests niet gebruikt worden.

Het ligt daarentegen voor de hand om te veronderstellen dat degene die een seksuele of liefdesrelatie heeft met de asielzoeker toch bij uitstek met enig gezag kan verklaren over de seksuele gerichtheid van de betrokkene. Tanja Ineke, de voorzitter van COC Nederland, zei hierover in een interview: 'Dat lijkt logisch, maar dat was het tot nu toe voor de IND niet.' [392]

De laatste tijd is er een aantal uitspraken verschenen waarin rechtbanken meer waarde hechten aan verklaringen van getuigen en van partners, onder wie partners van wie de seksuele gerichtheid eerder in een asielprocedure geloofwaardig werd geacht. Ook is er meer oog voor (getuige)verklaringen van derden. Tot nu toe stelt de Raad van State zich op dit punt helaas vrij rigide op.

3.11 Late coming-out en geloofwaardigheid

Het komt regelmatig voor dat LHBTI asielzoekers niet direct na aankomst in het land van toevlucht vertellen dat hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit de reden voor hun vlucht vormt. Zij kunnen daar goede redenen voor hebben, voortkomend uit angst, schaamte of onwetendheid.[393] In deze paragraaf wordt aan de hand van de bestudeerde dossiers en jurisprudentie een antwoord gezocht op de vraag in hoeverre een *coming-out* in een latere procedure van invloed is op de beoordeling van de geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid of genderidentiteit.

Bij 20 van de 40 bestudeerde dossiers werd de seksuele gerichtheid of genderidentiteit voor het eerst gemeld bij een opvolgende aanvraag. In 12 van deze 20 zaken werd de opvolgende aanvraag afgewezen, in 8 gevallen was de reden ongeloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid. De overige 4 asielzoekers werden wel geloofd, maar hun relaas werd niet zwaarwegend genoeg geacht. In de 8 overige dossiers werd de opvolgende aanvraag ingewilligd. Onder hen waren 3 mensen die bij aankomst in Nederland minderjarig waren en die pas jaren later in een opvolgende procedure asiel verzochten op grond van hun seksuele gerichtheid. Er waren 2 transvrouwen

392. RTL Nieuws, 26 juni 2017, naar aanleiding van Rb. Rotterdam 14 juni 2017, 16/29954, beroep gegrond (Irak)

393. Jansen & Spijkerboer, 2012b.

die een opvolgende aanvraag deden. De geloofwaardigheid van hun genderidentiteit stond niet ter discussie.

Hierna volgen enige voorbeelden uit dossiers waarin een late *coming-out* speelde en de redenen die mensen hiervoor noemden. Om te beginnen een aantal asielzoekers van wie de seksuele gerichtheid (uiteindelijk) geloofd werd.

Jan, Afrika
Jan vertelde 13 jaar na aankomst in Nederland in zijn derde procedure dat hij homoseksueel is. In april 2015 werd hem nog artikel 4:6 Awb tegengeworpen, omdat hij zelf had verklaard dat hij al van jongs af aan homoseksuele gevoelens zou hebben. Zijn homoseksualiteit werd niet als nieuw feit beschouwd en daarom niet geloofd. De beschikking werd echter onder invloed van de uitspraak van de Raad van State van 8 juli 2015 ingetrokken. Hij werd aanvullend gehoord over de bewustwording van zijn seksuele gerichtheid en de relatie met religie, waarna hij toch geloofd werd en een status kreeg.[394]

De zaak van Petra verliep op vergelijkbare wijze. Ook zij vertelde in haar derde procedure voor het eerst dat zij lesbisch is.

Petra
Nieuwe feiten: U bent homoseksueel, klopt dat? – Ja. Het heeft te maken met dat ik lesbisch ben. Ik wil alleen nog even vragen of er echt niemand achter komt. Heel mijn leven heb ik het verborgen gehouden en nu moet ik erover vertellen. (...)

Waarom heeft u hier nooit eerder over verklaard? – Ik wilde er ook deze keer niet over vertellen. Ik wilde een nieuwe procedure starten en ik ben naar een andere advocaat gegaan. Hij zag geen redenen voor een aanvraag. Ik heb hier lang over nagedacht. Ik heb deze gevoelens al sinds mijn kinderjaren, het heeft altijd in me gezeten. Maar in [land van herkomst] wordt dat niet geaccepteerd, als ze erachter komen word je vermoord. Dit bestaat niet openlijk in onze maatschappij. Na lang nadenken heb ik het aan de advocaat laten doorschemeren. Hij zei dat Nederland mensen zoals ik in bescherming neemt. Daarna heb ik verteld wat ik heb meegemaakt. De advocaat heeft een afspraak gemaakt met een speciale organisatie voor mensen zoals ik.[395]

Hebt u er niet eerder over verklaard omdat u bang was? – Dat klopt. Ik ben nu ook bang, maar ik vertel het toch. Maar nu heb ik geen andere keuze, vandaag is een belangrijke dag voor mij en ik moet alles vertellen wat ik kan vertellen.[396]

In het voornemen dat een week na dit gehoor verscheen wordt Petra

394. Jan Afrika, aanvullend gehoor, november 2015. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit strafbaar.

395. Bedoeld wordt het COC.

396. Petra, gehoor opvolgende aanvraag, vóór WI 2015/9.

tegengeworpen dat zij tijdens haar twee eerdere procedures niets gezegd heeft over lesbische gevoelens, ook niet op summiere wijze. Anderhalf jaar en nog een gehoor later krijgt ze alsnog een status, waarschijnlijk vooral vanwege de relatie met haar vriendin.

Soms wordt een opvolgende aanvraag vrij gemakkelijk ingewilligd, zoals bij Robbie en Karel:

Robbie, Nigeria
Uit het dossier van Robbie blijkt dat, hoewel hij zich al jaren geleden bewust was van zijn homoseksualiteit, en volgens zijn eigen zeggen dit een van de redenen was waarom hij Nigeria heeft verlaten, de IND hem niet tegenwerpt dat hij eerder over zijn homoseksuele gerichtheid had moeten vertellen op grond van Werkinstructie 2015/9.[397]

Karel, Afrika
Aan Karel wordt in zijn derde procedure gevraagd: Waarom hebt u uw seksuele geaardheid niet in de eerste procedure aangevoerd? – Het is een onderwerp waarover je moeilijk kunt praten. Toen ik hier kwam, wist ik niet of het geaccepteerd was. In mijn land is het een taboe, dus ik durfde het niet.[398]

Eelco vertelde in een opvolgende asielprocedure, meer dan tien jaar na de eerste procedure, voor het eerst over zijn seksuele gerichtheid.

Eelco, Afrika
U was al sinds uw 12e overtuigd van uw geaardheid. Waarom is het dan –tig jaar later in een land als Nederland waar homoseksualiteit zo geaccepteerd is, een probleem om te delen? – Wij hebben niet dezelfde cultuur als jullie. Wat bij mij voorop stond was contact met familie. Ik was al zo lang alleen. Hier zou het makkelijk moeten zijn, maar in onze cultuur, als de familie het weet, word je verstoten.[399]

Uit het dossier blijkt dat de IND het opvallend vindt dat Eelco ruim 15 jaar na zijn vorige asielaanvraag pas melding maakt van zijn gestelde seksualiteit. Deze lange periode doet enigszins afbreuk aan de geloofwaardigheid van zijn gestelde seksualiteit. Maar op basis van de Afdelingsuitspraak van 8 juli 2015, en met name r.o. 69 (‘Gelet op de gevoeligheid van vragen over iemands persoonlijke levenssfeer en met name zijn seksualiteit, kan uit het enkele feit dat deze persoon, wegens zijn terughoudendheid bij het onthullen van intieme aspecten van zijn leven, niet meteen heeft verklaard homoseksueel te zijn, niet de conclusie worden getrokken dat hij niet geloofwaardig is.’) wordt besloten hem dit niet tegen te werpen.[400]

397. Robbie Nigeria, november 2015.

398. Karel Afrika, opvolgend nader gehoor, november 2015. Twee dagen na dit gehoor krijgt hij een status. In zijn land is homoseksualiteit niet strafbaar.

399. Eelco Afrika, nader gehoor opvolgende asielaanvraag, mei 2015.

400. Eelco Afrika, november 2015. Eelco’s seksuele gerichtheid wordt geloofd. Zijn asielaanvraag wordt afgewezen wegens een gebrek aan zwaarwegendheid. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit strafbaar.

Hierna volgen enkele voorbeelden van opvolgende aanvragen die afgewezen werden omdat de seksuele gerichtheid niet geloofd werd.

Tomas, Azië

Zijn advocaat stelt in een inleidende brief dat Tomas een opvolgende aanvraag doet op grond van zijn seksuele geaardheid. Hij heeft hierover niet eerder verklaard omdat dit eerder geen asielmotief was. Tot zijn vertrek uit het land van herkomst wist hij zijn seksuele geaardheid, noodgedwongen, verborgen te houden. Hij kon niet openlijk voor zijn seksuele geaardheid uitkomen. Eenmaal in Nederland raakte hij langzaamaan gewend aan de openheid rondom homoseksualiteit en nu cliënt een relatie heeft met een man, begrijpt hij dat hij nu uit de kast is en in [land van herkomst]niet meer in de kast wil.[401]

Waarom heeft u uw homoseksualiteit niet gemeld in de eerste procedure? – Ik kom uit een heel andere cultuur. In de cultuur in [land van herkomst] praat je niet zo makkelijk over je gevoelens. Je schaamt je een beetje om iemand te vertellen dat je anders bent dan andere mannen. Dat heeft te maken met normen en waarden, waar ik eigenlijk vandaan kwam. Toen ik hier was merkte ik dat deze maatschappij open is wat betreft het uiten van je eigen gevoelens.

U heeft pas asiel aangevraagd toen u al een paar jaar in Nederland was. Waarom heeft u toen niets over uw seksuele geaardheid gezegd? – Tot dat moment had ik geen vriend of partner. Ik schaamde mij een beetje om hier openlijk over te vertellen. Ik was er toen niet klaar voor. Nu voel ik me op mijn gemak om hierover te praten.

Is het makkelijker sinds u een relatie hebt? – Ja, dat klopt.

Op welke manier maakte uw relatie het gemakkelijker om over te praten? – Bedoelt u, dat ik voorheen er niet over kon praten en nu daar wel over kan praten. Wat bedoelt u?

Na uitleg: Mijn vriend heeft me geholpen erover te praten. Hij staat naast mij en ondersteunt me. Dat is veranderd. Er is in Nederland ook een groep homo's uit [land van herkomst] die bij elkaar komt.[402]

In de beschikking die hierna volgt, staat: 'Om tot een goede beoordeling te kunnen komen, moeten zijn verklaringen in zijn geheel worden beschouwd. In dat kader is het wel degelijk van belang dat hij niet eerder over zijn seksuele geaardheid, toch een wezenlijk onderdeel van zijn identiteit, heeft verklaard. Overigens is dit feit (late coming-out) geen dragende overweging in de afwijzing.' [403]

401. Tomas Azië, brief advocaat, oktober 2015.

402. Tomas Azië, gehoor opvolgende aanvraag, december 2015.

403. Tomas Azië, beschikking, december 2015.

De rechtbank oordeelde: 'Verweerder heeft geconcludeerd dat de homoseksuele geaardheid van eiser niet geloofwaardig wordt geacht. Verweerder heeft hierbij betrokken dat het opmerkelijk is dat eiser niet over zijn homoseksuele geaardheid heeft gesproken tijdens zijn eerste asielprocedure, te meer omdat eiser al twee jaren in Nederland heeft verbleven voordat hij zijn eerste asielaanvraag heeft ingediend. Verder heeft verweerder zich op het standpunt gesteld dat eiser niet uitgebreid en overtuigend heeft verklaard over zijn bewustwordings- en zelfacceptatieproces, terwijl dit wel van hem verwacht mocht worden.' [404]

Lenie, Afrika

Nadat u uw hele leven uw seksuele geaardheid verborgen heeft moeten houden, bent u sinds 5 jaarin Nederland. Aan de ene kant heeft u aangegeven dat u na aankomst in Nederland vond dat iedereen hier moet kunnen doen wat hij of zij wil doen en dat je moet zijn wie je bent. Aan de andere kant heeft u zelf ook uw seksuele geaardheid nog een aantal jaren verborgen gehouden in Nederland. Kunt u dit toelichten?
– Ik merk dat je in Nederland inderdaad die vrijheid hebt, maar ik kom uit Afrika en ik ben niet gewend om openlijk met die vrijheid om te gaan. Ik had eerder die programma's niet die mij nu helpen om naar buiten te treden met mijn geaardheid. Pas bij Cocktail heb ik de moed gekregen om in Nederland met mijn eigen situatie om te gaan. Ik was eerst te bang en vertrouwde niemand.

U gaat sinds [maand, jaar] openlijk met uw seksuele geaardheid om en u heeft nadien in [maand, jaar] nog een zitting gehad bij de rechtbank in het kader van uw verblijf in Nederland. Wat is de reden dat u hier destijds op geen enkele wijze heeft aangegeven dat u lesbisch bent?
– Ik vond dat toen niet het juiste moment. Ik was toen van binnen hier wel mee bezig, maar ik kon het nog niet zeggen.[405]

In het voornemen staat: Alhoewel niet van doorslaggevende betekenis, wordt wel waarde toegekend aan de omstandigheid dat betrokkene pas bij haar derde aanvraag tot verblijf te kennen heeft gegeven homoseksueel te zijn. Betrokkene stelt tenslotte dat zij zich in haar land van herkomst reeds bewust was van haar homoseksualiteit. Zij is meerdere keren betrapt terwijl ze seks had met meisjes, en ze zou vanaf 2003 een relatie gehad hebben met X. In hetzelfde jaar dat zij in Nederland aankwam was ze weer in staat om relaties aan te gaan en haar seksuele geaardheid niet te onderdrukken vanwege angst. (...) Niet valt in te zien dat zij niet eerder verklaard heeft over of een beroep gedaan heeft op haar seksuele geaardheid als reden om in Nederland te kunnen verblijven. Desondanks wordt zij toch nog in staat gesteld om in persoonlijke bewoordingen inzicht te geven in haar eigen proces van bewustwording en zelfacceptatie om zo haar

404. Rb. Zwolle 14 januari 2016, NL15.271, beroep ongegrond, ongepubliceerd.

405. Lenie Afrika, opvolgend nader gehoor, maart 2016.

gestelde geaardheid te onderbouwen. Betrokkene is daarin evenwel niet geslaagd.[406]

Willem, Afrika

Willem vroeg begin 2000 al asiel aan in Nederland. Over zijn homoseksualiteit vertelt hij zeven jaar later voor het eerst in zijn tweede procedure. In zijn land van herkomst weet niemand dat hij homoseksueel is, ook zijn familie niet. Hij heeft zijn hele leven alles verborgen gehouden, maar hij vindt het moeilijk om zo verder te leven.

Waarom heeft u dit feit niet eerder ingebracht of kunnen inbrengen? – In eerste instantie schaamde ik me om dat te vertellen en ik was ook bang. Ik kon toen niet over mijn gevoelens praten en ik wist niet met wie ik daarover kon praten.

U heeft in [...] een asielaanvraag ingediend. We zijn inmiddels zeven jaar verder. U wist tijdens uw eerste aanvraag al dat u homoseksueel was en welke problemen dit bij terugkeer naar [land van herkomst] op zou kunnen leveren. Ook wist u dat het van belang was dat u al uw problemen ten tijde van uw asielaanvraag naar voren moest brengen. Waarom komt u er nu, zeven jaar verder, pas mee? – Hetzelfde antwoord als eerder. Ik was echt heel erg bang en ik durfde niet omdat ik me schaamde. Net als ik net zei, door uw aanwezigheid kon ik ook dingen niet zeggen. (...) Heel mijn leven was alles stiekem. Toen ik in Nederland kwam, kon ik er niet zomaar over praten.[407]

In het voornemen staat: Nu betrokkene zijn gestelde homoseksuele geaardheid reeds ten tijde van zijn eerste procedure had kunnen en moeten aanvoeren, wordt op basis daarvan al overwogen dat, nu niet gebleken is van enig argument waarom dit niet van hem verlangd mocht en kon worden, betrokkene zijn geaardheid niet geloofwaardig gemaakt heeft.[408]

Carla

Als u al sinds 2005 of 2006 weet dat u biseksueel bent, waarom heeft u dat dan begin 2015 niet verteld en ook niet tijdens de behandeling van uw beroep door de rechtbank en waarom nu pas één dag voor uw gedwongen uitzetting uit Nederland? – Mijn advocaat was er al van op de hoogte en mijn advocaat heeft ook de foto's van mijn huidige partner gehad. Waarom mijn advocaat die informatie niet met de IND heeft gedeeld, weet ik niet.[409]

Op de dag van het opvolgende nader gehoor stelt de staatssecretaris dat het feit dat Carla pas één dag voor haar uitzetting heeft aangevoerd dat ze biseksueel is, de geloofwaardigheid aantast:

406. Lenie Afrika, voornemen maart 2016.

407. Willem Afrika, opvolgend nader gehoor.

408. Willem Afrika, voornemen juli 2015. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit niet strafbaar.

409. Carla, opvolgend nader gehoor, juni 2015.

'Gelet op al het bovenstaande wordt geen geloof gehecht aan uw gestelde biseksualiteit en wordt hier evenmin een rechtens relevant novum gezien. U dient Nederland onmiddellijk te verlaten.' [410]

Gerda, Afrika

Hoewel betrokkene over het geheel genomen in onderhavige procedure consistent heeft verklaard, wordt tot slot nog opgemerkt dat het opvallend is dat zij eerst nadat het door haar ingestelde beroep ongegrond was verklaard, voor zichzelf geaccepteerd zou hebben dat zij lesbisch is. (...) De omstandigheid dat betrokkene pas na een verblijf van meer dan zeven jaar in Nederland een opvolgende asielaanvraag heeft ingediend vanwege haar gestelde seksuele gerichtheid, doet daarom verder afbreuk aan de geloofwaardigheid van haar verklaringen.[411]

Rechtspraak

Raad van State, Oeganda

Naar het oordeel van de Raad van State mag de staatssecretaris bij de beoordeling van de geloofwaardigheid van een gestelde seksuele gerichtheid gewicht toekennen aan het feit dat de asielzoeker zijn seksuele gerichtheid niet bij de eerste aanvraag gemeld heeft. Uit de uitspraak van de Raad van State van 8 juli 2015 blijkt dat de staatssecretaris een gestelde seksuele gerichtheid niet alleen om die reden ongeloofwaardig mag achten, en een op de persoon van de vreemdeling toegesneden beoordeling moet verrichten. WI 2015/9 strookt hiermee, nu daaruit kan worden afgeleid dat de staatssecretaris altijd een integrale geloofwaardigheidsbeoordeling verricht, waarbij hij onder andere kan betrekken dat een vreemdeling niet eerder melding heeft gemaakt van zijn seksuele gerichtheid.[412]

Raad van State, Togo

Een vrouw uit Togo verklaarde ruim acht jaar na aankomst in Nederland bij een opvolgende aanvraag dat zij lesbisch was. Na een langdurig proces en een worsteling en na contacten met het COC kan zij nu pas open zijn over haar seksuele gerichtheid. Rechtbank Middelburg oordeelde dat de staatssecretaris haar ten onrechte heeft tegengeworpen dat zij niet eerder melding heeft gemaakt van haar seksuele gerichtheid.[413] De staatssecretaris stelt echter in hoger beroep dat hij de vrouw dit niet heeft tegengeworpen,[414] maar hij meent wel dat haar verklaring dat zij pas in januari 2015, na enkele jaren in Nederland gewoond te hebben en relaties gehad te hebben, op de hoogte was dat homoseksualiteit in Nederland niet verboden is, afbreuk doet aan de geloofwaardigheid van haar seksuele gerichtheid. Bovendien heeft zij daarna nog bijna een jaar gewacht totdat zij een opvolgende aanvraag indiende en haar seksuele gerichtheid als asielmotief naar voren bracht. Naar het oordeel van de Raad van State is de rechtbank hier ten onrechte aan voorbijgegaan.[415]

410. Carla, besluit juni 2015.

411. Gerda Afrika, voornemen december 2016.

412. ABRvS 5 juli 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1995 (Oeganda) hoger beroep (gegrond) staatssecretaris tegen Rb. Haarlem 26 februari 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:3080, gevolgd door Rb. Haarlem 27 februari 2017, beroep ongegrond, JV 2016/224.

413. Rb. Middelburg, 21 juli 2016, NL16.1543, beroep gegrond.

414. Hoger beroepschrift staatssecretaris, 29 juli 2016 (Togo).

415. ABRvS 27 oktober 2016, 201605777/1/V2, hoger beroep van de staatssecretaris tegen Rb. Middelburg, 21 juli 2016, NL16.1543 (Togo), hoger beroep gegrond.

Rb. Haarlem, Afghanistan
In de zaak van een Afghaanse man die pas in zijn vierde procedure vertelde dat hij homoseksueel was, besprak Rechtbank Haarlem het beleid in Vc C1/4.6: 'Als een vreemdeling tijdens een tweede of opvolgende asielaanvraag aangeeft dat hij homoseksueel is, en de IND deze informatie geloofwaardig acht, werpt de IND de vreemdeling niet tegen dat hij niet tijdens een voorgaande procedure gewag heeft gemaakt van zijn homoseksuele geaardheid.'

De rechtbank begrijpt dit beleid aldus dat de staatssecretaris bij een opvolgende asielaanvraag, waarin de asielzoeker stelt homoseksueel te zijn, als eerste de geloofwaardigheid van die verklaringen beoordeelt. Als de verklaringen over de homoseksuele gerichtheid geloofwaardig worden geacht, werpt de staatssecretaris de asielzoeker niet tegen dat hij tijdens een eerdere procedure niet heeft verklaard homoseksueel te zijn. De staatssecretaris heeft in het voornemen vooropgesteld dat de asielzoeker al drie asielaanvragen heeft ingediend waarin hij niets gezegd heeft over zijn homoseksualiteit, voordat hij de geloofwaardigheid van de homoseksualiteit heeft beoordeeld. Volgens de staatssecretaris doet dit op voorhand afbreuk aan de geloofwaardigheid van het gestelde. Naar het oordeel van de rechtbank is deze wijze van beoordelen en motiveren in strijd met het beleid in paragraaf C1/4.6 Vc. Ook oordeelt de rechtbank dat het standpunt van de staatssecretaris dat het verschil maakt of een vreemdeling bij de tweede asielaanvraag aanvoert dat hij homoseksueel is, of dat hij dit pas bij de vierde asielaanvraag doet, en dat de laatstgenoemde situatie verder afbreuk doet aan de geloofwaardigheid, op geen enkele wijze steun vindt in het beleid.[416]

Conclusie

Op basis van de hiervoor besproken jurisprudentie kan geconcludeerd worden dat de omstandigheid dat een asielzoeker pas in een latere procedure voor haar of zijn seksuele gerichtheid uitkomt, kan meewegen in de beoordeling van de geloofwaardigheid. Een late *coming-out* mag echter niet vooropgesteld worden bij de geloofwaardigheidsbeoordeling. Ook mag dit niet de enige reden zijn om de seksuele gerichtheid niet te geloven. Of de seksuele gerichtheid in een tweede of latere procedure wordt ingebracht, zou niet uit moeten maken.

Uit de dossiers blijkt dat een late *coming-out* in sommige gevallen niet in de weg staat aan het geloofwaardig achten van de seksuele gerichtheid van een asielzoeker. Dit is een vooruitgang ten opzichte van de situatie in 2011, die het gevolg is van de lobby van het COC, het arrest ABC van het Hof van Justitie en het afschaffen van het *ne bis in idem*-beginsel. Toch lijkt er

416. Rb. Haarlem 14 maart 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:3097, beroep gegrond (Afghanistan). De Raad van State bevestigde deze uitspraak, nadat de staatssecretaris hoger beroep had aangetekend. ABRvS 14 oktober 2016, 201602572/1.

nog altijd niet genoeg begrip te zijn voor de goede redenen die mensen kunnen hebben om niet direct bij binnenkomst op dit punt alle kaarten op tafel te leggen. Het zou daarom beter zijn om het tijdstip waarop voor het eerst verklaard wordt over seksuele gerichtheid of genderidentiteit geen rol meer te laten spelen in de beoordeling.

3.12 Conclusie geloofwaardigheid

Getalsmatig blijkt uit dit onderzoek dat in Nederland weliswaar 63% van de asielaanvragen van LHBTI's wordt toegewezen, maar dat het bij de afwijzingen in 85% van de gevallen gaat om afwijzingen wegens ongeloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid. In de overgrote meerderheid van de gevallen gaat het daarbij om mensen die afkomstig zijn uit landen waar homoseksualiteit of homoseksuele handelingen strafbaar zijn. Daarnaast doet zich het opmerkelijke verschijnsel voor dat van de LHBTI asielzoekers die afkomstig zijn uit een land waar homoseksuele handelingen of homoseksualiteit niet strafbaar zijn gesteld, de seksuele gerichtheid in de overgrote meerderheid van de gevallen wel geloofd wordt. De aanvraag wordt dan meestal afgewezen wegens een gebrek aan zwaarwegendheid. Uit de voor dit onderzoek bestudeerde dossiers en jurisprudentie blijkt dat er nog altijd verschillende vooroordelen en stereotiepe verwachtingen een rol spelen bij de beoordeling van asielverzoeken van LHBTI's.[417] Een aantal voorbeelden:

- Verreweg het grootste probleem dat naar voren komt is de verwachting dat in een land met een LHBTI-vijandig klimaat LHBTI's altijd een proces van bewustwording en een proces van zelfacceptatie doormaken. Dit is het zwaartepunt of de kern van het beleid, maar het is ook een stereotype.

- Van iemand die uit de kast is tegenover de één, wordt verwacht dat hij ook uit de kast is tegenover anderen. Deze verwachting is gebaseerd op het stereotiepe idee dat een *coming-out* een eenmalige gebeurtenis is, terwijl in werkelijkheid hierover bij ieder nieuw contact een beslissing genomen moet worden.

- Van een vrouw die seks heeft met verschillende vrouwen wordt verwacht dat ze hierover zal vertellen aan vrienden en hulpverleners. Hier is sprake van het stereotiepe idee dat iemand die seks bedrijft een seksuele identiteit heeft waarover diegene ook zal praten, en misschien ook van het stereotiepe

417. Vgl. Fleeing Homophobia-rapport, p. 57-61.

idee dat vrouwen alles aan iedereen vertellen.

- Van een Afghaanse jongen wordt verwacht dat hij zich actief opstelt in de Nederlandse homoscene. Hierbij speelt het stereotype dat alle homoseksuele jongens en mannen seksueel actief zijn, als ze de kans krijgen.

- Uit verschillende dossiers spreekt verbazing dat de betrokkene nog naar kerk of moskee gaat, terwijl de religieuze leer in kwestie niets moet hebben van homoseksualiteit. Het idee dat religie en homoseksualiteit niet samen kunnen gaan is een stereotype.

- In Oeganda 's avonds zoenen op het strand met de jongen op wie je verliefd bent, is te gevaarlijk om geloofwaardig te zijn. Het idee dat mensen zich altijd verstandig gedragen en ervoor zorgen dat ze niet in de problemen komen, is ook een stereotype.

- Er wordt verwacht dat er sprake is van diepe gevoelens, terwijl praten over seks tot ongeloof kan leiden. Hierbij speelt het idee dat seksualiteit meer te maken heeft met identiteit dan met handelingen. Ook dit is een stereotiep idee.

- De verwachting dat alle LHBTI's geïnteresseerd zijn in precieze LHBTI-fobe bepalingen in strafwetten is een stereotype.

- Ervan uitgaan dat alle LHBTI's bekend zijn met LHBTI-belangenorganisaties en LHBTI-uitgaansgelegenheden in het land van herkomst en in Nederland is een stereotiepe manier van denken.

Beslissingen lijken soms gebaseerd te zijn op wat de ambtenaren zich persoonlijk kunnen voorstellen, hoe zij denken dat zij zich in een bepaalde situatie zelf zouden gedragen.[418] Dit is voorstelbaar, maar daarmee niet minder problematisch. De ACVZ waarschuwt in dit verband voor de menselijke *coping strategy* waardoor gebeurtenissen die niet in het referentiekader passen als ongeloofwaardig worden afgedaan: 'De objectiviteit van de medewerker die dient te beslissen over een asielrelaas kan worden aangetast door deze coping strategie, die onvoldoende de vele verschillen tussen de medewerker en de asielzoeker onderkent. De medewerker dient rekening te houden met de mogelijke onderliggende oorzaken van lacunes en tegenstrijdigheden in het asielrelaas. Deze kunnen bijvoorbeeld gelegen zijn in onwetendheid bij de asielzoeker

418. De Zweedse advocaat Aino Gröndahl vertelde op de conferentie *Out & Proud? LGBTI asylum* in Europe, die COC Nederland op 5-6 oktober 2017 organiseerde in Amsterdam dat zij onlangs een nader gehoor had bijgewoond waarbij de Zweedse hoorambtenaar had gezegd: 'Als *ik* een lesbische vrouw in Nigeria zou zijn, dan zou ik me zeker verdiepen in de precieze strafbepalingen die in dat land gelden voor homoseksuele handelingen.'

vanwege de jeugdige leeftijd, verkeerde informatie van derden, een psychische stoornis, lage opleiding en culturele aspecten.' aldus de ACVZ.[419] Als het gaat om LHBTI asielzoekers zou ook rekening gehouden moeten worden met de mogelijkheid dat de ambtenaar en de asielzoeker verschillende ervaringen hebben op het gebied van de omgang met seksualiteit en seksuele identiteiten.

In het in Werkinstructie 2015/9 geformuleerde beleid wordt sterk de nadruk gelegd op seksuele identiteit en op lineaire processen van seksualiteitsontwikkeling en vastomlijnde identiteitsmodellen. Het is begrijpelijk dat het voor asielautoriteiten die de weinig begerenswaardige taak hebben om te bepalen welke asielzoeker homo, lesbisch of biseksueel is en welke niet, en van wie ook nog door de hoogste nationale rechter gevraagd wordt om deze taak op een systematische manier aan te pakken, aantrekkelijk is om een bepaald model met duidelijk te onderscheiden stadia te hanteren. Toch is dat geen goed idee, omdat het leidt tot een te simplistische kijk op de zaak. Zo blijkt uit studies als die van Wekker en Katyal dat in verschillende delen van de wereld mensen seksualiteit meer zien als iets wat je doet, dan als iets wat je bent of waarover je praat. Ook uit het rapport van Buro Kleurkracht blijkt dat in Oeganda vragen als 'Hoe voelde u zich toen u ontdekte dat u lesbisch/homo was?' eerder in verband gebracht worden met seksuele ervaringen dan met identiteiten.

Op basis van het huidige beleid wordt van lesbische, homoseksuele en biseksuele asielzoekers verwacht dat zij eerst een proces van schuld en schaamte doorlopen, voordat zij met hun seksuele gerichtheid in het reine komen. Dit is onaanvaardbaar. De vraag 'Wat deed het met u toen u ontdekte dat u homo/lesbisch/biseksueel bent?' is weliswaar strikt genomen een open vraag, maar uit de dossiers blijkt duidelijk dat veel asielzoekers deze vraag niet begrijpen. Natuurlijk komt het voor dat LHBTI's zich schamen of zich ongelukkig voelen, omdat ze anders zijn dan de rest. Maar het is stereotiep om altijd negatieve emoties te verlangen, waardoor mensen die verklaren dat ze geen problemen met zichzelf hebben, dat Allah ze zo gemaakt heeft,[420] dat ze *glad to be gay* zijn, niet geloofd worden. De conclusie is dan ook dat de kern van het beleid berust op een stereotiepe gedachte.[421]

Dit alles neemt niet weg dat LHBTI asielzoekers toch vaak een positieve beschikking krijgen. Soms wordt iemand door de ene ambtenaar niet geloofd en door de andere wel. Soms is er bij de

419. ACVZ, 2016, p. 48.

420. Vgl. Arib 2011.

421. COC Nederland schreef al op 20 april 2015 in een brief aan de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, Suggesties voor concreet LHBT-beleid op het gebied van Veiligheid, Justitie en Asiel: 'Ook wordt in veel gevallen de seksuele gerichtheid ongeloofwaardig geacht, omdat de betrokken asielzoeker geen gedetailleerde verklaringen aflegt over wat de ontdekking homo, lesbisch of bi te zijn met haar of hem deed. Kennelijk wordt verwacht dat mensen die afkomstig zijn uit een LHBT-fobe maatschappij per definitie een uitgebreid bewustwordingsproces hebben doorgemaakt en een interne worsteling om hun gerichtheid te accepteren. Dit kan natuurlijk voorkomen, maar het idee dat zulke worstelingen altijd plaatsvinden, beschouwt het COC als een stereotiepe en onjuiste gedachtengang.'

422. De rol van de intuïtie en daaraan verbonden risico's verdienen volgens de ACVZ continu de aandacht. ACVZ 2016, p. 48; zie ook UNHCR 2013, p. 75-77.

ambtenaar sprake van een zogenaamd 'onderbuikgevoel', oftewel het gevoel dat het verhaal van de asielzoeker niet klopt,[422] en soms lukt het niet om de motivering van een afwijzing rond te krijgen, en wordt er toch maar asiel verleend. Tijdens het bestuderen van de dossiers kreeg ik de indruk dat de meeste hoor- en beslisambtenaren naar eer en geweten de klus proberen te klaren. De bestuursrechtelijke eis afwijzende beslissingen te motiveren leidt er daarbij toe dat zij gedwongen zijn zich rekenschap te geven van hun taak en hun mening te beargumenteren. Soms staan in interne stukken opmerkingen als: 'Ik vind [....] heel erg vreemd/onwaarschijnlijk/ongeloofwaardig, maar het kán, het is niet onmogelijk.' Zulke opmerkingen getuigen van een *open mind* bij de betrokken ambtenaren. Dat neemt echter niet weg dat bij sommige anderen de *open mind* wel beter ontwikkeld kan worden.

Hoe moet het dan wel?

Hoe moet de asielzoeker haar of zijn seksuele gerichtheid aannemelijk maken? Het beste antwoord is dat uitgegaan moet worden van zelfidentificatie: bepalen wat iemands seksuele gerichtheid of genderidentiteit is, kan die iemand alleen zelf. Dit is ook in lijn met de Yogyakarta Principles, met de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens[423] en met de UNHCR Guidelines.

Omdat zelfidentificatie als enig uitgangspunt bij sommigen op bezwaren blijkt te stuiten, worden hierna ook enige alternatieve (tweede keus-) suggesties genoemd. Zolang niet gekozen wordt voor het vaststellen van de seksuele gerichtheid door zelfidentificatie, kunnen met deze alternatieve (tweede keus) suggesties de problemen die verbonden zijn aan de vaststelling van iemands seksuele identiteit door een overheidsorgaan enigszins beperkt worden.

- Het Hof van Justitie en de Raad van State hebben geoordeeld dat de ambtenaren van de IND moeten uitmaken wat de seksuele gerichtheid van asielzoekers is. Deze onmogelijke opdracht leidt op dit moment tot een worsteling voor alle betrokkenen, en tot een methode van beoordeling die zelf op een stereotype gebaseerd is en die daarom niet acceptabel en niet bruikbaar is. Het idee dat alle LHBTI's processen van bewustwording en zelfacceptatie hebben doorlopen en daarover in detail kunnen verklaren moet van tafel. Er zullen vast asielzoekers zijn die wél aan dit stereotype voldoen, maar het kan niet langer als zwaartepunt van het beleid gelden.

423. EHRM 12 juni 2003, *Van Kück tegen Duitsland*, 35968/97; EHRM 11 juli 2002, *Christine Goodwin tegen Verenigd Koninkrijk* [Grote Kamer], 28957/95.

- Ook andere stereotypen moeten zoveel mogelijk vermeden worden. Er moet niet langer uitgegaan worden van westerse modellen van mannelijke seksualiteitsontwikkeling en er moet veel meer oog zijn voor culturele verschillen op dit vlak. Er moet meer rekening gehouden worden met het opleidingsniveau en met de verbale vermogens van de asielzoeker. Ook moet er meer geïnvesteerd worden in het tegengaan van stereotypen met betrekking tot seksuele gerichtheid en genderidentiteit bij de opleiding van hoor- en beslismedewerkers.

- Naast de verklaring van de asielzoeker zouden andere bewijsmiddelen niet meer zo gemakkelijk terzijde geschoven moeten worden. Zolang er niet wordt uitgegaan van zelfidentificatie, past het in een integrale geloofwaardigheidsbeoordeling om niet vrijwel uitsluitend gewicht toe te kennen aan de eigen verklaring van de betrokkene. Verklaringen van partners; (niet-pornografische) foto's; verklaringen van getuigen (inclusief het COC en andere belangenorganisaties en hulpverleners) moeten ook serieus meegewogen worden.[424] Dit is ook in lijn met artikel 4 van de Europese Definitierichtlijn.
- Het verdient aanbeveling om de interne instructie van april 2012 waarin geadviseerd wordt om zowel in eerste als in opvolgende aanvragen terughoudend te zijn met het ongeloofwaardig achten van een gestelde homoseksualiteit ('In twijfelgevallen wordt geadviseerd om de homoseksuele geaardheid aan te nemen.') op te nemen in de Werkinstructie en er zorg voor te dragen dat hij stelselmatig wordt toegepast.

- Om de subjectiviteit bij de beoordeling van de geloofwaardigheid zoveel mogelijk te beperken beveelt de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (ACVZ) aan om een strikte scheiding aan te brengen tussen de medewerker die het gehoor afneemt en de medewerker die de beoordeling verricht. Dit dienen (minimaal) twee onafhankelijk van elkaar opererende medewerkers te zijn, het zogenaamde *vier-ogen-principe*. Als de seksuele gerichtheid van een asielzoeker door een ambtenaar niet geloofd wordt, zou het dossier altijd door een tweede ambtenaar beoordeeld moeten worden, zonder dat deze op de hoogte is van de beoordeling door de collega.[425]

Late coming-out

Het Hof van Justitie heeft in het ABC-arrest de aandacht gevestigd op de kwestie van asielzoekers die pas na de beschikking voor hun seksuele gerichtheid uitkomen. Dit arrest heeft in de Nederlandse praktijk een duidelijk positief effect gehad, zodat bijvoorbeeld de in dit rapport genoemde asielzoekers Jan en

424. Het gaat hier niet om deskundigenverklaringen en ook niet om 'homoverklaringen', maar uitsluitend om verklaringen over wat de betrokkene concreet heeft gezien of meegemaakt van en met de asielzoeker.

425. ACVZ 2016, p. 4 en p. 62.

Petra, die hun seksuele gerichtheid pas in een latere procedure onthulden, het waarschijnlijk aan dit arrest te danken hebben, dat hun asielaanvraag ingewilligd werd. Vergeleken met 2011 is de asielpraktijk met betrekking tot *coming-out* in opvolgende procedures dan ook aanzienlijk verbeterd, in die zin dat een later ingebrachte seksuele gerichtheid nu inhoudelijk wordt beoordeeld en niet langer wordt genegeerd, omdat het niet zou gaan om een nieuw feit.

Toch is het nog maar de vraag of het begrip voor de kwetsbare positie van de LHBTI asielzoeker en de goede redenen die deze kan hebben om niet meteen te kunnen of durven praten over haar of zijn seksuele gerichtheid of genderidentiteit in het beleid nu voldoende gewaarborgd is. Het komt nog steeds voor dat de tegenwerping dat iemand pas in een latere procedure over zijn seksuele gerichtheid verklaart (expliciet of impliciet) bij de beoordeling van de geloofwaardigheid voorop staat. Dit staat op gespannen voet met het ABC-arrest.[426] Een late *coming-out* speelt daarmee nog altijd een grotere rol dan wenselijk zou zijn. Het zou beter zijn als het tijdstip van de *coming-out* geen rol meer zou spelen in de beoordeling.

426. En het is ook niet in lijn met ABRvS 14 oktober 2016, 201602572/1, de uitspraak waarin de Raad van State de uitspraak van Rb. Haarlem, 14 maart 2016, beroep gegrond, ECLI:NL:RBDHA:2016:3097 (Afghanistan) bevestigde.

4. ZWAARWEGENDHEID

4.1 Inleiding 131

4.2 Strafbaarheid 131

4.3 In de kast 138

4.3.1 SEKSUELE GERICHTHEID OF GENDERIDENTITEIT UITEN

4.3.2 SEKSUELE GERICHTHEID NIET UITEN

4.3.3 RECHTSPRAAK

4.3.4 VERGELIJKING MET HETEROSEKSUELEN

4.3.5 RUSSEN

4.3.6 CONCLUSIE

4.4 Bescherming autoriteiten 157

4.5 Conclusie zwaarwegendheid 169

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk komt het volgende toetsingscriterium aan bod: de zwaarwegendheid. Als de staatssecretaris het relaas van een asielzoeker geloofwaardig acht, maar niet zwaarwegend genoeg, dan wordt de asielaanvraag alsnog afgewezen.[427] Het gaat in dit hoofdstuk over mensen van wie de gestelde seksuele gerichtheid of genderidentiteit geloofd wordt.

Achtereenvolgens worden besproken de 'strafbaarheid', oftewel de vraag of homoseksualiteit of homoseksuele handelingen strafbaar zijn in het land van herkomst en de gevolgen daarvan (4.2) en de zogenaamde 'discretie', de vraag hoe de asielzoeker zijn of haar seksuele gerichtheid of genderidentiteit wil gaan 'invullen', als hij of zij terug zou moeten keren naar het land van herkomst (4.3). In 4.4 wordt aandacht besteed aan de vraag of er bescherming voorhanden is van de kant van de autoriteiten in het land van herkomst, waarbij kort het onderwerp 'veilige landen van herkomst' ter sprake komt. Bij het bepalen van de zwaarwegendheid speelt landeninformatie een grote rol.

4.2 Strafbaarheid

In veel landen is het bedrijven van seks met iemand van hetzelfde geslacht een strafbaar feit. De straffen bestaan vaak uit gevangenisstraffen van enige jaren oplopend tot levenslang. In een aantal landen wordt de doodstraf opgelegd en uitgevoerd.[428] Afgezien van het gevaar dat iemand met een niet-heteroseksuele of niet-cisgender identiteit loopt om opgepakt te worden, werkt zo'n strafbepaling door in het maatschappelijk leven. Er is altijd de kans op afpersing, discriminatie en mishandeling door medeburgers, waarbij de daders vrijuit gaan.[429]

Als gevolg van het XYZ-arrest moet de staatssecretaris onderzoeken hoe regelgeving die homoseksualiteit of homoseksuele handelingen strafbaar stelt in het land van herkomst in de praktijk wordt toegepast of uitwerkt. Worden er daadwerkelijk straffen opgelegd? Welke gevolgen heeft strafbaarstelling voor de maatschappelijke positie van homoseksuelen? [430]

De meeste onderzochte dossiers betreffen mensen die gevlucht zijn uit landen waar homoseksualiteit of homoseksuele handelingen strafbaar zijn: In 28 van de 40 onderzochte dossiers ging het om mensen uit een land waar homoseksuele handelingen strafbaar zijn. Afgezien van de landen waarvoor

427. Zie ook Werkinstructie 2014/10.

428. Volgens het jaarlijkse ILGA rapport wordt in acht (delen van) staten de doodstraf opgelegd vanwege homoseksuele handelingen (Irak, Iran, Saoedi-Arabië, Soedan, Jemen, delen van Somalië en Nigeria en door IS gedomineerde gebieden in Noord-Irak/Noord-Syrië) en in vijf andere staten (Afghanistan, Mauritanië, Pakistan, Qatar en de Verenigde Arabische Emiraten) kan de doodstraf opgelegd worden, hoewel dat in de praktijk – voor zover bekend – niet gebeurt (p. 40).

429. Zie over de strafbaarheid van seksuele gerichtheid ook The Human Dignity Trust: http://www.humandignitytrust.org/.

430. ABRvS 18 december 2013, ECLI:NL:RVS:2013:2423 (X.), JV 2014/48, met noot Jansen. Zie ook hiervoor par. 2.3.

speciaal beleid bestaat ten aanzien van LHBTI's,[431] blijkt uit de dossiers dat voor een aantal andere landen waar homoseksualiteit strafbaar gesteld is, een uitvoeringspraktijk bestaat die een vergelijkbaar resultaat heeft.[432]

Dit onderzoek laat zien dat als geloofd wordt dat de asielzoeker homoseksueel, lesbisch, biseksueel of transgender is én de betrokkene is afkomstig uit een land waar homoseksualiteit of het verrichten van homoseksuele handelingen strafbaar is, dan wordt in de meeste gevallen een status verleend.[433] Er zijn in totaal 247 LHBTI dossiers gevonden van mensen die afkomstig waren uit landen waar homoseksuele handelingen strafbaar gesteld zijn (zie schema in par. 1.5). 140 van hen kregen een status. 105 van hen werden afgewezen, onder wie 29 om niet-inhoudelijke redenen. Van 75 mensen werd de aanvraag afgewezen, omdat hun gestelde seksuele gerichtheid niet geloofd werd. Van alle dossiers (28) die in het kader van dit onderzoek bekeken zijn uit de 23 landen met een strafbepaling die eindigden met een negatieve beschikking, was er slechts één waar de afwijzing niet gebaseerd was op ongeloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid, maar op een gebrek aan zwaarwegendheid. Dit was Laurens uit Angola. In zijn dossier werd de strafbaarheid in Angola in twijfel getrokken. Een asielzoeker uit Guinee werd aanvankelijk ook afgewezen, maar uiteindelijk kreeg hij een b-status. Dit betekent dat als de hobbel van de geloofwaardigheid eenmaal genomen is, in de meeste gevallen een positieve beschikking wordt gegeven, als de asielzoeker afkomstig is uit een land waar homoseksualiteit strafbaar is. Dit betekent ook dat het element 'strafbaarheid' een groot gewicht in de schaal legt. Overigens blijkt uit de jurisprudentie dat er behalve Angola en Guinee nog een paar landen zijn die een uitzondering vormen op het voorgaande. Die uitzonderingen worden verderop in dit hoofdstuk besproken.

Strafbaar of niet strafbaar?

Soms is niet helemaal duidelijk of homoseksualiteit of homoseksuele handelingen in het land van herkomst al dan niet strafbaar zijn.

> Zo werd in het voornemen in de zaak van Laurens uit Angola gesteld dat 'uit algemene landeninformatie blijkt dat hoewel homoseksuele handelingen strafbaar zijn in Angola, er geen gevallen bekend zijn dat deze wet ook daadwerkelijk afgedwongen wordt.' [434]

> In de beschikking die hierna volgt staat echter: 'Hiertoe wordt allereerst overwogen dat het standpunt dat homoseksuele handelingen strafbaar

431. Zie par. 2.3.3 voor het speciale beleid met betrekking tot Irak, Iran, Oeganda, Afghanistan, Libië en Rusland.

432. Zo worden asielaanvragen van LHBT's uit een aantal andere Afrikaanse landen net zo behandeld als die van LHBT's uit Oeganda. Dit blijkt uit een Faq vluchtelingschap: 'De positie van LHBT's uit Jamaica, Gambia, Nigeria, Kameroen en Oeganda afgezet tegen het algemeen beleidskader LHBT (ihkv Vluchtelingenverdrag) leidt tot de conclusie dat vreemdelingen die aannemelijk hebben gemaakt uit genoemde landen te komen en LHBT te zijn reeds snel aanmerking komen voor een verblijfsvergunning. Deze conclusie volgt oa uit de omstandigheid dat LHBT (activiteiten) in deze landen is gecriminaliseerd, er een sterk homofoob klimaat jegens LHBT's bestaat en ook geen terughoudendheid in de uitingen van LHBT's verwacht wordt. Er blijft sprake van een individuele toets, in die zin dat aan de hand van de verklaringen van de (-) beoordeeld wordt hoe, conform Vc C2/ 3.2 hij/zij voornemens is om zijn/haar LHBT gerichtheid in het land van herkomst te gaan uiten.'

433. Van 17 van deze 28 asielzoekers werd de seksuele gerichtheid of genderidentiteit geloofd en 16 van deze 17 mensen kregen (uiteindelijk) een status.

434. Laurens Angola, voornemen 2015.

zijn in Angola niet langer stand kan houden. Uit de door betrokkene zelf aangehaalde rapporten blijkt immers dat volgens het ministerie van Justitie en Mensenrechten, seksuele relaties tussen personen van hetzelfde geslacht in Angola niet strafbaar zijn. Een nieuwe strafwet wordt gebruikt door het justitiële systeem, waarbij het recht op een homoseksuele relatie erkend wordt. Hoewel secties van het wetboek van strafrecht van 1886 worden gezien als discriminerend ten aanzien van homoseksuele activiteiten, blijkt uit ditzelfde rapport dat deze secties niet langer worden gebruikt door het gerechtelijk systeem.' [435]

Volgens het meest recente ILGA-rapport wordt er in Angola inderdaad gewerkt aan een nieuw Wetboek van Strafrecht, waarin vrijwillige seksuele handelingen tussen mensen van gelijk geslacht niet langer strafbaar zijn.[436] Deze wet is echter nog niet van kracht.

Ook met betrekking tot Ghana is de strafbaarheid voor de staatssecretaris kennelijk niet geheel duidelijk. Zo staat in een uitspraak: 'Zijn stelling dat homoseksualiteit strafbaar is in Ghana wordt niet ondersteund door openbare bronnen. De rechtbank volgt verweerder in zijn betoog dat – voorzover onduidelijk is of de huidige wetgeving gebruikt kan worden om homoseksuelen te vervolgen – niet is gebleken dat in Ghana sprake is van daadwerkelijke vervolging. Uit openbare bronnen is dit niet gebleken en eiser zelf heeft dit evenmin aannemelijk gemaakt.' [437]

Maar in een uitspraak van een paar weken eerder erkent de staatssecretaris ter zitting dat homoseksuele handelingen strafbaar zijn in Ghana.[438] Volgens het ILGA-rapport wordt in Ghana seks tussen mannen bestraft met maximaal drie jaar gevangenisstraf.[439]

Daadwerkelijke strafvervolging

Vroeger werd in dit verband gebruik gemaakt van de term 'actief vervolgingsbeleid', maar op aanraden van het COC heeft de staatssecretaris deze term in de beleidstekst vervangen door de minder zware term 'daadwerkelijke vervolging' die ook meer in lijn is met het XYZ-arrest.[440] Toch duikt de term 'actief vervolgingsbeleid' nog regelmatig op.[441] Twee landen verdienen in dit verband apart aandacht: Marokko en Guinee.

Er is een juridische strijd gevoerd over de vraag of de strafbaarstelling van homoseksuele handelingen in Marokko (drie jaar gevangenisstraf) nu wel of niet daadwerkelijk werd toegepast. Uit verschillende berichten bleek dat in Marokko homoseksuele mannen werden veroordeeld. De staatssecretaris was echter van mening dat het aantal rechtszaken en veroordelingen, afgezet tegen het grote aantal inwoners van Marokko, niet

435. Laurens Angola, beschikking 2016. De passage waarop gedoeld wordt is: US Department of State: Country Report on Human Rights Practices 2014 - Angola, 25 June 2015 [...] Acts of Violence, Discrimination, and Other Abuses Based on Sexual Orientation and Gender Identity 'According to the Ministry of Justice and Human Rights, the law does not criminalize sexual relationships between persons of the same sex.'

436. ILGA-rapport 2017, p. 81-82. Eind februari 2017 heeft het Angolese parlement het eindconcept van deze wet aangenomen. Op het moment dat het ILGA-rapport geschreven werd was dit proces nog niet afgerond en was de oude strafwet nog van kracht.

437. Rb. Den Haag 16 juni 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:660, beroep ongegrond (Ghana).

438. Rb. Den Bosch 30 mei 2016, 16/8668, beroep gegrond (Ghana).

439. ILGA-rapport 2017, p. 89-90.

440. Zie WI 2014/22 en de brief van de staatssecretaris aan COC Nederland, 10 juni 2014.

441. Michiel Afrika, voornemen, november 2015; Sam Azië, voornemen december 2015; Rb. Middelburg 5 juli 2016, 16/12360 (Kenia); Rb. Arnhem 19 juli 2016, 16/1981 (Guinee); Rb. Middelburg 10 augustus 2017, NL17.4733 (Wit-Rusland); Rb. Den Haag 26 augustus 2016, NL16.1879 (Guinee). Ook in de Terms of Reference voor de ambtsberichten Somalië (20 april 2017), Russische Federatie (10 januari 2017) en Burundi (16 augustus 2016) komt de verouderde term nog voor.

de conclusie rechtvaardigt dat grote groepen homoseksuelen door de autoriteiten worden vervolgd. Rechtbank Middelburg oordeelde dat in Marokko daadwerkelijk sprake is van vervolging en bestraffing van personen vanwege hun homoseksuele gerichtheid.[442] De staatssecretaris ging van deze uitspraak in hoger beroep en de Raad van State verwees naar haar uitspraak van 18 december 2013: de staatssecretaris moet onderzoeken hoe regelgeving die homoseksualiteit of homoseksuele handelingen strafbaar stelt in het land van herkomst in de praktijk wordt toegepast. 'Door zich slechts te baseren op het aantal rechtszaken en veroordelingen maakt de staatssecretaris niet inzichtelijk hoe groot de kans is om als homoseksueel onderwerp te worden van politie- en strafvorderlijk onderzoek en welke gevolgen een dergelijk onderzoek heeft voor de desbetreffende vreemdeling,' aldus de Raad van State.[443]

Het beeld voor Guinee is wisselend. Een asielzoeker uit Guinee werd in eerste instantie afgewezen, omdat zijn relaas niet voldoende zwaarwegend werd bevonden, maar kreeg uiteindelijk een b-status. Andere asielzoekers uit Guinee kregen onmiddellijk een a-status. In een van deze dossiers wordt het risico ingeschat aan de hand van het ambtsbericht, waaruit blijkt dat in Guinee LHBT's kunnen worden gearresteerd en dat zij vrijwel nooit voor hun gerichtheid uitkomen.[444]

In andere zaken schat de staatssecretaris de situatie van LHBTI's in Guinee anders in. Op 30 mei 2016 oordeelde de Raad van State in twee Guinese zaken dat niet gebleken is dat de Guinese wetgeving die straf stelt op het verrichten van homoseksuele handelingen in de praktijk wordt toegepast, en evenmin dat de strafbaarstelling tot gevolg heeft dat de maatschappelijke positie van homoseksuelen onhoudbaar is. Om die reden kon de staatssecretaris zich op het standpunt stellen dat de betrokkenen niet aannemelijk hebben gemaakt dat zij als gevolg van de strafbepaling te vrezen hebben voor vervolging of een behandeling in strijd met artikel 3 EVRM, aldus de Raad van State.[445]

In deze uitspraken werd de volgende passage uit het ambtsbericht Guinee geciteerd: 'Zoals in veel Afrikaanse landen rusten er in Guinee diepe sociale, religieuze en culturele taboes op homoseksualiteit. Homoseksualiteit wordt vaak gezien als een ziekte of afwijking. Hierdoor komen LHBT's vrijwel nooit uit voor hun geaardheid. De sociale druk op mannen en vrouwen, zowel homoseksuelen als heteroseksuelen, om een gezin te stichten is groot.'[446]

442. Rb. Middelburg, 13 november 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:17006, beroep gegrond (Marokko).

443. ABRvS 24 december 2015, ECLI:NL:RVS:2015:4062, hoger beroep staatssecretaris ongegrond, uitspraak Rb. Middelburg 13 november 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:17006 bevestigd. Zie ook Rb. Utrecht 29 maart 2016, 15/24875, beroep gegrond (Marokko).

444. Ministerie van Buitenlandse Zaken, Algemeen Ambtsbericht Guinee, juni 2014.

445. ABRvS 30 mei 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1450; ABRvS 30 mei 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1616.

446. Ministerie van Buitenlandse Zaken, Algemeen Ambtsbericht Guinee, juni 2014, p. 52.

Ook wordt in het ambtsbericht melding gemaakt van de organisatie *Afrique Arc-en-Ciel*, die opkomt voor de belangen van homoseksuelen en in Conakry zou een kleine internationale homogemeenschap bestaan.

Vervolgens bracht een andere Guinese asielzoeker in beroep verklaringen in van de oprichter en president van *Afrique Arc-en-Ciel*, waaruit bleek dat de AAEC geen belangenorganisatie voor homoseksuelen is, maar een organisatie die zich inzet voor mensen die besmet zijn met het HIV-virus. Bovendien zou de internationale homogemeenschap in Guinee vooral bestaan uit homoseksuelen die geen werk kunnen vinden en zich daarom prostitueren. Rechtbank Haarlem oordeelde dat de staatssecretaris deze informatie niet gemotiveerd heeft bestreden en daarom had de staatssecretaris niet enkel kunnen verwijzen naar de uitspraak van de Raad van State en het ambtsbericht.[447]

De minister ging in hoger beroep en kreeg ook hier gelijk van de Raad van State: 'Nu de vreemdeling zijn verklaring in het geheel niet heeft gestaafd, heeft de minister zich in het besluit (...) terecht op het standpunt gesteld dat deze verklaring geen concreet aanknopingspunt biedt om aan de juistheid of volledigheid van het ambtsbericht te twijfelen. De rechtbank heeft dan ook ten onrechte overwogen dat de minister niet zonder nadere motivering naar voormelde uitspraak van 30 mei 2016 en het daarin vervatte ambtsbericht heeft kunnen verwijzen.'[448]

In de zaak die hiervoor besproken werd, werd de nieuwe informatie over *Afrique Arc-en-Ciel* en de kleine homogemeenschap in Guinee terzijde geschoven, omdat die was gebaseerd op een telefoongesprek met de president en oprichter van de organisatie. Toch lijkt deze informatie van belang nu hierdoor twijfel ontstaat aan de informatie in het ambtsbericht, waarop de Raad van State haar oordeel baseert.

Een van de twee Guinese mannen uit bovengenoemde uitspraken van de Raad van State van 30 mei 2016 diende een opvolgende aanvraag in, waarin hij informatie inbracht waaruit bleek dat er nog recent homoseksuele mannen zijn gearresteerd in Guinee. Rechtbank Den Haag oordeelde echter dat de gearresteerde personen 'geen homoseksuelen zijn die enkel vanwege hun homoseksualiteit zouden zijn gearresteerd, maar travestieten die mannen verleiden langs de weg, dan wel zichzelf prostitueren.' De rechtbank was van oordeel dat de staatssecretaris geen nader onderzoek had hoeven instellen.[449] Nadat hij ook

447. Rb. Haarlem 7 februari 2017, NL16.3055, beroep gegrond (Guinee).

448. ABRvS 26 oktober 2017, ECLI:NL:RVS:2017:2917, hoger beroep van de staatssecretaris gegrond.

449. Rb. Den Haag 26 augustus 2016, NL16.1879, beroep ongegrond (Guinee).

zijn hoger beroep had verloren,[450] diende de man een klacht in bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens.

Uit de uitspraak van het Hof blijkt dat ook Amnesty International bericht over de arrestatie van twee homoseksuele mannen in Conakry, en een recent Canadees rapport meldt dat leden van seksuele minderheden in Guinee hun seksuele gerichtheid verbergen, onder meer door een dubbelleven te leiden. Gebruikmakend van de eerder afgeschafte terminologie maakten de Nederlandse autoriteiten uit de beschikbare landeninformatie op dat de Guinese autoriteiten geen actief vervolgingsbeleid (*active prosecution policy*) voerden en dat de wetgeving niet systematisch werd toegepast. Het Hof achtte artikel 3 EVRM niet geschonden en oordeelde dat de klacht niet-ontvankelijk was.[451]

Rechtspraak andere landen

In de jurisprudentie komen voorbeelden voor van andere landen dan Guinee en Angola, waar de strafbaarstelling ook niet voldoende werd geacht om een aanvraag van een geloofwaardige LHBTI in te willigen. Het ging om Burundi, Ghana, Kenia en Liberia.[452]

Rb. Amsterdam, Burundi

'In Burundi is sinds de invoering van de betreffende wetgeving slechts één persoon, recentelijk, veroordeeld. Deze veroordeling zag bovendien niet op een Burundees burger maar op een buitenlander en betrof een veroordeling tot een geldboete en niet tot gevangenisstraf. Onder deze omstandigheden kan niet worden gesproken van een gegronde vrees voor vervolging wegens seksuele geaardheid. Ook de door eiseres aangehaalde arrestaties van een aantal homoseksuelen en lesbiennes leiden niet tot die conclusie. Daarbij is van belang dat het slechts gaat om enkele gevallen, dat de aanleiding voor de arrestaties onduidelijk is gebleven en dat de betreffende personen bijna zonder uitzondering kort na hun arrestatie weer zijn vrijgelaten zonder verdere aanklacht.' [453]

Rb. Den Haag, Liberia

De staatssecretaris geloofde dat een vrouw uit Liberia lesbisch was, maar stelde zich op het standpunt dat zij geen gevaar liep vervolgd te worden. 'Weliswaar is het verrichten van seksuele handelingen tussen personen van hetzelfde geslacht een misdrijf en rust op homoseksuele relaties in Liberia een taboe, maar daar staat tegenover dat uit openbare bronnen blijkt dat deze wetgeving zelden wordt toegepast en er geen noemenswaardige (maatschappelijke) incidenten zijn.' [454]

450. ABRvS 9 november 2016, hoger beroep ongegrond.

451. EHRM 21 december 2017, *M.B. tegen Nederland*, 63890/16.

452. In de Ghanese LHBTI-dossiers die bekeken werden voor dit onderzoek werd de aanvraag afgewezen omdat de seksuele gerichtheid niet geloofd werd. Daardoor werd in die zaken niet toegekomen aan een oordeel over de zwaarwegendheid.

453. Rb. Amsterdam 1 september 2015, 14/13553, beroep ongegrond, bevestigd in hoger beroep: ABRvS 17 november 2015, 201507496/1/V2 (Burundi). Zie ook Rb. Utrecht 19 december 2017, NL17.13409, beroep ongegrond (Burundi); Rb. Den Haag 16 juni 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:660, beroep ongegrond (Ghana); Rb. Den Bosch 30 mei 2016, 16/8668, beroep gegrond (Ghana).

454. Rb. Den Haag 19 mei 2017, 16/23589, beroep ongegrond (Liberia).

Rb. Middelburg, Kenia

In de zaak van een biseksuele man 'heeft verweerder zich op standpunt gesteld dat in Kenia geen sprake is van een stelselmatige vervolging van homoseksuelen. Weliswaar is homoseksualiteit strafbaar gesteld, maar daadwerkelijke strafrechtelijke vervolging en daadwerkelijke veroordeling komen slechts incidenteel of nauwelijks voor. Verweerder wijst er voorts op dat belangenorganisaties, zoals de National Gay and Lesbian Human Rights Commission zich actief inzetten voor de belangen van homoseksuelen. Niet gebleken is dat het werk van deze organisaties worden gehinderd door overheid of burgers, wat volgens verweerder duidt op een niet actief vervolgingsbeleid van overheidswege. Naar het oordeel van de rechtbank heeft eiser dit in beroep niet weerlegd met andersluidende gegevens.' [455]

Conclusie

De omstandigheid dat homoseksuele handelingen strafbaar zijn gesteld in het land van herkomst wordt door de staatssecretaris terecht van groot belang geacht bij de beoordeling van LHBTI asielzaken. Dit komt op de eerste plaats tot uitdrukking in het speciale beleid dat voor een aantal van deze landen gevoerd wordt. Voor een aantal andere landen bestaat een vergelijkbare uitvoeringspraktijk. Er is ook een aantal landen van herkomst waarvoor in de individuele zaak getoetst wordt of de strafbepaling daadwerkelijk wordt toegepast. De term 'actieve vervolging' blijkt in strijd met de beleidstekst nog altijd gebruikt te worden.

Bovenstaande voorbeelden wekken de indruk dat er in Guinee, Kenia, Burundi en Liberia sprake is van daadwerkelijke strafrechtelijke vervolging van LHBTI's. Dat het hierbij zou gaan om enkele gevallen maakt in principe niet uit, nu de Raad van State heeft geoordeeld dat het niet gaat om de kwantiteit van de veroordelingen. Ook als er zelden of af en toe wordt vervolgd, is er sprake van daadwerkelijke vervolging. De strafbepaling is dan geen dode letter.

Het EHRM had in 1981 minder nodig om de klacht van Dudgeon tegen het Verenigd Koninkrijk gegrond te verklaren.[456] Het ging in die zaak om de Britse bepaling die destijds homoseksuele handelingen strafbaar stelde en de Europese Commissie merkte daarbij op dat 'the existence of the law will give rise to a degree of fear or restraint on the part of male homosexuals', terwijl het in de Dudgeon zaak duidelijk was dat het aantal veroordelingen zo gering was 'that the law has in effect ceased to operate.'[457] Het is teleurstellend dat het Europese Hof voor de Rechten van de Mens verschillende maatstaven aanlegt als het

455. Rb. Middelburg 5 juli 2016, 16/12360; 16/12362, beroep ongegrond (Kenia), in hoger beroep bevestigd, ABRvS 17 augustus 2016, 201605287/1/V2.

456. Hoewel er geen recente veroordelingen waren, was de wetgeving geen dode letter, nu er geen beleidsregel was die stelde dat de wet niet uitgevoerd zou worden, zie par. 41 van Dudgeon.

457. European Commission's report in Dudgeon, EHRM 22 oktober 1981, *Dudgeon tegen Verenigd Koninkrijk*,7525/76, overgenomen uit ICJ 2016, p. 147. Vgl. ook UNHCR Guidelines nr. 9, par 27: 'Even if irregularly, rarely or never enforced, criminal laws prohibiting same-sex relations could lead to an intolerable predicament for an LGB person rising to the level of persecution.'

gaat om mensenrechten voor EU-burgers en mensenrechten voor asielzoekers.[458]

De vraag die de Raad van State opwierp in de einduitspraak van 18 december 2013: 'Welke gevolgen heeft de strafbepaling voor de maatschappelijke positie van LHBTI's in het land van herkomst?' is nog altijd zeer relevant. Dit aspect is te weinig terug te vinden in de jurisprudentie. Hierbij moet natuurlijk ook gekeken worden of het mogelijk is om openlijk voor de seksuele gerichtheid of genderidentiteit uit te komen in het land van herkomst en of er zo nodig bescherming van de autoriteiten voorhanden is. Deze onderwerpen komen aan bod in de volgende paragrafen.

4.3 In de kast

In deze paragraaf wordt besproken hoe in de Nederlandse praktijk sinds het XYZ-arrest wordt omgegaan met de zogenaamde 'discretie' of 'terughoudendheid' bij de 'invulling' van de seksuele gerichtheid of genderidentiteit. Of in normaal Nederlands: Worden LHBTI's niet meer de kast ingestuurd?

Het Hof oordeelde in het XYZ-arrest dat 'discretie' of terughoudendheid geen rol mocht spelen en de Raad van State kwam met een ingewikkelde interpretatie, waarin twee 'discretie'-varianten te onderscheiden zijn: een normatieve variant (Ga (weer) de kast in!) en een feitelijke variant (Blijf in de kast!).[459] Blijkens het beleid gaat de staatssecretaris er nu vanuit dat de directe omgeving van de betrokkene in het land van herkomst op de hoogte is van de seksuele gerichtheid of genderidentiteit of ervan op de hoogte zou kunnen raken. In dat laatste geval is de vraag: Wat zal er gebeuren als de omgeving erachter komt? Tegelijkertijd informeert de staatssecretaris naar de manier van 'invulling' van de identiteit in heden, verleden en toekomst.[460] Is de persoon in kwestie *out* of zit zij/hij in de kast? Daarbij wordt het antwoord op de vraag naar invulling soms gebruikt als een extra geloofwaardigheidstoets.

> In het dossier van Robbie uit Nigeria wordt de toets samengevat:
> a. Gehoor op grond van 2015/9. Hij vertelde al veel uit zichzelf.
> b. Van hem mag niet worden verwacht dat hij terughoudend is bij het uiten van zijn seksuele geaardheid indien hij terugkeert naar Nigeria.
> c. Gezien de wetgeving in Nigeria is het aannemelijk dat betrokken problemen krijgt met de Nigeriaanse autoriteiten indien hij zich niet terughoudend opstelt in het uiten van zijn seksuele geaardheid

458. Zie verder Spijkerboer 2017a en ICJ 2014.

459. Zie ook par. 2.3.2 van dit rapport; WBV 2014/22; Jansen 2015.

460. Spijkerboer heeft erop gewezen dat het begrip 'invulling' zo onduidelijk is, dat eigenlijk niet beoordeeld kan worden waar dit over gaat, noot Spijkerboer bij ABRvS, 27 december 2016, ECLI:NL:RVS:2016:3504, JV 2017/51.

bij terugkeer.
d. Het is aannemelijk dat betrokkene zich openlijk uit over zijn seksuele geaardheid nu hij dat in Nederland ook doet.[461]

4.3.1 SEKSUELE GERICHTHEID OF GENDERIDENTITEIT UITEN

In de volgende voorbeelden gaven mensen een bevestigend antwoord op de vraag of zij hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit wilden uiten, bij terugkeer of in Nederland.

René, Oeganda
Vreemde vraag misschien, maar als u terug moet naar [land van herkomst], hoe zult u uw seksuele geaardheid uiten? – Ik kan het niet uiten en ik denk er niet aan om terug te gaan.
(...)
Geeft u afgezien van de jongen X verder nog uiting aan uw biseksualiteit? – In Nederland kan ik open zijn. Als iemand naar mijn seksuele geaardheid vraagt, kan ik het gewoon zeggen. Dat is in het AZC al gebeurd.[462]

Petra
Is het bekend in uw land van herkomst dat u homoseksueel bent? – Nee, en niemand mag het weten.

Waar bent u bang voor bij terugkeer? – Dan word ik vermoord, 100 procent zeker.

In Nederland houdt u uw seksuele geaardheid geheim. Waarom zou u dat in [land van herkomst] dan niet kunnen? – Dat kan ik niet. Daar zou ik niet eens met een vriendin buitenshuis kunnen zijn, je zou nergens naartoe kunnen. In [land van herkomst] moet een vrouw binnen blijven en zich met het huishouden bezighouden.
(...)
Heeft u in het verleden problemen gehad vanwege uw seksuele geaardheid? – Nee, want ik heb het altijd verborgen.
(...)
Stel dat u zou moeten terugkeren naar uw land van herkomst, op welke wijze zult u uiting geven aan uw seksuele geaardheid? – Dat kan niet, je moet het geheim houden.

En als dat wel zou kunnen? – Dan zou ik heel blij zijn. Ik zou dan leven zoals ik nu zou willen.[463]

Anderhalf jaar later:
U heeft aangegeven dat u bij terugkeer terughoudend zult zijn met het uiten van uw seksuele geaardheid. Op welke wijze zult u uiting geven? – Ik kan mijn geaardheid niet meer verbergen.[464]

461. Robbie Nigeria, november 2015, na het gehoor opvolgende aanvraag kreeg hij een a-status.

462. René Afrika, nader gehoor, maart 2015. In juli 2015 werd hij aanvullend gehoord en in oktober 2015 kreeg hij een status.

463. Petra, aanvullend nader gehoor, 2016. Na dit gehoor werd zij geloofd en een maand later 2016 zij een status.

464. Marcel Zuidelijke Kaukasus, opvolgend nader gehoor, september 2015. Na deze opvolgende aanvraag kreeg Marcel een status. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit niet strafbaar.

Marcel, Zuidelijke Kaukasus
Als u terug zou moeten, op welke wijze zult u uiting geven aan uw biseksualiteit? – Ik zou het helemaal niet laten zien. Ik zou weer de kast ingaan. Dat is eigenlijk ook het hele probleem. Ik zou het moeten verbergen en dat wil ik juist niet. Ik wil mezelf kunnen zijn.

U heeft net verklaard dat u uw geaardheid in Nederland ook niet per se showt, wat maakt uw land van herkomst in dit geval anders? – Hier mag je een relatie hebben. Hier mag je iemand een knuffel geven, ik mag liefde voelen voor iemand van hetzelfde geslacht.
(...)
Wat zijn verschillen tussen uw land van herkomst en Nederland? – In mijn land van herkomst zou ik nooit uit de kast durven komen, zoals ik hier uit de kast ben. Ik denk dat ik dan weer depressief zou worden en weer aan zelfmoord zou denken. Ik wil hier niet eens over nadenken.[465]

Uit het dossier blijkt dat ook de IND vindt dat het haast niet te voorkomen is dat hij problemen zal ondervinden in zijn land van herkomst, nu hij duidelijk aangeeft dat hij zijn geaardheid niet geheim wil houden en er openlijk voor uit wil komen.

Merel, Latijns-Amerika
U kreeg veel problemen doordat u vertelde dat u lesbisch was. Later besloot u, toen u ander werk kreeg, het toch weer te vertellen aan uw baas. Waarom besloot u toch steeds te vertellen dat u lesbisch bent. Als ik problemen zou krijgen door iets, zou ik het eerder verborgen willen houden. – Ik heb het verteld omdat ik trouw wilde blijven aan mezelf. Misschien ben ik daar koppig in geweest, maar het leek mij het juiste om het doen op dat moment. Er was nog een andere reden waarom ik het vertelde. Heel vaak als ik iemand leerde kennen, een collega op het werk, een vriendschap, ging dat een tijdje goed. Tot men er via via achter kwam dat ik lesbisch ben. Dan ging dat altijd fout. Om dat te voorkomen, dat je een tijdje iemand kent en de relatie hierdoor weer zou verslechteren, leek het mij beter om vanaf het begin eerlijk te zijn en te zeggen, dit is wie ik ben.[466]

Uit het dossier blijkt dat de IND ervan uitgaat dat Merel bij terugkeer op dezelfde wijze uiting geeft aan haar geaardheid als voor haar vertrek. Ook toen heeft ze zich niet terughoudend opgesteld, en ook toen was haar omgeving ervan op de hoogte. Dit resulteerde in pesterijen, en dit kan zich bij terugkeer opnieuw voordoen.[467]

Jan, Afrika
Stel dat u terug zou moeten, zou u dan op dezelfde wijze uiting geven aan uw homoseksualiteit zoals u dat hier te lande doet? – Ik ga het niet meer verstoppen. Ik zou dan liever doodgaan. Ik wil mezelf kunnen zijn.

465. Marcel Zuidelijke Kaukasus, opvolgend nader gehoor, september 2015. Na deze derde, en eerste zelfstandige, aanvraag kreeg Marcel een status. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit niet strafbaar.

466. Merel Latijns-Amerika, nader gehoor, augustus 2015. In haar land is homoseksualiteit niet strafbaar.

467. Merel Latijns-Amerika, maart 2016, ze kreeg een b-status. In haar land is homoseksualiteit niet strafbaar.

Ik kan het niet verbergen.[468]
(...)
Vreest u voor de toekomst? – Hier zoen ik anderen op straat en loop hand in hand. Dat kan daar niet, dat is daar veel te gevaarlijk. Als je geluk hebt ga je naar de gevangenis, anders verlies je je leven.[469]

Peter, Iran
Uit het dossier blijkt dat de IND gelooft dat Peter homoseksueel is en ook dat hij is betrapt op een feest. Daarmee is het aannemelijk dat hij in de aandacht van de autoriteiten staat. Peter gedraagt zich niet low-profile en hij hoeft dit ook bij terugkeer niet te doen. Daarom wordt hij aangemerkt als vluchteling.[470]

Vera, transvrouw
Uit het dossier van Vera blijkt dat de IND het aannemelijk vindt dat zij door de autoriteiten werd gediscrimineerd bij het vinden van werk en bij het verkrijgen van een woning. Ook is zij door burgers gediscrimineerd in haar wens zich als vrouw te kleden en te gedragen. Het is aannemelijk dat zij dit opnieuw zal doen, als zij zou moeten terugkeren naar haar land van herkomst. Daarmee is ook aannemelijk gemaakt dat haar omgeving op de hoogte is van haar seksuele geaardheid. Nu dit ziet op een langere periode en meerdere gewelddadige gebeurtenissen is voldoende duidelijk dat het leven zoals zij dat wenst te leiden voor haar in haar land van herkomst onhoudbaar is geworden.[471]

Jelle, Afrika
Uit het dossier blijkt dat hij hier in Nederland een openlijke relatie heeft met een andere man. Als hij in zijn land van herkomst zijn gerichtheid op dezelfde wijze wil uiten als hier in Nederland, zal dat volgens de IND tot problemen leiden, gelet op hetgeen bekend is over dat land. Dit zal niet worden geaccepteerd. Hij voldoet daarmee aan de voorwaarden zoals deze in Vc C2/3.2 zijn beschreven. Vervolgens kreeg hij een status.[472]

Albert, Oostelijk Europa
Uit het dossier van Albert blijkt dat hij zijn homoseksualiteit altijd geheim heeft gehouden, maar in de toekomst zou hij die wel graag willen kunnen uiten. Van hem kan geen terughoudendheid verwacht worden. Volgens de IND is de vraag nu welke problemen hij kan ondervinden wanneer wel bekend wordt dat hij homoseksueel is. In het verleden heeft hij al verschillende vervelende ervaringen meegemaakt, doordat mensen, voornamelijk onbekenden, erachter kwamen dat hij homoseksueel was. De meeste van deze incidenten zijn geloofwaardig geacht. Nu hij mogelijk in het verleden, ondanks zijn geheimhouding, al problemen ondervond vanwege zijn geaardheid kan niet worden uitgesloten dat dit in de toekomst weer, en mogelijk in ernstiger mate, voor zal

468. Jan Afrika, nader gehoor, juni 2014.

469. Jan Afrika, aanvullend nader gehoor, november 2015. Jan kreeg een maand later een status.

470. Peter Iran, februari 2016. Peter kreeg twee dagen na zijn nader gehoor een status.

471. Vera, oktober 2015. Vera kreeg vervolgens een status.

472. Jelle Afrika, februari 2016.

komen. Daarom kreeg hij een paar maanden na zijn nader gehoor een status.[473]

Het komt ook voor dat iemand nog niet precies weet hoe hij zijn gerichtheid zal gaan uiten:

Arjan, Oostelijk Europa
Stel dat u zou moeten terugkeren naar uw land van herkomst, op welke wijze zult u uiting geven aan uw biseksualiteit? – Ik zou nooit in mijn land mijn seksuele gerichtheid openbaar maken. (...)

Een aantal mensen weet dat u biseksueel bent. Wat bedoelt u wanneer u zegt dat u uw seksuele gerichtheid niet openbaar zou maken in [land van herkomst]? – Behalve extremistische groeperingen zijn er ook heel veel mensen in [land van herkomst] die negatief zijn ingesteld tegen mensen met een andere seksuele gerichtheid. Daarom ben ik het echt niet van plan. Ze kunnen vervelend reageren als ze merken dat iemand zich anders gedraagt. (...)

Nogmaals: als u terug moet, hoe zou u uw seksuele gerichtheid uiten? – Het is natuurlijk het veiligst om alleen maar thuis te blijven en geen contacten te hebben, maar dat is natuurlijk heel erg moeilijk. Ik weet niet hoe ik mijn seksuele gerichtheid zou uiten.[474]

Commentaar
Alle mensen in de voorbeelden hiervoor kregen een status, met uitzondering van Arjan. De staatssecretaris was van mening dat Arjan de bescherming van de autoriteiten had kunnen inroepen. De andere negen mensen hadden hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit geuit in het land van herkomst of in Nederland of waren van plan dat te gaan doen. Van hen kan niet verwacht worden dat zij hun gerichtheid of identiteit in de toekomst zullen gaan verbergen en op grond van het beleid moet ervan uitgegaan worden dat de omgeving in het land van herkomst erachter zal komen, met alle gevolgen van dien. Daarom kregen zij een positieve beschikking.

4.3.2 SEKSUELE GERICHTHEID NIET UITEN

In de volgende voorbeelden werd de vraag of mensen hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit openlijk wilden uiten ontkennend beantwoord. De vraag: 'Wat gebeurt er als ze erachter komen?' werd daarbij niet gesteld of beantwoord.

Sam, Azië
Sam uit Azië had in Europa diverse geheime homoseksuele relaties, en in zijn land van herkomst was dat niet bekend. Hij kreeg een

473. Albert Oostelijk Europa, februari 2017. In zijn land is homoseksualiteit niet strafbaar.

474. Arjan Oostelijk Europa, nader gehoor, november 2015. In zijn land is homoseksualiteit niet strafbaar.

voornemen waarin stond: ‘Conform het Nederlandse beleid wordt niet van betrokkene verwacht dat hij zijn homoseksuele geaardheid verborgen zal houden. Van belang bij de beoordeling van onderhavige aanvraag is in dit verband of het voor betrokkene mogelijk is om in zijn land van herkomst op betekenisvolle wijze invulling te geven aan zijn homoseksuele geaardheid. (...) Betrokkene heeft verklaard in zijn land van herkomst geen problemen te hebben ondervonden vanwege zijn seksuele geaardheid nu hij niet ervoor is uitgekomen. (...) Dezerzijds wordt benadrukt dat van betrokkene niet wordt verlangd dat hij (enige) terughoudendheid betracht vanwege zijn geaardheid. Echter, betrokkene heeft zelf verklaard niet voor zijn seksuele geaardheid te willen of kunnen uitkomen om zo te voorkomen dat zijn familie beledigd zou worden of dat zij anderszins problemen zouden ondervinden. Ook in Europa heeft hij zijn relaties geheim gehouden voor de buitenwereld om zo niet de kans te lopen dat zijn familie op de hoogte zou komen van zijn homoseksuele geaardheid. (...) Derhalve wordt geconcludeerd dat het vooralsnog een onzekere toekomstige gebeurtenis is dat zijn gezin of anderen (landgenoten in het land van herkomst of elders) achter zijn seksuele geaardheid zouden komen. De vrees van betrokkene vanwege zijn homoseksualiteit wordt gezien bovenstaande niet zwaarwegend genoeg geacht om tot vergunningverlening te leiden.’ [475]

In de zienswijze wordt opgemerkt dat in feite gezegd wordt dat hij terug in de kast moet en dat is in strijd met het beleid. Hij heeft niet gezegd dat hij niet wil uitkomen voor zijn seksuele geaardheid. Maar al had hij dat wel gezegd, uit de context is duidelijk dat het hier niet gaat om vrije wil. Hij zou zijn gerichtheid dus gedwongen geheim houden – precies hetgeen waarvan het beleid zegt dat dit niet mag worden vereist. Als het geheim houden van zijn seksuele geaardheid inderdaad zijn eigen keuze was geweest, was hij niet gevlucht. Ook heeft hij inmiddels een relatie aangeknoopt met een homoseksuele asielzoeker die hij in een AZC heeft ontmoet. Zij maken hun relatie vooralsnog niet openbaar, maar geven er wel degelijk uiting aan op een manier die, gelet op het risico van ontdekking, in zijn land van herkomst ondenkbaar zou zijn.[476]

Rosa, Pakistan

Rosa verklaarde dat zij jarenlang zeer voorzichtig had gedaan, maar dat haar seksuele gerichtheid toch bekend was geworden, waarop zij naar Nederland was gevlucht. De staatssecretaris geloofde dat zij lesbisch was en ook dat zij in haar land van herkomst een aantal relaties met vrouwen had gehad, maar niet dat dit bekend geworden was. In plaats van vervolgens de vraag te beantwoorden wat er zou gebeuren als haar seksuele gerichtheid wel bekend zou worden, staat in het voornemen: ‘dat discriminatie in [land van herkomst] jegens homoseksuelen

475. Sam Azië, voornemen, december 2015.

476. Sam Azië, zienswijze januari 2016. Snel daarna kreeg Sam een inwilligende beschikking.

pas kan ontstaan wanneer dit bekend is geworden. In onderhavige zaak is niet bekend geworden dat betrokkene lesbisch is en derhalve wordt het niet aannemelijk geacht dat er voldoende vrees voor vervolging is. (...) niet is gebleken dat betrokkene zich expressief en expliciet heeft geuit of zal uiten waardoor zij de negatieve aandacht op zichzelf zal vestigen.' [477]

De beschikking die hierna volgt stelt: 'dat uit haar verklaringen is gebleken dat zij zich in haar land altijd terughoudend heeft opgesteld waar het gaat om haar geaardheid en dat zij zich nimmer op een zodanige wijze heeft geuit, dat zij hierdoor in de negatieve belangstelling van haar omgeving is komen te staan. (...) Uit haar relaas is expliciet gebleken dat zij zelf steeds terughoudend en discreet is geweest waar het gaat om haar geaardheid en dat zij zelf haar geaardheid steeds geheim heeft gehouden. Het gaat derhalve niet om een dezerzijds aan betrokkene opgelegd verwachtingspatroon ten aanzien van de wijze waarop zij volgens de IND zou moeten omgaan met haar geaardheid.' [478]

Terwijl verklaringen dat de lesbische, homoseksuele of biseksuele asielzoeker op heterdaad betrapt was in veel gevallen niet geloofd worden, doet zich ook het verschijnsel voor dat soms juist wél geloofd wordt dat de asielzoeker betrapt is, waardoor de vraag: Wat gebeurt er als ze erachter komen? niet langer relevant is. De omgeving is immers al op de hoogte en heeft niet gereageerd met vervolging. Dit speelde bijvoorbeeld in de zaak van Leo.

Leo, Afrika

Hij kreeg een beschikking waarin staat: Dat er een taboe op homoseksualiteit rust en dat homoseksuelen in [land van herkomst] hun seksuele oriëntatie niet openlijk beleven, is, hoe vervelend dit ook mag zijn voor betrokkene, niet voldoende zwaarwegend om te leiden tot vergunningverlening. (...) Hij mag voldoende in staat worden geacht om zijn leven in [land van herkomst] als homoseksueel voort te zetten, zoals hij naar eigen zeggen eerder ook heeft gedaan.[479]

In beroep oordeelde rechtbank Arnhem met betrekking tot het risico op behandeling in strijd met 3 EVRM: dat de staatssecretaris onvoldoende heeft gemotiveerd dat uit zijn verklaringen kan worden afgeleid dat de families de homoseksuele relatie hebben gedoogd en dat hij openlijk uiting heeft kunnen geven aan zijn homoseksualiteit. (...) Verder acht de rechtbank onvoldoende gemotiveerd dat uit de omstandigheid dat de gemeenschap een vermoeden had van de relatie kan worden afgeleid dat hij openlijk uiting heeft kunnen geven aan zijn homoseksualiteit zonder hierbij problemen te ondervinden. De staatssecretaris heeft onvoldoende gemotiveerd waarom de stelling van

477. Rosa Pakistan, voornemen april 2017. Rosa is hoog opgeleid. De onderzoeker kreeg een deel van haar dossier via COC Nederland onder ogen.

478. Rosa Pakistan, beschikking, juni 2017. In haar land van herkomst is homoseksualiteit strafbaar.

479. Leo Afrika, beschikking, januari 2016.

Leo dat hij geen problemen heeft gehad omdat ze hun relatie geheim hebben gehouden en daarom nooit door de gemeenschap zijn betrapt, niet wordt gevolgd.[480]

Met andere woorden: Nadat Leo en zijn partner op heterdaad betrapt waren door hun families, mochten ze toch nog samenwonen en hieruit maakte de staatssecretaris op dat hun homoseksuele relatie zonder veel problemen door de omgeving gedoogd werd. Leo stelde echter dat de relatie niet gedoogd werd, maar in het geheim werd voortgezet. Hij kon zijn seksuele gerichtheid niet openlijk uiten in zijn land van herkomst uit angst voor de gevolgen. [481]

Sonja, Zuidelijke Kaukasus

Heeft u zich openlijk geprofileerd als zijnde lesbienne in [land van herkomst]? – Ik verborg mijn geaardheid niet maar ik vertelde het ook niet zomaar. Als een man mij benaderde zei ik wel gewoon dat ik op vrouwen viel.

Hoe reageerden die mannen? – Ze bleven rustig. Soms schrokken ze ervan en gingen ze meteen weg.

U zegt dat u niet wordt geaccepteerd in de maatschappij vanwege uw geaardheid. Waarom durft u dan wel aan mannen te vertellen dat u lesbisch bent? – Ik zei het in eerste instantie niet, maar soms namen ze daar geen genoegen mee en ze bleven aandringen. Ik moest dan wel zeggen dat ik op vrouwen viel. Ik zei het om van hen af te komen.[482]

Zes jaar later: (...) Ik heb het totaal verborgen dat ik lesbisch was. Toen ik lastig gevallen werd op het werk, zei ik het wel. Ik heb het dus toegegeven. Ik werd uitgelachen.

Zou u op dezelfde wijze uiting geven aan uw homoseksualiteit zoals u dat hier te lande doet? – Het kan gewoon niet daar. Het is onvoorstelbaar dat je daar in vrijheid kunt doen en laten wat je wilt. Ik zou weer moeten leven in angst.[483]

Anton, Afrika

Op welke wijze wilt u uiting geven aan uw homoseksualiteit in Nederland? – Ik ga aan de mensen vertellen dat ik het leuk vind om te doen.

Stel dat u zou moeten terugkeren naar uw land herkomst, op welke wijze zult u uiting geven aan uw homoseksualiteit? – Ik ga jullie smeken om een plek voor me te zoeken om hier te blijven. Ik kan niet meer terug naar Afrika.

480. Rb. Arnhem, 19 juli 2016, 16/1981, beroep gegrond (Guinee).Gevolgd door ABRvS 23 maart 2017, ECLI:NL:RVS: 2017:788.

481. Leo won zowel zijn beroep als zijn hoger beroep en uiteindelijk kreeg hij asiel.

482. Sonja Zuidelijke Kaukasus, nader gehoor in eerste procedure. In haar land is homoseksualiteit niet strafbaar.

483. Sonja Zuidelijke Kaukasus, opvolgend nader gehoor, tweede procedure, zes jaar later.

Zou u als u zou moeten terugkeren, op dezelfde wijze uiting geven aan uw homoseksualiteit zoals u dat hier te lande zou doen? – Nee.

Want wat is het verschil? – Ik kan het niet aan hen vertellen, het is daar geheim.[484]

In de beschikking die hierna volgt staat: Ook de verklaring hoe hij zijn gestelde homoseksualiteit in de toekomst zou willen uiten getuigt geenszins van een innerlijk oprechte homoseksuele overtuiging. (...) Hierbij is ook nog opgemerkt dat betrokkene (...) summiere en vreemde verklaringen aflegt als hem gevraagd wordt hoe hij in de toekomst zijn gestelde oriëntatie zou willen uiten.[485]

De antwoorden van Anton op de vragen naar invulling worden gebruikt als argument om zijn seksuele gerichtheid niet te geloven. Zijn antwoord 'Ik ga aan de mensen vertellen dat ik het leuk vind om te doen.' past blijkbaar niet in het referentiekader van de hoor- en beslisambtenaren. Iets dergelijks gebeurde in de volgende zaak.

Alex, Azië
Wat als u terug moet? – Dan pleeg ik liever zelfmoord.

Waarom bent u zo stellig hieromtrent? U heeft jarenlang als homoseksueel in [land van herkomst] kunnen leven. Probleemloos, weliswaar omdat u uw leven 'stiekem' leefde. – Ik heb zo lang hier geleefd, hier zegt niemand iets tegen me. Ik voel me hier veilig. Daarom wil ik niet terug naar mijn land. Daar kun je niet zijn zoals ik ben.[486]

Brigitte, transvrouw
Aan Brigitte werd gevraagd: Stel, u voltooit de overgang van man naar vrouw. Zou u dan in uw land van herkomst als vrouw een veilig leven kunnen leiden? [487]

Deze vraag impliceert dat zij na haar transitie haar transgenderidentiteit geheim zal weten te houden. Overigens kwam de vraag in hoeverre zij überhaupt streeft naar een overgang van man naar vrouw in het gehoor niet ter sprake.

Annette
Transvrouw Annette had in haar land van herkomst een geslachtsaanpassende operatie ondergaan en ook had zij een paspoort op haar naam als vrouw bemachtigd.

Is het bij uw werkgever in [land van herkomst] of bij uw collega's bekend dat u transgender bent? – Nee.

484. Anton Afrika, nader gehoor, januari 2016.

485. Anton Afrika, beschikking, februari 2016, hij werd niet geloofd en afgewezen. Anton is analfabeet.

486. Alex Azië, aanvullend nader gehoor, september 2015. Ook Alex werd afgewezen, omdat niet geloofd werd dat hij homoseksueel was.

487. Brigitte, aanvullend nader gehoor, maart 2016. Zij kreeg twee weken later een status.

Waarom heeft u dat niet verteld aan uw chef of uw collega's? – Dat heb ik niet gedaan, transgenders worden bij ons anders behandeld, ik ben bang voor gepraat en ook voor mishandeling. Ze kunnen me zien als een prostituee. (...) Een paar jaar geleden is een transgender activist vermoord en dat is voor mij reden om niet uit de kast te komen. Het is bekend dat de transgenders die op straat werken worden mishandeld.

De staatssecretaris is van mening dat zij niet te vrezen heeft voor vervolging. De rechtbank oordeelt echter: De omstandigheid dat het proces tot vrouw is voltooid en dat zij als vrouw, zonder dat bekend is dat zij transgender is, heeft kunnen leven in [land van herkomst] zegt niets over het mogelijke gevaar dat zij loopt bij terugkeer als wel bekend wordt dat zij transgender is. Van haar kan niet worden verwacht dat zij zich bij terugkeer altijd zodanig terughoudend dient op te stellen dat haar transgender zijn altijd geheim zal blijven.[488]

Vervolgens brengt de staatssecretaris weer een negatieve beschikking uit, waarin hij stelt: 'Betrokkene heeft verklaard dat niemand in [land van herkomst], behoudens een aantal hechte vrienden, op de hoogte is van het feit dat zij van geslacht is veranderd. Tevens heeft betrokkene verklaard dat zij niet wil dat dit bekend wordt. Betrokkene gaat hedendaags als vrouw door het leven en heeft ook het uiterlijk van een vrouw. Voorts heeft betrokkene eveneens verklaard geen problemen te hebben ondervonden in [land van herkomst] ten aanzien van haar transgenderidentiteit.' [489]

Commentaar

Hierboven zijn verschillende 'discretie'-varianten de revue gepasseerd. Zowel Sam als Rosa werden in feite de kast ingestuurd. Sam werd aanvankelijk afgewezen, maar doordat in de zienswijze werd uitgelegd dat hij niet uit vrije wil zijn seksuele gerichtheid geheim hield, kon hem een vergunning niet onthouden worden. Ook Rosa's aanvraag werd afgewezen op grond van een feitelijke vorm van 'discretie'. Haar procedure loopt nog. In de zaken van Sonja en Leo meende de staatssecretaris dat ze wel terug konden naar hun land van herkomst, omdat de omgeving al op de hoogte zou zijn van hun seksuele gerichtheid en kennelijk niet tot vervolging was overgegaan.

Van Alex en Anton werd niet geloofd dat ze homoseksueel waren. De manier waarop Anton zijn seksuele gerichtheid wilde gaan uiten droeg aan dit ongeloof bij: het antwoord 'leuk om te doen' was niet voldoende, want dit werd niet beschouwd als 'innerlijk oprechte homoseksuele overtuiging'. In geval van Annette moet de vraag beantwoord worden: Wat zal er gebeuren als de omgeving in haar land van herkomst erachter komt dat

488. Rb. Amsterdam 15 maart 2017, 16/24662, beroep gegrond.

489. Annette, beschikking mei 2017.

Annette als man geboren is? Het kan immers niet van haar verwacht worden dat zij dit haar hele leven geheim houdt.

4.3.3 RECHTSPRAAK

Raad van State, Marokko
Rechtbank Rotterdam oordeelde in een zaak van een Marokkaanse homoseksuele man dat uit het aanvullende gehoor blijkt dat de man zich zal gaan gedragen zoals homoseksuelen zich gemiddeld gedragen in Marokko, dat hij zich in Nederland ook niet opvallend heeft gekleed of gedragen en dat hij niet voornemens is om zich te manifesteren als een activist voor de homoseksuele emancipatie in Marokko. Hierbij stelt de staatssecretaris niet ten onrechte dat hij zich voor dit beoogde gedrag niet terughoudend zal hoeven opstellen.[490]

In hoger beroep betoogt deze man dat hij niet meer in het geheim wil leven zoals vroeger in Marokko, waar vervolgingsrisico's alleen vermeden kunnen worden door de kast in te gaan. De man wint het hoger beroep.[491] De Raad van State verwijst hierbij naar haar arrest van dezelfde dag in een andere Marokkaanse zaak, waarin zij, in aansluiting op een uitgebreide toelichting op de onderzoeksplicht op het punt van strafbaarheid, oordeelt: 'Bij deze beoordeling moet de staatssecretaris buiten beschouwing laten of een vreemdeling zich aan vervolging kan onttrekken door zich terughoudend op te stellen.' [492]

Rb. Utrecht, Marokko
In een andere Marokkaanse zaak oordeelde de rechtbank dat de staatssecretaris, door onder meer te verwijzen naar de informatie van de International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association, waaruit blijkt dat homoseksualiteit in Marokko enkel wordt getolereerd onder voorwaarde dat 'practitioners don't flaunt their difference', impliciet heeft aangenomen, dat het voor homoseksuelen in Marokko mogelijk is zich aan vervolging te onttrekken door zich bij het uiting geven aan hun seksuele gerichtheid terughoudend op te stellen. Dit is in strijd met het in paragraaf C2/3.2 opgenomen beleid.[493]

Ook in het volgende voorbeeld wijst de staatssecretaris een aanvraag af op grond van een feitelijke 'discretie'-variant.

Rb. Amsterdam, Jordanië
Een homoseksuele man leidde in Jordanië, waar homoseksualiteit niet strafbaar is, een dubbelleven. Hij stelt dat hij niet de mogelijkheid heeft om zichzelf te zijn in de zin van het openlijk tonen van zijn gerichtheid. De staatssecretaris reageert als volgt: 'Allereerst blijkt uit de verklaringen van betrokkene niet dat hij zich hier te lande anders uit dan ten tijde van zijn verblijf in zijn land van herkomst. Voorts is aan betrokkene

490. Rb. Rotterdam 22 december 2014, 14/20064, beroep ongegrond (Marokko).

491. ABRvS, 24 december 2015, 201500470/1/V2, hoger beroep van Rb. Rotterdam 22 december 2014, 14/20064 gegrond.

492. ABRvS 24 december 2015, ECLI:NL:RVS:2015:4062, hoger beroep staatssecretaris ongegrond, uitspraak Rb. Middelburg, 13 november 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:17006 bevestigd.

493. Rb. Utrecht, 29 maart 2016, 14/24875, beroep gegrond (Marokko).

in het gehoor van opvolgende aanvraag letterlijk gevraagd of hij uiting wenst te geven aan zijn homoseksuele gevoelens bij terugkeer naar Jordanië. Betrokkene antwoordt hierop ontwijkend door te stellen dat hij zijn werk, studie, auto en familie heeft opgegeven, dat hij niet met zijn leven door kan gaan en dat hij meerdere keren aan zelfmoord heeft gedacht.' Ook verklaarde hij dat hij graag met zijn vriend wilde samenwonen, maar dat dat in Jordanië onmogelijk is.[494]

De voorzieningenrechter oordeelt dat de man zich in Jordanië op maatschappelijk en sociaal vlak staande heeft weten te houden. 'In de kern wenst verzoeker zijn seksuele geaardheid in het sociale en maatschappelijke openbare leven ruimer te etaleren op een wijze zoals in onder meer Nederland gewoonlijk is. De voorzieningenrechter heeft begrip voor deze wens, maar een dergelijke wens betekent niet dat verzoeker bij terugkeer naar Jordanië een reëel risico loopt op een behandeling die in strijd is met artikel 3 van het EVRM.' Mocht hij toch problemen krijgen, dan kan hij zich voor bescherming tot de autoriteiten wenden.[495] De man ging in hoger beroep en de Raad van State gaf hem gelijk, onder verwijzing naar haar einduitspraak van 18 december 2013.[496]

Rb. Rotterdam, Guinee

In het beroep van een man uit Guinee constateerde de rechtbank dat de staatssecretaris niet bij zijn onderzoek heeft betrokken of de man, in het geval zijn directe omgeving op de hoogte zou raken van zijn homoseksuele gerichtheid, in Guinee een relatie kan onderhouden op vergelijkbare wijze als een heteroseksueel dat daar kan. Bovendien blijkt uit ambtsberichten dat homoseksuelen in Guinee niet voor hun geaardheid uitkomen. De staatssecretaris heeft niet onderzocht wat de gevolgen daarvan precies zijn en in hoeverre dat van belang is voor de situatie van deze asielzoeker en zijn recht om relaties aan te gaan, een recht dat als een fundamenteel mensenrecht kan worden beschouwd. Het beroep is gegrond.[497]

De staatssecretaris gaat in hoger beroep en stelt dat hij als uitgangspunt heeft genomen dat de asielzoeker zijn seksuele gerichtheid niet verborgen hoeft te houden en dat deze daardoor ook bekend zal raken bij zijn naaste familie, maar naar het oordeel van de staatssecretaris is het enkele bekend worden of bekend zijn van zijn seksuele gerichtheid in Guinee onvoldoende om van vluchtelingschap uit te gaan. Met betrekking tot het uiten van zijn seksuele gerichtheid heeft hij in Nederland slechts enkele prille contacten gelegd en zich beperkt tot het bezoeken van homodiscotheken: 'Kijkend naar de wijze waarop hij aldus uiting geeft aan zijn homoseksualiteit hier te lande, moet worden vastgesteld dat indien hij in Guinee een soortgelijke invulling geeft aan zijn seksuele gerichtheid, ook op basis hiervan op voorhand niet

494. Jordanië, beschikking 30 april 2015.

495. Vzr. Rb. Amsterdam, 29 mei 2015, 15/9003, 15/9004, beroep ongegrond.

496. ABRvS 12 augustus 2015, 201504495/1/V2.

497. Rb. Rotterdam, 17 juni 2015, 14/28694, beroep gegrond.

aannemelijk is, dat hij voor zodanige discriminatie te vrezen heeft dat sprake is van ernstige beperkingen van zijn bestaansmogelijkheden, waardoor zijn leven onhoudbaar wordt.' [498]

Commentaar

Met andere woorden: als hij zich een beetje inhoudt met zijn 'invulling', zoals hij in Nederland ook doet, dan kan hij best terug naar Guinee. De staatssecretaris wint het hoger beroep, omdat de rechtbank eerst het standpunt over de (on)geloofwaardigheid van het asielrelaas had moeten toetsen. De Raad van State verricht deze toets alsnog en verklaart het beroep ongegrond. Op de omstandigheid dat de man in feite de kast ingestuurd wordt, nu uit het ambtsbericht[499] blijkt dat in Guinee LHBT's vrijwel nooit voor hun gerichtheid uitkomen, wordt door de Raad van State niet ingegaan.[500] De asielzoeker diende een klacht in bij het Hof in Straatsburg. Het Europese Hof heeft zijn klacht niet-ontvankelijk verklaard en gaat daarbij ook niet op het element 'discretie' in.[501] Het Straatsburgse Hof heeft al vaker laten merken er weinig moeite mee te hebben dat asielzoekers in hun land van herkomst hun seksuele gerichtheid moeten verbergen.[502]

Rb. Rotterdam, Guinee

De staatssecretaris geloofde dat een (andere) man uit Guinee biseksueel was en dat hij was betrapt tijdens het verrichten van homoseksuele handelingen, maar de staatssecretaris geloofde niet dat het hele dorp en de omliggende dorpen nu op de hoogte waren van zijn gerichtheid. Ook de door hem gestelde toekomstige invulling werd niet geloofd: 'Voor zover eiser stelt dat hij bij terugkeer uiting wil geven aan zijn gerichtheid, heeft verweerder dat terecht niet aannemelijk geacht. Deze invulling past niet in de wijze waarop eiser tot nu toe invulling heeft gegeven aan zijn seksuele geaardheid. Niet alleen heeft eiser deze in Guinee jarenlang verborgen gehouden, maar ook in Nederland heeft hij niet openlijk uiting gegeven aan zijn gerichtheid. Niet is gebleken dat eiser zich bij terugkeer anders zal moeten voordoen en zich terughoudend zal moeten opstellen.' [503]

Commentaar

In bovenstaande zaak wordt geloofd dat de man op heterdaad betrapt is, maar tegelijkertijd wordt hem aangeraden zijn seksuele gerichtheid te verbergen. Dit klinkt nogal tegenstrijdig, want verbergen lijkt niet veel zin te hebben, nu hij al betrapt is. Ging het misschien om verbergen tegenover de rest van het dorp en de andere dorpen? Mogelijk speelt hier mee dat de man niet homosekueel is, maar biseksueel. In ieder geval werd deze man (onder meer) afgewezen op grond van een feitelijke

498. Hoger beroepschrift staatssecretaris 14 juli 2015.

499. Het Algemeen ambtsbericht Guinee, 2014 stelt: 'Zoals in veel Afrikaanse landen rusten er in Guinee diepe sociale, religieuze en culturele taboes op homoseksualiteit. Homoseksualiteit wordt vaak gezien als een ziekte of afwijking. Hierdoor komen LHBT's vrijwel nooit uit voor hun geaardheid. De sociale druk op mannen en vrouwen, zowel homoseksuelen als heteroseksuelen, om een gezin te stichten is groot.'

500. ABRvS 30 mei 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1616. Ook verwijzing naar de uitspraak van de Raad van State van dezelfde dag in een andere Guinese homozaak (ABRvS 30 mei 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1450). In die zaak is geoordeeld dat het niet aannemelijk is dat homoseksuelen in Guinee te vrezen hebben voor vervolging of een behandeling in strijd met artikel 3 EVRM. Zie ook paragraaf 4.2 over strafbaarheid.

501. EHRM 21 december 2017, *M.B. tegen Nederland*, 63890/16.

502. EHRM 26 juni 2014, *M.E. tegen Zweden*, 71398/12, JV 2014/260, noot Wessels; Spijkerboer 2017a.

503. Rb. Rotterdam 3 mei 2017, 16/25645 (Guinee).

vorm van ‘discretie’. De vraag wat er zou gebeuren als de mensen in de omliggende dorpen er alsnog achter zouden komen, wordt in de uitspraak niet gesteld.

In de volgende uitspraak gebeurde dat evenmin, ook hier ging het om een biseksuele man. Het valt niet goed te begrijpen waarom deze twee beroepen niet gegrond waren. Als het gaat om de aanname dat er in Guinee en Kenia geen daadwerkelijke strafvervolging van biseksuelen plaatsvindt, dan zou de vraag ‘Wat gebeurt er als de omgeving achter de biseksuele gerichtheid komt?’ wellicht beantwoord kunnen worden met: ‘Dat zal niet tot problemen leiden.’ Maar de vraag moet wel eerst gesteld worden.

Rb. Middelburg, Kenia
Een Keniaanse man legde aan zijn opvolgende aanvraag ten grondslag dat hij biseksueel is en dat hij nog in de situatie verkeert dat hij dat geheim houdt. De rechtbank acht het niet zonder betekenis dat de staatssecretaris ‘het terecht van belang heeft geacht dat niemand in Kenia van eisers geaardheid op de hoogte is, nu vrienden van eiser in Kenia het niet weten en hij geen familie meer heeft.’ De rechtbank vindt het begrijpelijk dat de staatssecretaris het op deze grond niet aannemelijk acht dat er bij terugkeer naar Kenia sprake zal zijn van schending van artikel 3 van het EVRM.[504]

Rb. Roermond, Bangladesh
De staatssecretaris meende dat een Bengaalse transman geen zwaarwegende problemen te vrezen had. De rechtbank oordeelde echter dat, nu hij zich bij terugkeer niet meer terughoudend zal opstellen, in het openbaar wil uitkomen voor zijn seksualiteit en niet langer het teruggetrokken bestaan van voorheen wil leiden, er niet zonder meer vanuit gegaan kan worden dat hij na terugkeer opgevangen of bijgestaan zal worden door zijn familie. Uit zijn verklaringen is gebleken dat zijn familie alleen bereid was hem te ondersteunen, zolang hij zich conformeerde in de zin dat hij zich niet als een man gedroeg, niet rookte en vrouwenkleding droeg.[505]

De staatssecretaris ging in hoger beroep en stelde dat uit algemene informatie blijkt dat LHBT’s in Bangladesh zelden worden vervolgd en dat publieke discriminatie weinig voorkomt vanwege verzwijging en dat geen concrete informatie voorhanden is over directe geweldplegingen tegen anders-seksuelen. Bovendien blijkt uit het nader gehoor dat het gekleed gaan als man niet automatisch opvalt en negatieve aandacht genereert. Bij een confrontatie met een politieagent viel pas bij fouillering op dat betrokkene geen man is maar een vrouw, en deze confrontatie leidde niet tot problemen.[506]

504. Rb. Middelburg 5 juli 2016, 16/12360; 16/12362, beroep ongegrond (Kenia), in hoger beroep bevestigd, ABRvS, 17 augustus 2016, 201605287/1/V2.

505. Rb. Roermond 7 april 2015, 12/4042, beroep gegrond (Bangladesh).

506. Hoger beroepschrift staatssecretaris mei 2015. Gevolgd door ABRvS 13 november 2015, 201503759/1/V2, hoger beroep staatssecretaris kennelijk ongegrond (Bangladesh).

Rb. Utrecht, Jordanië
Een transman uit Jordanië voerde aan dat de staatssecretaris zijn asielrelaas onterecht getoetst had aan een situatie waarin hij zich niet als transgender manifesteert, terwijl uit het XYZ-arrest en de uitspraak van de Raad van State van 18 december 2013 voortvloeit dat dat niet van hem gevergd kan worden. Zijn asielmotieven moeten getoetst worden aan de situatie in het land van herkomst voor transgenders die zich openlijk manifesteren. De rechtbank leidt uit zijn verklaringen af dat hij zich in Jordanië terughoudend heeft opgesteld wat betreft zijn genderidentiteit. Zo hield hij rekening met zijn kledingkeuze, zijn manier van bewegen en zijn manier van praten. De rechtbank acht het aannemelijk dat hij zich meer als transgender wil manifesteren. De staatssecretaris heeft onvoldoende blijk gegeven dat is onderzocht hoe de positie van transgenders in Jordanië in het algemeen en van eiser in het bijzonder zal zijn als hij zich minder terughoudend zal opstellen.[507]

Rb. Rotterdam, Cuba
Een Cubaanse transvouw was vervolgd door medeburgers en door de Cubaanse autoriteiten. In beroep voerde zij aan dat de staatssecretaris ten onrechte heeft volstaan met een beoordeling van de gebeurtenissen in Cuba en niet kenbaar bij de besluitvorming heeft betrokken dat zij in Cuba niet voor haar identiteit als transgender kan uitkomen. Zij stelde dat haar problemen nog veel ernstiger zullen worden, als zij in Cuba meer uitkomt voor haar geaardheid door (bijvoorbeeld) altijd in plaats van heel af en toe kleding te dragen die wordt gezien als vrouwenkleding. Haar beroep is gegrond.[508]

4.3.4 VERGELIJKING MET HETEROSEKSUELEN

In het beleid wordt een expliciete vergelijking gemaakt met heteroseksuelen: ‘Uitgangspunt is dat iemand zijn gerichtheid zal uiten en relaties zal aangaan op een manier die niet wezenlijk anders is dan van heteroseksuelen in het betreffende land van herkomst wordt geaccepteerd. (…) De IND betrekt bij de beoordeling (…) de aldaar voor zowel hetero- als homoseksuelen geldende normen en zeden.’[509]

Een dergelijke toets zou onderbouwd moeten worden met precieze landeninformatie over wat in het land van herkomst geaccepteerd wordt van hetero’s en homo’s. In het dossier van Sonja wordt er op een merkwaardige manier omgegaan met dit criterium.

Sonja, Zuidelijke Kaukasus
In het voornemen van Sonja staat: ‘Weliswaar volgt uit diverse bronnen, waaronder het algemene ambtsbericht […] en het Human Rights Report door de US State Department […] dat homoseksuelen daar

507. Rb. Utrecht, 3 november 2016, 16/23543 (Jordanië). Aan de man is inmiddels asiel verleend.

508. Rb. Rotterdam 11 december 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:15056, beroep gegrond (Cuba).

509. WBV 2014/22; Vc C2/3.2.

slechter worden behandeld dan heteroseksuelen, echter blijkt ook dat homoseksualiteit in haar land van herkomst niet strafbaar is en homoseksuelen in de wetgeving niet worden gediscrimineerd.' [510]

Sonja verklaarde dat zij haar gerichtheid niet wilde verbergen. De staatssecretaris antwoordt 'dat dat ook niet van haar wordt verwacht. (...) Bij betrokkene is niet gebleken van een wijze van uiting geven aan haar geaardheid die een risico op vervolging zou opleveren.' [511]

Bovendien blijkt uit het dossier dat de IND in deze zaak als uitgangspunt hanteert dat geaardheid naar lokale maatstaven wordt geuit, en dat ook bij het beoordelen van het uiten van seksualiteit naar lokale maatstaven wordt gekeken. In het geval van Sonja is niet gebleken van uitingen die volledig uit de toon vallen of van een wijze van uiten die een gegronde vrees voor vervolging oplevert.[512]

In beroep constateert de rechtbank 'dat eiseres niet heeft verklaard dat zij haar seksuele gerichtheid zal uiten op een wijze die wezenlijk anders is dan van heteroseksuelen in haar land van herkomst is geaccepteerd.' Ook oordeelt de rechtbank dat de staatssecretaris kon stellen dat de situatie voor LHBT's in haar land van herkomst niet zodanig is dat zij door de wijze waarop zij in dat land uiting zal gaan geven aan haar seksuele gerichtheid risico loopt op vervolging of op een behandeling in strijd met artikel 3 EVRM.[513]

Commentaar

In deze zaak wordt gekeken of Sonja niet van plan is om zich anders te gaan gedragen dan de hetero's in haar land van herkomst. Het zou interessant zijn om te weten en ook meer in lijn met WI 2014/22, hoe er in haar land van herkomst gereageerd wordt als iemand er openlijk voor uitkomt dat zij lesbisch is, maar dat vertelt het voornemen helaas niet. In deze zaak ligt teveel nadruk op het gedrag dat van haar verwacht wordt (Gaat zij geen gekke dingen doen, die vervolging kunnen uitlokken?), in plaats van op een analyse van wat wel en niet van lesbische vrouwen wordt geaccepteerd in haar land van herkomst in vergelijking met wat van heteroseksuele vrouwen wordt geaccepteerd en van de te verwachten gevolgen als haar gerichtheid aan het licht komt.

Rechtspraak

Rb. Den Bosch, Verenigde Arabische Emiraten

De staatssecretaris meende dat een Irakese homoseksueel die zijn hele leven verblijfsrecht had gehad in de Verenigde Arabische Emiraten (VAE) wel terug kon naar dat land, nu er in de VAE niet of nauwelijks

510. Sonja Zuidelijke Kaukasus, voornemen in de tweede procedure.

511. Sonja Zuidelijke Kaukasus, voornemen in de tweede procedure.

512. Sonja Zuidelijke Kaukasus, ten rijde van opeenvolgende procedure.

513. Tussenuitspraak Rb. Zwolle, 14 december 2016, 16/20674, ongepubliceerd.

strafrechtelijke vervolging van homoseksualiteit plaatsvindt.[514] (...) LHBT-organisaties treden in de VAE niet openlijk naar buiten. De rechtbank oordeelt dat uit zijn verklaringen blijkt dat hij zich in het verleden niet heeft kunnen uiten, en in de toekomst niet zal kunnen uiten, op een wijze die ook voor heteroseksuelen in de VAE geldt. Zo kan hij niet trouwen met zijn vriend. Van hem mag geen terughoudendheid worden verwacht. Zijn beroep is gegrond.[515]

Rb. Amsterdam, Egypte

De staatssecretaris geloofde dat een Egyptenaar homoseksueel was en regelmatig homoseksuele handelingen verrichtte, maar overwoog 'dat hij zelf heeft verklaard dat hij zijn geaardheid binnen zijn eigen huishouden en privéleven wil uiten, en hij niet van plan is om zijn seksuele gerichtheid publiekelijk te propageren of dat hij zich als zodanig zal profileren. Daarom valt niet in te zien dat eiser in de negatieve belangstelling van de autoriteiten zal komen te staan.' De man was zich ervan bewust dat hij zijn gerichtheid in Egypte verborgen dient te houden, omdat dit anders tot problemen zal leiden. Daarbij heeft hij echter kenbaar gemaakt dat hij wel zijn geaardheid binnen zijn eigen privéleven wil uitoefenen, maar dat dit zich verder uitstrekt dan de muren van zijn eigen huis. Hij verlangt uiteindelijk naar een leven waarin hij – net als mensen met een heteroseksuele relatie – uiting kan geven aan die relatie in het publieke leven. Hij wil zichzelf kunnen zijn op zijn werk, in de buurt en als hij op bezoek gaat bij familie en vrienden.[516]

4.3.5 RUSSEN

Anna, Rusland

In de zaak van Anna werd in het voornemen opgemerkt: 'Voorzover eiseres stelt dat zij niet als openlijk praktiserend homoseksueel in Rusland veilig kan leven wordt ten eerste overwogen dat betrokkene niet heeft verklaard haar homoseksuele gerichtheid te willen propageren. Voorts is niet elke aantasting van het recht op het uiten van een seksuele geaardheid een daad van vervolging. Daarnaast is er in de grote steden een homoscene. Dit duidt er niet op dat betrokkene haar seksuele geaardheid niet zou kunnen uiten in de Russische Federatie. (...) Nu betrokkene in de Russische Federatie geen relatie heeft en de enige lesbische relatie die zij heeft gehad voor de buitenwereld verborgen wordt gehouden, vormt de wijze waarop betrokkene een eventuele toekomstige lesbische relatie zou willen uiten in de Russische Federatie en een eventuele toekomstige schending van dit recht niet bij voorbaat een daad van vervolging in de zin van het Vluchtelingenverdrag.' [517]

Rb. Utrecht, Rusland

Bij de beoordeling van de asielaanvraag van een Russische homoseksuele man merkte de staatssecretaris op dat, afgezien van zijn moeder,

514. In de VAE staat op seksuele handelingen tussen personen van hetzelfde geslacht onder de Sharia de doodstraf en op grond van het commune strafrecht is de maximumstraf 10 jaar gevangenschap.

515. Rb. Den Bosch 5 april 2017 (Irak/VAE).

516. Rb. Zwolle 22 juni 2015, 15/5187. Zijn beroep was gegrond en aan de man werd een a-status verleend.

517. Anna Rusland, voornemen begin 2015. Later krijgt Anna toch een status.

in Rusland niemand op de hoogte is van zijn homoseksuele gerichtheid, ook de Russische autoriteiten niet. Bovendien heeft hij zelf verklaard dat hij zich bij terugkomst in Rusland terughoudend zal opstellen en zijn homoseksualiteit niet openlijk zal uitdragen. De staatssecretaris benadrukt dat dit zijn eigen verklaring is en dat hem dit niet wordt opgedragen. Niet is gebleken dat hij in verband met zijn homoseksualiteit problemen heeft ondervonden. Bovendien heeft hij verklaard dat hij zijn homoseksualiteit bij terugkeer niet zou propaganderen, aldus de staatssecretaris. Hij heeft echter ook gezegd dat het heel moeilijk wordt om zijn geaardheid te verbergen en dat hij in een ideale wereld wel openlijk uiting zou geven aan zijn seksuele gerichtheid.

Naar het oordeel van de rechtbank is zijn verklaring dat hij zijn homoseksuele geaardheid niet zal propaganderen ingegeven door zelfbehoud. Daarbij had hij in Nederland zijn coming out, zodat hem niet tegengeworpen kan worden dat hij in Rusland nooit problemen gehad heeft. (...) Onder verwijzing naar het arrest van het HvJ EU XYZ van 7 november 2013 en de Afdelingsuitspraak van 18 december 2013, oordeelt de rechtbank dat de staatssecretaris wel bij zijn beoordeling heeft betrokken dat de vreemdeling zijn homoseksualiteit bij terugkeer niet zal propaganderen, maar niet waarom hij dit niet zal doen. Hierdoor wordt impliciet van de man verwacht dat hij zich aan zijn eigen verklaring zal houden en zich dus terughoudend zal opstellen, zodat hij niet als homoseksueel herkenbaar zal zijn. Dit is echter juist waartoe hij bescherming zoekt. Het standpunt van de staatssecretaris strookt dus naar het oordeel van de rechtbank dan ook niet met de rechtspraak van het Hof en de Raad van State.[518]

Commentaar

Het komt waarschijnlijk door de Russische anti-LHBT-propagandawet dat aan Russen gevraagd wordt of zij hun seksuele gerichtheid willen 'propageren'. Het is vreemd dat dit woord in de Nederlandse asielpraktijk wordt overgenomen, terwijl het vooral de Russische manier van denken weerspiegelt en terwijl het duidelijk is dat de Russische 'anti-LHBT-propagandawet' weinig met propaganda van doen heeft, maar gericht is tegen mensen die openlijk LHBTI zijn.[519]

4.3.6 CONCLUSIE

Alle betrokkenen lijken doordrongen van het feit dat het sinds het XYZ-arrest niet langer toegestaan is om terughoudendheid te verwachten of mensen de kast in te sturen. Dit komt tot uitdrukking in het beleid, dat ervan uitgaat dat de seksuele gerichtheid of genderidentiteit bekend is of aan het licht zal komen in het land van herkomst. Helaas wordt dit heldere uitgangspunt vertroebeld door de opdracht van de Raad van

518. Rb. Utrecht 19 augustus 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:16852; Rb. Utrecht 27 januari 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:1759 (Rusland).

519. Algemeen ambtsbericht Russische Federatie, juli 2017, p. 23 en 49 e.v.; *Trouw*, 20 juni 2017, https://www.trouw.nl/home/europees-mensenrechtenhof-ergert-rusland-met-afwijzing-anti-homowet-a1cce8c0/.

State aan de staatssecretaris om aan de asielzoeker te vragen hoe hij of zij de seksuele gerichtheid of genderidentiteit denkt te gaan invullen bij terugkeer in het land van herkomst en hoe hij dit tot nu toe gedaan heeft. Het gevolg hiervan is dat het 'discretie'-concept in de praktijk nog niet verdwenen is uit de Nederlandse asielpraktijk, zoals blijkt uit dossiers en jurisprudentie.

In de zaken waarin de asielzoeker openlijk voor haar of zijn seksuele gerichtheid of genderidentiteit uitkomt of dat van plan is, wordt niet langer geheimhouding of terughoudendheid verlangd. Als de asielzoeker zich feitelijk terughoudend heeft opgesteld in Nederland of in het land van herkomst en de omgeving daardoor niet op de hoogte is van de seksuele gerichtheid of genderidentiteit, zou door de staatssecretaris – conform het beleid – een antwoord gegeven moeten worden op de vraag wat er zal gebeuren als de omgeving erachter komt. Wat zijn de gevolgen als de asielzoeker na terugkeer openlijk zijn gerichtheid zou uiten en relaties aan zou gaan op dezelfde manier als heteroseksuelen dat doen in dat land? Als dit leidt tot vrees tot vervolging moet een status worden verleend.

Uit dit onderzoek blijkt echter dat het geregeld voorkomt dat een asielaanvraag door de staatssecretaris wordt afgewezen met het argument dat de asielzoeker haar of zijn seksuele gerichtheid of genderidentiteit feitelijk altijd geheim gehouden heeft en dat er daardoor geen sprake is van een gegronde vrees voor vervolging. Soms wordt hierbij nog expliciet vermeld dat de geheimhouding niet door de staatssecretaris is verlangd of opgelegd. Ook in transzaken blijkt dat het idee dat het niet nodig is om openlijk voor de genderidentiteit uit te komen, nog niet verdwenen is. Ook als de omgeving in het land van herkomst niet in de gaten heeft dat de betrokkene transgender is en er om die reden ook (nog) geen daden van vervolging hebben plaatsgevonden, moet de vraag beantwoord worden wat er gebeurt als ze erachter komen.[520]

Het is onduidelijk waarom in deze zaken de vraag wat er zal gebeuren als de omgeving erachter komt, niet gesteld wordt. Duidelijk is wel dat het verschil tussen een feitelijke of een normatieve variant van 'discretie' te verwaarlozen is.[521] Ook in de feitelijke variant is het natuurlijk niet zo dat iemand uit vrije wil zijn of haar seksuele gerichtheid of genderidentiteit geheimhoudt. Ontdekking ligt altijd op de loer. Daarbij is het een misvatting om een relatie te leggen tussen het (geplande) gedrag van de asielzoeker (de invulling) en de vervolging. Advo-

520. Vc C2/3.2; Jansen 2015.

521. Millbank heeft opgemerkt: '"Discretion" may be articulated as a normative standard or requirement of "reasonableness" but is often embedded as an assumption or factual finding that behavioral "modification," "restraint" or "adaptation" will simply "happen." There is often a narrow line in determinations between what is "expected" as a finding of fact, and required as a matter of law.' Millbank 2013.

caat-Generaal Sharpston merkte in haar conclusie voorafgaand aan het arrest XYZ op dat: 'de beoordeling zich niet dient te richten op de activiteiten van de verzoeker. (...) het gaat meer om de actieve opstelling van mogelijke actoren van vervolging dan om het gebruikelijke gedrag van het eventuele slachtoffer.' [522] Door toch de nadruk te leggen op het gedrag van het slachtoffer, wordt deze verantwoordelijk gemaakt voor de vervolging.

In de meeste gevallen waarin een aanvraag afgewezen wordt op grond van feitelijke 'discretie', wordt de staatssecretaris teruggefloten door de bestuursrechter. De 'discretie'-redeneringen – ook de feitelijke – staan immers niet alleen op gespannen voet met het arrest XYZ van het Hof van Justitie, dat overwoog dat terughoudendheid geen rol meer mag spelen in de beslissing, ze zijn ook in strijd met het beleid van de staatssecretaris. De rechtbanken vernietigen daarom de besluiten gebaseerd op 'discretie'. Opvallend is dat de Raad van State, die het idee om de invulling van de seksuele gerichtheid te gaan onderzoeken nota bene zelf lanceerde, in hoger beroep in de meeste gevallen hetzelfde doet. Wellicht ziet de Raad van State toch ook in dat 'discretie'-redeneringen geen goed idee zijn, in welke variant dan ook. Als dat zo is, kan ook de vraag naar 'invulling' voortaan achterwege gelaten worden, want die is, als afgezien wordt van de vermaledijde 'discretie'-redeneringen, niet meer nodig.

4.4 Bescherming autoriteiten

Inleiding

Als de seksuele gerichtheid of genderidentiteit geloofd wordt, dan kan de asielaanvraag toch afgewezen worden, als de dreigende vervolging afkomstig is van medeburgers en de autoriteiten in het land van herkomst bereid en in staat zijn om hiertegen bescherming te bieden. Het is dan niet nodig dat de betrokkene vervangende bescherming in de vorm van asiel krijgt in het land van toevlucht.

De Raad van State oordeelde in de uitspraak naar aanleiding van het arrest XYZ dat het mogelijk gevaarlijk of zinloos is voor 'homoseksuelen' om bescherming te vragen bij een overheid die homoseksuele handelingen strafbaar stelt.[523] De staatssecretaris had echter al eerder bedacht dat dit inderdaad het geval is: Sinds 2009 is het staand beleid dat geen bescherming hoeft te worden ingeroepen als de LHBTI-gerichtheid of de homoseksuele handelingen strafbaar zijn in het land van her-

522. Conclusie A-G E. Sharpston, *X, Y en Z* tegen Minister voor Immigratie en Asiel, 11 juli 2013, ECLI:EU:C:2013:474, § 56; Weßels, 2013, p. 55-81.

523. ABRvS 18 december 2013, ECLI:NL:RVS:2013:2423, (X.) JV 2014/48, noot Jansen.

komst.[524] Dit is ook opgenomen in het afzonderlijke landenbeleid van de betreffende landen.[525]

Een dergelijke ontheffing van de verplichting bescherming te vragen geldt ook voor LHBTI's uit een aantal landen waar homoseksuele handelingen niet strafbaar zijn, maar waar het er niet bepaald LHBTI-vriendelijk aan toegaat, zoals Ivoorkust.[526] Dit beleid, dat van LHBTI's uit veel landen niet verlangd wordt dat zij bescherming vragen, wordt in de praktijk ook uitgevoerd. Toch gaat het soms nog mis, zoals bijvoorbeeld in Ghanese zaken, zie hierna.[527] Overigens gaat het in deze paragraaf, net als in dit hoofdstuk als geheel, met name om landen waar de gerichtheid of de handelingen niet strafbaar zijn.

Wanneer is er sprake van voldoende bescherming?

Op grond van artikel 7, lid 2 van de EU Definitierichtlijn moet de bescherming doeltreffend zijn en van niet-tijdelijke aard. In het algemeen betekent dit dat er een doeltreffend juridisch systeem moet zijn voor opsporing, vervolging en bestraffing. Ook moet degene die bescherming nodig heeft, toegang hebben tot dit systeem.[528]

Om te bepalen of er in het land van herkomst bescherming voorhanden is voor een bepaalde LHBTI asielzoeker, moet de staatssecretaris eerst vaststellen of er in dat land in het algemeen bescherming wordt geboden aan LHBTI's. Als dat het geval is, beoordeelt de staatssecretaris of de asielzoeker aannemelijk heeft gemaakt dat bescherming vragen in zijn geval gevaarlijk of bij voorbaat zinloos is. Hierna volgen enige voorbeelden uit de dossiers waarin geen bescherming geboden werd door de autoriteiten in het land van herkomst.

Marcel, Zuidelijke Kaukasus

Marcel krijgt in Nederland asiel, omdat de autoriteiten in zijn land van herkomst geen bescherming bieden aan LHBT's. Daders van geweld of bedreiging tegen LHBT's blijven in dat land onbestraft, zo blijkt uit het dossier.[529]

Sonja, Zuidelijke Kaukasus

In de zaak van Sonja oordeelde de rechtbank dat de staatssecretaris niet daadwerkelijk heeft onderzocht of de autoriteiten in haar land van herkomst in het algemeen wel bescherming bieden tegen negatieve bejegening in verband met homoseksualiteit. Bovendien blijkt uit het ambtsbericht dat geweld en afpersing van LHBT's door de politie geregeld voorkomt en dat LHBT's hiertegen meestal geen aanklacht durven in te dienen.[530]

524. WBV 2009/11. Zie WBV 2014/22 en Vc C2/3.2: 'Als de seksuele gerichtheid of seksuele handelingen strafbaar zijn in het land van herkomst hoeft de vreemdeling geen bescherming conform artikel 3.37c VV in te roepen.' Zie ook de brief van COC Nederland van 30 juli 2007 aan staatssecretaris Albayrak en minister Verhagen en het antwoord van staatssecretaris Albayrak aan COC Nederland van 12 februari 2009.

525. Uit WBV 2015/8 blijkt bijvoorbeeld dat het voor LHBT's niet mogelijk is bescherming te verkrijgen in Guinee (3 jaar gevangenisstraf op homoseksuele handelingen, daadwerkelijke vervolging, ILGA-rapport 2017, p. 90). WBV 2015/16: voor LHBT's uit de Russische Federatie is het niet mogelijk bescherming van de autoriteiten te verkrijgen. In WBV 2017/6 over Burundi (3 maanden tot 2 jaar gevangenisstraf, daadwerkelijke vervolging, ILGA-rapport 2017, p. 83) zijn LHBTI's ten onrechte niet opgenomen als groep voor wie geen bescherming voorhanden is.

526. WBV 2015/8, 15.5.1: voor LHBT's uit Ivoorkust is het niet mogelijk bescherming van de autoriteiten te verkrijgen.

527. Rb. Den Bosch 30 mei 2016, 16/8668, beroep gegrond (Ghana): 'Verweerder heeft ter zitting erkend dat homoseksuele handelingen strafbaar zijn. Niet valt in te zien dat van hem verlangd kan worden aangifte te doen van strafbare feiten tegen hem gepleegd, als hij zelf op grond van de strafwetgeving van Ghana strafbaar is wanneer hij zijn geaardheid seksueel uit. Hij loopt immers een reële kans om zelf aangehouden te worden '

528. Richtlijn 2011/95/EU. Zie ook de noot van Battjes bij *JK tegen Zweden*, EHRM 23 augustus 2016, JV 2016/282. Battjes wijst erop dat de Grote Kamer van het Hof direct verwijst naar artikel 7, tweede lid van de Definitierichtlijn.

529. Marcel Zuidelijke Kaukasus, december 2015. In zijn land is homoseksualiteit niet strafbaar.

530. Rb. Den Haag 21 april 2016, 16/6203, beroep gegrond. In haar land is homoseksualiteit niet strafbaar.

Albert, Oostelijk Europa

Uit het dossier van Albert uit Oostelijk Europa blijkt dat hij in het verleden nooit aangifte heeft gedaan van de verschillende incidenten, maar uit bronnen blijkt ook dat de overheid meestal geen bescherming biedt aan homoseksuelen, hoewel het ook niet uit te sluiten is dat dit wel mogelijk is. De vraag rijst of van Albert verwacht mag worden,dat als de autoriteiten al bescherming bieden aan homoseksuelen, hij deze bescherming ook daadwerkelijk inroept. Immers hij heeft verschillende zeer vervelende ervaringen gehad toen hij in aanraking kwam met de autoriteiten. In zijn land van herkomst is homoseksualiteit niet bij wet strafbaar gesteld. Echter, het blijkt dat de overheid weinig bescherming biedt aan homoseksuelen. Bovendien is een groot deel van de bevolking homofoob.[531]

Commentaar

Vaak wordt in verband met de vraag naar bescherming opgemerkt dat homoseksualiteit en/of homoseksuele handelingen niet strafbaar zijn, soms is het land van herkomst partij bij een aantal verdragen en mag er volgens de grondwet van dat land niet gediscrimineerd worden. Daarnaast moet bekeken worden of er wetgeving bestaat die discriminatie van LHBTI's strafbaar stelt. Het gaat niet alleen om formele wetgeving, want minstens zo belangrijk is hoe hier in de praktijk mee omgegaan wordt. Zo nodig moet hiertoe een ambtsbericht worden opgesteld. Zo stond in een beschikking in de zaak van Merel:

Merel, Latijns-Amerika

'Dat er in [land van herkomst] geen wetgeving is ter bescherming van LHBT's, leidt evenmin tot een andere conclusie dan verwoord is in het voornemen. Immers, hetgeen betrokkene is overkomen, in het bijzonder de verkrachting en de bedreiging met de dood, zijn ook volgens het strafrecht in [land van herkomst] strafbare feiten. Niet valt dan ook in te zien dat, indien betrokkene daarvan wèl aangifte had gedaan, de autoriteiten haar niet hadden geholpen.'[532]

Rechtbank Den Haag oordeelde 'dat verweerder niet daadwerkelijk heeft onderzocht of door de autoriteiten in [land van herkomst] in het algemeen bescherming wordt geboden tegen negatieve bejegeningen in verband met homoseksualiteit. Dat in het voornemen is overwogen, kort gezegd, dat de positie van homoseksuelen in [land van herkomst] verbetert, is onvoldoende om tot een ander oordeel te komen. De stelling van verweerder dat er weinig informatie te vinden is over mogelijke bescherming door de autoriteiten van lesbiennes in [land van herkomst], maakt het vorenstaande niet anders. Nog daargelaten dat dit niet voor rekening en risico van eiseres dient te komen, staan er verscheidene mogelijkheden open voor verweerder om aan de benodigde

531. Albert Oostelijk Europa, februari 2017. Een paar maanden later kreeg hij een status. In zijn land is homoseksualiteit niet strafbaar.

532. Merel Latijns-Amerika, beschikking, december 2015.

informatie te komen, bijvoorbeeld door het laten opmaken van een thematisch ambtsbericht door het Ministerie van Buitenlandse Zaken.' [533]

Welke groep moet beschermd worden?

Kortom, er moet niet alleen onderzocht worden of de autoriteiten in het land van herkomst bescherming bieden tegen verkrachting in het algemeen, maar ook of zij bescherming bieden aan lesbische vrouwen die het slachtoffer zijn geworden van verkrachting. In het geval van Merel werd dit onderzocht, waarna zij een b-status kreeg.[534]

Hierbij wordt in het dossier opgemerkt dat het enkele element vrouw niet tot verlening zou leiden en het enkele element seksuele geaardheid evenmin. De elementen gezamenlijk leiden er echter toe dat het risico bij terugkeer te groot wordt geacht, zonder dat er een beschermingsalternatief is. Daarom wordt er ingewilligd.[535]

Ook in de volgende uitspraak ging het om de vraag of een lesbische vrouw beschermd kon worden tegen verkrachting.

Rb. Arnhem, Armenië

Een Armeense vrouw stelde verkracht te zijn door haar familieleden en de familieleden van haar buurvrouw, met wie zij een relatie had. Het ambtsbericht Armenië vermeldt onder meer: 'De reactie van de autoriteiten op gevallen van discriminatie en geweld jegens LHBT personen is vaak traag en inadequaat. Ze laten het geweld oogluikend toe en wijten het aan verdediging van de traditionele waarden. Ook blijft vervolging van de daders uit.' [536]

Ter zitting bij de rechtbank Arnhem erkende de staatssecretaris dat hieruit niet blijkt dat LHBT's in Armenië bescherming kunnen krijgen. Eerder had de staatssecretaris metverwijzing naar par 3.7.8.1 van het ambtsbericht over huiselijk geweld tegen vrouwen betoogd dat de vrouw wel bescherming kon inroepen. De rechtbank oordeelde 'dat uit het ambtsbericht niet blijkt dat in Armenië voor deze specifieke problematiek bescherming geboden wordt. Dat in paragraaf 3.7.8.1 vermeld wordt dat vrouwen in het algemeen bescherming kunnen krijgen, maakt dat niet anders. Deze paragraaf ziet immers op andere en algemenere problematiek van (huiselijk) geweld tegen vrouwen, en niet op de specifiekere situatie van verzoekster.' [537] Het beroep van de vrouw was gegrond, maar de staatssecretaris ging in hoger beroep.

De Raad van State gaat met de staatssecretaris mee: 'Hoewel in het ambtsbericht staat dat de autoriteiten vaak traag en inadequaat reageren op gevallen van discriminatie en geweld tegen homoseksuelen,

533. Rb. Den Haag 18 maart 2016, 15/22292, beroep gegrond.

534. Het was juister geweest als aan haar een a-status was verleend, op grond van het behoren tot de sociale groep van lesbische vrouwen in haar land van herkomst.

535. Merel Latijns-Amerika, mei 2016. In haar land van herkomst is homoseksualiteit niet strafbaar.

536. Algemeen Ambtsbericht Armenië, oktober 2013, par. 3.7.6.

537. Vzr. Rb. Arnhem 10 juli 2015, 15/12240, beroep gegrond.

staat in het ambtsbericht ook dat de politie verplicht is om alle aangiftes in behandeling te nemen en dat, voor zover de politie in gebreke blijft, er verschillende mogelijkheden zijn om bescherming te zoeken bij andere (hogere) autoriteiten. Verder blijkt uit het ambtsbericht dat er in Armenië verschillende organisaties zijn die vrouwen onder meer juridische hulp kunnen bieden indien zij aangifte doen van huiselijk en seksueel geweld. Het enkele feit dat er niet uitdrukkelijk staat dat deze organisaties ook hulp bieden ingeval het geweld gerelateerd is aan de seksuele gerichtheid van het slachtoffer, biedt geen grond voor het oordeel dat de staatssecretaris de activiteiten van die organisaties ten onrechte bij zijn standpunt heeft betrokken.' [538]

Commentaar

Anders dan in de zaak van Merel werden de elementen vrouw en homoseksueel hier niet samengenomen in het risico op vervolging, maar uit elkaar getrokken en opgevat als een dubbele kans op bescherming en dus een dubbele kans op afwijzing. Afgezien daarvan, als de genoemde organisaties bereid zijn lesbische vrouwen juridisch bij te staan, wil dat natuurlijk nog niet zeggen dat de autoriteiten dan wél adequaat zullen reageren op een aangifte.

Wie kan bescherming bieden?

Artikel 7, lid 1 van de EU Definitierichtlijn bepaalt dat bescherming tegen vervolging of ernstige schade alleen kan worden geboden door de staat of door partijen of organisaties die de staat of een aanzienlijk deel van zijn grondgebied beheersen.[539] Vaak wordt gezegd dat de asielzoeker wel bescherming had kunnen vragen bij de hogere autoriteiten.

Corrie, transvrouw

Zo werd aan Corrie gevraagd: *U heeft verklaard dat u geen bescherming kon krijgen. Kon u terecht bij de hogere autoriteiten?* – Dat was echt onmogelijk. Denkt u dat de hogere autoriteiten anders tegen homoseksualiteit aankijken? Denkt u dat ze een progressieve mentaliteit hebben? De enige reactie die je kan verwachten is dat ze van je walgen. Dat is de mentaliteit van het land.[540]

Hans, Oostelijk Europa

De staatssecretaris geloofde dat Hans was mishandeld en bedreigd door onbekende mannen, vanwege zijn biseksualiteit en ook dat hij door de politie was uitgelachen toen hij aangifte wilde doen. Dit incident werd echter niet gekenschetst als een 'specifiek op de persoon van betrokkene gerichte actie, maar veeleer op een willekeurige daad van de zijde van de betrokken politieman, die niet van hogerhand is opgelegd.' [541]

538. ABRvS Armenië 30 mei 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1617, hoger beroep staatssecretaris gegrond.

539. Richtlijn 2011/95/EU.

540. Corrie, nader gehoor, 2010. Gerda kreeg in 2016 asiel.

541. Hans Oostelijk Europa, voornemen, december 2015.

Hans had een klacht moeten indienen bij de hogere autoriteiten. De beschikking zegt hierover: 'De stelling van betrokkene dat dit in [land van herkomst] niet mogelijk is, wordt dezerzijds van de hand gewezen. Immers over het gedrag van een politieman kan een klacht worden ingediend bij de direct leidinggevende van de politieagent, of aan de leidinggevende van het hoger geplaatste politieorgaan waar de politieagent werkt, tot aan de Minister van Binnenlandse Zaken.' [542]

Annette komt uit een land dat wetten heeft die de LHBTI gemeenschap beschermen. Tegelijkertijd worden in haar land van herkomst veel transgenders vermoord.[543]

Annette, transvrouw
U heeft enkele malen verklaard dat u sinds uw geslachtsverandering bang bent voor problemen, waarvoor bent u precies bang? – Ik ben bang dat als iemand ontdekt dat ik transgender ben, ik dan fysiek zal worden aangevallen en dat ik dan niet naar de politie kan stappen voor bescherming. De politie kan mij aanhouden om wat voor reden dan ook. Ik weet wat er met andere transgender vrouwen is gebeurd. (...) In mijn land weet iedereen dat een transgender geen rechten heeft.[544]

Hierna komt het voornemen: Betrokkene heeft nimmer problemen ondervonden vanwege de omstandigheid dat zij transgender is. (...) Indien en voor zover betrokkene problemen zal ondervinden vanwege haar transgender zijn, wordt opgemerkt dat ze de hulp van de [-] autoriteiten hiertegen kan inroepen. Gesteld noch gebleken is dat deze haar niet kunnen of willen helpen. Op grond van bovenstaande wordt overwogen dat betrokkene zich, mocht zij bij terugkeer toch problemen ondervinden, tot de (hogere) autoriteiten kan wenden voor bescherming.[545]

Paula, transvrouw
In haar land van herkomst bestaan klinieken die vermomd als verslavingsklinieken 'genezing van homoseksualiteit' aanbieden. Mensen worden in die klinieken behandeld met elektroshocks. Paula's moeder wil dat haar haar wordt afgeknipt, dat haar borsten worden verwijderd en dat zij in zo'n kliniek wordt 'omgevormd' tot heteroseksuele man.[546]

Wat vreest u als u nu terugkeert naar uw land van herkomst? – Ik vrees dat mijn familie mij in een kliniek stopt. (...) Ik kom daar niet levend uit. Daar ben ik bang voor. (...) Dit is wat er gaat gebeuren.[547]

In het verslag van de zitting staat: Het primaire standpunt van de staatssecretaris is dat de bescherming van de overheid kan worden ingeroepen. Er zijn wel klinieken (homogenezingscentra), maar de overheid treedt daartegen op.[548]

542. Hans Oostelijk Europa, voornemen, december 2015. Nadat hem ook in de beschikking was tegengeworpen dat hij bescherming had kunnen vragen aan de autoriteiten, is hij teruggekeerd naar zijn land van herkomst.

543. Zie algemeen over moorden op transgenders: 'Trans Murder Monitoring project', Transrespect versus Transphobia Worldwide: http://transrespect.org/en/trans-murder-monitoring/tmm-resources/ Transgender Murder Project.

544. Annette, nader gehoor, oktober 2015.

545. Annette, voornemen, oktober 2015.

546. Paula, beroepsgronden 2014.

547. Paula, opvolgend nader gehoor, 2015.

548. Paula, proces-verbaal van de zitting, 2015.

Naast (hogere) autoriteiten worden in de bestudeerde dossiers ook verschillende personen en instanties opgevoerd als mogelijke 'actors of protection', zoals werkgevers, LHBT-organisaties, Ombudspersonen en sociale netwerken. In de meeste gevallen komen deze potentiële beschermers niet in voornemens en beschikkingen terecht. En dat is maar goed ook, want het aannemen van bescherming door NGO's, sociale netwerken of andere niet-statelijke groeperingen is in strijd met artikel 7, lid 2 van de Definitierichtlijn.

Sonja, Zuidelijke Kaukasus
In een beschikking van Sonja wordt gesteld: Uit de verklaringen van betrokkene tijdens het nader gehoor blijkt dat betrokkene een sociaal netwerk had. Bij eventuele voorkomende problemen als gevolg van haar homoseksuele gerichtheid kan zij de bescherming van de (hogere) autoriteiten in [land van herkomst] inroepen, eventueel gesteund door personen uit haar sociale netwerk.[549]

Merel, Latijns-Amerika
Aan Merel werd gevraagd: *Kunt u zich ook niet wenden tot een bepaalde organisatie als u niet wordt geholpen door de politie?* – Voor zover ik weet niet. (...)

Maar zouden zij u niet juist kunnen helpen bij uw problemen door een soort van bescherming te bieden? – Dat weet ik niet 100% zeker, maar het lijkt me heel risicovol om je aan zo'n organisatie te verbinden. Bovendien is alleen morele steun niet voldoende.[550]

Vera, transvrouw
Waar heeft u in [land van herkomst] bescherming gezocht? – Ik heb de ministerraad aangeschreven en geklaagd dat ik niet de mogelijkheid heb vrouwenkleding aan te trekken. Zij hebben geantwoord dat ik maar naar een psychiater moet gaan. [551]

Een maand later wordt een voornemen uitgebracht en daar staat in: 'Bovendien is niet gebleken dat de autoriteiten in [land van herkomst] geen bescherming kunnen of willen bieden tegen deze problemen. Dat hij zich niet tot de autoriteiten heeft gewend, omdat hij daar geen heil in zag, leidt tot het oordeel dat hij onvoldoende inspanningen heeft verricht.' [552]

Na de zienswijze komt de staatssecretaris tot het inzicht dat dit voornemen niet houdbaar is, onder meer omdat Vera een aantal documenten heeft ingebracht waaruit blijkt dat zij zich zonder succes tot de autoriteiten heeft gewend.[553]

549. Sonja Zuidelijke Kaukasus, tweede beschikking in eerste procedure.

550. Merel Latijns-Amerika, nader gehoor augustus 2015.

551. Vera, aanvullend gehoor, juli 2015.

552. Vera, voornemen, augustus 2015.

553. Vera, oktober 2015. Vera kreeg vervolgens asiel. In haar land van herkomst is homoseksualiteit niet strafbaar.

Rechtspraak

Raad van State, Congo DRC
In verband met het tegenwerpen van Kinshasa als vestigingsalternatief had de staatssecretaris gesteld dat een homoseksuele man uit Congo DRC als Banyamulenge bij voorkomende problemen bescherming zou kunnen krijgen van de autoriteiten in Kinshasa. De Raad van State oordeelde dat zijn hoger beroep gegrond was, omdat de staatssecretaris niet heeft onderzocht of hij ook als homoseksueel bescherming kan verkrijgen.[554]

Rb. Rotterdam, Cuba
Een transvrouw was in Cuba onder meer door medeburgers uitgescholden en met stenen bekogeld, door de autoriteiten beboet wegens het dragen van vrouwenkleding, geslagen door een politieagent, in detentie meerdere keren verkracht door een medegedetineerde, mishandeld door bewaarders, lastig gevallen en bedreigd door de wijkopzichter. Haar hoofd werd kaalgeknipt door de politie. Ook kreeg ze schriftelijke oproepen van de revolutionaire nationale politie. De staatssecretaris achtte haar relaas geloofwaardig, maar onvoldoende zwaarwegend. Ook zou niet gebleken zijn dat zij geen bescherming kan inroepen van de Cubaanse autoriteiten. De rechtbank oordeelde dat de staatssecretaris onvoldoende gemotiveerd aan de vrouw heeft tegengeworpen dat zij, ondanks haar problemen met de autoriteiten, in Cuba bescherming van de (hogere) autoriteiten had kunnen inroepen. Hij heeft zich hierbij gebaseerd op landeninformatie waaruit zou volgen dat de situatie voor LHBT's in Cuba de afgelopen jaren is verbeterd, dat homoseksualiteit en transgender-zijn geen strafbaar feit is in Cuba, dat discriminatie sinds 2013 verboden is en dat onder leiding van Mariela Castro langzaam een seksuele revolutie gaande is. De staatssecretaris is echter niet ingegaan op de door de vrouw ingebrachte landeninformatie of op haar toelichting dat zij zich zou moeten wenden tot de wijkopzichter bij wie ze juist niet terecht kon.[555]

Rb. Roermond, Oekraïne
Niet is gebleken dat eiseres zich in geval van problemen niet zou kunnen wenden tot de Oekraïense (hogere) autoriteiten, noch dat deze niet bereid of in staat zouden zijn haar bescherming te bieden. Ook het in de gronden van het beroep uitgelichte citaat, waarin is vermeld dat LHBTI's volgens een LHBTI-activiste uit Kiev regelmatig te maken krijgen met extreem geweld en dat er incidenten van mishandeling en verkrachting van LHBTI's plaatsvinden, die vaak niet gerapporteerd worden, omdat de slachtoffers niet naar de politie stappen en de politie in Oekraïne terughoudend is met het onderzoek naar geweld tegen LHBTI's, kan dan ook niet tot een ander oordeel leiden. Ter zitting heeft verweerder daar nog aan toegevoegd dat ook de in het voorgaande

554. ABRvS 25 april 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1163.

555. Rb. Rotterdam 11 december 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:15056, beroep gegrond (Cuba).

genoemde LHBTI-organisaties eiseres hierbij terzijde zouden kunnen staan.[556]

Rb. Den Bosch, Oekraïne

In een andere Oekraïense zaak stelde de staatssecretaris dat een homoseksuele man 'zich voor bescherming tegen de vijandige houding van de bevolking kan wenden tot de autoriteiten', maar de rechtbank oordeelde dat uit de ingebrachte landeninformatie niet meer blijkt dan 'dat aangifte kan worden gedaan inzake commune delicten, zoals mishandeling. Dit kan naar het oordeel van de rechtbank niet worden beschouwd als bescherming in de uitspraak van de Afdeling van 24 juni 2015 bedoelde zin. Er zijn immers vormen van discriminatoire bejegening die weliswaar niet als commuun delict kunnen worden aangemerkt, maar waarvan gelet op de aard en de frequentie daarvan allerminst kan worden uitgesloten dat deze als vervolging wegens seksuele gerichtheid moeten worden aangemerkt. Verweerder moet alsnog onderzoek doen naar de bescherming die de Oekraïense autoriteiten als zodanig bieden aan personen die daadwerkelijk uiting geven aan hun homoseksuele geaardheid.' [557]

Rb. Zwolle, Oekraïne

Weer een andere Oekraïense man was herhaaldelijk aangevallen, gepest en bedreigd vanwege zijn seksuele gerichtheid, terwijl aangiftes bij de politie niet in behandeling werden genomen. De staatssecretaris is van mening dat Oekraïne voor hem een veilig land van herkomst is en dat hij tegen voorkomende problemen bescherming kan krijgen bij de (hogere) autoriteiten. De rechtbank oordeelt echter dat vooraf-gaand aan de beantwoording van de vraag of eiser in de toekomst bij terugkeer naar de Oekraïne bescherming kan krijgen, beoordeeld dient te worden of de vrees die eiser aan de ondervonden problemen ontleent zodanig zwaarwegend is dat sprake is van discriminatie in de zin van het Vluchtelingenverdrag. De rechtbank stelt vast dat verweerder aan dit laatste punt in het bestreden besluit geen enkele overweging heeft gewijd.[558]

Het is van belang te kijken tot welke (sub)groep degene die bescherming nodig heeft behoort. In de volgende zaak leek dat niet goed te gaan.

Rb. Arnhem, Servië

In de zaak van een transvrouw en een biseksuele man uit Servië oordeelde de rechtbank dat in Servië nog immer een negatieve houding bestaat tegenover homoseksualiteit, maar dat niet is gebleken dat homoseksuelen in Servië op voorhand niet kunnen rekenen op de bescherming van de Servische autoriteiten.[559]

556. Rb. Roermond 22 november 2017, NL17.9870, beroep ongegrond (Oekraïne).

557. Rb. Den Bosch 23 okt 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:6076, beroep gegrond. Bevestigd in hoger beroep:ABRvS 12 juli 2016, ECLI:NL:RVS:2016:2059.

558. Rb. Zwolle 1 februari 2018, NL17.14837, beroep gegrond (Oekraïne); zie ook Rb. Zwolle 23 januari 2018 of 1 februari 2018, NL17.14839, beroep gegrond (Oekraïne); Rb. Haarlem 29 december 2018, beroep gegrond (Oekraïne).

559. Rb. Arnhem 30 augustus 2016, 16/17427, beroep ongegrond.

Conclusie bescherming

Om te weten te komen of er in het land van herkomst effectieve bescherming voorhanden is voor LHBTI's, moet de staatssecretaris niet alleen onderzoeken of er politie is die in het algemeen redelijk functioneert en aangiftes tegen mishandeling en verkrachting in behandeling neemt en of de autoriteiten van dat land bereid en in staat zijn om haar burgers te beschermen, maar ook of de autoriteiten in staat zijn om LHBTI's te beschermen. Kan er aangifte worden gedaan van discriminatie of vervolging van LHBTI's? Vindt er strafvervolging van de daders plaats? Wordt er opgetreden tegen politiemensen die zich zélf schuldig maken aan discriminatie of vervolging van LHBTI's? Of doen LHBTI's eigenlijk nooit aangifte uit angst voor represailles of omdat er toch niets mee gedaan wordt?

Ook moet onderzocht worden hoe de situatie is voor de subgroep. Als het gaat om een transvrouw uit Honduras of Servië, dan moet onderzocht worden hoe de houding van de politie is tegenover transvrouwen. Bieden de Hondurese en de Servische politie effectieve en doeltreffende bescherming aan transvrouwen die belaagd worden? Als de politie in een bepaald land bereid zou zijn om vrouwen te beschermen tegen huiselijk geweld, is nog niet gezegd dat dat ook geldt voor lesbiennes en transvrouwen.

Veilige landen van herkomst

Sinds enige jaren is de staatssecretaris overgegaan tot het aanwijzen van zogenaamde 'veilige landen van herkomst'. Door een land van herkomst als 'veilig' aan te merken krijgen mensen die vluchten uit dat land een zwaardere bewijslast. Er wordt van uitgegaan dat hun aanvraag niet voor inwilliging in aanmerking komt en het is aan de asielzoeker om deze 'presumptie van veiligheid' te weerleggen. Ook krijgen zij te maken met een versnelde procedure, waarbij zij de uitkomst van een beroepsprocedure niet in Nederland mogen afwachten.

Onder de landen die als 'veilig' zijn aangemerkt zijn verschillende landen waaruit LHBTI asielzoekers afkomstig zijn, waaronder landen waaruit dossiers geselecteerd zijn voor dit onderzoek: Ghana, Jamaica, Marokko, Mongolië, Oekraïne, Senegal, Togo, Trinidad & Tobago en Tunesië.[560] Voor een aantal van de landen die als veilig land van herkomst zijn aangemerkt heeft de staatssecretaris een uitzondering gemaakt voor LHBTI's. Het gaat om Algerije, Jamaica, Marokko, Senegal, Togo, Trinidad & Tobago en Tunesië. Daarnaast geldt voor Ghana en Brazilië 'verhoogde aandacht' voor LHBTI's.

560. Daarnaast zijn onder meer Albanië, Algerije, Bosnië-Herzegovina, Brazilië, Georgië, India, Kosovo, Macedonië, Montenegro en Servië als veilig land van herkomst aangemerkt.

Nadat een Marokkaanse heteroseksueel een procedure had aangespannen, heeft de Raad van State geoordeeld dat het niet in strijd is met de Procedurerichtlijn om een land als veilig land van herkomst aan te wijzen met een uitzondering voor één of meer groepen.[561] Hierbij spreekt de Raad van State van een 'vooraf duidelijk identificeerbare groep van een zekere omvang'. Kennelijk is niet gedacht aan LHBTI asielzoekers die niet direct voor hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit uit kunnen of durven komen. Het is niet voor niets dat het Hof van Justitie van de Europese Unie in het ABC-arrest dit probleem erkend heeft. Doordat een deel van de LHBTI asielzoekers nog in de kast zit ten tijde van hun asielaanvraag, is het erg moeilijk om de groep LHBTI's vooraf te identificeren. Hierdoor bestaat de kans dat LHBTI's uit bovengenoemde landen al uitgezet zijn en teruggestuurd naar het onveilige land, voordat zij tegenover de IND uit de kast zijn gekomen. Met betrekking tot Oekraïne is er in het beleid geen uitzondering gemaakt voor LHBTI's, terwijl uit dit land berichten komen dat het er gevaarlijk is voor LHBTI's.[562]

Een van de conclusies van het Fleeing Homophobia-onderzoek was dat landen van herkomst waar een seksuele gerichtheid of genderidentiteit strafbaar gesteld is, niet als veilige landen van herkomst beschouwd kunnen worden.[563] Helaas heeft de staatssecretaris deze conclusie niet overgenomen. Ten tijde van het Fleeing Homophobia onderzoek werd in Nederland overigens nog niet met een dergelijke lijst gewerkt. De invoering van een veilige landen van herkomst-lijst betekent (ook) voor LHBTI asielzoekers een verslechtering.

Rechtspraak

Rb. Den Bosch, Ghana
Een homoseksuele man uit Ghana, een land dat is aangewezen als 'veilig land van herkomst met verhoogde aandacht voor LHBT's', was gediscrimineerd, mishandeld en bedreigd. Ook was zijn winkel vernield en geplunderd vanwege zijn homoseksualiteit. Omdat Ghana is aangemerkt als veilig land van herkomst, is het volgens de staatssecretaris aan de asielzoeker om aan te tonen dat het inroepen van bescherming bij voorbaat zinloos is, ook al erkent de staatssecretaris dat Ghana een homofoob land is. Ter zitting erkent hij ook dat homoseksuele handelingen strafbaar zijn in Ghana.

De rechtbank oordeelt dat niet kenbaar is dat de staatssecretaris de aanvraag 'met verhoogde aandacht' heeft beoordeeld. 'Niet valt in te zien dat van hem verlangd kan worden aangifte te doen van strafbare

561. ABRvS 1 februari 2017, ECLI:NL:RVS:2017:210 (Marokko); vgl. ook ABRvS 20 oktober 2017, ECLI:NL:RVS:2017:2781 (Tunesië), en ABRvS 14 september 2016, ECLI:NL:RVS:2016:2474, JV 2016/271 (Albanië) met noot Boeles.

562. Zie ook de Kamervragen van het lid Buitenweg (GroenLinks) aan de Minister van Veiligheid en Justitie over de situatie van LHBTI-asielzoekers afkomstig uit Oekraïne (ingezonden 20 oktober 2017). Antwoord van Staatssecretaris Harbers (Justitie en Veiligheid) (ontvangen 13 november 2017). *Aanhangsel Handelingen II*, 2017/2018, 412.

563. Fleeing Homophobia-rapport 2011, p. 24 en p. 26. http://www.refworld.org/docid/4ebba7852.html.

feiten tegen hem gepleegd, als hij zelf op grond van de strafwetgeving van Ghana strafbaar is, wanneer hij zijn geaardheid seksueel uit. Hij loopt immers een reële kans om zelf aangehouden te worden als hij aangifte gaat doen. De stelling van verweerder dat kennelijk in de praktijk geen actieve vervolging plaatsvindt maakt dit niet anders, omdat eiser zich bij het doen van aangifte zelf meldt bij de politie en door het doen van aangifte impliciet bekent strafbare feiten te plegen. De overweging dat hij zich zou kunnen wenden tot niet-gouvernementele organisaties wordt als onbegrijpelijk gepasseerd. Tot slot overweegt de rechtbank dat niet valt in te zien op welke wijze de overweging dat in de hoofdstad wel dancings zijn voor homoseksuelen, relevant is voor de beoordeling van de vraag of eiser bescherming had kunnen en moeten inroepen in Ghana.' [564]

Rb. Zwolle, Honduras

Een Hondurese travestiet/transgender was mishandeld door de politie en bedreigd door een gang. De rechtbank oordeelde dat de staatssecretaris terecht heeft overwogen 'dat de mishandeling door politieagenten niet duidt op een specifiek op de persoon van de asielzoeker gerichte actie, maar een willekeurige daad die niet van hogerhand is opgelegd. Niet valt in te zien dat dit incident maatgevend zou zijn voor het gehele politieapparaat, zodat de staatssecretaris op goede gronden heeft overwogen dat van de asielzoeker kon worden verwacht dat hij de bescherming van de hogere autoriteiten van Honduras inroept.' (...) Uit landeninformatie blijkt dat tegen 92% van de strafbare feiten gepleegd tegen LHBT's in Honduras geen onderzoek werd ingesteld, maar in 8% van de gevallen wel. Er zijn 10 personen veroordeeld voor LHBT-gerelateerd geweld en 42 zaken zijn voor de rechter gebracht.[565]

In de volgende uitspraak werd nogmaals vastgesteld dat het vragen van bescherming geen goed idee is, als de betrokkene zelf vervolging riskeert door het uiten van 'zijn seksuele gerichtheid'.

Rb. Haarlem, Bosnië-Herzegovina

Een transvrouw was in Bosnië-Herzegovina gediscrimineerd, mishandeld, vernederd en ontslagen. Zij heeft zich herhaaldelijk tevergeefs tot de autoriteiten, de hogere autoriteiten en NGO's gewend. Zij kan geen effectieve bescherming krijgen en ook geen ziektekostenvergoeding voor haar 'transgenderbehandeling'. Zij stelt daarom dat Bosnië-Herzegovina voor haar persoonlijk geen veilig land is. Uit landeninformatie blijkt dat LHBTI's vaak met discriminatie worden geconfronteerd en dat de autoriteiten niet of nauwelijks effectieve bescherming bieden. Volgens de rechtbank lijkt het hier te gaan om gebeurtenissen van structurele aard.[566]

564. Rb. Den Bosch 30 mei 2016, 16/8668, beroep gegrond (Ghana).

565. Rb. Zwolle 12 december 2016, NL16.2336, beroep ongegrond, in hoger beroep bevestigd. ABRvS 1 februari 2017, 201700259/1/V2.

566. Rb. Haarlem 10 maart 2017, 17/3288, beroep gegrond (Bosnië-Herzegovina).

4.5 Conclusie zwaarwegendheid

Het is een rechtstreeks gevolg van het arrest XYZ en van de uitleg die de Raad van State aan dit arrest gaf, dat er nu meer begrip is voor de situatie in landen van herkomst die homoseksuele handelingen strafbaar stellen en voor het feit dat zo'n strafbepaling doorwerkt in de houding van de maatschappij ten aanzien van LHBTI's. Zorgwekkend is daarbij dat veel LHBTI's uit die landen (35%)[567] niet aan het oordeel over de zwaarwegendheid van hun relaas toekomen, omdat zij stranden op de ongeloofwaardigheid van hun seksuele gerichtheid.

Terwijl het XYZ-arrest ook een einde maakte aan het vereiste de seksuele gerichtheid of genderidentiteit te verbergen of er 'terughoudend' mee om te gaan om zo vervolging te voorkomen, blijkt er in de Nederlandse beslispraktijk nog altijd geen afscheid genomen te zijn van het idee dat LHBTI's in hun land van herkomst best in de kast kunnen leven. Ook al is 'discretie' niet langer als eis geformuleerd – het zou nu om een vrije keuze gaan – dat doet niets af aan het feit dat het uitgangspunt onacceptabel is. Niemand gaat uit vrije wil de kast in en bovendien is er altijd de kans op ontdekking.[568] Het is onthutsend dat we, 18 jaar na de motie van Boris Dittrich, nog altijd niet van 'discretie' af zijn. De gedachte dat het geen probleem is als mensen hun seksuele gerichtheid verbergen om vervolging te ontlopen en dat 'in de kast zitten' voor LHBTI mensen een acceptabele situatie is, zou anno 2018 bij de Nederlandse overheid toch tot het verleden moeten behoren, ook in asielbesluiten.

Daarnaast doet zich het opmerkelijke verschijnsel voor dat van aanvragers die afkomstig zijn uit een land waar homoseksualiteit of homoseksuele handelingen niet strafbaar zijn gesteld, de seksuele gerichtheid in de overgrote meerderheid van de gevallen wel geloofd wordt. De aanvraag wordt dan meestal afgewezen wegens een gebrek aan zwaarwegendheid.

Waar het gaat om de vraag of er effectieve bescherming voorhanden is in het land van herkomst, moet goed in de gaten gehouden worden over welke subgroep het gaat en hoe de situatie in het land van herkomst is voor die betreffende groep. Als het gaat om een transvrouw uit Guatemala of een lesbische vrouw uit Armenië, dan moet onderzocht worden of de Guatemalteekse en de Armeense politie effectieve en doeltreffende bescherming bieden aan transvrouwen en lesbische vrouwen, als zij die nodig hebben.

567. Het totale aantal negatieve beschikkingen van mensen uit landen waar homoseksuele handelingen strafbaar zijn is 105 (zie schema par 1.5). Na aftrek van de mensen die op niet-inhoudelijke gronden zijn afgewezen (29) en de asielzoeker die op zwaarwegendheid is afgewezen (1), blijft over 75. Dit is 35% van het totaal.

568. Uitgebreid Weßels 2013.

Het is beter om een land niet aan te merken als ‘veilig land van herkomst’, zolang de mensenrechten van LHBTI’s niet voldoende nageleefd worden. Maak – zolang het vorige punt niet is gerealiseerd – in het beleid met betrekking tot Oekraïne een uitzondering voor LHBTI’s. Oekraïne is geen veilig land voor LHBTI’s.

5. ALGEMENE CONCLUSIE

Voor een geslaagd beroep op het Vluchtelingenverdrag is het normaal gesproken nodig dat er een gegronde vrees voor vervolging aannemelijk wordt gemaakt, maar uit dit onderzoek blijkt dat zich in de Nederlandse praktijk ten aanzien van LHBTI asielzoekers een verschuiving heeft voorgedaan. Ten gevolge van het grotendeels verdwijnen van het 'discretie'-vereiste en de gelijktijdige erkenning dat het in veel landen op de wereld gevaarlijk is voor LHBTI's, is het beleid voor LHBTI asielzoekers aanzienlijk genereuzer dan in 2010. Tegelijkertijd bestaat er de laatste jaren een wantrouwen ten opzichte van de individuele asielzoeker die stelt te vrezen voor vervolging op basis van haar of zijn seksuele gerichtheid of genderidentiteit.

Verreweg het grootste probleem dat uit dit onderzoek naar voren komt is de verwachting dat in een land met een LHBTI-vijandig klimaat LHBTI's altijd een proces van bewustwording en een proces van zelfacceptatie doormaken. Dit stereotiepe idee is het zwaartepunt of de kern van het Nederlandse LHBTI-asielbeleid.

Veel aanvragen ingewilligd

Onder de in totaal 267 LHBTI dossiers die geselecteerd zijn voor dit onderzoek waren er 146 waarin de aanvraag ingewilligd werd, dat is 63% van het totaal.[569] Het arrest XYZ van het Europese Hof van Justitie heeft geleid tot een grotere aandacht voor de gevaarlijke situatie van LHBTI's in landen waar de overheid homoseksualiteit of homoseksuele handelingen strafbaar stelt, en tot een speciaal beleid voor een aantal van die landen.[570] Daarnaast heeft dit arrest ervoor gezorgd dat niet langer wordt verlangd dat asielzoekers hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit verbergen in het land van herkomst.

Toch is het idee van 'discretie' nog niet verdwenen uit de Nederlandse asielpraktijk. Het komt nog geregeld voor dat de staatssecretaris aanvragen afwijst, als de asielzoeker zelf verklaart bij terugkeer in het land van herkomst haar of zijn seksuele gerichtheid of genderidentiteit verborgen te zullen houden. Uit dit onderzoek blijkt echter ook dat dergelijke besluiten, waardoor mensen in feite toch de kast ingestuurd worden, bij de rechter in (hoger) beroep geen stand houden, omdat zij in strijd zijn met het beleid.

Terwijl het XYZ-arrest in de Nederlandse praktijk een aantal obstakels heeft weggenomen, waardoor vermoedelijk meer LHBTI asielzoekers een positieve beschikking krijgen, blijkt ook dat de laatste jaren de aanvraag van een groot aantal LHBTI

569. Zie ook par. 1.5.

570. Zie par. 2.3.3 voor het speciale beleid met betrekking tot Irak, Iran, Oeganda, Afghanistan, Libië en Rusland.

asielzoekers strandt op de ongeloofwaardigheid van hun seksuele gerichtheid. Geschat wordt dat het hierbij gaat om 85% van het totale aantal afwijzingen van LHBTI asielzoekers. Naar aanleiding van het ABC-arrest van het Europese Hof van Justitie heeft de staatssecretaris speciaal beleid gemaakt om de geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid of genderidentiteit te beoordelen.

Stereotypen

Naast het stereotype waarop de kern van het beleid gebaseerd is, blijkt uit dit onderzoek dat veel van de stereotypen die in 2011 uit het Fleeing Homophobia-onderzoek naar voren kwamen, nog altijd een rol spelen in de asielpraktijk. Zo wordt er in de praktijk vaak vanuit gegaan dat:

- alle LHBTI's op de hoogte zijn van LHBTI-belangenorganisaties in het land van herkomst en in Nederland en ook van de precieze strafbepalingen in het land van herkomst;
- mensen nooit risico's nemen;
- er bij LHBTI's altijd sprake is van diepe gevoelens;
- een *coming-out* in Kabul net zo verloopt als in Katwijk;
- iemand die seks bedrijft zich altijd bewust is van het hebben van een seksuele identiteit, waarover diegene ook zal praten;
- alle homoseksuele jongens en mannen seksueel actief zijn, als ze de kans krijgen;
- religie en homoseksualiteit niet samen kunnen gaan.

Daarnaast kunnen er in het beleid verschillende stereotiepe verwachtingen worden onderscheiden:

De stereotiepe verwachting dat LHBTI asielzoekers altijd een proces van bewustwording en een proces van zelfacceptatie hebben doorlopen

Veel LHBTI asielzoekers begrijpen niet waar de vraag 'Wat deed het met u, toen u ontdekte dat u LHBTI bent?' op doelt. Zo antwoordde een jongen uit een Afrikaans land: 'Mijn broer sloeg me heel vaak.'

LHBTI asielzoekers worden geacht een bewustwordingsproces door te maken bestaande uit een aantal stadia die culmineren in zelfacceptatie. Daarbij moet de eigen identiteit heel serieus genomen worden. Zij worden beschouwd als mensen met een identiteit die afwijkt van de hetero- en cisgendernorm. Zij worden geacht hiermee geworsteld te hebben en daarom hebben ze wat uit te leggen. Een asielzoeker die zegt: 'Ik was heel blij

toen ik ontdekte dat ik lesbisch was' wordt niet geloofd. Zo'n luchtige houding past niet in het stereotiepe beeld, dat gekenmerkt wordt door schuld en zelfverwijt. Daarbij komt dat de staatssecretaris spreekt over 'het proces van zelfacceptatie' en 'het proces van bewustwording' alsof het om reëel bestaande zaken gaat. Uit de bestudeerde dossiers blijkt echter dat deze concepten niet aansluiten bij de ervaringen die veel asielzoekers hebben, zodat ze zich er niet in kunnen herkennen.

De stereotiepe verwachting dat zij daarbij geworsteld hebben met gevoelens van schaamte, schuld en onzekerheid, voordat zij zichzelf konden accepteren

Het idee dat de betrokkene een proces van zelfacceptatie heeft doorgemaakt veronderstelt dat het grote moeite kost om de eigen gerichtheid of identiteit te accepteren. Het is een onaanvaardbaar uitgangspunt om, op straffe van ongeloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid, van LHBTI's te verwachten dat ze negatief over zichzelf denken, dat ze zich schuldig voelen en zich schamen. Bovendien blijkt dit niet te kloppen. In veel van de onderzochte dossiers vertelt de betrokkene helemaal niet geworsteld te hebben met de seksuele gerichtheid en geen problemen met zelfacceptatie gehad te hebben. Soms is er sprake van opluchting, als duidelijk wordt wat er aan de hand is. De problemen liggen met name bij de anderen, bij de omgeving. Anders dan in de beleidstekst gebeurt, kunnen de meeste asielzoekers het onderscheid tussen zichzelf en hun omgeving wél goed maken.

Illustratief in dit verband is een interview met de Nederlandse Ryanne van Dorst, alias Elle Bandita, bij gelegenheid van haar *coming-out* als hermafrodiet. Op de vraag 'Dacht jij vroeger nooit: was ik maar een jongetje?' antwoordde zij: 'Nee hoor, ik zit in het goede lichaam. Dat heb ik altijd zo gevoeld. Ik heb nooit problemen met mezelf gehad, dat is altijd van buitenaf gekomen. Ik heb mannelijke trekjes, daarvan raken mensen in de war. Ik niet.'[571]

De stereotiepe verwachting dat een LHBTI meer ervaring heeft met processen van bewustwording en zelfacceptatie naarmate de omgeving vijandiger staat ten opzichte van LHBTI's

A-G Sharpston stelde dat het in strijd zou zijn met de Definitierichtlijn als een afwijzend besluit enkel gebaseerd zou zijn op 'de stereotiepe veronderstelling dat zijn relaas, omdat hij moslim is en afkomstig uit een land waar homoseksualiteit niet

571. Van Dongen 2017. Zie ook de brief van COC Nederland aan INLIA, 15 juli 2016, te vinden op VluchtWeb.

wordt aanvaard, niet geloofwaardig kan zijn zonder een verklaring waarin hij in detail uiteenzet wat zijn gevoelens zijn en hoe hij zijn homoseksualiteit heeft aanvaard.' [572] Het stereotype waar de A-G voor waarschuwt is in de Nederlandse praktijk inmiddels de belangrijkste afwijzingsgrond voor LHBTI's geworden. De nadruk ligt veel te veel op de psyche van de asielzoeker. In de asielprocedure is de belangrijkste vraag: 'Waarom bent u gevlucht?' en niet 'Wat hebt u precies voor problemen met uzelf gehad in de homofobe maatschappij die u ontvlucht bent?' [573]

Bovendien ligt het meer voor de hand om bovenstaande vergelijking om te draaien en te verwachten dat iemand juist minder kan vertellen over zaken die te maken hebben met seksuele gerichtheid en genderidentiteit naarmate hij of zij uit een meer LHBTI-vijandige omgeving gevlucht is.

De stereotiepe verwachting dat LHBTI asielzoekers over de voorgaande punten in detail kunnen vertellen

De meeste mensen zijn niet gewend om hele beschouwingen te geven over hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit aan iemand die ze nog nooit eerder ontmoet hebben en dit geldt waarschijnlijk nog in hogere mate voor gevluchte LHBTI's. Soms is het nader gehoor bij de IND überhaupt de eerste keer dat ze over dit onderwerp spreken. Misschien komen zij uit een cultuur waar het niet gebruikelijk is om over gevoelens te spreken. Dat de tolk meestal uit het land van herkomst komt, helpt daarbij ook niet mee.

Bovendien ontstond tijdens het onderzoek de indruk dat het opleidingsniveau van de asielzoeker hierbij een (grote) rol speelt. De verwachtingspatronen die uit het zwaartepunt van het beleid naar voren komen sluiten vooral aan bij het referentiekader van hoog opgeleide mensen, die gewend zijn aan de hand van abstracte begrippen te denken en spreken. Voor een asielzoeker met weinig of geen opleiding is het erg moeilijk, zo niet onmogelijk, om te reflecteren op de eigen seksuele gerichtheid en een bevredigend antwoord te geven op vragen over bewustwordings- en zelfacceptatieprocessen.

Het beleid is stereotiep

De hiervoor besproken verwachtingen vormen het zwaartepunt of de kern van het beleid van de staatssecretaris. Het beleid dat door de Raad van State is gesanctioneerd. De kern van het beleid berust op een stereotiepe opvatting: van LHBTI's wordt

572. A-G E. Sharpston, Conclusie van 17 juli 2014, *A, B en C* tegen Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, C-148/13, C-149/13 en C-150/13, ECLI:EU:C:2014:2111, § 90.

573. Vgl. ook Rehaag 2008: Er moet niet zozeer worden bekeken tot welke seksuele minderheid iemand precies behoort, maar meer aan welke heteronormatieve vervolging de persoon is blootgesteld.

verwacht dat zij met hun seksuele gerichtheid worstelen, dat zij de homo- en transfobie van het land van herkomst geïnternaliseerd hebben. Als zij zich niet schamen, maar zeggen dat ze *glad to be gay* zijn, als ze juist blij en opgelucht zijn, of als ze vooral last hebben van de vijandige omgeving, dan lopen ze een grote kans niet geloofd te worden.

Het is principieel onaanvaardbaar om van LHBTI's te verwachten dat ze slecht over zichzelf denken, dat ze zich schuldig voelen en zich schamen en hen op deze manier in een slachtofferrol te duwen. Daarnaast is het beleid in strijd met het ABC-arrest, waarin het Hof oordeelde dat geen conclusies getrokken mogen worden louter op basis van stereotiepe opvattingen over homoseksuelen. En dat is precies wat hier gebeurt. De kern van het beleid is gebaseerd op de stereotiepe opvatting dat LHBTI's zich in eerste instantie voor zichzelf zullen schamen. Hieruit volgt dat ook beslissingen gebaseerd op dit beleid in strijd zijn met het recht, omdat ze in strijd zijn met het ABC-arrest. Daarbij is dit stereotiepe beleid niet geschikt als middel om uit te maken wie wel en wie niet LHBTI is.

Zelfidentificatie

Bij het oordeel over de seksuele gerichtheid of genderidentiteit van asielzoekers moet uitgegaan worden van zelfidentificatie. Het bepalen van iemands seksuele identiteit is een hoogst persoonlijke aangelegenheid, die niet voor iemand anders gedaan kan worden, maar die alleen door de betrokkene zelf ondernomen kan worden. Het is dan ook geen goed idee om ambtenaren hiermee op te zadelen.

Voor het geval zelfidentificatie niet wordt geaccepteerd als de enige en de beste manier, volgen hierna enige alternatieve (tweede keus) suggesties, waarmee de problemen die onherroepelijk verbonden zijn aan de vaststelling van iemands seksuele identiteit door een overheidsorgaan enigszins beperkt kunnen worden:

- Het idee dat alle LHBTI's processen van bewustwording en zelfacceptatie hebben doorlopen en daarover in detail kunnen verklaren moet van tafel. Dit stereotype kan niet langer als zwaartepunt van het beleid gelden.

- Ook moet er niet meer uitgegaan worden van westerse modellen van mannelijke seksualiteitsontwikkeling, want op de meeste vluchtelingen zijn die niet van toepassing. Er moet meer rekening gehouden worden met het opleidingsniveau

van de asielzoeker. Bij de opleiding van hoor- en beslismedewerkers moet er nog meer aandacht besteed worden aan stereotypen met betrekking tot seksuele gerichtheid en genderidentiteit.

- Naast de verklaring van de asielzoeker zou er ook ander bewijs geaccepteerd moeten worden: verklaringen van partners; (niet-pornografische) foto's; verklaringen van getuigen (inclusief het COC en andere belangenorganisaties); verklaringen van hulpverleners.

- De interne instructie van april 2012 waarin geadviseerd wordt om zowel in eerste als in opvolgende aanvragen terughoudend te zijn met het ongeloofwaardig achten van een gestelde homoseksualiteit ('In twijfelgevallen wordt geadviseerd om de homoseksuele geaardheid aan te nemen.') zou opgenomen moeten worden in de Werkinstructie en stelselmatig moeten worden toegepast.

- Daarnaast moet het *vier-ogen-principe* serieus genomen worden. Als de seksuele gerichtheid van een asielzoeker door een IND-ambtenaar niet geloofd wordt, zou het dossier altijd door een tweede ambtenaar beoordeeld moeten worden, zonder dat deze op de hoogte is van de beoordeling door de collega.

Gevaar van willekeur

De verwachting was dat door het bestuderen van een groot aantal dossiers helder naar voren zou komen op welke manier de beoordeling van een seksuele gerichtheid of genderidentiteit in zijn werk gaat. Dit bleek echter niet het geval. Voor de onderzoeker is het lang niet altijd duidelijk op basis waarvan de ene asielzoeker wel geloofd wordt, en de ander niet. Het beleid dat naar aanleiding van het ABC-arrest tot stand gekomen is, heeft niet geleid tot een eenduidige, transparante beslispraktijk. Waarom wordt er bij de ene asielzoeker op veel slakken zout gelegd, terwijl een ander direct geloofd wordt? Mogelijk spelen er allerlei factoren mee die niet in het dossier terechtkomen, zoals het voorkomen, het gedrag of de spreektrant van de betrokkene en de vraag of de ambtenaar, de asielzoeker en de tolk een goede of een slechte dag hebben. Mede gezien de omstandigheid dat het eigenlijk niet mogelijk is de seksuele gerichtheid van iemand anders vast te stellen, ligt willekeur op de loer en daarmee het risico dat asielverzoeken ten onrechte worden afgewezen.

Afsluitend: trots of schaamte?

Anno 2018 kunnen LHBTI's in de Nederlandse asielprocedure nog niet leven op een manier die gekenschetst kan worden als *Out & Proud*. Het idee dat een leven in de kast best acceptabel is, blijkt nog altijd niet geheel verdwenen te zijn. Daarnaast blijkt uit dit onderzoek dat een asielzoeker die zich schaamt over haar of zijn seksuele gerichtheid of genderidentiteit in Nederland eerder zal kunnen rekenen op begrip en herkenning en daarmee op erkenning als vluchteling dan iemand die verklaart trots te zijn op wie hij of zij is. Het beleid heeft als kern een stereotiepe opvatting, waardoor mensen die direct zonder problemen hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit omarmen, het risico lopen dat zij niet geloofd worden en dat zij uiteindelijk teruggestuurd worden naar hun land van herkomst, met alle gevaren van dien.

AANBEVELINGEN

1. Hanteer niet langer processen van bewustwording en zelfacceptatie als zwaartepunt van het beleid, want dit zijn stereotiepe concepten.

2. Ga bij de beoordeling van de geloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid of genderidentiteit van asielzoekers uit van zelfidentificatie. Maak van zelfidentificatie het zwaartepunt van het beleid.

3. Stereotypen moeten zoveel mogelijk vermeden worden.

4. Draag de beoordeling niet over aan psychologen, psychiaters, seksuologen of andere 'deskundigen', zoals door sommigen gesuggereerd wordt. Seksuele gerichtheid en genderidentiteit zijn geen psychische stoornissen en medici hebben op dit gebied geen expertise. Overigens is dit al beleid.

5. Accepteer naast de verklaring van de betrokkene ook ander bewijs: verklaringen van partners; (niet-pornografische) foto's; verklaringen van getuigen (inclusief het COC en andere belangenorganisaties); verklaringen van hulpverleners. Het gaat hier niet om deskundigenverklaringen of om 'homoverklaringen', maar uitsluitend om verklaringen op basis van eigen waarneming.

6. Houd bij de geloofwaardigheidstoets meer rekening met het opleidingsniveau en met de verbale vermogens van de betrokkene.

7. Houd bij de geloofwaardigheidstoets rekening met culturele verschillen en ga niet langer uit van westerse modellen van mannelijke seksualiteitsontwikkeling.

8. Pas vaker het voordeel van de twijfel toe bij het beoordelen van de geloofwaardigheid van seksuele gerichtheid.

9. Neem de interne instructie van april 2012 – waarin geadviseerd werd om zowel in eerste als in opvolgende aanvragen terughoudend te zijn met het ongeloofwaardig achten van een gestelde homoseksualiteit ('In twijfelgevallen wordt geadviseerd om de homoseksuele geaardheid aan te nemen.') – op in de Werkinstructie en draag er zorg voor dat hij stelselmatig wordt toegepast.

10. Neem het vier-ogen-principe serieus. In geval de seksuele gerichtheid van een asielzoeker door een ambtenaar niet geloofd wordt, zou het dossier altijd door een tweede ambtenaar beoordeeld moeten worden, zonder dat deze op de hoogte is van de beoordeling van het dossier door een collega.

11. Stel open vragen.
Zo is de vraag: *Hoe vond u het om te merken dat u lesbisch bent?* een betere vraag dan *Hoe ging het proces van bewustwording?* Bij de eerste vraag wordt de mogelijkheid opengelaten dat er geen sprake was van een dergelijk proces.

12. Creëer de mogelijkheid om een Nederlandse tolk in te schakelen in plaats van een tolk uit het land of de regio van herkomst.

13. Duid transgenders aan met het persoonlijk voornaamwoord dat hoort bij het door henzelf gewenste geslacht, in het nader gehoor, in voornemen en beschikking en in rechterlijke uitspraken.

14. Investeer meer in het tegengaan van stereotypen met betrekking tot seksuele gerichtheid en genderidentiteit bij de opleiding van hoor- en beslismedewerkers en in de ontwikkeling van een *open mind*.

15. Verwerp iedere gedachte die gebaseerd is op het idee dat 'discretie' acceptabel is. Niemand zit uit vrije wil in de kast. Onderzoek wat de reactie van de omgeving zal zijn als de seksuele gerichtheid of de genderidentiteit in het land van herkomst aan het licht komt. Verleen asiel als de verwachte reactie leidt tot een gegronde vrees voor vervolging. Schrap de vraag naar invulling van de seksuele gerichtheid of genderidentiteit uit beleid en praktijk.

16. Laat het COA, als de instantie die de dagelijkse gang van zaken regelt, in situaties waarin zij op de hoogte is van de seksuele gerichtheid van een van haar bewoners, terwijl tegelijkertijd de asielaanvraag van deze bewoner afgewezen wordt wegens ongeloofwaardigheid van de seksuele gerichtheid, zoals het geval was in één van de onderzochte dossiers, deze kennis delen met de IND.

17. Laat het tijdstip van de *coming-out* geen rol meer spelen in de beoordeling.

18. Onderzoek of de politie in het land van herkomst bereid en in staat is om aan lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender en interseksuele mensen effectieve en doeltreffende bescherming te bieden, als zij die nodig hebben.

19. Verzamel landeninformatie over de verschillende subgroepen.

20. Maak bij het gebruik van landeninformatie onderscheid tussen de verschillende subgroepen, zeg bijvoorbeeld niet dat de situatie voor transgenders goed is, omdat in het land van herkomst het huwelijk voor paren van gelijk geslacht gelegaliseerd is.

21. Merk een land niet aan als 'veilig land van herkomst', zolang de mensenrechten van LHBTI's niet voldoende nageleefd worden.

22. Maak – zolang het vorige punt niet is gerealiseerd – in het beleid met betrekking tot Oekraïne een uitzondering voor LHBTI's. Oekraïne is geen veilig land voor LHBTI's.

LITERATUUR

ACVZ: Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (2016) *De geloofwaardigheid gewogen, Een advies over het onderzoeken, integraal toetsen en beoordelen van verklaringen in de asielprocedure,* Den Haag 2016.

Akın, Deniz (2015) 'Assessing Sexual-Orientation-Based Persecution, A Closer Look at the Norwegian practices of asylum evaluation of gay and lesbian claimants', Lambda Nordica: *Tidskrift om homosexualitet*, Vol. 20 (1), 2015.

Arib, Khadija (2011) *Allah heeft ons zo gemaakt. Liefde tussen vrouwen,* Balans, Amsterdam, 2011.

Berg, Laurie & Jenni Millbank (2013) 'Developing a jurisprudence of transgender particular social group', in: T. Spijkerboer (ed.), *Fleeing Homophobia: Sexual orientation, gender identity and asylum*, Londen/New York, Routledge/Taylor & Francis Group, p. 121-153.

Berg, Laurie & Jenni Millbank (2009), 'Constructing the Personal Narratives of Lesbian, Gay and Bisexual Asylum Claimants', *Journal of Refugee Studies,* 20, 2009, 195-223.

Bracke, Sarah (2012) 'From 'saving women' to 'saving gays': Rescue narratives and their dis/continuities', *European Journal of Women's Studies,* 2012, 19 (2), 237-252.

Bruin, René (2016) 'Kroniek toelatingsgronden asiel', *Asiel- en Migrantenrecht* 2016/8, p. 378-389.

Bruin, René (2015), 'Kroniek toelatingsgronden asiel', *Asiel- en Migrantenrecht* 2015/2, p. 70-78.

Bruin, René (2014), 'Altijd voorzichtig, Over het interviewen van homoseksuele asielzoekers', *Asiel- en Migrantenrecht* 2014/1, p. 25-30.

Cass, Vivienne (1979), 'Homosexual Identity Formation: A Theoretical Model', *Journal of Homosexuality*, 4, p. 219–235, 1979.

Chelvan, S, (2014) 'C-148/13, C-149/13 and C-150/13, A, B and C v Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie: Stop Filming and Start Listening – a judicial black list for gay asylum claims', *European Law Blog*, December 2014.

Claus, Sybilla (2013) 'Flexibele vrouwenliefde', *Trouw*, 2 maart 2013.

Diamond, Lisa (2008) *Sexual Fluidity, Understanding Women's Love and Desire*, Harvard University Press, Cambridge/London, 2008.

Dongen, van, Menno (2017) 'Het is maar een lichaam', *Volkskrant Magazine*, 11 februari 2017.

Doornbos, Nienke (2006) Op verhaal komen. *Institutionele communicatie in de asielprocedure,* Wolf Legal Publishers, 2006.

European Asylum Support Organisation (EASO) (2015) *Researching the situation of lesbian, gay, and bisexual (LGB) persons in countries of origin*, EASO Practical Guides Series, April 2015.

European Council on Refugees and Exiles (ECRE) (2017) *Preliminary Deference?, The impact of judgments of the Court of Justice of the EU in cases X.Y.Z., A.B.C. and Cimade and Gisti on national law and the use of the EU Charter of Fundamental Rights*, March 2017.

Ferreira, Nuno en Denise Venturi (2017) 'Tell me what you see and I'll tell you if you're gay', *EU Immigration and Asylum Law and Policy*, 24 November 2017.

Fundamental Rights Agency (FRA) (2017) C*urrent migration situation in the EU: Lesbian, gay, bisexual, transgender and intersex asylum seekers*, March 2017.

Geertsema, Karen (2016) 'Vijf uitspraken van de Afdeling. De nieuwe rechterlijke toetsing asiel', *Asiel- en Migrantenrecht* 2016/5, p. 230-235.

Geertsema, Karen (2012) 'Toetsing oordeel geloofwaardigheid van het asielrelaas: Terughoudendheid in soorten en maten', *Asiel- en Migrantenrecht* 2012 nr. 5/6, p. 247-257.

Gérard, Philippe en Floris Parrein (2011) 'Het substitutieve identiteitsmodel in het Belgische asielrecht – een kritisch onderzoek.' in Wim Peumans, *Seks en stigma over grenzen heen – homoseksuele en lesbische migranten in Vlaanderen en Brussel*, uitgeverij Acco, Leuven, 2011.

Grønningsæter, Andrea Gustafsson (2017) *Establishing a sexual identity: The Norwegian immigration authorities practice in sexuality-based asylum cases*, paper voor de conferentie 'Out & Proud? LGBTI asylum in Europe Conference', COC Netherlands, Amsterdam, 5-6 October 2017.

Haagsma, Joost (2017) 'Hoe kan de geloofwaardigheid van de LHBTI-cliënt worden onderbouwd die in het land van herkomst 'risicovol' gedrag vertoonde?', *Asiel- en Migrantenrecht*, 2017/10, p. 495-497.

Heijer, den, Maarten (2012) Uitspraak van de Maand, 'HvJ EU 5 september 2012 Y en Z (C71/11 en C99/11): Discretie mag niet worden verlangd', *A&MR* 2012/7, p. 344-346.

INDIAC (2008) IND Informatie- en Analysecentrum, onderzoeksrapport *Evaluatie Gendergerelateerd Vreemdelingenbeleid in Nederland*, Immigratie- en Naturalisatiedienst, juli 2008.

International Commission of Jurists (ICJ) (2016): Louise Hooper & Livio Zilli, *Refugee Status Claims Based on Sexual Orientation and Gender Identity, Practitioner's Guide No. 11*, Geneva, 2016.

International Commission of Jurists (ICJ) (2014) *X, Y and Z: a glass half full for "rainbow refugees"? The International Commission of Jurists' observations on the judgment of the Court of Justice of the European Union in X, Y and Z v. Minister voor Immigratie en Asiel,* Geneva, June 2014.

ILGA-rapport (2017) International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association: Aengus Carroll and Lucas Ramón Mendos, *State Sponsored Homophobia 2017: A world survey of sexual orientation laws: criminalisation, protection and recognition*, Geneva, ILGA, May 2017, 12th Edition.

Jansen, Sabine (2015) 'Out & Proud? Over de gevolgen van het XYZ-arrest voor LHBT-asielzoekers in Nederland', *Asiel- en Migrantenrecht* 2015/3, p. 100-106.

Jansen, Sabine (2013a) 'Herken de homo. Over het beoordelen van de geloofwaardigheid van seksuele gerichtheid in asielzaken', *Justitiële Verkenningen* 2013, p. 44-60.

Jansen, Sabine (2013b) 'Introduction: fleeing homophobia, asylum claims related to sexual orientation and gender identity in Europe', in: T. Spijkerboer (ed.), *Fleeing Homophobia: Sexual orientation, gender identity and asylum*, Londen/New York, Routledge/ Taylor & Francis Group, p. 1-31.

Jansen, Sabine (2006), 'Op de vlucht voor homohaat. Over discriminatie en discretie', Nieuwsbrief Asiel- en Vluchtelingenrecht, 2006/3, p. 124-146.

Jansen, Sabine & Thomas Spijkerboer (2012a) 'Say it loud – en vlug een beetje, homoseksuele en transgender asielzoekers, laat uit de kast komen en geloofwaardigheid', *Asiel- en Migrantenrecht*, 2012/9, p. 456-463.

Jansen, Sabine & Thomas Spijkerboer (2012b) 'De draaideurkast, homoseksuele en transgender asielzoekers, discretie en strafbaarstelling', *Asiel- en Migrantenrecht*, 2012/7, p. 320-329.

Fleeing Homophobia-rapport 2011
Jansen, Sabine & Thomas Spijkerboer, *Fleeing Homophobia, asylum claims related to sexual orientation and gender identity in Europe*, COC Netherlands/VU University Amsterdam, 2011.

Katyal, Sonia (2002) 'Exporting Identity', *Yale Journal of Law and Feminism*, Vol. 14, issue 1, 2002, p. 98-176.

Kok, Stefan (2016) Bij gebrek aan bewijs, *De beoordeling van de geloofwaardigheid van het asielrelaas onder Werkinstructie 2014/10*, Universiteit Leiden/VluchtelingenWerk Nederland, Leiden.

LaViolette, Nicole, (2013) *Sexual Orientation, Gender Identity and the Refugee Determination Processs in Canada*, Paper prepared for the Refugee Protection Division of the Immigration and Refugee Board, Toronto, May 2013.

LaViolette, Nicole, (2010) 'UNHCR Guidance Note on Refugee Claims Relating to sexual Orientation and Gender Identity: a Critical Commentary', *International Journal of Refugee Law*, Vol. 22, No. 2, Oxford University Press, 2010, p. 173-208.

LaViolette, Nicole, (2004) 'Sexual Orientation and the Refugee Determination Process: Questioning a Claimant About Their Membership in the Particular Social Group'.

LaViolette, Nicole (1997) 'Immutable Refugees: Sexual Orientation in Canada (A.G.) v. Ward', *University of Toronto Faculty of Law Review*, Vol. 55-1, 1997, p. 1-42.

Luit, Lieneke (2012) 'Pink Solutions, Inventarisatie situatie LHBT asielzoekers', COC Nederland.

Middelkoop, Louis (2010) 'Geloofwaardigheidskwesties rond homoseksuelen in de Nederlandse asielprocedure', *Asiel- en Migrantenrecht* 2010, p. 508-515.

Millbank, Jenni (2013) 'Sexual orientation and refugee status determination over the past 20 years: unsteady progress through standard sequences?' in: T. Spijkerboer (ed.), *Fleeing Homophobia: Sexual orientation, gender identity and asylum*, London/New York, Routledge/Taylor & Francis Group, p. 32-54.

Millbank, Jenni (2009a) 'From Discretion to Disbelief, Recent Trends in Refugee Determinations on the Basis of Sexual Orientation in Australia and the United Kingdom,' *International Journal of Human Rights*, Vol. 13, No. 2/3, 2009.

Millbank, Jenni (2009b) '"The Ring of Truth": A Case Study of Credibility Assessment in Particular Social Group Refugee Determinations', *International Journal of Refugee Law*, vol. 21, no. 1, 2009.

Miller, Alice (2005) 'Gay Enough, Some Tensions in Seeking the Grant of Asylum and Protecting Global Sexual Diversity', in: Brad Epps, Keja Valens, Bill Johnson González, *Passing Lines, Sexuality and Immigration*, Harvard University Press, Cambridge/ London, p. 137-187.

Peumans, Wim, (2011) *Seks en stigma over grenzen heen – homoseksuele en lesbische migranten in Vlaanderen en Brussel*, uitgeverij Acco, Leuven.

Rafi, Sadhia (2017) 'Kroniek toelatingsgronden asiel', *Asiel- en Migrantenrecht* 2017/8, p. 359-368.

Rafi, Sadhia (2014) 'De POK-toets in Europees perspectief', *Asiel- en Migrantenrecht* 2014/2, p. 68-79.

Rehaag, Sean (2008) 'Patrolling the Borders of Sexual Orientation: Bisexual Refugee Claims in Canada', *McGill Law Journal* (53) 2008, p. 59-102.

Reneman, Marcelle (2015) 'Ne bis in idem-beginsel dient te worden ingeperkt', *Asiel- en Migrantenrecht* 2015/9-10, p. 368-381.

Sedgwick, Eve Kosofsky (1990) *Epistemology of the Closet*, Updated with a New Preface, Berkeley, University of California Press, 1990/2008, p. 69 e.v.

Spijkerboer, Thomas (2017a) 'Gender, Sexuality, Asylum and European Human Rights', *Law and Critique* 2017, p. 1-19.

Spijkerboer, Thomas (2017b) 'De herverpakking van het discretievereiste', *Journaal Vreemdelingenrecht*, 16/3, p. 65-67.

Spijkerboer, Thomas (2016) 'Uit de kast, maar ook uit de brand? Lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender asielzoekers in Nederland', Rode draad, 'Recht en seksualiteit', *Ars Aequi*, september 2016, p. 668-672.

Spijkerboer, T.P. (2014) *De Nederlandse rechter in het vreemdelingenrecht*, Den Haag, Sdu, 2014.

Spijkerboer, Thomas (2013) 'Sexual identity, normativity and asylum', in: T. Spijkerboer (ed.), Fleeing Homophobia: *Sexual orientation, gender identity and asylum*, London/New York, Routledge/ Taylor & Francis Group, p. 217-238.

Spijkerboer, Thomas (1999), *Gender and Refugee Status*, Ashgate, Aldershot, 1999.

Strik, M.H.A. & A.B. Terlouw (2015) 'Geloofwaardigheidsbeoordeling wordt voortaan vol en ex nunc getoetst', *Asiel- en Migrantenrecht* 2015/7, p. 248-257.

Terlouw, Ashley (2014) 'Seksuele gerichtheid onderdeel van menselijke waardigheid', *Asiel- en Migrantenrecht* 2014, nr. 10.

UKLGIG (2013) UK Lesbian & *Gay Immigration Group, Missing the Mark, Decision Making on Lesbian, Gay (Bisexual, Trans and Intersex) Asylum Claims*, London, September 2013.

UNHCR (2013) *Beyond Proof, Credibility Assessment in EU Asylum Systems*, Brussels, May 2013.

UNHCR (2012) *Guidelines on International Protection No. 9: Claims to Refugee Status based on Sexual Orientation and/or Gender Identity within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, Geneva, October 2012.

UNHCR (2008) *UNHCR Guidance Note on Refugee Claims Relating to Sexual Orientation and Gender Identity*, Geneva, 2008.

UNHCR (2004) *Guidelines on International Protection No. 6: Religion-Based Refugee Claims under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, Geneva, 2004.

UNHCR (1992) *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status*, Geneva, 1979, re-edited 1992.

Vermeulen, Ben en Aleidus Woltjer (2013) 'Wat te geloven? Over discretie, zelfinterpretatie en vervolging wegens godsdienst en seksuele gerichtheid', in Kees Groenendijk e.a. (red.) *Issues that matter' – Mensenrechten, minderheden en migranten*. Liber amicorum prof. mr. R. Fernhout, CMR, Nijmegen 2013, p. 31-43.

Wekker, Gloria (2009) *Van Homo Nostalgie en Betere Tijden. Multiculturaliteit en postkolonialiteit*. George Mosse lezing, 16 september 2009.

Weßels, Janna (2013) 'Discretion in sexuality-based asylum cases, an adaptive phenomenon', in: T. Spijkerboer (ed.), *Fleeing Homophobia: Sexual orientation, gender identity and asylum*, Londen/New York, Routledge/Taylor & Francis Group, p. 55-81.

Zadelhoff, Jessica van en Lieneke Luit (2014), *LHBT & Asiel voor advocaten*, COC Nederland, juni 2014.